

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN SPORCULUK DURUMUNA
GÖRE ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ VE
YAŞAM DOYUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa Barış SOMOĞLU

TRABZON

Ocak, 2016

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN SPORCULUK DURUMUNA
GÖRE ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ VE
YAŞAM DOYUMLARININ İNCELENMESİ**

Mustafa Barış SOMOĞLU

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hamit CİHAN**

**TRABZON
Ocak, 2016**

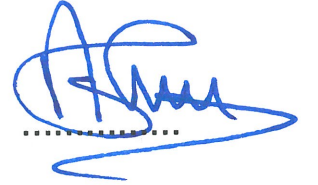
KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 07 / 01 / 2016

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hamit CİHAN



Üye : Prof. Dr. Arslan KALKAVAN



Üye : Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU



Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Mustafa Barış SOMOĞLU

07 / 01 / 2016

ÖN SÖZ

Bazı insanlar doğarken veya doğduktan sonraki dönemde geçirdikleri hastalıklar ya da kazalar sonucunda, vücutlarının bir bölümünü veya bazı duyularını kaybederler. Bu durum, onların yaşadıkları toplum içinde yerine getirmeleri gereken bazı görevleri yapmalarını engeller. Engelli olmak, hiç kimsenin kendi tercihi değildir. Engelli bireylerin toplumda birçok problemle yüz yüze kalabilirler. Bu durum engelli bireyleri fiziksel, sosyal, ruhsal ve psikolojik yönden olumsuz etkiler. Sporun genel amaçlarına bakacak olursak; engelli bireylerin karşılaştığı bu olumsuz durumlarla en iyi mücadele etme yolunun spor olduğu düşünülmektedir. Bulduğumuz 21. yüzyılda spor, performans sporu olarak düşünülmesinin yanında artık bir rehabilitasyon aracı olarak da görülmektedir.

Bu bilgiler ışığında hazırladığım “İşitme Engelli Öğrencilerin Sporculuk Durumuna Göre Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi” konulu çalışmam sürecinde, rehberliğini ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hamit CİHAN’a, yüksek lisans eğitim sürecinde gelişimize katkı sağlayan Prof. Dr. Arslan KALKAVAN, Prof. Dr. Rasim KALE, Doc. Dr. Erman ÖNCÜ’ye ve diğer hocalarıma, tezin birçok aşamasında katkı sağlayan Arş. Gör. Dr. Ceyhun ALEMDAĞ, Arş. Gör. Abdullah Bora ÖZKARA ve Ömer Faruk YAZICI’ya teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın veri toplama sürecinde yardımlarını esirgemeyen işitme engelli meslek lisesi okullarındaki tüm idareci ve öğretmenlere teşekkür ederim.

Ayrıca bugünlere gelmemde büyük katkısı olan anne ve babama teşekkürlerimi bir borç bilir ve tez yazım aşamasında bana sabırla katlanan sevgili eşim Selma SOMOĞLU’na minnetlerimi sunarım.

Mustafa Barış SOMOĞLU

Trabzon, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII
GRAFİK LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR.....	XVI
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı.....	4
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	5
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	7
1. 5. Tanımlar	8
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	9
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	9
2. 1. 1. Eğitim.....	9
2. 1. 1. 1. Özel Eğitim.....	10
2. 1. 1. 2. Beden Eğitimi ve Spor.....	12
2. 1. 2. Engelli.....	17
2. 1. 2. 1. İşitme Engelli.....	17
2. 1. 2. 2. İşitme Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor.....	20
2. 1. 3. Sosyal Destek.....	25
2. 1. 3. 1. Sosyal Desteğin İşlevi ve Türleri.....	26
2. 1. 3. 2. Sosyal Destek Modelleri.....	30
2. 1. 3. 3. Algılanan Sosyal Destek Kavramı.....	31
2. 1. 3. 4. Sosyal Destek Kaynakları.....	31
2. 1. 3. 5. Ergenlik Dönemi Sosyal Destek.....	33
2. 1. 4. Yaşam Doyumu.....	34
2. 1. 4. 1. Yaşam Doyumu ile İlgili Kuramlar.....	38

2. 1. 4. 2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler	41
2. 2. Literatür Taraması Sonucu	42
2. 2. 1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	42
2. 2. 2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	57
3. YÖNTEM	72
3. 1. Araştırma Modeli.....	72
3. 2. Araştırma Grubu.....	72
3. 3. Verilerin Toplanması.....	74
3. 3. 1. Veri Toplama Araçları	74
3. 3. 1. 1. Kişisel Bilgi Formu.....	74
3. 3. 1. 2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	75
3. 3. 1. 3. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	75
3. 3. 2. Veri Toplama Süreci.....	76
3. 4. Verilerin Analizi.....	76
4. BULGULAR.....	77
4. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Bulgular.....	77
4. 1. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Dağılımı.....	77
4. 1. 2. Sporculuk Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	80
4. 1. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	81
4. 1. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	83
4. 1. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	84
4. 1. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	86
4. 1. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	87
4. 1. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	89
4. 1. 9. Aile Gelir Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular.....	91
4. 1. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulgular.....	92
4. 1. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulgular.....	94
4. 2. Yaşam Doyumu ile İlgili Bulgular.....	96
4. 2. 1. Yaşam Doyumu Puanların Dağılımı.....	96
4. 2. 2. Sporculuk Durumu Değişkeni Ölçümler İle İlgili Bulgular.....	98
4. 2. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	99
4. 2. 4. Yaş Değişkeni Ölçümler İle İlgili Bulgular.....	100
4. 2. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	101
4. 2. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	102
4. 2. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	103

4. 2. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	104
4. 2. 9. Aile Gelir Durumu Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	105
4. 2. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	106
4. 2. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni Ölçümler ile İlgili Bulgular.....	107
4. 3. Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki ile İlgili Bulgular.....	108
4. 4. Sosyal Desteğin Yaşam Doyumu Yordaması ile İlgili Bulgular.....	109
5. TARTIŞMA.....	110
5. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Değerlendirme.....	110
5. 1. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanların Dağılımı ile İlgili Değerlendirme.....	110
5. 1. 2. Sporculuk Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	111
5. 1. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	111
5. 1. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	112
5. 1. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	113
5. 1. 6. Spor Branşı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	114
5. 1. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	114
5. 1. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	115
5. 1. 9. Aile Gelir Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	115
5. 1. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	116
5. 1. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	117
5. 2. Yaşam Doyumu İle İlgili Değerlendirme.....	118
5. 2. 1. Yaşam Doyumu Puanların Dağılımı ile İlgili Değerlendirme	118
5. 1. 2. Sporculuk Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	118
5. 1. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	120
5. 1. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	120
5. 1. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	121
5. 1. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümlerinin ile İlgili Bulguların Tartışması.....	121
5. 1. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	122
5. 1. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	122
5. 1. 9. Aile Gelir Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması.....	123
5. 1. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	123
5. 1. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması.....	124
5. 3. Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki İle İlgili Değerlendirme.	124
5. 4. Sosyal Desteğin Yaşam Doyumunu Yordaması İle İlgili Değerlendirme.....	125

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	126
6. 1. Sonuçlar.....	126
6. 2. Öneriler.....	127
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	127
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	129
7. KAYNAKLAR.....	130
8. EKLER.....	156
9. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	163

ÖZET

İşitme Engelli Öğrencilerin Sporculuk Durumuna Göre Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'deki işitme engelli meslek liselerinde okuyan öğrencilerin spor yapan ve yapmayanlara göre algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumlarını bazı değişkenlere göre incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören 327 (%60,1)'si erkek ve 217 (%39,9)'si kadın olmak üzere toplam 544 işitme engelli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; "Kişisel Bilgi Formu", Zimet (1988) tarafından geliştirilen, Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)" ve Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen, Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanan "Yaşam Doyum Ölçeği (YDÖ)" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiksel yöntem olarak; betimsel istatistikler, bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), çok değişkenli anova (MANOVA), Tukey çoklu karşılaştırma testi ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Correlation ve Regresyon testi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, araştırma grubunda yer alan katılımcıların orta seviyenin üzerinde sosyal destek ve yaşam doyumlarına sahip oldukları, sosyal destek ve yaşam doyumları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Algılanan sosyal destek düzeyi ve yaşam doyumları sporculuk durumuna, spor branşına, spor yapma yılına göre anlamlı farklılık gösterirken; yaş, sınıf, cinsiyet, engel durumu, aile gelir durumu, anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Araştırma, spor yapmanın işitme engelli meslek lisesi öğrencilerinde algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları üzerinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi ve spor, işitme engelli, sosyal destek, yaşam doyum.

ABSTRACT

An Investigation of the Perceived Life Satisfaction and Social Support Levels of the Vocational High School for Hearing-Impaired Students According to Active Participation in Sports Activities

The aim of this thesis was to examine the perceived life satisfaction and social support levels of the vocational high schools students according to active participation in sports activities with respect to some variables, and determine the relation between these variables and involvement in sports. The study group of the research consisted of 554 students studying at various vocational high schools for hearing impaired during the 2014-2015 education year. The sample was composed of 327 male (%60.1 of the sample) and 217 female (%39.9 of the sample) students. As data collection tools; "Personal Information Form", "Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS)" developed by Zimet (1988) and adapted to Turkish by Eker, Akar and Yaldız (2001), and "The Satisfaction With Life Scale (SWLS)" developed by Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) and adapted to Turkish by Köker (1993), were used. The statistical methods and tools used for data evaluation were descriptive statistics, T- tests for independent groups, one-way analysis of variance (one-way ANOVA), multi-way analysis of variance (multi-way ANOVA) and Tukey's multiple comparison test. In order to determine the relationship between dependent variables Pearson Correlation Test and Regression Test were administered.

Based on the findings of study, the study group members tended to have above-moderate social support and life satisfaction levels and there was a moderately positive correlation between the social support and life satisfaction levels. The perceived social support and life satisfaction levels of the students demonstrated significant differences in respect to the sportsmanship status, sport branches, active years of sports involvement; however, no significant difference was found depending on the age, social status, gender and disability level, family income and education level of the parents. The study revealed that participation in sports activities play an important role on the perceived social support and life satisfaction levels of the vocational high school for the hearing impaired students.

Key Words: Physical Education and Sports, Hearing-Impaired, Social Support, Life Satisfaction

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No.</u>
1.	Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	73
2.	ÇBASDÖ Ölçeği Puanları ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	77
3.	ÇBASDÖ Puanlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	80
4.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	80
5.	ÇBASDÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları...	81
6.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	82
7.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	83
8.	ÇBASDÖ Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	85
9.	ÇBASDÖ Puanlarının Spor Branşı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	86
10.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Spor Branşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	87
11.	ÇBASDÖ Puanlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	88
12.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	88
13.	ÇBASDÖ Puanlarının Engel Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	89
14.	ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Engel Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	90
15.	ÇBASDÖ Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	91

16.	ÇBASDÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	93
17.	ÇBASDÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	95
18.	Yaşam Doyum Ölçeği Puanları ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	96
19.	YDÖ Puanlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	98
20.	YDÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	99
21.	YDÖ Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	100
22.	YDÖ Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	101
23.	YDÖ Puanlarının Spor Branşı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları...	102
24.	YDÖ Puanlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	103
25.	YDÖ Puanlarının Engel Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	104
26.	YDÖ Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	105
27.	YDÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	106
28.	YDÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	107
29.	Sosyal Destek ile Yaşam Doyumu Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	108
30.	Sosyal Destek ile Yaşam Doyumu Arasındaki Regresyon Sonuçları.....	109

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Sosyal destek kaynakları	32
2.	Yaşam doyumu ve öznel iyi olma ilişkisi	35

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik No</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	ÇBASDÖ puanların Spor yapanlardaki dağılımının grafiksel görünümü79	79
2.	ÇBASDÖ puanların spor yapmayanlardaki dağılımının grafiksel görünümü79	79
3.	Spor durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanların grafiksel görünümü81	81
4.	Cinsiyete göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü82	82
5.	Yaş değişkenine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü84	84
6.	Sınıf değişkenine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü86	86
7.	Spor branşına göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü87	87
8.	Spor yapma yılına göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü89	89
9.	Engel durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü90	90
10.	Aile gelirine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü92	92
11.	Anne eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü94	94
12.	Baba eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü96	96
13.	YDÖ puanların spor yapanlardaki dağılımının grafiksel görünümü.....97	97
14.	YDÖ puanların spor yapmayanlardaki dağılımının grafiksel görünümü97	97
15.	Sporculuk durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü98	98
16.	Cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü99	99
17.	Yaş değişkenine göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü100	100

18.	Sınıf değişkeni göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	101
19.	Spor branşına göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	102
20.	Spor yapma yılına göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	103
21.	Engel durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	104
22.	Ali gelir durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	105
23.	Anne eğitim durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	106
24.	Baba eğitim durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü	107
25.	Sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin grafiksel görünümü	108

KISALTMALAR LİSTESİ

YDÖ	: Yaşam Doyumu Ölçeği
ÇBASDÖ	: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
BES	: Beden Eğitimi ve Spor
AİD	: Aile İçi Destek
ÖİD	: Özel İnsan Desteği
AD	: Arkadaş Desteği
ANOVA	: Varyans Analizi (Analyze of Variance)
MANOVA	: Çok Değişkenli Varyans Analizi (Multivariate Analyze of Variance)
MSPSS	: Multidimensional Scale of Perceived Social Support
SWLS	: The Satisfaction With Life Scale

1. GİRİŞ

Eğitim, yetişkinlerle çocuklar ve gençler arasında insanın varoluşundan bu yana devam etmektedir (Kıncal, 2004). İnsanlık tarihi kadar eski bir alan olan eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanır. Ailede başlayıp, sokakta, okulda, iş yerinde süren eğitimden beklenen, bireylerin gizli güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkararak bunların en üst düzeyde geliştirilmesine yardım etmektir (Varış, 1991).

İnsanın var olduğu her yerde bireysel farklılıklar vardır. Her bireyin bedensel yapısı, güçlü ve zayıf yönleri, sınırlılıkları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri, duygusal özellikleri, öğrenme özellikleri ve hızı bir diğerinden farklıdır. Gelişen dünyada çağdaş eğitim, bireylerin gereksinimleri doğrultusunda hizmet sunmak üzere bireysel farklılıkları dikkate alarak planlanmaktadır. Ancak genel eğitim sistemi, bireysel farklılıkları belli sınırlar dâhilindeki olağan ya da ortalama yeterlik ve kapasitesine sahip bireylerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmiştir (Doğru, 2004). Her toplumda normal gelişim gösteren sağlıklı bireyler yanında mutlaka bireysel ve gelişim özellikleri ile yaşlılarından önemli derecede farklılık gösteren özel gereksinimli, diğer bir deyişle özel eğitime ihtiyacı olan bireyler de bulunmaktadır. Kargın (2004)'a göre özel gereksinimli bireyler, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özellikleri yönünden akranlarından farklı gereksinimleri olan bireylerdir. İşitme engelli bireyler özel gereksinimli bireyler grubuna giren ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylerdir. Konuşma ve seslerle ilgili akustik bilgileri algılamadaki yetersizliği “işitme engeli” olarak tanımlanmaktadır. İşitme engeli, geniş kapsamlı bir terim olup hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilen, işitme duyusuyla ilgili bir bozukluktur (Şipal, 2002). İşitme Yetersizliği, işitme duyarlılığının kısmen eksikliğinden veya tamamen olmayışından dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur (MEB, 2006).

Engelli bireyleri sosyal hayata kazandırmanın en etkili yollarından biri onların normal bireyler gibi eğitim görmelerini sağlamaktır. Ancak işitme engellilerin eğitimi normal bireylerin eğitimine göre farklılık gösterir bu sebeple özel okul, sınıf ve öğretmenlere ihtiyaç duyarlar (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2009). Engelli çocukların zaman zaman yaşadıkları olumsuzluklar ve güçlükler nedeniyle mutsuzluğa kapıldıkları düşünölmektedir. Onların umut duygularının canlı tutulabilmesi; ihtiyaç duydukları yardım ve desteklerin sağlanabilmesi ile mümkün olacaktır (Etcı, 2013). Ancak onların yaşam doyumlarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyen faktörlerin bilinmesi sağlıklı yardım ve desteklerin planlanabilmesi açısından önem kazanmaktadır.

Genel eğitimin amaçlarına ulaşmada, beden eğitimi ve sporun amacı en önemli basamağı oluşturmaktadır (Çöndü, 2004). Her türlü spor aktiviteleri, sosyal bir deneyimdir. Sportif etkinliklere katılan bireyler, oyun ve hareketler aracılığıyla duygularını ifade etme imkânı bulurlar. Saldırganlık, utangaçlık, kıskançlık gibi duyguların boşalmasını sağlar ve bunların kontrol edilmesi öğrenir. Spor etkinliklerine katılma, bireyin fiziksel gelişimine olduğu kadar, sosyal gelişimine de katkıda bulunur (İşler, 2001). Spor, engelli bireylerin sağlıklı bireylerle ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine imkân sağlayarak, özel eğitimde hedeflenen uyum için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Böylece spor sayesinde engelli bireylerle sağlıklı bireyler ortak noktada buluşarak olumlu tutum ve davranışlar geliştirmekte, yalnızlık duygularını en aza indirmekte, sosyal çevrelerini genişletmekte ve daha kaliteli bir yaşam sürdürmektedir (Özer, 2001).

Spor, insan hayatı ve sağlığı açısından en az insanlık tarihi kadar eskidir. İlk zamanlar insanlar avlanma, savaş hazırlığı, şenlikler vb. etkinliklerde sporla uğraşmışlardır. Daha sonraları sporun sağlık boyutu, boş zamanları değerlendirmedeki olumlu sonuçları ortaya çıkmıştır. Engellilerin sporla tanışması ise tedavi amaçlı başlayıp onların ruh sağlığını, fiziksel eksikliklerinin giderilmesindeki seansları toplumla aralarındaki sosyal uçurumun kapatılması amacıyla gelişme göstermiştir (Sevindi, 2002).

Hangi engel grubuna dâhil olursa olsunlar, engelli insanlar için sporun önemi çok büyüktür. Öncelikle spor, engelli insanların özgüvenini artırır. Rehabilitasyonlarına büyük ölçüde katkıda bulunur. Bugün ülkemizde ve Batı'da sporun içinde olmadığı bir rehabilitasyon programı yok gibidir. Ayrıca spor, engelli insanların toplumla kaynaşmasını sağlar. Spor yaparak adlarını duyuran engelli insanlar, uluslararası yarışmalarda ülkelerini temsil ederek birçok başarıya imza atarlar (URL-1, 2015). Spor hem bedensel ve zihinsel yönden hem de engelli kişiler için son derece değerli olup engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarma gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir araçtır (Brouwer ve Ludeke, 1995). Spor, kişilere özü ile başa çıkmasını ve özrünü hafifletmesini öğretmekte, kişiye keyif vermekte, iletişim ve paylaşım sağlamakta, yaşam motivasyonunu artırmakta, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği gibi olumlu kişilik özelliklerinin kazanılmasını sağlamaktadır (Özer, 2010). Sporun engellilerin yaşamındaki yeri yadsınamaz. Spor aracılığıyla engellilerin çevrelerindeki kişilerle ilişkileri, paylaşma, özveri duyguları gelişir ve kendilerine güvenleri artar. Engellilerin kendi aralarında ve engelli olmayanlarla işbirliği, iletişim ve paylaşım içerisinde olmaları, birlikte oyun oynamaları, sosyal etkinliklere birlikte katılmaları gerçekleşmiş olur (Özdiñç, 2005).

Öğrencilerde eğitim performansını etkilediği düşünülen umutsuzluk kavramı gibi öne çıkan bir diğer kavram da yaşam doyumudur. Yaşam doyumunu genel olarak kişinin bütün yaşamını ve bu yaşamın tüm boyutlarını içerdiği gibi mutluluk, moral gibi değişik açılardan

iyi olma halini de ifade eder (Vara, 1999). Aynı zamanda yaşam doyumu bireyin hayata karşı genel tutumunu (Özdevecioğlu, 2003) ve genel olarak kişinin kendi yaşamından duyduğu memnuniyeti ifade etmektedir (Telman ve Ünsal, 2004). Yaşam doyumu bireylerin yaşamlarını ve yaşamlarının her boyutunu içerir. Yaşam doyumu, bireylerin belirli bir duruma, belirli bir sürece ilişkin doyumlarını değil, genel anlamda tüm yaşantılarının doyumu anlamına gelmektedir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005). Yaşam doyumu, genel olarak bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985). Başka bir ifadeyle bireyin kendi yaşamından ya da aile, arkadaş, yaşanılan çevre gibi belirli yaşam alanları açısından hoşnut olup olmadığına ilişkin yaptığı genel bilişsel değerlendirmeler olarak ifade edilmektedir (Suldo ve Huebner, 2006). Shichman ve Cooper (1984) ise yaşam doyumunu, daha iyi yaşam kalitesine sahip olma olarak tanımlamaktadır (Shichman ve Cooper, 1984'ten aktaran: Wang, Chen, Lin ve Wang, 2008). Ayrıca, bireyin kendi bakış açısından yaşamını değerlendirmesi anlamına gelen öznel iyi olmanın alt boyutu olarak karşımıza çıkan yaşam doyumu, yaşamın geneline ait bilişsel değerlendirmeleri ve yargılamaları kapsamaktadır (Yetim, 1991). Yaşam doyumuyla ilişkili olduğu düşünülen "sosyal destek" kavramıdır.

Sosyal destek kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda koruyucu sağlık alanında yapılan çalışmalarda incelenmiş, sağlıkla ilişkisi araştırılmış, sosyal desteğin stres ve strese bağlı hastalıklarda, sağlığa olumlu yönde etkileri olduğu tespit edilmiştir (Sorias, 1988a; Sorias, 1988b). Sosyal destek; “zor bir durum içindeki bireye aile, arkadaş, komşular ve kurumdan sağlanan fiziksel ve psikolojik bir yardım” olarak tanımlanmıştır (Leavy, 1983). “Sosyal destek, bireyin çevresinden gördüğü yardımdır. Bu yardım bireye kendisinin değerli olduğu algısını verir ve bireyin stresle mücadelesinde tampon görevi görür” (Kay, 2002). Yeterli sosyal desteğin, bireyin stres yaşantısını ve buna bağlı patolojik ürünlerin ortaya çıkmasını azaltması beklenmektedir. Sosyal destek, stres yaratan bir duruma çözüm getirerek bu yaşantıyı azaltabilir veya stres yaratan durumla ilgili algıyı değiştirebilir. Böylece, stres yaşantısının bireye vereceği zarar düşük seviyeye çekilmiş veya önlenmiş olacaktır (Cohen ve Wills, 1985; Chang ve Schaller, 2000). İnsanların yaşamında önemli bir yeri olan, gerektiğinde kişiye duygusal, maddi ve bilişsel yardım sağlayan tüm kişilerarası ilişkiler, sağlığı korumaya yarayan sosyal destek sistemleri olarak kabul edilmektedir. Sosyal desteklerin, sevgi, şefkat, benlik saygısı, bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimleri karşılayarak, fizik ve ruhsal sağlığı doğrudan ve olumlu etkilediği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal destek yaşam güçlükleri ile başa çıkmada kişinin en önemli yardımcısıdır (Sorias, 1988a).

Bu bilgiler ışığında araştırma, spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin ve yaşam doyumlarının belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi problem durumunu oluşturmaktadır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de bulunan işitme engelliler liselerinde okuyan öğrencilerin spor yapan ve yapmayanlara göre algıladıkları sosyal destek düzeylerini ve yaşam doyumlarını katılımcıların kişisel bilgilerinden elde edilen bazı bağımsız değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını karşılaştırarak ortaya koymak ve aralarındaki ilişkiyi tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1. İşitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri nasıldır?
 - a) İşitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "sporculuk durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - b) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "cinsiyet" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - c) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "yaş" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - d) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "sınıf" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - e) Spor yapan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "spor branşı (takım/bireysel)" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - f) Spor yapan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "spor yapma yılı" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - g) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "engel durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - h) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "aile gelir durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - i) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "anne eğitim durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- j) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; algıladıkları sosyal destek düzeyleri "baba eğitim durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. İşitme engelli öğrencilerin yaşam doyumları ne düzeydedir?
- a) İşitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "sporculuk durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- b) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "cinsiyet" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- c) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "yaş" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- d) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "sınıf" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- e) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "spor branşı (Takım/Bireysel)" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- f) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "spor yapma yılı" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- g) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "engel durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- h) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "aile gelir durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- i) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "anne eğitim durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- j) Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin; yaşam doyumu düzeyleri "baba eğitim durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. İşitme engelli öğrencilerin sporculuk durumuna göre algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladığı sosyal destek yaşam doyumunu yordamakta mıdır?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Spor; bireyin fizyolojik ve psikolojik yönden sağlığını geliştiren, sosyal davranışlarını düzenleyen, zihinsel ve motorik belirli bir düzeye getiren biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgudur (Yetim, 2000). Spor; engellilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişmelerini sağlamakta, toplum içine kaynaşmalarını kolaylaştırmaktadır (Dunn ve Fait 1997). Fiziksel aktivitelerin bir çeşit rehabilitasyon özelliği olduğu vurgulanmaktadır (Beasley, 1982).

Ayrıca spor veya herhangi bir fiziksel aktiviteye katılım kişinin farklı kimlik ve rollerini keşfetmesini sağlar, kendini algılayışını değiştirme fırsatı sunar, grup duygusunu uyarır ve engelin farkındalığını azaltır (Groff, Lundberg ve Zabriskie, 2009). Spor ve egzersizin fiziksel yararları yanında, insanın duygu dünyasında farklı duygu durumlarına neden olmakta ve günümüz akademisyenleri bu konuda çeşitli araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalarla bireylerin gerek spor, gerek egzersiz davranışları, gerekse de duygu durumsal faaliyetleri, buna bağlı olarak da davranışlarında gözlenen değişim nedenleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Marshall ve Biddle, 2001; Cengiz, İnce ve Çiçek, 2009; Ginis ve Leary, 2004). Bu nedenle, engelli bireylerin topluma olan uyumlarını sağlamak, bu süreci hızlandırmak ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmak için spor bir araç olarak ele alınmalıdır (Eichsteadt, 1995).

Ergenlik döneminde ebeveyn ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek, yaşam doyum düzeyinin artmasında önemli rol oynamaktadır. Diener ve Fujita (1995), aile desteği, yakın arkadaşlıklar gibi sosyal kaynaklarla, bireyin sosyal ilişki kurmada kullandığı kişisel kaynakların öznel iyi oluşta önemli olduğunu vurgulamakta, bireyin kişisel hedeflerinin kişisel kaynakları ve sosyal kaynakları ile uyumlu olması durumunda yaşam doyumunun yüksek olacağını belirtmektedirler. Birey sosyal desteği eşi, ailesi ve arkadaşlarının yanı sıra boş zaman etkinliklerinden, eğlence aktivitelerinden, toplum programlarından ve profesyonel kişi ile kurumlardan alabilir (Siklos ve Kerns, 2006). Diener'e göre de toplumlarda eğitim, sağlık ve çevre alanındaki hizmetlerin temel amacı öznel iyi oluşu artırmak olmalı ve farklı sosyal politikaların öznel iyi oluş üzerindeki etkisi yakından izlenmelidir (Diener ve Seligman, 2004). Yaşam doyumunu etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Yapılan pek çok araştırma sosyal desteğin, bireylerin yaşam doyumunu etkilediği yönündedir (Armsden ve Greenberg, 1987; Barrera, Chassin, Rogosch, 1993; Canetti ve Bachar, 1997; Yarcheski, Mahon ve Thomas, 2001; Ducharme, Doyle ve Markiewicz, 2002; Lan-Liu, 2006; Golbeck, Schmitz, Besier, Herschbach ve Henrich, 2007; Perrone, Webb ve Jackson, 2007).

Konu ile ilgili yapılan literatür taramasında, sosyal destek (Erelçin, 1988; Zaimoğlu, 1991; Bağnaz, 1992; Çakır, 1993; Kılıç, Özbay, Gökay, Aktaş ve Güngör, 1994; Güngör, 1996; Çakır ve Palabıyıköğlu, 1997; Şirvanlı-Özen, 1998; Okanlı, 1999; Yıldırım, 2000; Ünlü, 2001; Soylu, 2002; Gençdoğan, 2003; Yalçın, 2004; Çeçen, 2008; Şencan, 2009; Ustabaş, 2011; Savi-Çakar ve Karataş, 2012; Armsden ve Greenberg, 1987; Mary, 1988; Kenny, 1990; Hadadian, 1994; Cheng, 1997; Rigby, 2000; Demaray ve Malecki, 2002; Mason, 2004; Nicpon, 2007; Rueger, 2010) ve yaşam doyum kavramlarının (Köker, 1991; Dikmen, 1995; Aysan ve Bozkurt, 2004; Deniz ve Yılmaz, 2004; Annak, 2005; Kaya, 2006; Çeçen, 2007; Gürbüz, 2008; Hilooğlu, 2009; Akkan, 2010; Taş, 2011; Korkut, 2012;

Ünlü ve Şahin, 2013; Kırıcı, Çelik ve Korkmaz, 2014; Young ve Miller, 1995; Myers ve Diener, 1995; Gilman, 2001; Chow, 2005; Vinson ve Ericson, 2012) ayrı ayrı çalışma konusu yapıldığı görülmüş, fakat iki kavramın birlikte ele alındığı oldukça sınırlı sayıda çalışmaya (Masako, 1987; Kafetsios, 2006; Guerrette, 2011; Fife, Adegoke, Mccoy ve Brewer, 2011; Önalgil, 2012; Yalçın, 2015) rastlanmıştır.

Ayrıca çalışmanın, Türkiye’de bulunan işitme engelli liselerde okuyan öğrencilerin sporculuk durumuna göre algıladıkları sosyal destek düzeyi ve yaşam doyumlarının incelenmesi, belirlenecek değişkenlerin birbirleri ile ilişkisinin ortaya konulması noktasında önemli olduğu düşünülmektedir.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacı tarafından belirlenen sınırlılıklar şunlardır:

1. Araştırma, 2014-2015 yılları ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma bulgularının kaynağı, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı Trabzon, Bursa, İstanbul, Elazığ, Samsun ve Ordu illerindeki özel eğitim meslek liselerinde öğrenim gören işitme engelli öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, "Kişisel Bilgi Formu", "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Yaşam Doyum Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlandırılmıştır.
4. Araştırma için toplanan verilerin geçerliği, anketin uygulandığı zaman dilimi ile sınırlandırılmıştır.
5. Araştırma, konu ile ilgili ulaşılabilen kaynakların sağladığı veriler ile sınırlandırılmıştır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın planlanmasında ve edinilen bulguların yorumlanmasında aşağıda verilen sayıtlardan hareket edilmiştir:

Araştırmaya katılan öğrencilerin, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarını içtenlikle yanıtladıkları,

Araştırma konusu ile ilgili ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgilerin objektifliği yansıttığı,

Anket ifadelerinin okuyucular tarafından doğru olarak algılandığı,

Anketlerin uygulanması esnasında iç ve dış şartların tüm denekler için aynı olduğu varsayılmıştır.

Anket sonuçlarının, tam ve doğru olarak işleme alındığı varsayılmıştır.

1. 5. Tanımlar

Spor: Ferdin tabii çevresini beşeri çevre haline getirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren belirli kurallar altında araçlı ve araçsız, ferdi veya toplu olarak boş zaman kapsamı içinde veya tam zamanı alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (Erkal, 1998).

Beden Eğitimi: Bireyin fiziksel, psikomotor, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimine katkı sağlama amacına yönelik organize edilmiş bedensel etkinliklerin tümüdür (Gökmen, 1988).

Engelli: Ülkemizde 07.07.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Özürlüler Kanunu'nun 3. maddesine göre; "Özürlü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiyi" ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2005).

İşitme Engelli: En iyi teknik cihaz ve eğitim olanakları sağlansa bile, konuşmayı işitmeye dayalı olarak anlaması ve geliştirmesi tam olarak mümkün olmayan belirli bir derecede işitsel yetersizliği olan bireydir (Atay, 1999).

Sosyal Destek: Sosyal destek; stres altındaki ya da güç durumdaki bireye çevresindeki insanlar (eş, aile, arkadaş) tarafından sağlanan maddi ve manevi yardım olarak tanımlanır (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001).

Yaşam Doyumu: Yaşam doyumu, genel olarak bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener ve diğerleri, 1985).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

2. 1. 1. Eğitim

Eğitim, insanoğlunun varoluşu kadar eski bir kavramdır. Bireyin doğumundan ölümüne kadar süren bir olgu olduğundan ve politik, sosyal, kültürel, bireysel boyutları da aynı anda içinde bulundurduğundan tanımlanması zordur. Eğitim, yüzyıllardır insanları düşündüren ve ortak bir karar vermeye zorlayan, sadece bireyi değil tüm toplumları, ülkeleri ilgilendiren zor olduğu kadar da karmaşık bir kavramdır (Özcan, 2010). Bu yüzden, en geniş anlamıyla eğitim, bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı ve istendik olarak değişme meydana getirme süreci diye tanımlanabilir (Ertürk, 1975).

Bireyin eğitimi, doğduğu andan başlayarak ölünceye kadar sürer. Bireyin yaşamı boyunca süren eğitimin bir kısmı okul ortamında planlı ve programlı bir biçimde yürütülmektedir. Eğitim yalnızca sınıf ortamında yapılan öğretime göre daha geniş kapsamlıdır. Zira eğitim; öğrenmenin olduğu her durum için söz konusudur. Eğitimde bilgi dahil, her türlü tecrübe üzerinde durulur. Eğitim çok kapsamlı bir süreçtir (Küçükahmet, 1989). Kişinin aldığı eğitimle sürekli olarak değişmesi, yetersiz durumdan daha yeterli duruma gelmesi sağlanmaktadır. Bu değişiklikler, birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğretme ve öğrenmeler sonucunda gerçekleşmektedir (Tamer, 2001).

Karaküçük (1991)'ün belirttiği üzere eğitim toplumlar açısından vazgeçilmez bir gereksinimdir. Eğitim, yaygın bir biçimde insanın kişiliğini besleme süreci ve insan sermayesine yapılan yatırım olarak kabul edilmektedir (Karaküçük, 1991). En genel anlam da istendik davranış oluşturma ya da istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, toplumun süzgeçten geçirilmiş değerlerinin, ahlak standartlarının bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir. Bu anlamda eğitim; bireyi istendik nitelikte kültürlenme sürecidir (Senemoğlu, 2010).

Eğitimin temel amacı istendik davranış kazandırırken, çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmek, yeteneklerini keşfedip eğitim yoluyla geliştirerek onları iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Okullar çocuğu yaşama hazırlar. Burada kazanılan değerler çocuğun yaşamını ve toplumsal değerleri algılama biçimini olumlu yönde etkiler. Çocuğun beden sağlığı ve gelişimi için yapılan yatırım, aynı zamanda sosyal, zihin ve duygusal gelişimi için yapılan bir yatırımdır. Eğitimin bu belirlenen amaçları gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin anlaşılması,

öğrencilerde meydana gelen bu davranış değişikliğinin niteliği veya niceliğinin tespit edilmesini gerektirir (Hakan, 1998; Ertürk, 1975; Karaca, 2003).

2. 1. 1. 1. Özel Eğitim

Her toplumda normal gelişim gösteren sağlıklı bireyler olduğu gibi, bireysel ve gelişim özellikleri ile yaşlarından önemli derecede farklılık gösteren, özel eğitim gerektiren, diğer bir deyişle özel gereksinimli bireyler de bulunmaktadır. Özsoy (1996)'a göre beden, zihin, duygusal ve sosyal gelişimlerdeki özür ve üstün özellikleri yönünden eğitim ve öğretim amaçlarını gerçekleştirmek için normal çocukların eğitim hizmetlerine ek olarak, bir takım özel hizmet ve önlemler gerektiren çocuklara, özel eğitime muhtaç çocuklar denir. Özel eğitim, genel eğitimden içerik yönünden yani nelerin öğretileceği yönünden farklılaşmaktadır. Olağan çocukların kendiliğinden edindikleri becerilerin büyük bir kısmını yetersizlikten etkilenmiş özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara, yoğun ve sistematik biçimde öğretmek gerekmektedir (MEB, 2008).

Engelli çocukların eğitim öğretim faaliyetlerinin onlara göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu noktada bireysel farklılıkları kabul edip, bilimsel yöntemlere göre belirlemek ve gerekli eğitim ortamlarını düzenlemek gerekir. Ülkemizde ve dünyada engelli çocuklar için bu farklılıkları göz önüne alarak özel eğitim uygulanır (Güven-Karahan, 2011).

Engelli çocukların gelişimsel gereksinimlerini karşılayabilmek ve onları eğitim hizmetlerinden yararlandırabilmek için özel araç ve yöntemlere, özel programlara, özel eğitim öğretmenlerine ve özel eğitim kurumlarına gereksinim duyulur. Engelli çocukların yaşama katılım ve uyumlarını sağlamak için sunulan tüm bu hizmetlere “özel eğitim” adı verilmektedir (Özer, 2010).

Özel Eğitimin İlkeleri

Özel eğitim hizmetlerinin sürdürülmesinde uyulması gereken ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Özel Eğitim Yönetmeliği'nde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2006).

- Özel eğitim gerektiren tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetinden yararlandırılır.
- Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

- Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak yetersizliği olmayan akranları ile eğitimlerine öncelik verilir.
- Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş-birliği yapılır.
- Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılmaları ve eğitimleri sağlanır.
- Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde çalışılır.
- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (MEB, 2006).

Özel Eğitimin Amaçları

Eğitim çalışmaları, temel amaçlar ve özel amaçlar ışığında sürdürülür. Özel eğitim çalışmalarının amaçları özel eğitim yönetmeliğinde şu şekilde ifadesini bulmaktadır: Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitim gerektiren bireylerin;

- Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir yurttaş olarak yetişmelerini,
- Kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç gereç kullanarak eğitim gereksinimleri, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlamıştır (MEB, 2006).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerin Sınıflandırılması

Her bireyin yetersizliği kendine özgü olmasına karşın, yetersizliğin tanınması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitimlerinde daha uygun düzenleme ve planlamaya yol gösterici olması için ortak özellikleri ve eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırma yapılmaktadır.

- Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler
- İşitme Yetersizliği Olan Bireyler
- Görme Yetersizliği Olan Bireyler
- Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler

- Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler
- Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler
- Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Olan Bireyler
- Otistik Özellikler Gösteren Bireyler
- Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler
- Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Gösteren Bireyler(MEB, 2008).

2. 1. 1. 2. Beden Eğitimi ve Spor

Eğitimden beklenen; bireylerin gizil güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkararak en üst düzeyde geliştirilmesine yardım etmektir. Bireyleri fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek çağdaş eğitimin temel ilkelerindedir. Çağdaş anlayışa uygun olarak eğitimdeki amacın gerçekleşmesi bireyin, zihinsel eğitimi yanında fiziksel eğitimi ile mümkündür. İşte bu noktada beden eğitimi, genel eğitimin vazgeçilmez bir parçası olmaktadır. Hareket etmeyi öğrenme ve hareketler yoluyla öğrenmeyi amaçlayan beden eğitimi, genel eğitimin amaçlarına hareketler aracılığıyla katkıda bulunmaktadır (Eroğlu, 2011). Günümüzde beden eğitimi ve spor, yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini amaç edinen ve genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olarak görülen bilinçli ve planlı faaliyetlerdir (Yıldırım ve Yetim, 1996). Beden eğitimi programları, öğrencilere bir ömür boyu fiziksel aktivitede bulunmalarını sağlayan becerileri, bilgi ve davranışları kazanmalarını sağlayabilir (Alpaslan, 2008). Beden eğitiminde eğitimin diğer alanlarından farklı olarak hareket öğrenme ve hareket yoluyla öğrenme esas alınmaktadır. Bir başka deyişle beden eğitimi fiziksel hareket yoluyla insanın eğitilmesidir (Tamer, 2001).

Beden eğitimi ve spor, milli eğitimin temel ilkelerine uygun olarak kişinin beden, ruh ve fikir gelişimini sağlamaktadır. İnsanın, toplum kurallarına uygun olarak yaşaması, birbiriyle uygun ilişkilerinin iyi örneğini verebilmesi, yardımsever, insan haklarına saygılı, dürüst davranması, zeki, ruhsal ve bedensel yapı itibarıyla sağlıklı olmasıyla bağlantılıdır. Beden eğitimi, insanın sosyalleşebilmesi ve kişiliğini bulup doğru bir çizgi üzerinde yol almasında büyük rol oynar. Kısaca, beden eğitimi bireyin beden sağlığını, ruh sağlığını, beden becerilerini geliştirmeye yönelik, gerektiğinde çevresel koşullara ve katılımcıların özelliklerine göre değiştirilebilen esnek kurallara dayalı oyuna, jimnastiğe, spora dönük alıştırmaya ve çalışmaların tümünü kapsayan geniş tabanlı bir etkinliktir (Aracı, 2004).

İnsanlar toplumsal bir ortamda sürekli davranışlar gösterir. İnsanların en önemli özelliklerinden biri sürekli olarak hareket etmeleridir. Bu davranışlar onların toplumsal ilişkilerinde, yaşamı sürdürme çabasında, eğlenme ve dinlenme etkinliklerinde görülür.

Davranışlarının belli amaçları vardır. Bu amaçlar özetle varlığını denge içinde sürdürmek ve uyumdur (Doğan, 2005).

Adams tarafından belirlenen beden eğitiminin temelini oluşturan bilimsel ilkeler şöyledir:

- Eğitim, tüm organizmayı içerir. Zihin-beden bütünlüğü eğitimin temel felsefesini oluşturur.
 - Beden eğitimi genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Beden eğitiminin amaçlarına uygundur ve bu amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunur.
 - Beden eğitimi etkinlikleri büyüme ve gelişme için temeldir. İnsan organizmasının optimum gelişmesi büyük kas gruplarının katıldığı bedensel etkinliklere bağlıdır.
 - Beden eğitimi serbest zamanların kullanımına katkıda bulunur.
 - Beden eğitimi, kendini ifade etme ve yaratıcılık olanakları sağlar. Bedenin, bireyin duygularını ifade etmesinde kullanılması, yeni hareketlerin yaratılmasında zengin olanaklara sahiptir.
 - Beden eğitimi kültürel gelişmeye katkıda bulunur. Estetik beğeniye ve artistik üretime olanak sağlar.
 - Beden eğitimi, duyguların kontrol edilmesine katkıda bulunur. Oyun ve spor ortamındaki etkileşim, duyguların boşalımı ve kontrolü için uygun olanaklar sağlar.
 - Beden eğitimi, karakter ve kişilik gelişimine katkıda bulunur. Güçlü bağlar, bağlılık, takım ruhu, grup etkileşimi, oyun ve spor alanlarında görülen özelliklerdir. Bu özelliklerin kişilik gelişimine katkıları vardır. Takım arkadaşlarına, rakibe uyum, toplumsal uyumun sağlanmasına etkili olur.
 - Beden eğitimi, organik gelişime (fiziksel uygunluk) katkıda bulunur.
 - Psikomotor becerileri geliştirir.
 - Sağlık ve korunma alışkanlıklarının gelişimini sağlar.
 - Zihinsel gelişim için olanaklar sağlar.
 - Demokratik süreçlere katkıda bulunur. Sınıf etkinliklerinin planlaması ve yürütülmesinde tüm bireylerin katılımı sağlar.
 - Beden eğitiminin temelinde biyoloji, psikoloji ve sosyoloji belirtileri yer alır. Programların planlanmasında bu alanlardan yararlanır.
 - Beden eğitimi, bireyin gereksinimlerine dayanır. Hareket, en temel gereksinim olarak kabul edilir. Fiziksel etkinlik yaşamak için gereklidir. Durağan modern yaşam, bu bağlamda beden eğitimi daha da önemli kılar.
- Oyun, eğitsel potansiyele sahip içgüdüsel bir dürtüdür. Oyunun dinamik niteliği, bireylerin daha uygun davranış biçimleri elde etmelerinde kullanılabilir (Bucher, 1979).

İnsan fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönleriyle bir bütün olarak değerlendirilmeli, eğitim bu hizmeti gerçekleştirecek şekilde düzenlenmelidir. Beden eğitimi etkinlikleri ile birey kendi yeteneklerini ve başkalarının yeteneklerini tanımayı, eşit koşullarda yarışmayı, yenilgiyi kabullenerek başkalarını takdir edebilmeyi, kazandığı zaman mütevazı olabilmeyi, zamanını ve emeğini en uygun şekilde kullanmayı öğrenir. Bu anlamda beden eğitimi insanı çok yönlü olarak hayata hazırlamayı amaçlayan çağdaş eğitim sisteminin önemli bir aracıdır (Mirzeoğlu, 2011).

Sporun tarihsel süreç içinde doğuşu ve gelişimi, insanın doğayla mücadelesiyle başlar ve bu mücadele içerisinde gelişimini sürdürür. Zorlu doğa koşullarında yaşamı devam ettirebilmek için korunmak, beslenmek, barınmak gibi nedenlerle kendiliğinden ortaya çıkan bir takım eylemler zaman içerisinde bazı kural örüntüleriyle ve amaçsal değişikliklerle günümüzde spor olarak bilinen eylem bütünlüğünün temelini oluşturmuştur (Mirzeoğlu, 2011). Bugün sporun bir eğitim aracı olarak (zihin, akıl) çocuğun her yönden gelişmesinde büyük rol oynadığı bilinmektedir. Sportif oyunlara bir ekip üyesi olarak katılma; çocukta yardımlaşma, beraber çalışma, diğer ekip elemanlarına ve oyun düzenine saygılı olma gibi duyguları geliştirir (Çobanoğlu, 1992).

Spor, başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacını içerir. Bunun için bedensel açıdan daha yetenekli olanların seçilmesi ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmeleri gerekir. Spor, gerçek anlamda başarı gücünün artırılması ve kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun bir çabadır (Aracı, 2004). Spor; engelli bireylerin, sağlam ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine olanak sağlayarak özel eğitimde ulaşılması hedeflenen "kaynaştırma" için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Böyle bir ortamda, engelli birey, diğer engelli kişilerin sorunlarını gözleyerek kendine karşı olumlu tutum geliştirmekte, bireyin yaratıcılığı uyarılmakta, yalnızlık duyguları en aza inmekte, çevresi genişlemekte ve daha anlamlı bir yaşam sürme şansı yakalamaktadır (Atay, 1995; Brouwer ve Ludeke, 1995). Sporun kas ve sinir sisteminin, zihinsel reaksiyonların, vücudun fizyolojik ve metabolik gelişimini destekleyen bir araç olduğunu belirten fiziksel aktivitelerin bir çeşit rehabilitasyon özelliği vardır. Sportif aktivitelere katılma bireye, kasların güçlendirilmesi, koordinasyon gelişimi, denge gelişimi, duruş kontrol gelişimi, esneklik gelişimi, solunum ve dolaşım sisteminin gelişimi, spastisiteyi önleme alanlarında büyük yararlar sağlamaktadır (Özer, 2010). Spor, gelişmekte olan çocuklar için sadece organik sağlık ve gelişmek için değil, iyi bir şahsiyetin gelişmesi, mental sağlığı için de gereklidir (Çobanoğlu, 1992). Spor etkinlikleri bireyin enerjisini, kaslarını, zihinsel yetilerini, algılarını, hızlı karar vermesini, toplumsal niteliklerini kullanmasını gerektirir. Bu özellikler sporun bedensel-ruhsal-toplumsal yönlerinin olduğunu gösterir. Bunların kişilik üzerine etkileri, sevmeyi, hakkını aramayı ve

hak yememeyi, paylaşmayı, yarışmayı, kurallara uymayı, kazanmayı ve kaybetmeyi kabullenmeyi, ilkel dürtülerin toplumun kabul ettiği biçimlerde anlatım bulmasını, yeni toplumsal ortamlara katılmayı, yeni arkadaşlar edinmeyi, haz duymayı kapsar. Haz alma hem spor yapanlarda, hem de izleyicilerde görülür (Doğan, 2005).

Beden eğitimi ve sporun gelişim üzerine etkilerini dört başlık altında incelemek mümkündür:

1. Fiziksel Gelişime Etkisi,
2. Psikomotor Gelişime Etkisi,
3. Zihinsel Gelişime Etkisi,
4. Duygusal ve Toplumsal Gelişime Etkisi (Tamer ve Puler, 2001).

Fiziksel Gelişimdeki Etkileri

Eğitimin başka hiçbir alanı fiziksel gelişime katkıda bulunmaz (Tamer ve Puler, 2001). Bireylerin fiziksel gelişimlerine katkıda bulunmak yalnız beden eğitimine özgü bir amaçtır. Hareket, bireyin doğasında vardır. Hareket sisteminin temelini ise aktif olarak kaslar, pasif olarak da kemikler oluşturur. Hareket bunların daha güçlü olmasına yardımcı olur. Aynı zamanda beden eğitimi etkinlikleri, kemik özgül ağırlığını ve bağ dokularının esnekliğini arttırarak bunları baskı ve gerginliklere karşı güçlendirir. Beden eğitimi etkinlikleri düzenli yapıldıklarında, organizmanın fiziksel uygunluk ve dayanıklılığını, buna bağlı olarak iç organların fonksiyonlarını geliştirir. Böylece organizmanın değişen koşullara daha kolay uyum sağlaması ve yorgunluğa karşı koyma gücü artar (Mirzeoğlu, 2011).

Psikomotor (Devinişsel) Gelişimdeki Etkileri

Çocuk için yaptığı her motor hareket, sözsüz iletişim anlamındadır. Motor davranışlar yolu ile dış dünya ile iletişim kurar. Kazandığı her yeni beceri ile de kendi dünyasının genişlemesine ve yeni deneyler yapmasına yardımcı olur (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2007).

Fiziksel gelişim, psikomotor gelişim ile paralel gitmektedir ve birbirinden ayrı düşünülemez. Bir çocuğun çevresini tanıması ve çevresini yönetme becerisine kavuşma sürecinde "motor gelişimi" son derece önemlidir. Bu süreçte, çocuğun bağımsızlığını tanımasında ve yönetmesindeki rolü de göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra çevresine uyum sağlaması ve sosyal faaliyetlerde varlık göstermesi için de "psikomotor" gelişim iyi anlaşılmalıdır. Psikomotor gelişimin sağlıklı olması, fiziksel gelişiminin yanı sıra zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine de önemli katkı sağlar (MEB, 2007).

Zihinsel Gelişimdeki Etkileri

Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin öğrenilmesi, çocuklarda zihinsel gelişime yardımcı olur. Zihinsel gelişim, bilgi kavrama ve saklama ile ilgilidir. Bunlar aracılığıyla bireyin yorum yapabilme, değerlendirme, karar verme ve düşünme yetenekleri gelişir.

Eđitilmiş kiři dűřünen kiřidir. Bu, beden eđitimini gorműř kiři için de geçerlidir. Bilim, dűřünceye yalnız zihinsel bir olay olarak deđil, bűtűn bedeni kapsayan bir olay olarak bakmaktadır. Bűylece "sađlam kafa sađlam vűcutta bulunur" sűzű, zihni ve beden bűtűnlűđűnűn űnemini daha da gűlendirmektedir (Tamer ve Pulur, 2001). Bireyin çevresindeki dűnyayı anlamasını ve űđrenmesini sađlayan, aktif zihinsel faaliyetlerdeki geliřimine biliřsel geliřim adı verilmektedir. Biliřsel geliřim; bebeklikten yetiřkinliđe kadar, bireyin çevreyi, dűnyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sűrecidir (Senemođlu, 2010).

Fiziksel beceriler űđrencinin beyni ile kasları arasında bir koordinasyon kurmayı dűřűnebilmesini gerektirir. Beceri űđrenmek; otomatik olmayıp, zihnin uyanık ve hazır olmasını, ayrıca çabayı gerektirir. Dűřűnmek, yalnız fiziksel becerilerin űđrenilmesi ile ilgili deđildir. Bu aynı zamanda bu becerilerin űđrenilmesinde gerekli bilgileri de kapsar. Bu bilgiler ise, kuralların, tekniklerin, yűntemlerin ve kullanılan terimlerin űđrenilmesi ile ilgilidir. Bűtűn bu bilgiler hareketin tamamının iyi yapılabilmesi ve yapılan hareketin űneminin daha iyi anlaşılması için gereklidir (Mirzeođlu, 2011).

Duygusal ve Toplumsal Gelişimdeki Etkileri

Beden eğitimi ve spor etkinlikleri, bireylerin sosyal bir yapıya sahip bir evre edinmelerine, kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olur. Gerek grup gerekse kişisel olarak beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılmanın bireyin bedenine olduğu kadar kişilik gelişimine de yapıcı etkisi vardır (Tamer ve Pulur, 2001). Toplumun, kendinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilmesi için, onu oluşturan insanların bazı kuralları içselleştirilmesi gerekmektedir. Bu kurallardan bazıları, bireyin başkalarıyla nasıl etkili iletişim kuracağı; başkalarını incitmekten nasıl kaçınacağı, genellikle başkalarıyla nasıl iyi geineceği, diğer bir deyişle, çevresine nasıl etkin bir uyum sağlayacağı ile ilgilidir. Etkin bir uyum ifadesi, toplumca belirlenen bazı kuralların içselleştirilmesiyle birlikte, geçerliliğini yitirmiş kuralların atılması, gerekli olanların yeniden geliştirilmesine katkıyı da kapsamaktadır (Senemoğlu, 2010).

Her beden eđitimi etkinliđi toplumsal bir deneyimdir ve çođunlukla duyguları içerir. Bu tűr etkinliklere katılan birey hareketler aracılıđı ile duygularını ifade etme olanađı bulur. Saldırganlık, űfke, utangaçlık, kıskançlık vb. duygularda bořalım sađlar, bunları kontrol etmesini űđrenir. Baskı altındaki duygusal enerjiden kurtulmanın bir yolu spor ya da oyun etkinliklerine katılmaktır (Aracı, 2004). Ayrıca bireylere; etkin olma, sorumluluk yűkleme ve sonuçlara katılma olanakları sađlar. Bireyler kiřisel sorumlulukların bilincine varır ve onları kabul ederler. Tavrı, beđeni ve deđerlerini (dűrűstlűk, dostluk, iřbirliđine yatkınlık, sevecenlik vb.) davranıř yoluyla ifade olanađı bulurlar (Aracı, 2004).

2. 1. 2. Engelli

İnsanlık tarihi var olduğundan beri bütün toplumlar içerisinde, normal insanlar bulunduğu gibi engelli insanların da bulunduğu bir gerçektir. Bazı insanlar bir takım fiziksel yeteneklerini, zihinsel işlevlerini ya da ruhsal dengelerini doğuştan ya da sonradan bazı sebeplerden dolayı kaybederler. Bu insanlar, sağlıklı insanlara göre hayatlarında farklı zorluklar/engeller yaşarlar. Literatürde; bazı yetilerini kaybetmiş bu insanlara ilişkin bozukluk, özürülük, engellilik gibi değişik tanımlamalara rastlarız. Bu tanımlamaların her birinin ifade ettiği bir durum vardır. Bunları birbirinden ayırmak önemlidir (Güven-Karahan, 2011).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlarına göre bozukluk (impairment) (Özer, 2010); psikolojik, fizyolojik, anatomik yapı ve fonksiyonların kaybı ya da bozukluğudur. Bozukluk geçici veya kalıcı, fizyolojik veya psikolojik olabilir. Bir ekstremitenin kaybına, çift görme ya da ataksi örnek olarak verilebilir. Özürülük (disability), herhangi bir bozukluk sonucunda bir aktiviteyi normal kabul edilen sınırlar ve uyum içinde yapabilme yeteneğinin kısıtlanması veya yapılamamasıdır. Yürüme ya da konuşma aktivitelerinin yapılamaması bu duruma örnek olarak verilebilir.

2. 1. 2. 1. İşitme Engelli

İnsanoğlu kendi gereksinimleri ile dış çevre koşulları arasındaki ilişki ve bağdaştırmayı duyuları ile sağlar. Bu duyular; işitme, görme, koklama, dokunma ve tatmadır. İletişimin iki temel ögesi olarak konuşma ve işitme kabul edilmektedir. Aynı zamanda hatırlanması gereken bir nokta da konuşmanın işitme yolu ile kazanıldığıdır. İşitme ve anlama, insanoğlunun diğer insanlarla ilişki kurma yoludur. Doğal olarak bu da dil aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu özellik ise; insanı sosyal bir varlık yapar ve insanın düşünmesini, konuşmasını, böylece kendini ve düşüncelerini ortaya koymasını sağlar. Doğum anından başlayarak, çocuklar pek çok bilgiyi işitme duyusunu kullanarak öğrenirler. Bebekler birkaç haftalık olduklarında, eğer normal işitmeye sahip iseler, anne babalarının seslerini tanıyabilmekte, yavaş sesleri ve kendi agulama seslerini dinleyebilmektedirler. Böylece işitme duyuları yoluyla sürekli olarak çevrelerinde diğer kişilerin konuşmalarını duymakta ve bu sesler ile o anda oluşan olaylar, işler, oyunlar arasında bağlantı kurmaktadır. Bu seslere anlam vermekte ve insanların düşünce, duygu ve bilgilerini konuşma ve işitme yoluyla aktardıklarını öğrenmektedirler (Atay, 2007). Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. İşitme engellilerin eğitimi çocuğun işitme kalıntısını en iyi biçimde kullanılabilir hale gelmesini sağlamak için yapılan etkinliklerdir (Özsoy, 1996). İşitme engeli, bireyin işitme

düzeneğinde oluşan bir sorun nedeniyle günlük yaşamında sözel dili işlevsel olarak kullanamaması olarak tanımlanabilir (Tüfekçioğlu, 2003). İşitme engelliler, sosyal yapının bir parçası olarak sosyalleşme sürecine dahildirler. Bu süreç; çocukluk, gençlik, olgunluk devresi boyunca da hep devam etmektedir. Engelli çocuğa başlangıçta ne kadar doğru bir yaklaşım gösterilirse, gelecek süreçlerde de o ölçüde başarı elde edilir (Gülsu, 2003).

İşitme engelli çocuklar sözel bilgiyi işlemekte zorluk çekerler. İşitme kaybı kısmen ya da tamamen olabilir. İhmal edilmiş işitme engelli çocuklar, ağır öğrenmeleri ve davranış problemlerine sahip olmaları nedeniyle sık sık zihinsel engelli çocuklarla karıştırılır (Özer, 2010). Özel eğitimle, aile eğitimi ve destekleyici eğitim ile konuşmayı anlaması ve konuşmayı öğrenmesi, bu yolla iletişim kurması mümkün olabilmektedir. İşitme engelli olup, erken yaşlarda uygun eğitim alan birçok işitme engelli birey, eğitim ve meslek edinmede çok iyi düzeylere gelebilmektedir. Ancak bunun için işitme kaybının oluşumundan hemen sonra başlayıp bu çocukların özel gereksinimlerini karşılayacak biçimde planlanmış çok iyi yürütülen eğitim hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir (Tüfekçioğlu, 2003). Küçük yaştan itibaren işitme engelli çocuklara, işiten çocuklardan farklı davranmayarak, onları engellerine rağmen bu toplumun etkin bireyleri haline getirebilmek için okul ve aile işbirliği yapmalı, çocuk için mümkün olan en uygun öğrenme ortamları sağlanmalıdır (Akçamete, 2003). Anne ve babanın aşırı koruyucu tutumunun sonucunda, işitme engelli çocukta bağımlılık gelişerek, olumlu benlik kavramı engellenir. Bu durum ise, işitme engelli çocuğun diğer insanlarla iletişim kurmasını daha çok zorlaştırarak toplum tarafından reddedilen bir birey olarak yetişmesine neden olur ve çıkabilmesi zor bir kısır döngü içinde kalabilir (Atay, 2007).

İşitme engelli çocuklar için iletişim kurmak başlı başına zor bir süreçtir. Bu sebeple sözlü ifadeleri kullanamadıkları gibi çoğu zaman uygun mimikleri kullanmada başarısız olurlar. Çabaları genelde başarısızlıkla sonuçlanır. Duygularını davranışsal olarak belirtmeler bile, sebeplerini açıklayamazlar (Akay, 2008). Diğer taraftan tüm çocukların ahlak, sosyal ve diğer gelişim alanlarında desteklenmeleri için yaşlıları ile iletişim kurmalarının gereği üzerinde durulmaktadır. İşitme engelli çocuklar da, normal işiten çocuklar gibi bireysel özelliklere göre farklı davranışlar gösterebilmektedirler. Bazısı sakin, bazısı hareketli, bir kısmı ılımlı, bir kısmı zeki, bir kısmı da düşük zekâ düzeyi gibi görünüşler sergileyebilirler (Atay, 1999). İşitme engelli çocukların, duyan insanlardan ayrı olmasının sonucunda ortaya çıkan uyumsuz davranışların altında, yalnızlık ve içe dönüklük bulunmaktadır (Atay, 2007). İletişimsel becerilerinin gelişmesi için, çocukların her şeyden önce, yaşlılarıyla sosyal bir etkileşim içine girmeleri gerekmektedir. Sosyal etkileşim çocukta olumlu benlik gelişimini sağlayarak, kendini kabullenme ve başkalarını kabullenme duygularını güçlendirmektedir. Sosyal etkileşim, temel sosyal ihtiyaçların

doyurulması için gereklidir. Güçlü bir sosyal etkileşimde olumlu benlik gelişiminin yanı sıra, bağımsız birey olma, paylaşma, işbirliği gibi toplumsal temel öğeler yerleşir (Akay, 2008).

İşitme Duyusunun Önemi

İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliği konuşma yeteneğidir. Konuşmanın gerçekleşebilmesi için de işitme duyusuna gerek vardır. Çocuklar işittikleri sürece, içinde yaşadıkları toplumda konuşulan dili kazanabilmekte ve genellikle dört yaşından sonra, dili kendilerine özgü bir biçimde kullanarak çevre ile iletişim kurabilmektedirler. İşitme duyusu, ses olarak adlandırdığımız mekanik titreşimleri ortaya çıkarabilme yeteneğidir. İşitmenin gerçekleşebilmesinde etkili ve önemli rolü olan organımız kulaktır. İşitmenin yanı sıra vücudun dengesinin sağlanmasında da görevlidir (MEB, 2010).

Anlama, konuşma, okuma, yazma gibi iletişimsel yeteneklerin temelinde işitme vardır. İşitme duyusunun dil gelişimi açısından önemi büyüktür. Ancak diğer gelişim alanları üzerindeki etkisi de yadsınamaz. İşitme duyusundaki engel dolayısıyla çocukla iletişimin azalması, çocuğun sadece dil gelişimini değil, bunun beraberinde sosyal ve duygusal gelişimini de olumsuz yönde etkiler. Dil ve kavram gelişimindeki yetersizlik, işitsel girdinin az olması, bilişsel gelişim sürecini de olumsuz etkiler (Girgin, 2003).

İşitme Engelin Yaygınlığı

İstatistiksel araştırmalara göre, ülkemizdeki okul çağı nüfusunun %0,6'sını işitme engelliler oluşturmaktadır. Bu sayı yaklaşık olarak 180.000 dolayındadır. Bu gruba dâhil olan öğrenciler işitme engelliler okullarında 6 yaşından sonra eğitim ve öğretime kabul edilmektedirler. Oysaki işitme engelli bir çocuğun eğitimine doğumdan sonra hiç vakit kaybetmeden başlanmalıdır. 6-7 yaşlarına kadar iletişimini işaret kullanarak sağlamış olan bir çocuğa bu yaştan sonra işitmeyi gidermenin ve konuşmayı öğretmenin neredeyse olanaksız olduğu düşünülmektedir. Bu durumda işitme engelli bireylerin topluma entegrasyonu da zorlaşmakta ya da tamamen ortadan kalkmaktadır (Atay, 2007). Uluslararası ölçek olarak kabul edilen engelli nüfusun, genel nüfusa oranı olan %14 oranında ve 1997 genel nüfus sayımı sonucuna göre, işitme engellilerin genel nüfusa oranı %0,6 olup, tahminen engelli sayısı 377.193'tür. Bu oranlara göre nüfusumuzun 135.500'ü öğrenim çağında işitme engellidir (MEB, 2010). Ülkemiz okul çağı nüfusunun (0-18 yaş) %0,6'sını işitme engelliler oluşturmaktadır. Bu sayı yaklaşık 180.000 civarındadır. Bu grupta okullaşma oranı yaklaşık %5,5 düzeyindedir (Atay, 2007).

Ülkemizde 48 adet işitme engelliler okulu bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan 48 okul dışında özel kurumlarının sayısı da oldukça fazladır. Fakat bu özel kurumlardan ekonomik durumlar nedeniyle herkes faydalanamamaktadır. İşitme engelliler ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının bazıları yatılı bazıları ise gündüzlü olarak eğitim

vermektedir (Akçamete, 2003). İşitme engelliler ilköğretim okullarından ve özel sınıf kaynaştırma programından mezun olan öğrencilerden durumu uygun olanlar; işitme engelliler çok programlı liselerine veya endüstri meslek, ticaret meslek ya da kız meslek liselerine Milli Eğitim Bakanlığınca sınavsız olarak yerleştirilmektedir. Meslek eğitimi başlıca; el sanatları-çiçek, giyim, metal işleri, ağaç işleri, makine ressamlığı, bilgisayar, elektrik vb. alanlarda verilmektedir. İstanbul, Kayseri, İzmir, İçel, Ordu, Trabzon, Isparta ve Afyon-Bolvadin'de işitme engellilerin eğitimi için çok programlı lise uygulamasına başlanmıştır. Bu okullarda öğrencilere akademik eğitimin yanı sıra meslek eğitimi de verilmektedir (Atay, 2007). İşitme engelliler meslek liselerimizden ya da kaynaştırma eğitimi yoluyla normal lise ve dengi okullardan mezun olan işitme engelli öğrencilerinin Eskişehir Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksek Okulunda yüksek öğrenim yapma imkânı bulunmaktadır.

2. 1. 2. 2. İşitme Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor

Beden eğitimi ve spor (BES) etkinlikleri özel durumlular için yeni bir olgu değildir. Daha antik çağlarda bu tür faaliyetlerin var olduğunu tıp tarihi kitapları kaydeder. 1550'de bir İspanyol tıp doktorunun yazdığı ortopedik engelliler için jimnastik kitabı ve Kleoin'in körler için jimnastik kitapları zamanımıza kadar gelen somut belgelerdir (Aras, 1992). 20.yy'ın II. yarısında rehabilitasyon kavramında ve engellilere bakış açısında önemli değişiklikler olmuş ve her türlü toplumsal etkinliğin içinde engelli kişilerinde yer alması gerektiği ortaya çıkmıştır (Sevindi, 2002). Günümüzde özel eğitim alanındaki çalışmalar, değişen eğitim anlayışı, bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak engelli bireylerin eğitiminde BES önemli bir yer almaya başlamıştır. Bu nedenle birçok Avrupa ülkesi, ABD ve Avustralya'daki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında engelliler için Beden Eğitimi Programları bulunmakta ve bu alana özgü insan kaynağı yetiştirilmektedir (Özer ve Müniroğlu, 1998).

Sosyal yaşamın ağır baskısı altındaki sağlıklı bireylerin bedensel ve ruhsal gerilimlerinden kurtulmaları, hayat şartlarına fiziki uyum sağlamaları için tavsiye edilen sporun; kimisi temel ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz, kalıcı veya geçici suretle bedensel, ruhsal ve sosyal baskı altında bulunan engelli insanlar tarafından da yapılabileceği fikrinin yaygınlaşması I. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Almanlar özel eğitime muhtaç bireyler için sportif çalışmalar başlatmış olmalarına rağmen bu alandaki gelişmeler, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllara rastlar. Engelli kişiye 1944 yılında İngiltere'nin Stoke Mandeville hastanesinde tedavi ile sporun birleştirildiği yöntemde; masa tenisi, basketbol, hedefe küçük oklar atma, gülle, disk atma ve yüzme gibi sportif etkinliklere yer verilmiş ve engellilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak olumlu yönde gelişmeler sağlamasını;

ayrıca engellilerin toplumla iletişime geçmelerinin en kolay yol olduğu gösterilmiştir (Başer, 2002; Tatar, 1995; Banta, 2001).

Özre uygun egzersizlerin kullanımı, özür hakkında tam bilgi ve bunun sonuçlarını bilmeyi gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda da sportif uğraşların faaliyet şekillerinin bilinmesi gerekir. İstenen hareket, özürünün hareketleri ile uyumlu hale getirildiği takdirde özür-uygunluk prensibi gerçekleşmiş olur. Yani bu prensip özürünün erişebileceği en uygun hareketi ifade etmektedir (Aygün, 2004). Spor ve beden eğitimi, engelli çocukların, kendisi gibi engelli ve normal gelişim gösteren çocuklarla bir araya gelerek; bir gruba ait olma, paylaşma ve işbirliği yapma becerilerini kazanmasına yardımcı olur. Ayrıca spor çocuğa engeliyle başa çıkma ve hafifletme yollarını öğretirken, kas ve sinir sistemini, zihinsel reaksiyonlarını ve motor gelişimini desteklemektedir (Bayram, 2003).

Engelli bireyler için beden eğitimi; bireyin fiziksel gelişimle ilgili gereksinimlerini karşılamak için planlanmış çeşitli spor, ritim, dans, oyun, egzersiz, temel motor beceri ve örüntüler, gelişimsel aktiviteler, bireysel ve grup aktiviteleri ile ilgili programlardır. Beden eğitimi programları, bireyin gereksinimlerine, gelişimsel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Beden eğitimi programlarının en önemli hedefi, bireyin kendine güvenmesine ve kendini tanımasına yardımcı olmaktır (Gür, 2001).

Sporun engeli olmayan kişilere yaptığı olumlu etkilerin tümü, bazı konularda belki daha fazla olarak, özürülüler üzerinde de gözlenebilir (Tatar, 1997). Araştırmalarda beden eğitimi ve sporun insan gelişimi açısından önemli bir etkinlik olduğu kanıtlanmıştır. Engelliler açısından BES ele alındığında, önceleri sportif etkinlikler engelliler üzerinde rehabilitasyon aracı olarak görülmüştür. Günümüzde ise; BES etkinliklerinin engelli bireylerin sadece rehabilitasyonunda değil, onların fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini de olumlu yönde etkilediği ve toplumsal yaşama uyum göstermesi açısından büyük kolaylıklar sağladığı fark edilmiştir. Engellilerin BES faaliyetlerine yönlendirilmesi için önemli spor federasyonları ve kulüpler kurulmuş hatta engellilerin olimpiyatlara katılmaları sağlanmıştır. Burada BES etkinliklerinin önemi ortaya çıkmaktadır (Yergin, 2002; Gür, 2001). Engelli bireylerin BES faaliyetlerine katılımı toplumun dikkatini engelli bireylere çekerek olumsuz tutum ve davranışların değişmesinde BES faaliyetleri önemli rol oynayacaktır. Bu faaliyetler yolu ile engelliler toplum içinde işbirliği, paylaşım ve kişiler arası ilişkilerin kurallarını öğrenirler. Yapılan faaliyetler engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltir ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri sosyal ortam yaratır. Tüm bu özellikleri kapsamına alan bir etkinlik olarak spor, engellilere yaşam boyu önerilmektedir (Akçamete, 2003; Girgin, 2003).

Gelişimsel özellikleri nedeniyle, normal gelişim gösteren çocuklarla engelli çocukların beden eğitimi derslerinde ulaşmaları gereken hedef sıralaması birbirinden

farklıdır. Normal sınıflarda fiziksel ve motor yeterliliği geliştirmek; özel beden eğitimindeyse olumlu benlik gelişimi, sosyal yeterlilik, algısal motor gelişim, ilk sırada yer alması gereken hedefler olmalıdır (Özer, 2001a). Yapılacak olan BES etkinliklerini engelli öğrencilere, öncelikle yarışma ve mücadeleye dönük yaptırılmaması gerektiği, bu etkinliklere rekreasyonel bir faaliyet olarak başlatılmalarının uygun olduğu görülmüştür. Daha sonraki aşamalarda ise, yarışma ve mücadele olgularına yönelik etkinlikler yapıldığında engelli öğrencilerin bu tür etkinliklere adaptasyonunda olumlu sonuçlar alındığı gözlemlenmiştir (Kalyon, 1997). Batı ülkelerinde yapılan araştırmalarla engelli bireylerin öğrenme, uyum sorunlarının büyük bir kısmının beden eğitimi ve spor etkinlikleriyle telafi yoluna gidilmiş ve araştırmalar sonucunda; engel durumu ne olursa olsun bu bireylerin birçok işte, buna spor etkinlikleri de dahil, normallerden daha başarılı, toplumsal kurallara daha istekli uyan, sosyal ve uyumlu davranışlar gösterdikleri gözlenmiştir (Aras, 1992).

Toplumsal açıdan, özellikle yapılan BES etkinlikleri ile engelli öğrencilerin dışarıya açılmaları sağlanarak toplumla iç içe olmalarını sağlar ve bunun sonucunda da toplumla uyumu kolaylaştırır, engelli öğrencileri hayata bağlar, onlara yaşama sevinci kazandırır ve toplumsal sorumluluğu geliştirir. BES faaliyetleri ile engelli öğrenciler dengeli bir gelişim sergilemeye başlarlar. Bireyler; liderlik, hoşgörü ve arkadaşlık gibi özellikler kazanır (Aracı, 2001). Yapılacak sportif etkinliklerin topluma açık olması ve toplumun bu faaliyetleri izlemesine olanak verilerek, ortaya çıkan başarılarla da toplumun engellilere bakış açısında önemli değişiklikler sağlanacağı kaçınılmazdır (Yergin, 2002). Engelli bireyin etkinliklerde sergilediği performans kişilik gelişimine yardım ederken toplum tarafından engelli olmanın ötesinde sporcu olarak kabul görmesini sağlar (Tatar, 1995). Engelli bireyin sahip olduğu sosyal çevreyi geliştirir ve iletişim becerilerinin artmasını sağlar (Ardalı,1998'den aktaran: Gür, 2001). BES, engelli bireyin sahip olduğu engel nedeniyle yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu olan sosyal sorunları aşmasında önemli rol oynar. Engelli bireyin kendini toplumdan soyutlamasını engeller, onun hayata bağlanmasına yardımcı olur. Sportif etkinliklerin doğal bir sonucu olarak onun rahatlmasına, iyi vakit geçirmesine, eğlenmesine fırsat verir (Tatar, 1995). Engeli sebebiyle olumsuz belirti gösteren özürünün kendini toplumdan soyutlamasını engeller (Cavkaytar, 1999). Spor yapan özürü toplum içinde mevcut işbirliği, paylaşım ve kişilerarası ilişkilerin kurallarını öğrenir. Sporun; disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak sağladığı sosyal ve psikolojik faydalar; ferde toplumla kaynaşma, faydalı olabilme imkanı verdiğinden, özürülüler açısından fiziki faydalarından daha da önemlidir (Tatar, 1997). Birey oyun ve sporla kendisine toplumda bir yer bulmaya çalışır.

Sosyal çevredeki egemen unsurları sportif etkinliklerde benzer formlarda yaşayarak sosyal yaşamın adeta bir provasını yapmış olur (Gür, 2001).

Eğitim açısından, okullarda uygulanan BES programları, öğrencilerin fiziki, psikolojik ve ruhsal gelişimlerini sağlaması, yeni becerilerin ve olumlu davranışların kazanılması amacıyla yönelik hazırlanmıştır. BES faaliyetleri ile engelli öğrenci, kendini ifade etme yeteneğini geliştirir, kendi vücudunu tanır ve engelini en aza indirgeyerek engelini kabullenir. Normal öğrencilerin katıldığı sportif etkinliklerin aynısını yapabildiğini bununla beraber kendine güveninin geldiğini fark eder (Aracı, 2001).

Eğitimci, fiziksel eğitim programıyla vereceği rehberlikte, çocuğun gelişimi açısından en kolay ve en basit aşamadan başlamak zorundadır. Eğitimci, oyun arkadaşı rolündedir, mutlaka özürsüz çocuklarla aynı hareketleri yapmak zorundadır. Engelli çocuklar için model ve taklit çok önemli öğretim stratejileridir. Engelli çocuk, eğitimcinin kendine güvendiğini onun hareketlerinden algılar ve çocuk da bu şekilde hem eğitimcisine hem de kendine güven duyar. Bu nedenle sözel komutlara eşlik eden motor davranış örnekleri, çocuğun başarısını artırır (Kalyon, 1994). Oyun yoluyla engelli çocuklar birlikte karar verebilme ve bu kararlara uyabilmeyi öğrenir. İşbirlikçi düşünme yapısı gelişir. Aynı zamanda doğal öğrenme gerçekleşir ve işitme özürsüz çocuk tanıdığı kavramları pekiştirir, yeni kavramlar kazanır (Bilir,1991). Engelli bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak özgüven gelişimine yardımcı olur. Kararlarını verme yeteneğini geliştirerek bağımsızlık duygusunun artmasına yardımcı olur (Ardalı, 1998'den aktaran: Gür, 2001). Engelli bireyin entelektüel kapasitesi ve problem çözme yeteneği artar (Gür, 2001; Sevindi, 2002). Özürsüzün kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırır. Kişinin kendi değerini daha olumlu algılamasını sağlar. Özürsüz bireyin entelektüel kapasitesi ve problem çözme yeteneği artar (Cavkaytar, 1999).

Sağlık açısından, sportif faaliyetlerle özellikle engelli öğrencinin psikomotor (denge, kuvvet, sürat, esneklik, fiziksel uygunluk) becerilerini olumlu yönde geliştirdiği, onların yapıcı, yaratıcı ve üretici olmasını sağladığı görülmektedir. Sportif faaliyetler engelli öğrenciler üzerinde zihinsel gelişimi sağlar. Öğrenci kazanma kaybetme olgusunu öğrenir ve buna kendini hazırlar (Aracı, 2001). Sağlıklı yaşamın en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilen sportif etkinliklerin, fonksiyon kaybına uğramış engelli bireyi fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yapısıyla bir bütün olarak değerlendirerek, kendisi ve toplumu ile barışık ve bütünleşmiş bir biçimde yaşam sürmesine katkı sağladığı bilinmektedir. Dolayısıyla spor, özürsüz birey için ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü spor günümüz dünyasında engelliler eğitim ve rehabilitasyonunda terapi aracı olarak kullanılmaktadır. Engelli bireyin yapacağı sporun olumlu etkileri engelli kişinin kendisine, ailesine, iş çevresine ve topluma doğrudan yansımaktadır. Engelliler için spor bireyler arası iletişimi

artırmak, inisiyatifi ve entegrasyonu geliştirmek anlamına gelir (Gür, 2001). Engelli öğrenciler BES faaliyetleri ile "biriken enerjisini atarak rahatlar, vücut fonksiyonları daha iyi çalışır. Psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunur. Sporun mental ve fiziksel kapasitede sağladığı gelişme ile motor beceri, denge, el-göz koordinasyonunda sağladığı iyileşme, engellinin eğitiminde ve rehabilitasyonunda olumlu etkiler yapar (Tatar, 1995). Spor yapmak özürünü içinde bulunduğu engel durumu dolayısıyla yaşadığı ruhi tatsizlik ve gerginliğin doğurduğu depresyonun etkilerinden korur veya bu etkileri azaltır (Kalyon,1994). Engelli bireyin kendini toplumdaki soyutlamasını engeller. Hayata bağlanmasına yardımcı olarak yaşama sevinci kazandırır ve engelle birlikte hayatı olduğu gibi kabul edebileceğini gösterir (Cavkaytar, 1999). Spor etkinliklerine katılma, bireye kasların güçlendirilmesi, koordinasyon gelişimi, denge gelişimi, duruş kontrol gelişimi, solunum ve dolaşım sisteminin gelişimi, spastisiteyi önleme alanlarında büyük yararlar sağlamaktadır (Özer, 2001b). Engel türü ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma, sportif etkinliklere katılma bireye haz vermekte, hareket etmekten duyulan haz da bireyin yaşam motivasyonunu artırmaktadır (Aygün, 2004). İşitme engelli çocuklar BES etkinlikleriyle mental kapasitelerinde ve fiziki gelişimlerinde bir artış sağlayarak, motorik beceri, denge, el-göz koordinasyonlarında da olumlu gelişmeler sergilemektedirler (Kalyon,1997). İşitme engelli öğrenciler spor etkinlikleriyle enerjilerini boşaltarak gerilimden kurtulurlar, hem fiziksel hem de psikolojik olarak rahatlarlar. Normal işiten yaşlıları tarafından da daha kolay kabul görürler. Hareket gelişimi sayesinde kazandığı fiziksel güven daha sonra psikolojik güvene dönüşmesiyle işitme engelli çocukların diğer alanlardaki gelişimi kaçınılmazdır (Darıca ve Ebru, 1995). Spor aktivitelerine katılım işitme engelli toplumunda önemli bir yere sahiptir. Sadece fiziksel anlamda değil diğer kişisel boyutlarda da katılımcılara yararlar sağlar (Stewart, 1991). İşitme engelli yetişkinlerin yaşantılarında spora önem vermeleri yeterli değildir. İşitme engelli çocuklar için okul programları ve işitme engelli eğitimindeki literatürün çoğunlukla işitme engelli çocuklar tarafından yapılan fiziksel aktiviteye katılım avantajının önemsenmesi gerekir (Stewart ve Kluvin, 2001). Pek çok işitme engelli yetişkin için, spor olaylarına katılmak önemli bir sosyalleşme aracıdır. İşitme engelliler sporu işaret dili kullanarak iletişim kurduklarından diğerleriyle anlamlı etkileşimler kurabilir ve çoğunluğun işittiği ve konuşma dili kullanarak anlaşığı toplumlarda onlara bir fırsat sunar. Diğer bir yararı da psikolojiktir, işitme engelliler sadece sporcu olarak değil spor direktörü hatta personel ve seyirci olarak katılabilir. Bu tarz bir katılım öz kimliklerini güçlendirir, özsaygılarını ve toplumlarına yardımcı olmalarına izin veren bir yaşam tarzı kurma güvenlerini artırır (Stewart ve Elis, 2005). Stewart (1991) işitme engelliler için sporun sosyal, psikolojik ve eğitim boyutunu detaylı şekilde araştırmıştır. Sporun işitme engelliler için temel önceliği; işitme engelli

sporcuların iletişimi, cinsiyeti, etnik kimliği eğitim durumu, siyasi görüşleri, hatta spora karşı ilgi şekli ve derecesi ne olursa olsun sporun bir buluşma yeri olarak işitme engelliler arasında sosyal kimliğin oluşumunu kolaylaştırmaktır. Diğer işitme engellilerle sosyalleşme olanağının ötesinde oyunlara az ilgi gösteren işitme engelliler, seyirci olarak oyunun örgütsel yönüne katkı sağlayarak sporcu olmayan işitme engelliler ile bir araya getirir (Stewart ve Elis, 2005).

Bir çocuğun gelişimi her ne kadar zihinsel, duyuşsal ve motor alanlarda ayrı ayrı ele alınarak değerlendiriliyorsa da, gelişimin bir bütün olduğu ve bu alanların birbiri ile etkileşim içinde olduğu unutulmamalıdır (Özer ve Kaplan, 1999).

2. 1. 3. Sosyal Destek

Sosyal destek kavramının teorik temeli Kurt Lewin'in alan kuramı ve davranış tanımına dayanır. Sosyal destek kavramı Lewin'in alan kuramı içerisinde yer alan en önemli kavramlardan birisi yaşam alanı kavramıdır. Yaşam alanı, belirli bir zamanda bireyin davranışını belirleyen olguların tümü olarak tanımlanmaktadır. Lewin'in alan kuramı içerisinde yer alan ikinci en önemli kavram psikolojik çevre kavramıdır. Psikolojik çevre fiziksel çevrenin bir anlatımıdır (Yıldırım, 2006a).

Cobb (1976) sosyal desteği, toplumda veya çevrede saygı duyulan veya önem verilen bir kimse tarafından bireye sunulan bilgi olarak tanımlamıştır (Cobb, 1976'dan aktaran: Yıldırım, 2006a). Yıldırım (2006b) sosyal desteği, kişilerarası ilişkilerde düzenleyici bir faktör olarak görmektedir. Yıldırım (1997) sosyal desteği bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek, Okyavuz (1999) sosyal desteği bireyin çevresinden gördüğü yardım, Florian ve Mikulincer (1995) sosyal desteği formal ve informal ilişkiler yoluyla alınan teselli, yardım veya bilgi olarak tanımlamakta ve çok boyutlu bir yapı olarak görmekte, McElroy (1997) ise sosyal desteği sıkıntı yaşayan ve zor durumda kalan insanların aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının veya diğer toplumsal ilişkilerinin sağladığı duyuşsal, araçsal ya da bilgisel yardımlar olarak tanımlamakta ve bireyin ilişkide bulunduğu kişilerle kurduğu ilişkiler ve ihtiyaç duyduğu anda yardım alabileceğini düşündüğü birilerinin varlığının algısını sosyal destek olarak ifade etmektedir (McElroy, 1997'den aktaran: Akın ve Ceyhan, 2005). Çakır ve Palabıyıköğlü (1997), sosyal desteğin tanımı ve işleyişi konusunda görüş ayrılıkları olmasına rağmen genel olarak sosyal desteği; bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlar. Sosyal destek en genel anlamıyla bireyin stresle, yaşamsal sorunlarla başa çıkması konusunda başkalarının (arkadaşlarının, aile üyelerinin, kendi kendine yardım grubu üyelerinin, kamu kuruluşlarının vb.) sağladığı her türlü destek olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2003).

2. 1. 3. 1. Sosyal Destek İşlevleri ve Türleri

Sosyal destek, kişinin güvenilebileceği ilişkiler yoluyla, sosyal kaynaklardan yararlanabilme derecesidir (Banaz, 1992). Bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan anne, baba, eş, sevgili, arkadaşlar, aile, öğretmenler, akrabalar, komşular, uzmanlar gibi kişiler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır ve sosyal destek kaynaklarının bireylere farklı şekillerde yardımlar sağladığı belirtilmektedir (Yıldırım, 1994).

Caplan (1974)'a göre sosyal destek sistemlerinin bilinmesi bireylere,

- Bireyin psiko-biyolojik kaynaklarını harekete geçirmesine yardım ederek,
- İsteklerini karşılmasına yardım ederek,
- Beceriler kazandırarak ve maddi parasal kaynaklara ulaşmasına yardım ederek,
- Bireye rehberlik yaparak, bilgi sunarak yardım sağlamaktadır.

Caplan (1974)'a göre sosyal destek türleri beş grup altında toplanabilir.

- Duygusal Destek: İlgı, sevgi, güven duygularının iletilmesine dayanır.
- Takdir Desteği: Kişinin sorunları ve kusurlarıyla birlikte olduğu gibi kabul edildiği ve saygı duyulduğunun belirtilmesine dayanır.

- Maddi Destek: Maddi yardım, araç-gereç ve hizmet verilmesine dayanır.

• Bilgisel Destek: Sorunların çözülmesini sağlayabilecek bilgilerin verilmesi ya da becerilerin öğretilmesine dayanır.

• Beraberlik Desteği: Boş zamanların birlikte geçirilmesine dayanır (Caplan, 1974'ten aktaran: Torun, 1995).

Cobb (1976) sosyal desteği üç türde ele almıştır (Cobb, 1976'dan aktaran: Baştürk, 2002). Bunlar:

• Duygusal Destek: Kişinin kendisiyle ilgilenildiği ve kendisine bakım sağlandığının hissedildiği destek,

• Saygı Desteği: Kişinin kendisine saygı duyulduğu, önemsendiğinin hissedildiği destek,

- Ağ Desteği: Kişilerarası karşılıklı etkileşim.

Kahn (1979)'a göre ise üç tür destek vardır (Kahn, 1979'dan aktaran: Baştürk, 2002). Bunlar:

• Duygusal Destek: Sempatı, sevme, hoşlanma, dinleme ve güven vermeyi kapsamaktadır.

• Bilgi Desteği: Bireyi dinleyerek, problemlerini tartışarak, bireyin kendi kararlarını almasında sağlanan destektir.

• Yardım Desteği: Kişilerarası ilişkilerde karşısındaki kişinin işlerini yapma, ona zaman ayırma ve maddi yardımlar sağlamaya yönelik destektir.

Barrera, Sandler ve Ramsay (1981) sosyal desteğin işlevlerini ölçmek amacıyla 40 maddelik bir soru listesi hazırlamışlardır. “Sosyal Açıdan Destekleyici Davranışlar Envanteri” (ISSB; Inventory of Socially Supportive Behavior) adını taşıyan bu ölçek altı ayrı sosyal destek işlevini değerlendirmektedir (Barrera, Sandler ve Ramsay 1981'den aktaran: Sorias, 1989a). Bunlar:

- Maddi Yardım: Kişiyeye ihtiyaç duyduğu para ya da objenin sağlanması.
- Davranışsal Yardım: Görevlerin paylaşılması.
- Yakın Arkadaş Etkileşimi: Dinleme, sevgi, saygı ve anlayışın ifade edilmesini içeren yardım.
- Rehberlik: Öğüt ve bilgi verme.
- Geri İletim: Kişiyeye davranış, düşünce ya da duyguları konusunda geri iletiler verilmesi.
- Olumlu Sosyal Etkileşim: Kişinin eğlence, rahatlama gibi ihtiyaçlarının karşılanması.

House (1981) ise sosyal destek sistemlerinin bireylere üç şekilde yardım ettiğini ileri sürmektedir. Sosyal destek sistemleri; bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı faktörleri elimine ederek veya bu faktörlerin etkisini azaltarak, olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanıklılığını artırarak ve böylece sağlık durumunun daha iyi iyileşmesine katkıda bulunarak, çevresel stres kaynaklarının etkilerine karşı kısmen veya tümüyle tampon görevi yaparak bireylere yardım eder. House (1981) sosyal desteği dörde ayırır. Bunlar:

- Duygusal Destek: Saygı, duygu, güven duygularını içerir.
- İletişimsel Destek: Doğrulama, onaylama, tasdik etme, geri bildirimde bulunmayı içerir.
- Bilgisel Destek: Öğüt verme, öneride bulunmayı içerir.
- Araçsal Destek (Maddi Destek): Para, iş ve zamanı içerir (House, 1981'den aktaran: Yıldırım, 2006a).

Dunst ve Trivette (1986), Kazak ve Marvin (1984) ve Sarason ve Levine (1983)'ye göre sosyal desteklerin pek çok işlevi vardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Bireylere gereksinim duydukları hizmetleri ve malzemeleri sağlayarak duygusal bakımdan rahatlık verir.
- Sorunlarla ilgili olarak bireylere rehberlik ederek bu sorunlarla başa çıkma yolları sağlar.
- Bireylerin performanslarını geliştirici geri bildirimler sunar.
- Olumlu uyuma ve kişisel gelişime katkıda bulunurlar.

- Hem günlük yaşamda hem de gereksinimler ve krizler anında bireyler arası bağlantıları sağlayarak onları stresin olumsuz etkilerine karşı korur.

Russal ve Cutrona (1984) sosyal ilişkinin ne ölçüde destekleyici olduğunu değerlendirmek amacıyla “Sosyal Yardımlar Ölçeği” (SPS; Social Provisions Scale) adını verdikleri bir ölçek hazırlamışlardır. Ölçekte sosyal ilişkilerin yeterliği, Weiss tarafından önerilen altı işlevin karşılanıp karşılanmamasıyla belirlenmiştir (Russal ve Cutrona (1984'ten aktaran: Sorias, 1989a). Bunlar:

- Bağlılık (Duygusal yakınlık ve güvenlik duygusu),
- Sosyal Katılım (Ortak ilgileri ve eğlence biçimini paylaşan bir gruba ait olma),
- Kişinin değer, beceri ve yeterliğinin onaylanması,
- Maddi yardımlar için başkalarına güvenebilme,
- Rehberlik (Öğüt ve bilgi alma), Başka bir insanın mutluluğundan sorumlu olma duygusudur.

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği dört farklı boyutta ele almışlardır:

- Duygusal Destek: Sevgi, hoşlanma, anlayış, kabul görme, değer verilme, özen gösterilme, korunma gereksinimlerini kapsayan bu tür destek, literatürde ifade edici destek, değerlilik desteği, yakın destek olarak da adlandırılmaktadır.

- Araçsal Destek: Parasal yardım, araç-gereç yardımı, materyal kaynakları gibi somut yardımları içerir. Yardım, materyal ve somut yardım olarak da adlandırılmaktadır.

- Bilişsel Destek: Sorun kabul edilen olaylarla başa çıkmada, tanımlayıcı ve sorunu anlamayı içeren destek biçimi olarak tanımlanmaktadır. Değerlendirme desteği, bilişsel rehberlik olarak da adlandırılmaktadır.

- Yaygın Destek: Boş vakitlerde diğer insanlarla zaman geçirme, eğlenme, rahatlama, sosyal arkadaşlık olarak tanımlanmaktadır. Bu destek şeklinin gruba dahil olma duygusuyla birlikte stresi azalttığı ve başkalarıyla problemler hakkında konuşmanın rahatlama sağladığı varsayılmaktadır.

Jacobson (1986) sosyal desteği üç boyutta ele almıştır (Jacobson,1986'dan aktaran: Baştürk, 2002).

- Duygusal Destek: Bireyin takdir edildiğine, saygı duyulduğuna, sevildiğine inanmasını sağlayan destektir.

- Fayda Desteği: Kişinin günlük sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olan araç ve maddi destektir.

- Bilişsel Destek: Kişinin çevresindeki bireylerden öneri ve geri bildirimler almasıdır. Çivilidağ (2003)'in aktardığına göre, yapılan araştırmalar beş sosyal destek türü olduğunu göstermektedir. Bunlar:

- Araç Desteği: Gerekli olan materyal, maddi yardım ve hizmetin verilmesi ile sağlanan destektir.

- Sosyal Arkadaşlık: Birlikte geçirilen boş zaman ile sağlanan destektir.
- Duygusal Destek: Empatiye bağlı sevgi ve güven hissine dayanır.
- Saygı Desteği: Kişiyi sorunları ve eksikleriyle kabul ederek saygı göstermeye dayanır.

- Bilgisel Destek: Problemlerle başa çıkmada gerekli bilgiyi sağlamaya dayanır (Güngör, 1997'den aktaran: Çivilidağ, 2003).

Jou (1994) sosyal desteğin dört boyutuna dikkat çekmektedir.

- Bireyin sosyal çevresi içinde yer alan sosyal destekleyicilerin kapsamı ve sayısı,
- Bireyin ihtiyaç duyduğu destek,
- Alınan desteğin birey tarafından nasıl algılandığı,
- Bireyin elde ettiği, gerçekleşmiş destek.

Jou, birinci maddede belirtilen, sosyal desteğin kapsamı ve destekleyicilerin sayısını yapısal destek olarak isimlendirmektedir. Burada söz konusu olan bireyin kimlerden destek aldığı, destek veren kişilerin sayısı ve bireye yakınlık derecesidir. Diğer üç maddede belirtilen, ihtiyaç duyulan destek, algılanan destek ve gerçekleşmiş desteği ise fonksiyonel destek olarak tanımlar. Fonksiyonel destekte ise bireyin gerçekten ihtiyaç duyduğu konuda mı yardım gördüğü, verilen yardımın birey için ne kadar önemli olduğu ve ne ifade ettiği, ayrıca bireyin ihtiyacı olan desteğin ne kadarını görüp görmediği söz konusudur (Jou, 1994'ten aktaran: Yıldırım, 2006a).

Kef (1997) sosyal desteği algılanan ve sağlanan sosyal destek olmak üzere ikiye ayırır.

Algılanan Sosyal Destek

Bireyin diğerleri ile güvenilir bağları olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılamasıdır. Bir anlamda kişinin destekleyici etkileşimleri yorumlama, bağlı olduğu kişilere kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel değerlendirmesidir. İnsanların yaşantılarına ve duyduklarına yükledikleri anlamlar farklı olmaktadır. Bu farklılıklar, bireylerin yetiştiriliş şekilleri ve geçmiş yaşantılarına bağlı olarak şekillenmektedir. Örneğin; belli bir söz bir kişi tarafından yüreklendirici ve onurlandırıcı biçimde algılanırken başkası tarafından kışkırtıcı veya tedirgin edici olarak algılanabilmektedir.

Sağlanan Sosyal Destek

Desteğin davranışsal değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Belli bir zaman sürecinde destek kaynaklarından elde edilen sosyal destek miktarıdır.

Brown ve diğeri (1998) kişisel çevrenin uygunluğu modeline dayalı olarak bir envanter geliştirerek, bireyin çevresinden sağladığı doyum düzeyini vurgulamışlar ve geliştirdikleri 39 maddelik envanterde beş çeşit sosyal destek belirlemişler. Bunlar:

- Bireyin başkalarınca kabul edilme ve bir gruba ait olma ihtiyacını karşılayan destek.
- Bireye çevresindeki kişilerce değer verilmesi ve karşılaştığı sorunlarla başa çıkmasına yardım etmek biçiminde verilen destek.
- Bireye davranışsal ve bilişsel rehberlik yapmak,
- Bireye maddi yardımda bulunmak,
- Bireye model olmak (Brown ve diğeri, 1998'den aktaran: Yıldırım, 2006b).

2. 1. 3. 2. Sosyal Destek Modelleri

Sosyal desteğin işlevi açısından bakıldığında ilk önce Cohen ve Wills (1985)'in öne sürdüğü iki model dikkat çekmektedir. Bu modeller:

- Tampon etki modeli (Buffering effect model),
- Temel etki modeli (Main effect model)' dir.

Sosyal desteğin sağlık üzerindeki etkisi konusunda bugüne kadar yapılan araştırmalar sosyal desteğin sağlık ve kendini iyi hissetme üzerindeki etkisini açıklayan iki farklı model önermiştir. Bunlardan biri temel etki modelidir. Temel etki modeli sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu modele göre sosyal destek, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde her koşulda olumlu bir etkiye sahiptir, sosyal destekten yoksun olmanın birey üzerinde olumsuz etki yaratacağı savunulmaktadır (Cohen ve Wills, 1985). Temel etki modeline göre yüksek düzeyde sosyal desteğe sahip olan bireyler, yüksek düzeyde hoşlanılmış ve değer verilmiş olma duygularına da sahip olacaklardır. Bu duygularda bireyin psikolojik sağlığı üzerinde sürekli ve olumlu bir etki yapacaktır (Duru, 2008). İkinci model tampon etki modelidir. Tampon etki modeline göre sosyal desteğin en önemli işlevi stres verici yaşam olaylarının yarattığı olumsuz etkiyi azaltarak bireylerin ruh sağlığını korumaktır. Sosyal desteğe sahip olmamanın stres verici yaşam olaylarıyla karşılaşılmadığı müddetçe birey üzerinde olumsuz herhangi bir etkisi olmaz (Cohen ve Wills, 1985). Bir başka deyişle bu modele göre, sosyal destek günlük yaşamda karşılaşılan zorluklara karşı bir başa çıkma stratejisi olarak hizmet etmektedir (Duru, 2008).

2. 1. 3. 3. Algılanan Sosyal Destek Kavramı

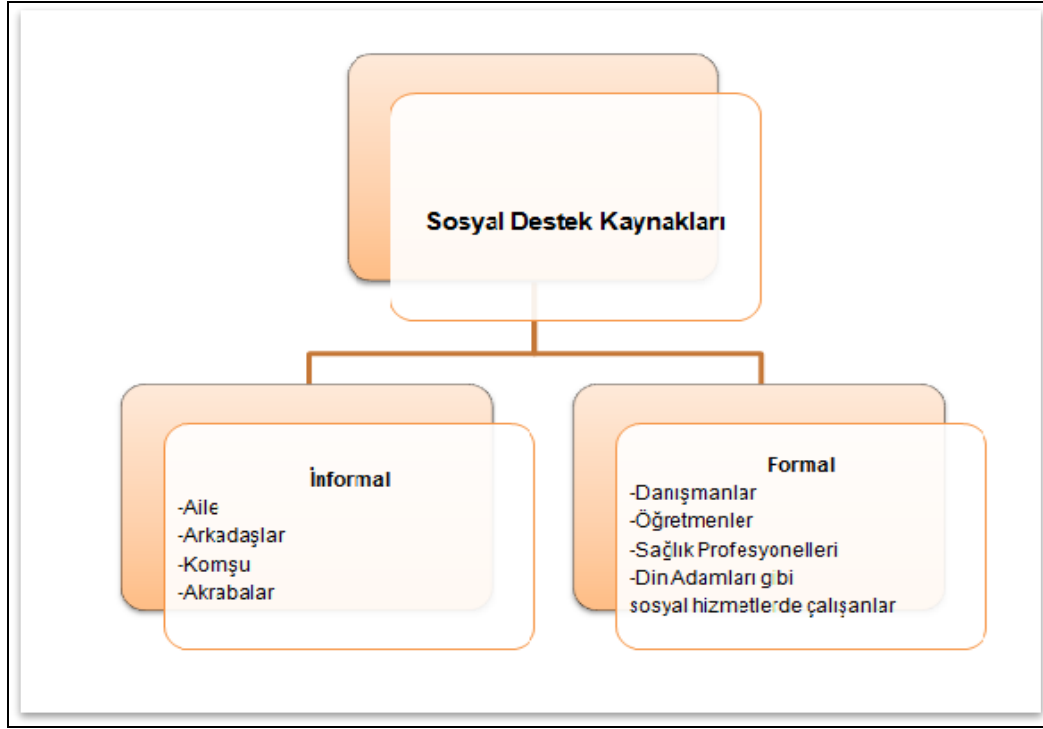
İnsanların yaşantılarına ve duyduklarına yükledikleri anlamlar farklı olmaktadır. Bu farklılıklar, bireylerin yetiştiriliş şekilleri ve geçmiş yaşantılarına bağlı olarak şekillenmektedir. Örneğin; belli bir söz bir kişi tarafından yüreklendirici ve onurlandırıcı biçimde algılanırken başkası tarafından kışkırtıcı veya tedirgin edici olarak algılanabilmektedir. Buradan yola çıkarak; sosyal destekle, algılanan sosyal destek arasında bir ayrıma gidilmesi doğal bir durumdur (Aydın, 1997'den aktaran: Dülger, 2009).

Algılanan destek bireylerin yaşamlarının çeşitli rol alanlarında geliştirdikleri kendilerine değer verildiği, özen gösterildiği, gereksinim duyduklarında başvurabilecekleri insanların bulunduğu, sahip oldukları ilişkilerde tatmin oldukları inancını işaret eden genel bir kanıdır (Şahin, 2011). Algılanan sosyal destek, bir anlamda kişinin kendine biçtiği genel değerdir. Başkaları tarafından sevildiğini, sayıldığını, gerektiği zaman yardım bulacağını, ilişkilerinin doyum verici olduğunu düşünen kişinin algıladığı destek fazladır (Kavaklı, 1993). Algılanan sosyal destek insanlar arası bağların varlığının ve niteliğinin bilişsel olarak değerlendirilmesidir. Yani kişinin destekleyici etkileşimleri yorumlama, bağlı olduğu kişilere kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel değerlendirmesidir (Kef, 1997).

Sorias'a göre, algılanan sosyal destek, sosyal ilişkinin algılanış biçimi, sosyal ağın kişi üzerinde bıraktığı etkiyle yakından bağlantılıdır. Sosyal ağ kişi ve çevresindeki diğer insanlar arasındaki bağları ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini anlatmak için kullanılan bir terimdir. Sosyal ağın yeterince destekleyici olup olmadığı konusunda kişinin genel izlenimi algılanan sosyal destek olarak tanımlanır (Sorias, 1988a). Ayrıca, bazı çalışmalar algılanan sosyal desteğin oldukça kalıcı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu kalıcılık, algılanan desteğin sosyal hayat hakkındaki uzun süren inançları yansıtması olarak yorumlanmıştır (Dolbier, 2000'den Aktaran: Kaymakçıoğlu, 2001).

2. 1. 3. 4. Sosyal Destek Kaynakları

Sosyal destek kavramları formal ve informal olmak üzere iki ana başlıktan olmak üzere bazı alt başlıklardan kaynaklanan şekilde de alınabilir. Bu kaynakları aşağıdaki şekildeki gibi ifade etmek mümkündür:



Şekil 1. Sosyal destek kaynakları (Dülger, 2009).

Sosyal desteğin algılanmasında ve bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığına katkıda bulunmasında desteğin nereden alındığı da önemlidir. Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Stresle baş etmede araştırmacılar sosyal desteğin önemi üzerinde durmuşlardır. Bu çerçevede bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişimler nedeniyle bireyin sosyal destek düzeyi değişebilir. Bireylerin sosyal destek kaynaklarını aileleri, arkadaşları, komşuları, öğretmenleri ve çevrelerinde yer alan ideolojik, dinsel ve etnik gruplar ile içinde yaşadıkları toplum oluşturmaktadır (Yıldırım, 1997). Problemlerini çözmeyi becerebilen, üretken ve başarılı birey olur. Aile ve arkadaşları, çocuğun her türlü gelişiminde olduğu gibi okul başarısında da son derece önemlidir (Karadağ, 2007).

Ergen için bir diğer önemli sosyal destek kaynağı ise arkadaşlarıdır. Ergenler zamanlarının büyük bir bölümünü ailelerinin dışında yaşlılarıyla birlikte geçirirler ve yaşıt grubu ergenlerin ilgi, tutum ve değerlerini ailelerinden daha fazla etkiler. Yapılan çalışmaların sonuçları göstermiştir ki; arkadaşlık psikolojik iyileştirmede ve hayat stresini azaltmada önemli bir etkidir (Cüceloğlu, 1993). Arkadaşlık ilişkileri, aile içerisinde karşılanamayan önemli bir gereksinim ve sosyal destek kaynağıdır. Belli bir olgunluğa

erişemeyen bireyler arkadaş edinmekte zorlanır. Bu bakımdan iyi arkadaşlık ilişkileri olmayan bir kimsenin ruhsal sorunlarının artması muhtemeldir (Yörükoğlu, 1998).

Ergenlik döneminde aileden sağlanan desteğin azaldığı akran ilişkilerinden sağlanan desteğin arttığına dikkat çekerek, bu durumun ergenlik döneminde aile içi çatışmaların artması, arkadaşlık ilişkilerinde ortak ilgi alanlarının ve akran ilişkilerinde olumlu paylaşımların fazlalaşması, arkadaşlık ilişkisi geliştirmenin kişilik gelişiminde gerekli olması nedeniyle açıklanabileceği vurgulanmaktadır (Cheng ve Chan, 2004'ten aktaran: Kozaklı, 2006). Aile, akraba ve arkadaş gibi farklı konum ve statüdeki bireylerle kurulan ilişkilerin olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Kozaklı, 2006).

2. 1. 3. 5. Ergenlik Dönemi Sosyal Destek

Ergenlik dönemi de yaşam döngüsünün en zorlu dönemi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, özellikle bu dönemde sosyal desteğin çok daha önemli olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde ergen, yaşıt grubu ile bağımsızlık denemeleri yapmakta ve yaşıt grubunun değerlerine uyum sağlama çabası göstermektedir. Yaşıt grubunun değerleri, grup kararları, giyim, davranış biçimleri genç için çok önemli olmaktadır (Demirtaş, 2007).

Ergenlik dönemi, öncelikle bedensel değişikliklerle başlamaktadır. Bedenin hızlı büyümesine hazırlıksız yakalanan birey, bedenindeki ani değişikliklere karşı zıt duygular yaşamaktadır. Bir taraftan yetişkin gibi görünmeye başladığı için sevinmekte, diğer taraftan bedeninin orantısız büyümesine karşı eleştireci bir tavır takınmaktadır. Tüm bu değişiklikleri bir arada yaşamak zorunda kalan ergen, dönemi başarı ile tamamlaması için çevresindeki yetişkin ve akranlarının desteğine ihtiyaç duymaktadır (Temel ve Aksoy, 2001).

Ergenlik döneminde ergenin davranışlarına rehberlik edecek değerleri kazanması ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi için yardıma gereksinimi vardır. Bu gereksinimi karşılayan ve ergenin yaşamında gerekli olan ilk toplumsal kurum ailedir. Anne ve baba ile çocuğun ilişkisi temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Bu nedenle ergenin bu dönemdeki kişisel ve sosyal uyumunda anne ve baba ile çocuk ilişkilerinin niteliği önemli bir etken olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2000).

Diğer gelişim dönemlerinden farklı olarak, anne-babadan duygusal kopmanın gerçekleşmesi ya da sağlıklı bağımsız bir yetişkin olabilmesi için bağımlılığın azalması gereken ergenlik döneminde, yaşıt grubunun desteği temel alınmaktadır (Çakır, 1993).

2. 1. 4. Yaşam Doyumu

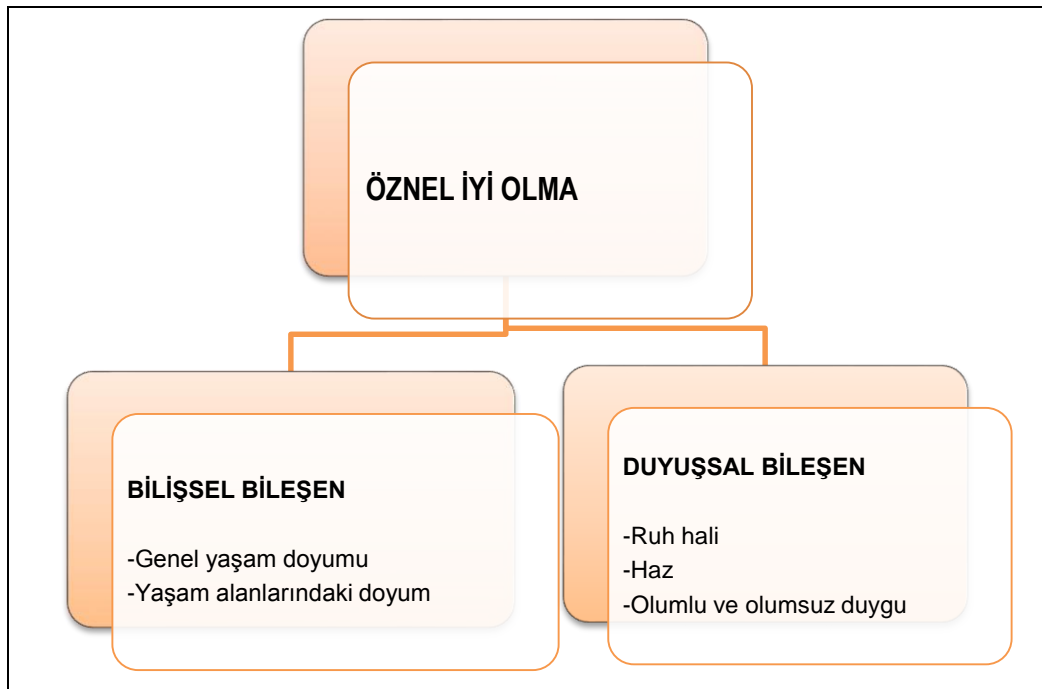
Anlamlı ilişkilerin varlığı sonucunda oluşan dünyada insanlar yaşamlarını sürdürürken, çevresel faktörleri kendileri için taşıdıkları önem açısından değerlendirmektedirler. Bireysel algılar ise benimsenen amaçlar tarafından belirlenmektedir. Bu algısal yapı içerisinde bireyler kendilerine bir yaşam amacı belirlemekte ve hayatlarını bu doğrultuda sürdürmektedirler (Adler, 2004). Yaşam doyumu ilk kez 1961 yılında Neugarten tarafından ortaya atılmış ve birçok araştırmacıya rehber olmuştur. Doyum, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Yaşam Doyumu ise, bireyin beklentilerinin, gerçek durumla kıyaslanması sonucunda oluşan durumdur. Yaşam doyumu bireyin tüm yaşamını ve bu yaşamının değişik boyutlarını içermektedir. Mutluluk, moral, doyum gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eden yaşam doyumu, belirli bir duruma özgü doyum değil, tüm yaşam alanlarındaki doyum ifade etmektedir (Özer ve Karabulut, 2003).

Yaşam doyumu ya da diğer bilinen adıyla mutluluk, çağlar boyunca insanlığın ilgi odağı olmuş ve felsefeciler mutluluğu insan eylemlerinin motivasyon kaynağı olarak görmüşlerdir (Özer ve Karabulut, 2003). Mutluluk durumu daha ileriye dönük iken yaşam doyumu ise şimdiki zamanda yaşanan bir durumdur. Ayrıca mutluluk daha soyut bir kavram olma özelliğini taşımaktadır (Keser, 2003). Günlük yaşamda sık kullanılan mutluluk kavramı, tanımlanması güç ve farklı anlamlara gelen bir kavram olduğu için, sosyal psikologlar, mutluluk kavramı yerine yaşam doyumu, yaşam kalitesi ve subjektif iyi oluş kavramlarını kullanmaktadırlar (Vara, 1999; Özer ve Karabulut, 2003). Öznel iyi oluş en genel tabiri ile mutluluk olarak nitelendirilmektedir. Daha geniş anlamda ise bireyin kendi yaşamının bir değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir. Bu değerlendirmenin hem bilişsel hem de duygusal boyutları bulunmaktadır. Duygusal boyutta hoş ve hoş olmayan duygusal tepkiler yer alırken; bilişsel boyutta yaşam doyumu olarak isimlendirilen yaşamın bütününe yönelik memnuniyet algıları yer almaktadır (E. Diener ve C. Diener, 1996; Pavot ve Diener, 1993). Yaşam doyumu öznel iyi olmanın bilişsel bileşenidir ve bireyin kendisine yüklediği kriterler ve yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmaları, dolayısıyla yaşamı hakkında değer biçmesini içermektedir (Selçukoğlu, 2001). Bireylerin ruh halleri ve duyguları yaşantılarındaki olaylarda kendilerini göstermektedirler. Her bir birey yaşamının tümüne yönelik olarak geniş çaplı düşünce örüntüleri üretmektedir. Böylece bireylerin yaşamlarının bir takım kesitlerine yönelik yaptıkları çıkarımların yanı sıra öznel iyi oluşu oluşturan farklı bileşenler daha görünür bir hal almaktadırlar. Bir bütün olarak yaşamın tümünden sağlanan memnuniyet öznel iyi oluşun bir alt boyutu olan yaşam doyumu olarak tanımlanmaktadır (Diener, 2000). Yaşam doyumu öznel iyi olmanın bilişsel bileşeni olup bireyin kendisine yüklediği kriterler ve yaşam koşullarını algılayışı arasında

karşılaştırılmaları, dolayısıyla da yaşamı hakkında değer biçmesini ifade etmektedir. Yaşam doyumu, kişinin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde kişinin tüm yaşamını pozitif değerlendirmesi olarak da ifade edilmektedir (Çeçen, 2007). Yaşam doyumu ya da sübjektif iyi oluş araştırmalarının ortaya koyduğu üç genel sonuç bulunmaktadır. Birincisi, bireyin yaşantısını, deneyimini ifade eden öznel kavramıdır. İkincisi, yaşam doyumunun olumlu ölçümleri kapsamıdır. Olumsuz etmenlerin varlığının yaşamdan alınan doyumunu belirlediği vurgulanmaktadır. Üçüncü sonuç ise, yaşam doyumu ölçeklerinin genellikle bireyin yaşamını tüm yönleri ile global değerlendirerek ölçmesidir (Vara, 1999).

Öznel iyi olma, bireyin yaşamına ilişkin duyuşsal ve bilişsel değerlendirmeleridir. Yaşam doyumu kavramı, alanyazında çoğunlukla öznel iyi olma yapısının altındaki bilişsel bileşen olarak incelenmektedir. Bilişsel yapı; arzu ve başarı arasındaki uyum-uyumsuzluk algısı tanımı ile yoksunluktan kendini gerçekleştirilmeye kadar uzanmaktadır. Öznel iyi olmanın duyuşsal bileşeni hedonik düzeyde haz, duygular, hisler ve ruh halidir (Diener, 1994; Proctor ve diğerleri, 2008'den aktaran: Şimşek, 2011).

Diener (1994) bu sınıflandırmaya göre yaşam doyumu ile öznel iyi olma ilişkisini Şekil 2'de açıklamaktadır.



Şekil 2. Yaşam doyumu ve öznel iyi olma ilişkisi (Diener, 1994).

Yaşam doyumu, bir insanın beklentileri ile elinde olanların karşılaştırılması sonucu elde edilen durumdur. Yaşam doyumu kişinin beklentilerinin, gerçek duruma

kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu gösterir, genel olarak tüm yaşamı ve bu yaşamın çeşitli boyutlarını içerir (Özer ve Karabulut, 2003). Bir makalede yaşam doyumu kişinin kendi seçtiği kriterlere göre yaşam kalitesinin global değeri olarak tanımlanmıştır (Tate, Forchheimer, 2002'den aktaran: Arslan, Çelebioğlu ve Tezel, 2008).

Yaşam doyumuna ilişkin çok sayıda tanım bulunmaktadır ve bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda genel olarak yaşam doyumunu üç kategoride gruplandırmak mümkündür. Buna göre birinci grupta; yaşam doyumu iyi oluş, erdem, kutsallık gibi dış bir ölçüte dayanarak tanımlanmıştır (Vara, 1999; Yetim, 1992). İkinci grupta ise insanların yaşamlarını olumlu değerlendirmelerine neyin yol açtığı sorusu üzerine, bireylerin kendi yaşamlarına ilişkin yargılarını etkileyen faktörler incelenmiştir (Moles ve Bilgin, 1985). Üçüncü grupta da mutluluk, günlük yaşamın akışı üzerinde temellenmiştir. Bu da günlük ilişkiler içinde olumlu duygunun olumsuz duyguya egemen olması anlamına gelmektedir (Aksayar, Yıldız ve Ergün, 1998).

Veenhoven (1996), yaşam doyumunu bir bütün olarak yaşamın kalitesinin, pozitif olarak gelişiminin derecesi olarak tanımlarken, yaşam doyumunun belirleyicilerini yaşamdaki değişimler yani toplumun kalitesi, bireyin toplumdaki yeri, kişisel yetenekleri, yaşam olaylarının gidişatı, tecrübeli olmak, gelişimin içsel ilerlemesi yani sonuç çıkarmak, duyguların temelindeki anlamları irdelemek, yaşam doyumu ve doyum alanı arasındaki ilişkiyi ifade etmek olarak belirtmektedir (Veenhoven, 1996). Yaşam doyumu, kişinin objektif koşulları bireysel bazı ölçütlere göre değerlendirmesinin ve algılamasının sonucudur ve zaman içinde değişim gösterebildiği ve bireylerin beklentileriyle ve yaşantısıyla ilişkili olduğu için yaşam doyumunun objektif olarak ölçülmesi zordur. Bu anlamda yaşam doyumu kavramı yaşam niteliği, kalitesi, bireyin temel gereksinimlerinin, toplumsal beklentilerinin karşılanması ve yaşadığı toplumun sunduğu olanaklardan yararlanması şeklinde tanımlanmaktadır. İnsanlar objektif olarak tanımlanmış çevrelerde yaşarlar ancak bu çevreleri sübjektif olarak tanımlarlar (Fabian, 1990).

Bu anlamda yaşam doyumu kişinin amaç, beklenti, ilgi ve standartlarından oluşan konumunu, kültür ve değer sistemi içinde anlayış/kavrayış biçimidir. Yaşam niteliğinin bileşenleri, bireyin fiziksel sağlık durumu, uyum yetisi, psikolojik durumu/iyilik hali toplumsal etkileşimleri ve ekonomik durumudur. Bu çerçevede, bireyin “kendini iyi hissetmesi”, “yaşamdan doyum sağlaması” gibi ifadeler yaşam niteliği kavramının öznel boyutunu oluştururken; “bağımsız yaşayabilme”, “kişilerarası ilişkiler”, “üretken olma” gibi ifadeler kavramın nesnel boyutunu oluşturmaktadır (Balat ve Akman, 2006). Yaşam doyumu; mutluluk, moral gibi değişik açılardan iyi olma halini ve günlük işler içinde olumlu duygunun olumsuz duyguya egemen olmasını ifade eder (Vara, 1999). Yaşam doyumu, bir anlamda bireyin belirlediği hedeflere ulaşma derecesi olarak da tanımlanmaktadır

(Gürbüz, 2008). Yaşam doyumu, kişilerin çalışma hayatı haricinde sahip oldukları yaşama karşı aldıkları tepkidir (Özdevecioğlu, 2003). Bu kavrama dikkat edildiğinde bir hoşnutluk da söz konusudur. Mutluluk, esenlik anlamlarını da beraber getirir. Bireyin hayatından, sahip olduklarından hoşnut olmasını da belirten bir kavramdır. Bir başka tanımlamada yaşam doyumu; bireyin sahip olduğu şeyleri düşünerek, kişisel olarak hoşnut kalma şeklinde de ifade edilebilir (Telman ve Ünsal, 2004).

Yaşam doyumu kavramının algılanma düzeyi kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Günlük yaşamdan mutluluk duymak, yaşamı anlamlı bulmak, amaçlara ulaşma konusunda uyum, pozitif bireysel kimlik, fiziksel olarak bireyin kendisini iyi hissetmesi, ekonomik güvenlik ve sosyal ilişkiler gibi unsurlar da yaşam doyumunu etkilemektedir (Keser, 2005). Yaşam doyumu genel olarak kişinin bütün yaşamını ve bu yaşamın tüm boyutlarını içerir. Yaşam doyumu, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantılarındaki doyum anlamına gelir. Yaşam doyumu; mutluluk, moral gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder (Vara, 1999). Yaşamın hazla ve olumlu duygularla renklenmesi, zenginleşmesi hemen her bireyin istediği bir durumdur. Öte yandan yaşamın acı, keder, elem, yoksunluk, engeller, gerilimler gibi pek çok kötü öğeyi barındırdığı da bilinmektedir. Bireyin öznel ve nesnel konumlarında olumsuz koşullar birçok sarsıntıya neden olmaktadır. İnsan bilimcileri durumsal ve bireysel özellikleri çeşitli modellerle birlikte değerlendirerek; iyi olmanın yapısını daha fazla anlamaya çalışmışlardır (Yetim, 2001). Doğan (2006), üniversite öğrencileri üzerinde araştırma yapmıştır. Çalışmaya göre; üniversite öğrencilerinin olumlu yaşama sahip olma durumlarının bağlantılı olduğu koşullar; çevreden bilhassa aile, akraba ve dostlardan ilgi görme, kişisel hayatına dair olumlu planlar yapma, spor yapma gibi hususlar öğrencilerin yaşamlarının daha da kaliteli ve tatminkâr hale gelmesini sağlamaktadır. Cenkseven ve Akbaş (2007)'ın yaptıkları çalışmada öğrencilerin psikolojilerinin iyi olması; sosyallik, yaşamdan, aileden ve değer verilen özel bir kişiden duyulan memnuniyet, eğlenceli bir aktiviteye sahip olması gibi durumlarla, ifade edilmiştir.

Yaşam doyumunda hoşnut olmayı etkileyen çeşitli unsurlar vardır. Bunların içerisinde özsaygının yaşam doyumunda oldukça büyük bir etkisi olduğu bilinmektedir. Ayrıca kişinin psikolojik durumu da yaşam doyumunun bir göstergesidir. Kişinin hayatında karşılaşacağı birtakım sorunlar, karşılaştığı güçlükler, kişisel ve toplumsal çatışmalar yaşam doyumunun azalmasına neden olabilmektedir (Demirel ve Canat, 2004). Yaşam doyumunu seviyesinin azalmasının birey açısından oldukça olumsuz sonuçları vardır. Bilhassa depresyon durumu buna örnek gösterilebilir. Depresyon kişinin birçok bakımdan yorgun düşmesi, tükenmesi olarak da tanımlanabilir. Bu halde olan birey, huzursuz, mutsuz ve umutsuzdur. Oldukça karamsar ve yalnızlık duygusu ile çevrilidir. Etrafına daha

da önemlisi kendisine karşı yabancılaşır. Bu durum kişide sinirlilik, çabuk öfkelenme, saldırganlık gibi duyguları da tetikler (Tuğrul ve Sayılğan, 1997). Kişi duygusal olarak farklı ruh halleri içerisinde bulunur. Aslında depresyonun yalnızca duygusal sonuçları yoktur. Fizyolojik etkileri de oldukça fazladır. Yorgun olma durumunda bahsetmiştik. Bununla beraber, iştah eksikliği, uykusuzluk da depresyonun sonuçlarındandır (Demirel ve Canat, 2004).

Yaşam doyumu ya da mutluluğun bireyin hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır ve bu sebeple bilimsel olarak en çok incelenmesi gereken konulardan biridir. Yaşam doyumu, iyi olma ve mutluluğun pozitif sonuçları ortaya çıktıkça bu kavramların önemi de artmaktadır. Mutlu bireylerin mutsuzlara göre daha güçlü sosyal ilişkiler kurmaları, intiharı düşünmemeleri, ilişkilerinde yüksek doyum sağlamaları, olaylar karşısında uygun tepkiler vermeleri, daha sağlıklı olmaları, işyerlerindeki başarılarının yüksek olması, örgütle iyi iletişim sağlamaları mutluluk kavramının bireyin tüm hayatına pozitif etkilerini göstermektedir (Diener ve Seligman, 2002; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005). Yaşam doyumu ve mutluluğun pozitif bireysel davranış, psikolojik ve sosyal kazancı artırmaktadır (Diener ve Biswas-Diener, 2002; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005). Frish (2006) iyi hissetmeyi, bireyin kendisini ödüllendirmesi olarak görmekte ve yüksek yaşam doyumunun hayatın önemli alanlarında iyi şeyler yapıldığına işaret ettiğini düşünmektedir. Başarının başarıyı getirmesi gibi, tutarlı bir mutluluk ve yaşam doyumu da; kendine güveni, iyimserliği, öz yeterliliği, hoşça gider olmayı, sosyalliği, etkinliği, enerjiyi, pro-sosyal davranışları, fiziksel iyi olmayı, zorluk ve stres ile etkili başa çıkabilmeyi, esnekliği, özgünlüğü ve hedefe ilişkin davranışı geliştirmektedir.

2. 1. 4. 1. Yaşam Doyumu ile İlgili Kuramlar

Yaşam doyumu yalnızca bir alana ya da kurama bağlı olmayıp disiplinler arası niteliktedir (Şimşek, 2011). Wilson (1967)'a göre Antik Yunan'dan beri mutluluğu anlamada çok az kuramsal gelişme olduğunu kaydetmiştir. Son yıllarda çeşitli yönde kuramsal gelişmeler görülmesine karşın, ilerleme istenen düzeyde değildir. Kuram ile araştırma arasındaki bağa şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır (Wilson, 1967'den aktaran: Yetim, 1991).

Antik Yunan'dan bu yana, mutluluğu anlama konusunda çok az kuramsal gelişme gözlenebilmiştir. Yakın tarihte birkaç kuramsal gelişmeye rastlanmış olsa da yeterli olmamıştır ve kuram ile araştırma arasındaki bağa duyulan ihtiyaç büyüktür (Onur,1997). Yaşam doyumu ile ilgili kuramlar aşağıda ele alınmıştır.

- *Haz ve Acı Kuramı*

Bu yaklaşım, bireyin mutluluğa ulaşabilmesi için ihtiyaç ve amaçlarının tümüyle doyurulması gerektiğini savunur. Tatarkiwicz, kişinin haz ve acıyla ilgili önemli kaynakları olduğunu belirtmiştir. Zevk veren kaynaklar arttıkça, acı verici kaynaklar da artacaktır. Bu kaynakların varlığına alışmanın mutluluğa sebep olmayacağı fakat bu kaynakların varlığının kaybı söz konusu olduğunda mutsuzluk yaşanacağı bilinmektedir. Kişi, hazza ve acıya sebep olan nesnelere alıştıkça, hazzın ve acının seviyesi düşmektedir (Diener, 1984).

- *Bir Noktaya Erişme (Ereksel/Telik) Kuramı*

1960'lı yıllarda Wilson tarafından önerilen kuram mutluluğun amaç ya da gereksinim gibi durumlara ulaşıldığında kazanıldığını savunur. Kurama göre ihtiyaçların giderilmesi mutluluğa, ihmal edilmiş ihtiyaçlar ise mutsuzluğa neden olmaktadır (Yetim, 1991). Başka bir deyişle, mutluluk ve iyi olma hali, birtakım amaçlara ve ihtiyaçlara bağlıdır (Onur, 1997).

Birçok felsefeci, ereksel kuramlarla ilgilenmiştir. Mutluluğun istekleri doyurarak mı yoksa bastırarak mı elde edilebileceği gibi konular, felsefeciler için merak konusu olmuştur. Aestetikler arzulardan arınmayı mutluluğun kaynağı olarak değerlendirirken, hedonistler tatmin edilen isteklerin mutluluğu doğurduğunu savunmuştur (Yetim, 1991). Ereksel kuramlar öğrenilmiş ihtiyaçlara odaklanırken, amaç kuramlarında kişinin farkında olduğu, belirli isteklere odaklanılmaktadır. Belirli ihtiyaçlar, belirli amaçları doğurur. Kişinin amaçlarına ulaşması, mutlu olmasına sebep olur. Maslow ihtiyaçların evrenselliğini savunurken Murray, kişiden kişiye değiştiğini öne sürmektedir. Genel kanı, ihtiyaçlar ve mutluluğun bağlantılı olduğu yönündedir (Yetim, 1991).

- *Aktivite Kuramı*

Aktivite kuramına göre, mutluluk insan aktivitelerinin bir ürünüdür. Örneğin bir yüzme aktivitesi, yüzerek hedefe varılan andan daha fazla mutluluk verir. İlk aktivite kuramcılarında biri olan Aristo, mutluluğun erdemli aktivitelerden geldiğini, başarılı aktivitenin mutluluğa sebep olduğunu belirtmektedir. Kolay aktiviteler can sıkıntısına sebep olurken, zor aktiviteler ise anksiyeteye neden olmaktadır. Kişi becerilerine uygun zorlukta bir aktivite ile meşgul olduğu zaman, olayın tamamlanma süreci hazzı doğuracaktır. Aktivite kuramcılarında göre mutluluk davranıştan gelmektedir (Yetim, 2001). Kişinin beceri düzeyine uygun aktiviteler, daha fazla doyum sağlayacaktır (Diener ve diğerleri, 1985).

- *Tavandan Tabana ve Tabandan Tavana Kuramı*

Modern psikolojide çok popüler olan bu yaklaşıma göre, kişi hayatındaki mutluluğa bakarken mutlu ve mutsuz dönemlerinin bir değerlendirmesini yapmaktadır. Mutlu

dakikalar bir araya geldiğinde, mutlu yaşamı oluşturmaktadır. Bazı felsefeciler, mutluluğu birçok ufak hazzın toplamı olarak tanımlarlar. Mutlu bir hayat, mutlu anların birleşmesinden oluşur. Tavandan tabana yaklaşıma göre mutluluk kişinin evrensel bir niteliğidir ve kişinin olaylar karşısındaki tepkilerini belirler (Kozma ve Stones, 1980).

Mutlu dünya görüşü eğilimi, tabandan tavana yaklaşımı doğrulamaktadır. Kişi dünya görüşünü oluşturduktan sonra, alanlardan alınan doyum da buna göre şekillenmektedir. Hedonistler, dikkatle seçilip biriktirilen hazların kişiyi mutlu ettiğine inanmaktadır. Birey, olayları kişisel olarak algıladığından tavandan tabana bir süreç gereklidir. Fakat bazı olaylar tüm insanlara göre haz verici olabilmektedir. Bu durum ise tabandan-tavana yaklaşımı desteklemektedir. Demokratik mutlu yaşamın şansa ya da dış etkenlere değil, kişinin zihinsel özelliklerine bağlı olduğunu öne sürmüştür. Kişinin neye sahip olduğundan çok, sahip olduklarına nasıl tepki gösterdiği önemlidir (Yetim, 2001).

- *Bağ Kuramı*

Kişilerin mutluluk eğilimlerinin sebeplerini açıklamak üzere geliştirilmiş çeşitli kuramlar vardır. İşbu kuramların büyük çoğunluğu, belleğe, koşullamaya ve bilişsel ilkelere dayanmaktadır. İçsel ya da bilişsel öğelere atfedilen iyi olaylar, daha çok haz getirmektedir. Bir diğer opsiyon da, yüklenme olsa da olmasa da iyi olayların haz getirmesidir (Braun, 1977). Bellekte mutluluğa dair bir ağ bulunmaktadır. Olumlu ağa sahip bireyler, olaylara pozitif tepkiler vermektedirler. Bower'a göre, kişiler mevcut duygu durumları üzerinden geçmiş olayları anımsayıp yorumlamaktadır (Bower, 1981). Bellek üzerine yapılan araştırmalar sonucunda, mutlu kişiler arasında olumlu ilişkilere bağlı zengin bir ağ olduğu görülmüştür. Mutsuz kişiler arasında ise olumsuz, sınırlı ve yalıtılmış ağlar olduğu gözlenmiştir (Yetim, 2001).

- *Yargı Kuramı*

Bazı kuramlar, öznel iyi olmayı bazı standartlar ve koşullar arasındaki karşılaştırmaların sonucu olarak değerlendirmektedir. Gerçek durum standartlara yakınsa, doyum oluşur. Kişinin kullandığı standartların önemi büyüktür. Kişi kendisini karşılaştırdığı bireyden daha iyi görüyorsa, doyuma ulaşır (Diener, 1984). Doyum söz konusuysa, bu karşılaştırmalar bilinçli olarak yapılır. Ancak duygu durumundaki karşılaştırma, bilinçsiz ya da bilinçdışı olarak meydana gelmektedir. Yargı kuramları olumlu ve olumsuz olayları belirleyebildiği gibi, olay sonucu ortaya çıkacak duygunun miktarını da öngörebilmektedir. Yargı kuramlarını sınıflandırmanın bir yolu, ele alınan standartlara bakmaktır. Kişi, kendisini daha aşağı düzeyde biri ile karşılaştırıyorsa, aşağı düzeyde karşılaştırmada bulunur. Kendisini diğerlerinden daha iyi gören kişi mutlu ve doyumludur. Yargı kuramlarının genel sorunu, karşılaştırmaların alanda mı yoksa genel yaşam değerlendirmesinde mi yapılacağıdır.

Yetim (2001)'e göre en popüler yaklaşım, kişinin gerçek koşulları ve emelleri arasındaki uyumsuzluğu inceleyen emel düzeyi kuramıdır. Emel düzeyi kişinin hayatı ve amaçlarından doğar ve yüksek emeller mutluluğu tehdit etmektedir.

2. 1. 4. 2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Yaşam doyumunun tanımı ve sınırları konusunda tam bir kesinlikten söz edilmesi mümkün değildir. Çünkü kavramda öznellik söz konusudur. Dolayısıyla bu kavramı etkileyen faktörlerde farklılık söz konusudur. Yurt içi ve dışında yapılan çalışmalar dikkate alındığında yaşam doyumunu etkileyen faktörlerin çeşitli başlıklar altında da ele alındığı görülmüştür.

Yaşam doyumunu, hayattan duyduğumuz hoşnutluk ve arzulara ulaşmak şeklinde tanımlamıştık. Yaşam doyumunu da etkileyen birtakım unsurlar bulunmaktadır. Bunlar: Kişinin sahip olduğu fikirler, sosyalliği, ev ve aile yaşamı, çevresel ilişkileri, kişinin sahip olduğu aktif yaşam, siyasi anlamda sağlanan istikrar ortamı, otokontrol mekanizması, yaşadığı ortamın durumu olarak belirtilebilir (Dockery, 2004).

Bireylerin yaşam doyumunu etkileyen unsurları (Baykoçak, 2002) şu şekilde sıralamaktadır:

- Günlük yaşamdan mutluluk duymak,
- Yaşamı anlamlı bulmak,
- Amaçlara ulaşma konusunda uyum,
- Pozitif bireysel kimlik,
- Fiziksel olarak bireyin kendisini iyi hissetmesi,
- Ekonomik güvenlik ve
- Sosyal ilişkiler.

Flanagan (1978) yaptığı çalışma da toplam 6500 öge sınılanmış ve son olarak bu ögeler 15 temel ögeye indirgenmiştir. Bu araştırmaya göre, yaşam doyumunu etkileyen bu ögeler şunlardır:

- Araçsal rahatlık,
- Sağlık ve kişisel güven,
- Ana, baba, kardeşler ve diğer akrabalarla ilişkiler,
- Bir çocuğa sahip olma ve onu büyütme,
- Karı-koca ilişkilerinde yakınlık,
- Yakın arkadaşlara sahip olma,
- Başkalarına yardım etme ve başkalarını gözetme,
- Devletin yerel ve ulusal etkinlikleriyle, halk etkinliklerine katılma,

- Öğreniyor olma,
- Kendini anlayabilme,
- Bir işte çalışıyor olma,
- Kendini tanıyabilme,
- Toplumsallaşma,
- Kitap okuma, müzik dinleme, sinema, maç vb. seyretme,
- Eğlenceli etkinliklere katılma.

Dockery (2004)'nin çalışmasında yaşam doyumunu etkileyen faktörler şu şekildedir: Özgürlüklerin rahatça yaşandığı demokratik yapısı olan ve ekonomik refaha sahip bir ülkede yaşamını devam ettirmek, istikrarın devamlılığı, çoğunluktan yana olmak, toplumun refah bakımından en üst noktadaki grubuna dahil olmaktır. Ayrıca evli bulunmak, yakın çevresiyle iyi ilişkilere sahip olmak, psikolojik ve fizikî olarak sağlıklı olmak, fikirlerini dışa açabilmek ve aktif bir kişiliğe sahip olmak, otokontrol mekanizmasına sahip olmak, para sahibi olmak, spor faaliyetlerinde bulunmaktır.

Neugarten yaşlılardaki yaşam doyumunu tayin etmede beş kıstas belirlemiştir. Buradan yola çıkarak yaşam doyumu yüksek olan bireylerde aşağıdaki ölçütler aranmaktadır.

- Kişinin günlük hayattaki aktivitelerden haz duyması,
- Yaşamın birey için bir değeri olması, yaşama dair hedefleri olması,
- Yaşamı boyunca hedeflediği şeylere ulaşmak noktasında inancını koruması,
- Öz güveninin yüksek olması ve yaşlandığı zaman bile öz değerini muhafaza edebilmesi,
- Optimist bir bakış açısına sahip olması (Dilmaç ve Ekşi, 2008).

2. 2. Literatür Taraması Sonucu

2. 2. 1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

- *Sosyal Destek İle İlgili yurt içinde yapılan çalışmalar;*

Erelçin (1988), yaptığı araştırmasında bireyin ait olduğu grup içinden ve bunun dışından kimselere yardım etme ve onlardan yardım beklentileri psikolojik ve maddi kaynaklar için ayrı ayrı incelenmiştir. Bireylerin grup içinden ve dışından olan kimseleri ne kadar destekleyebilecekleri ve onlardan ne kadar destek bekleyecekleri saptanmıştır. Araştırma sonucunda, insanların psikolojik destek alma ve verme konusundaki beklentilerinin maddi konulardaki beklentilerinden daha fazla olduğu bulunmuştur.

Banaz (1992), ortaöğretim öğrencilerinde sosyal destek kaynakları ve algılanan stres ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, tüm grup için algılanan stres düzeyiyle, algılanan ruhsal problemler arasında olumlu, algılanan stres düzeyi ile algılanan aile desteği arasında ve algılanan aile desteği ile algılanan ruhsal problemler arasında olumsuz ilişki bulunmuştur.

Çakır (1993), yapmış olduğu araştırmasında, 12–22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını yapmıştır. Araştırma sonucunda, yaşlar ve ergenlik evrelerine göre oluşturulmuş yaş grupları ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca sosyo-kültürel düzey ve yaş değişkenlerinin algılanan sosyal desteği etkilediği de saptanmıştır. Yaş gruplarına göre sosyal desteğin en çok hangi kaynaktan algılandığı araştırılmış, 12–14 ve 18–22 yaşlarında en fazla desteğin aileden, 15–17 yaş grubunda diğer önemli kişilerden algılandığı görülmüştür.

Kılıç, Özbay, Gökay, Aktaş ve Güngör (1994) yaptıkları çalışmada çalışan ve okuyan gençlerin sosyal destek algısının yaşla birlikte değişimini incelemişlerdir. Çalışan gençlerin okuyanlara göre daha düşük düzeyde destek algıladığı, okuyan gençlerin ise yaş ilerledikçe sosyal destek algısında belirgin bir düşüş olduğunu bulmuşlardır.

Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında 12- 22 yaş grubunda yatılı ve yatısız eğitim gören öğrenciler üzerine yaptığı araştırma sonucunda 12-14 yaş ve 18-22 yaş grubunun en çok desteği ailelerinden, en az desteği ise arkadaşlarından algıladığı, 15-17 yaş grubunun ise en çok desteği diğer önemli kişiden algıladığı, sosyo- kültürel düzeye göre bakıldığında en çok sosyal desteğin her üç grupta da ailelerden algılandığı, kız ve erkek öğrencilerin arasında destek kaynakları açısından bir fark olmadığı görülmüştür.

Güçray (1998) lise öğrencilerinin bazı sosyo-demografik değişkenlerle aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleriyle olan ilişkisini inceleyen çalışmada uyumsuz karar verme tepki stilleri olan ilgisizlik, kaçınma ve aşırı uyarılmışlık stilleri ile sosyal destek ve atılganlık arasında negatif yönde, seçicilik karar verme stili ile sosyal destek ve atılganlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Yıldırım (1998a) tarafından, akademik başarısı düşük (genel lise) ve akademik başarısı yüksek (süper lise) öğrencilerin sosyal destek düzeylerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda süper lise öğrencilerinin genel sosyal destek puanları genel lise öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Her iki lise türünde de en fazla sosyal desteğin aileden algılandığı, süper lise öğrencilerinin genel lise öğrencilerine

göre ailelerinden ve öğretmenlerinden daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladığı görülmüştür.

Başka bir çalışmada Yıldırım (1998b) yine aynı örnekleme öğrencilerin sosyal destek düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda süper lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ile ailedeki sert tartışma ve kavganın olmaması, okuldan memnuniyet, karşı cinsten yakın arkadaşın olması arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Şirvanlı-Özen (1998) tarafından eşler arasındaki çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri ve algıladıkları sosyal destek düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla 5, 10, 13 ve 16 yaş gruplarından 225'i kız ve 196'sı erkek olmak üzere toplam 421 çocuk ve ergen ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda çatışmasız evliliği olan eşlerin çocuklarının, çatışmalı ve boşanmış aile çocuklarına göre daha fazla sosyal destek algıladıkları ve kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça problem, kaygı ve depresyon düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Budak (1999) lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğu; ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı buna karşılık öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin problem çözme becerileri üzerinde etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Bayram (1999) ruhsal sağlık ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada lise 1, 2 ve 3. sınıfta okuyan 279'u erkek ve 376'sı kız olmak üzere, toplam 625 genel lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda ruhsal sağlığın algılanan aile ve arkadaş desteğinden etkilendiği, algılanan sosyal destek düzeyi düştükçe ruhsal belirtilerin arttığı belirlenmiştir.

İlden (1999), araştırmasında geçiş dönemindeki ergenlerde kişilik özellikleri ve sosyal desteğin kaygı ve akademik başarıdaki rolünü incelemiştir. Sonuçlar, başarı beklentisi, düşük sosyo-tropik kişilik özelliği ve anne-baba eğitiminin akademik başarıyı anlamlı olarak belirlediğini ortaya koymuştur.

Yıldırım (1999), sosyal destek programının etkililiği araştırdığı bir başka çalışmada, ailelerinden yeterince destek görmeyen 26 öğrenci deney grubuna ve 28 öğrenci de kontrol grubuna alınarak yapılmıştır. Araştırmada Yıldırım tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ) kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının aile desteği ön test puan ortalamaları arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır. Sonuç

olarak, sosyal destek programına katılan anne babaların çocuklarının aile desteği puan ortalamaları arasında anlamlı bir yükselme olduğu görülmüştür.

Yıldırım (2000) tarafından yalnızlık, sınav kaygısı, aile, arkadaş ve öğretmen desteği değişkenlerinin akademik başarıyı ne denli yordadığı incelenmiştir. 545 öğrencinin Matematik, Türkçe, Fizik, Kimya ve Biyoloji derslerinden aldıkları 1998-1999 öğretim yarıyılı karne not ortalamaları, akademik başarılarının ölçütü olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen desteği, aile desteği, yalnızlık ve sınav kaygısı değişkenleri akademik başarıyı manidar olarak yordamakta, arkadaş desteği ise yordamamaktadır. Araştırma sonucunda aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Taysi (2000), benlik saygısı, aile ve arkadaşlardan sağlanan sosyal destek konulu araştırmasında Ankara'da çeşitli üniversitelerde, yurtda ve ailesi yanında kalan 201 öğrenciyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları bulunurken, her iki cinsiyette en fazla sosyal destek algılanan kaynağın aile olduğu bulunmuştur.

Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleriyle sosyal destek sistemleri karşılaştırmalı olarak Erim (2001) tarafından yapılan çalışmada incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin, aileleri yanında yaşayan ergenlere göre daha yalnız ve daha depresif oldukları, benlik saygılarının daha düşük ve sosyal desteklerin de daha az olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre ise, kızların erkeklerden daha depresif oldukları ve daha düşük benlik saygısına sahip oldukları bulunmuş fakat yalnızlık ve sosyal destek boyutlarında kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ünlü (2001) tarafından lise öğrencilerinin ego kimlik statüleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi öğrenebilmek amacıyla 430'u kız ve 344'ü erkek olmak üzere toplam 774 genel lise 2. ve 3. sınıf öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda aileden algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ancak kız öğrencilerin arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Elmacı (2001) parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada genel lisede öğrenim gören, ebeveynleri boşanmış 102 ve ebeveynleri evliliğini devam ettiren 101 olmak üzere toplam 203 öğrenci örneklem grubunu

oluşturmuştur. Araştırma sonucunda yüksek düzeyde sosyal destek algılayan ergenlerin kişisel uyum, genel uyum, sosyal uyum ve depresyon puanları; orta ve düşük düzeyde sosyal destek algılayan ergenlerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Eker, Arkar ve Yıldız (2001), “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği” çalışmalarında, ölçeğin faktör yapısının genellenebilirliği doğrulanmıştır. Ölçekler, özellikle psikiyatri ve cerrahi örneklemelerinde, genel olarak beklendiği yönde sosyal destek, yalnızlık, umutsuzluk, olumsuz sosyal ilişki ve bir belirti tarama listesi ölçekleriyle anlamlı korelasyon göstermişlerdir. Ayrıca, psikiyatri örnekleme, diğer örneklemelerle karşılaştırıldığında, en az miktarda sosyal destek bildirmiştir.

Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından yapılan çalışmada sınav kaygısı, boyun eğici davranış (itaat), aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek değişkenlerinin lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ne derecede yordadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, aile desteği, boyun eğici davranışlar, öğretmen desteği ve sınav kaygısı değişkenleri akademik başarıyı manidar olarak yordamaktadır.

Gençdoğan (2003) tarafından lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla 131 lise öğrencisi ile bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada sınav kaygısı ile sosyal destek arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi düştükçe sınav kaygısı düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Ünüvar (2003) tarafından lise öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin benlik saygısı ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın örnekleme iki genel lise, iki özel lise ve bir fen lisesinde öğrenim gören 401'i erkek ve 309'u kız olmak üzere toplam 710 lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencisidir. Araştırmada ergenlerin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı bulunmuştur.

Yalçın (2004), algılanan sosyal destek düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla genel liselerde öğrenim gören 329'u kız ve 310'u erkek olmak üzere toplam 639 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada aileden algılanan sosyal destek düzeyi ve arkadaş ilişkilerinden memnun olma değişkenlerinin saldırganlık üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuştur.

Yıldırım (2004); sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini ne derecede yordadığını incelediği araştırma sonucunda, sınav kaygısı, aile, arkadaş ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar, aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet değişkenlerinin depresyonu

anlamli olarak yordadiğı; arkadaş desteği ile oğretim yaşamına ilişkin gündelik sıkıntılarını ise depresyonu yordamadığı gözlenmiştir.

Arıcı (2005); yatılı ve ailesi ile kalan lise oğrencilerin atılganlık, sosyal destek ve akademik başarıları arasında bazı değişkenlere göre fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırma fen, Anadolu ve sağlık meslek lisesi ile genel lisede oğrenim gören yatılı 100, ailesiyle yaşayan 100 olmak üzere toplam 200 oğrenci ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda ailesi yanında ya da yatılı olarak kalan oğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında fark bulunmamıştır.

Sayar (2006), düşük sosyo-ekonomik statüdeki ergenlerin iyi olma hali ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek için, yaşları 14-16 arasında olan 237 ergene Algılanan Sosyal Destek leği (ASD), Kişilik Değerlendirme Anketi ve Beck Depresyon Envanteri'ni yedi ay arayla iki defa uygulamak suretiyle bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın ilk uygulamasında algılanan sosyal destekle hem psikolojik uyum hem de depresif belirtiler arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Yedi aylık süre sonundaki ikinci uygulama sonucunda ise algılanan sosyal destek ve psikolojik uyumun düştüğü, depresif semptomların ise arttığı gözlenmiştir. Cinsiyet ve depresif belirtilerin her iki zaman dilimindeki ölçümlerde de algılanan sosyal desteği anlamli düzeyde yordadığı gözlenmiştir.

Yıldırım (2006b) tarafından yapılan araştırmada gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8–11. sınıf oğrencilerinin akademik başarılarını ne derecede yordadığını incelenmiştir. Araştırmaya 564 (% 58.6) kız, 398 (% 41.4) erkek olmak üzere toplam 962 oğrenci alınmıştır. Veri toplama araçları olarak, Gündelik Sıkıntılar leği (GS), Algılanan Sosyal Destek leği (ASD-R) ile araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan ğrenci Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; aile, geniş evre, oğretim yaşamı ile ilgili sıkıntılar ve cinsiyet ile aile, arkadaş desteği değişkenlerinin akademik başarıyı anlamli olarak yordadığı bulunmuştur. Öğrencilerin oğretmenlerinden algıladıkları destek ile arkadaş sıkıntısı değişkenleri ise akademik başarının önemli bir yordayıcısı olarak bulunmamıştır.

Köse (2006) araştırmasında lise oğrencilerinde kişilik ve sosyal desteğin yalnızlığa olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla genel ve özel lise ile Anadolu lisesinde oğrenim gören 219'u kız ve 95'i erkek olmak üzere toplam 314 oğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile yalnızlık arasında negatif yönde anlamli ilişkiler bulunmuştur.

Yardımcı (2007) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim oğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi incelenmiştir. Araştırma Ankara ilinde 2004-2005 eğitim oğretim döneminde oğrenim gören 6-7-8. sınıflardan toplam 1609 oğrenci dahil edilmiştir.

Araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencilerinde cinsiyet, sınıf, ailenin ekonomik durumu, öğrencinin algıladığı sağlık durumu ve başarı durumu değişkenlerinin algılanan sosyal destek ile öz-yeterliği etkilediği, algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik arasında pozitif yönlü, zayıf bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ergenlerde algılanan sosyal desteğin ergenin öz-yeterlik becerilerini etkilediği belirlenmiştir.

Kahriman ve Yeşilçiçek (2007), Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu'nda okuyan 441 öğrenci ile yaptıkları çalışmada, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelemiştir. Aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin annenin eğitim düzeyi, arkadaş grubu, derslerde söz alma, kendi ve karşı cins ile arkadaşlık kurma duygularını ifade etmede güçlük çekme gibi değişkenlerden etkilendiği belirlenmiştir. Aileden algılanan sosyal destek ile arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Çeçen (2008) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet ana etkisine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığını, kız ve erkek öğrencilerin birbirine benzer düzeyde yalnızlık ve sosyal destek algılarının olduğunu göstermektedir. Ana-baba tutumları ana etkisine göre ise yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaştığını göstermektedir. Ebeveynlerini demokratik algılayan ebeveynlerin çocuklarının kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve daha fazla arkadaşlarından ve ailelerinden sosyal destek aldıklarını algıladıkları görülmektedir. Sonuç olarak; araştırma sonuçları cinsiyet ana etkisine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığını, algılanmış ebeveyn tutumlarına göre ise yalnızlık ve algılanmış sosyal destek düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür.

Köküsoy (2008) endüstri meslek lisesi öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öğrencilerin algıladıkları aile desteği orta düzeyde bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin mesleki olgunlukları ile algılanan aile desteği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Araştırmacı algılanan aile desteği puanları arttıkça mesleki olgunluk puanlarının arttığını ifade etmiştir.

Köse (2009) yatılı okuyan ve ailesiyle birlikte yaşayan lise öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini incelemiş ve gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığını bulmuştur. Yalnızlık ve sosyal destek arasında yüksek düzeyde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal destek toplam puanlarının sınıf düzeyine, akademik performansına, anne babanın birlikte olma durumuna, kardeş sayısına, maddi durumuna,

anne babanın eğitim durumuna, annenin çalışıp çalışmamasına, aile ziyaret sıklığına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Özlem (2009) çalışmasında şiddet eğilimine göre ve yüksek şiddet eğilimi olan ve olmayan öğrencilerde (alt-üst %27'lik gruplar) aile, arkadaş, öğretmen desteği ile yalnızlık düzeyi arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin aile, arkadaş ve öğretmen desteklerinin düşük düzeyde olduğu ve yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Ekşisu (2009) sosyal destek ile ilgili yapılan bir başka çalışmada, ortaöğretim öğrencilerde zorbalık ile aile fonksiyonları ve algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi ve aile fonksiyonları ile algılanan sosyal destek düzeyinin, zorbalığı ne derecede açıkladığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde 6 farklı ortaöğretimde 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrenim gören 683 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğrenci ilişkileri tutum ölçeği zorba kişilik alt boyutu ile aile değerlendirme ölçeğinin ve algılanan sosyal destek ölçeğinin tüm alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Saygın ve Arslan (2009) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre öğretmenlerden alınan sosyal destek puan ortalamalarının kız ve erkek öğrencilerin açısından farklılaşmadığı bunun yanı sıra iki grubun aile ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında fark anlamlı bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonucuna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre aileden aldıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğunu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde arkadaşlardan sosyal destek sağladıkları görülmüştür. Öznel iyi oluş ile aileden alınan sosyal destek arasında, anlamlı pozitif yönde bir ilişki ve öznel iyi oluş ile arkadaşlardan alınan sosyal destek arasında da anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Arslan (2009) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin algılanan sosyal destekleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Lise öğrencilerinin algılanan aile destekleri ile probleme pozitif yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan aile desteği ve probleme olumsuz yönelim, kaçınan ve içtepesel dikkatsiz yaklaşım negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerin algılanan arkadaş desteği ile probleme olumlu yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan arkadaş desteği ile kaçınan ve içtepesel dikkatsiz yaklaşım arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin algılanan öğretmen desteği ile probleme pozitif yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları

arasında pozitif yönlü, algılanan öğretmen desteği ve probleme olumsuz yönelim, kaçınan ve içtepesel dikkatsiz yaklaşım negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Yağcı (2010), sınav kaygısı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, öğrencilerin aileden ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını belirtmiştir. Fakat öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arttıkça sınav kaygısının azaldığını belirtmiş ve öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anne veya babanın üniversite eğitimi almış olduğu ailelerle eğitim düzeyi ilköğretim ve ortaöğretim olan ailelere göre anlamlı bir farklılaşma olduğunu belirlenmiştir.

Salı (2010), çalışan ve çalışmayan çocuklarda algılanan sosyal destek, akran ilişkileri ve mükemmeliyetçiliği inceledikleri çalışmalarında çalışan ve çalışmayan çocuklar arasında yalnızca akran sosyal desteği algısında çalışmayan çocuklar lehine anlamlı farklılıklara rastlamışlardır.

Gürsoy (2010) tez çalışmasında sosyal destek ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Algılanan sosyal destek ve akran zorbalığına maruz kalma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki algılanan sosyal desteğin tüm boyutlarında görülmüştür.

Kahyaoğlu (2010) çalışmasında özsaygı ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiş ve algılanan özsaygının hem aile hem de arkadaş desteğinden etkilendiğini belirtmiştir. Aile tutumları ergen-ebeveyn ilişkisinde algılanan sosyal desteği ve özsaygıyı etkilemiştir. Kız çocuklarının aileden ve arkadaşlardan aldıkları sosyal desteği erkeklere oranla daha fazla önemsedikleri görülmüştür. Son olarak yaş ve sosyal destek arasında, yaşın büyümesiyle arkadaşlardan alınan sosyal desteğin arttığını gösteren bir ilişki bulunmuştur.

Bal (2010) çalışmasında sosyal destek, istismar, ebeveynlerle ilişki ve kural dışı davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Erkeklerin kural dışı davranışları kızlara göre daha yüksek bulunmuştur. Aileden düşük sosyal destek algılayan öğrencilerin yüksek sosyal destek algılayan öğrencilere kıyasla ve arkadaştan düşük sosyal destek algılayan öğrencilerin, yüksek sosyal destek algılayan öğrencilere kıyasla kural dışı davranış puanları daha yüksek bulmuştur.

Sönmezay (2010) tarafından yapılan araştırma sonucunda zorbalığa uğrama ve zorbalık yapmanın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmüştür.

Çivitci (2011) lise öğrencilerinde okula yabancılaşma ve algılanan sosyal desteğin okul öfkesi boyutlarını yordama gücünü ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada algılanan arkadaş desteğinin öfke yaşantısı ve öfkenin yıkıcı ifadesini pozitif yönde

yordarken, düşmanlık ve olumlu başa çıkmaya yordayıcı bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. Öğretmen desteğinin ve arkadaş desteğinin okul öfkesinin boyutlarında daha etkili olduğu görülmüş, aile desteğinin okul öfkesinin diğer boyutlarını yordayıcı bir rolü olmasa da farklı sosyal destek kaynakları (aile, arkadaş, öğretmen) arasında okulda öfkenin yıkıcı bir biçimde ifadesinin en güçlü yordayıcısı (negatif yönde) olduğu bulunmuştur. Algılanan öğretmen desteği ise; düşmanlık ve yıkıcı ifadeyi negatif yönde yordarken, olumlu başa çıkmayı pozitif yönde yordamış ancak öfke yaşantısını ise yordayıcı bir rolü bulunmamıştır.

Ateş (2011) tez çalışmasında ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları genel sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre farklılaşma bulunmazken; kardeş sayısına, yakın arkadaşı olup olmamasına, sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı farklara rastlanmıştır.

Dizer-Akkaya (2011) araştırmasında ortaöğretimde okuyan öğrencilerin algılanan sosyal destek ve öz-duyarlık düzeylerini değişik faktörlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin aile desteği, arkadaş desteği, öğretmen desteği ve toplam sosyal destek puanları öz-duyarlık düzeyleri ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Cinsiyete göre yapılan incelemede kızların lehine aile desteği puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Kardeş sayısına, doğum sırasına, akademik performansa, ebeveyn tutumlarına ve karşı cinsten arkadaşı olma durumuna dayalı incelemelerde de anlamlı farklara rastlanmıştır.

Deveci (2011) çalışmasında karar verme ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aileden algılanan sosyal desteği yüksek olan grubun karar vermede özsaygı ve panik stilleri puanlarının daha yüksek; umursamazlık ve sorumluluktan kaçma stilleri puanlarının ise daha düşük olduğunu göstermiştir. Aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olan gruptan düşük olan gruba doğru ihtiyatlı-seçicilik stili puanlarının da yüksekten düşüğe sıralandığı bulunmuştur. Benzer şekilde özsaygı puanlarının da yüksekten düşüğe sıralandığı bulunmuştur.

Aktürk, Erci, Öztürk ve Aslan (2012) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin algıladıkları aile desteğinin benlik saygıları üzerine etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Algılanan aile desteği kızlar lehine anlamlı farklılaşma göstermiş, algılanan aile desteği arttıkça başarının arttığı görülmüştür. Ayrıca gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları ailelerinden daha çok destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

Önalgil (2012) 55 yaş ve üzeri bireylerde fiziksel aktivitenin, sosyal destek ve iyi olma durumuna etkisini araştırmak amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarında fiziksel aktivite ile iyi olma durumu ve algılanan sosyal destek arasında manidar bir farklılık saptamıştır.

Güler (2014) ergen futbolcuların şiddet eğilimleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki incelemiştir. Araştırma sonunda sporcuların yaşları ile şiddet eğilim durumları arasında, anne çalışma durumlarıyla, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında, baba çalışma durumlarıyla, şiddet eğilim durumları arasında, baba eğitim düzeyleriyle, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında, televizyonda izlenen program içerikleriyle, şiddet eğilim durumları ve sporun hoşgörüyü artırma durumuyla, algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Diğer demografik bilgiler ile şiddet eğilim durumu ve algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

- *Yaşam doyumu ilgili yapılan yurt içi araştırmalar;*

Köker (1991) tarafından 'Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması' isimli bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda normal gruptaki ergenlerin normal olmayanlara göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu bulunmuştur.

Dikmen (1995) araştırmasında iş doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi çeşitli boyutlarıyla incelemeye çalışmıştır. Veriler 88'i öğretmen 85'i de çeşitli devlet dairelerinde görev yapan memurlardan olmak üzere toplam 173 kişiden toplanmıştır. Sonuç olarak iş doyumu ve yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Keser (2005) araştırmasında iş doyumuyla yaşam doyum arasındaki ilişki incelemeye çalışmıştır. Bursa ilinde otomotiv sektöründe çalışan 562 işçi ve üst düzey çalışan işçilerden veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre, iş doyumuyla yaşam doyum arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tuzgöl-Dost (2006) yaşam doyumu kavramı ile birlikte anılan öznel iyi oluş üzerine çalışma yapmış ve çalışmasında üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini incelemiştir. Araştırma bulgularında öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediği, algılanan ekonomik durum ve anne-baba tutumları, fiziksel görünüşten memnuniyet, dini inanç gibi faktörlerin öznel iyi oluş düzeylerini etkilediği görülmüştür. Çalışmada ekonomik durum, fiziksel görünüşten memnuniyet ve dini inancın öznel iyi oluşu pozitif yönde etkilediği görülürken demokratik tutum sergileyen ailelerin çocuklarında öznel iyi oluş düzeyi de daha yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Sahranç (2007) üniversite öğretmen adayları ile yaptığı çalışmanın bir boyutunda stres kontrolü, genel öz-yeterlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Araştırma bulgularında genel öz yeterlik düzeyinin yaşam doyumu ile doğrudan ve olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir. Yine aynı çalışmada stres kontrol değerlendirmesi ile yaşam doyumu arasında da olumlu bir ilişkiden bahsedilmektedir.

Dönmez (2007), araştırmasını Ankara'da bir Teknik ve Endüstri Meslek Lisesinde yapmıştır. Çalışmasının konusu, meslek lisesi öğrencilerinin atılganlık seviyelerinin yaşam doyumu ve hislerini anlatma durumlarının mukayese edilmesi üzerine yapmıştır. Çalışma 29 kız, 373 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 402 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın neticesinde, atılgan olan öğrencilerin olmayanlara göre yaşam doyumu noktasında daha ileri bir noktada olduğu görülmüştür.

Gürbüz (2008) tarafından, öfke denetimi eğitiminin, lise son sınıf öğrencilerinin öfke denetim becerileri, depresyon düzeyleri ve yaşam doyumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonunda, öfke denetimi eğitimin sonunda deney grubundaki öğrencilerin yaşam doyumlarında anlamlı düzeyde artma olduğu gözlenmiştir.

Dingiltepe (2009) tarafından, Adana'da Çukurova Üniversitesinde "Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması" adlı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumları ve fiziksel alan dışında üç alanda (psikolojik, sosyal ilişkiler ve çevre yaşam kalitesi) yaşam kalitelerinin tam aileye sahip ergenlere oranla anlamlı bir biçimde farklılaştıklarını göstermiştir.

Hilooğlu (2009), ortaokul öğrencilerinin zorba tutumlarda yaşam doyumu ve sosyal yetinin etkisini araştırmıştır. Araştırma Adana'da 6,7 ve 8. sınıflar üzerinde yapılmıştır. 440 kız ve 495 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 935 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, zorbalık yapan öğrenciler ve yapmayan öğrenciler arasında yaşam doyumu konusunda çok büyük farklar olduğu gözlenmiştir.

Kırtıl (2009), çalışmasını ortaokul öğrencileri üzerinde yapmıştır. Araştırmasının konusu öğrencilerin yaşam doyumu seviyeleri ile duygusal zekâ seviyelerinin incelenmesidir. Çalışma, 151 kız, 142 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 293 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yaşam doyumu ve duygusal zekâ seviyeleri arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu ayırım üzerinde cinsiyetin de rol oynadığı gözlenmiştir. Kızların bu olumlu ilişki hususunda erkeklerden daha ileri düzeyde oldukları görülmüştür. Bununla beraber bu iki durumun ortalamalarına bakıldığında yaş, anne- baba eğitimi ve okul öncesi eğitim gibi durumların bir değişiklik yaratmadığı görülmüştür.

Şener (2009) çalışmasında yaşlılık ve yaşam doyumu üzerine yapmıştır. Bu çalışmaya göre boş zaman aktivitelerinin yaşlılık zamanlarında yaşam doyumu etkileyen faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Boş zaman aktivitelerine dahil olmanın yaşlılıkla

birlikte gelen birtakım farklılıklarla mücadelede önemli bir durum olduğu ve yaşlı kişilerin yaşam kalitelerinde de etkili bir faktör olduğu gözlenmiştir.

Acar (2009) çalışmasında hem zihinsel hem de fiziksel engeli olan çocuklara sahip ailelerin yaşam doyumu seviyelerini ölçmüştür. Çalışma toplamda 300 aile üzerinde yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, ailelerin yaşa göre mukayese edilmesi, ailelerin ekonomik durumları, eğitim seviyeleri, yalnızca babaların mukayese edilmesi gibi durumlar yaşam doyumu üzerinde etkilidir.

Gençay (2009) beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının umutsuzluk ve yaşam doyumu düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin yaşam doyumları daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda, araştırmada Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin başlangıçta düşük olduğu ancak, okuldaki sınıf düzeyleri arttıkça umutsuzluk düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Ayrıca, mesleki gelecek beklentisi ve yaşam doyumunun, umutsuzluk üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Akkan (2010) ortaöğretimdeki üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordama gücü konulu çalışmasında 105 kız ve 119 erkek olmak üzere toplam 224 öğrenci üzerinde araştırma yapmış, öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinde cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba birlikteliği değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada, öğrencilerin yaşam doyumu düzeyleri, aile tutumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Temiz (2010) görme engellilerin ruhsal durumları, yaşam doyumu ve stresle mücadele etme şekillerinin incelendiği araştırma sonucunda bu kişilerin yaşam doyumu seviyelerinin orta ya da yüksek derecelerde olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca yaşam doyumunun eğitim ve iş sahibi olma ile de bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Taş (2011) araştırmasında, öğretmenlerde yaşamın anlamı, yaşam doyumu, sosyal karşılaştırma ve iç-dış kontrol odağı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada ayrıca yaş, cinsiyet, iş hayatındaki çalışma yılı, medeni hali ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin yaşam doyumu, yaşamın anlamı, iç-dış kontrol odağı ve sosyal karşılaştırma arasındaki ilişki de incelenmiştir. Elde edilen bulgular ise şöyledir: Yaşam anlamının mevcut anlam alt boyutu ile yaşam doyumu ve sosyal karşılaştırma arasında pozitif; iç-dış kontrol odağı arasında negatif ilişki olduğu belirlenmiştir. Yaşam doyumunun cinsiyet değişkeninden etkilendiği, iş hayatındaki çalışma yılı, yaş, medeni hali ve eğitim düzeyinin ise yaşam doyumu üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Yaş, cinsiyet, iş hayatındaki çalışma yılının öğretmenlerin iç-dış kontrol odağı üzerinde etkisi olduğu medeni hali ve eğitim düzeyinin öğretmenlerin iç-dış kontrol odağı üzerinde etkisi olmadığını bulunmuştur.

Tümkiye, Çelik ve Aybek (2011) tarafından Adana ili merkez ilçelerindeki farklı tür liselere devam eden 153'ü kız, 121'i erkek ve yaş ortalaması 16.44 olan toplam 274 gönüllü ergen üzerinde 'Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi' adlı betimsel bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada yaşam doyumuyla ilgili olarak elde edilen bulgular şu şekildedir: Lise öğrencilerinin cinsiyete göre, yaşam doyumlarının farklılaşmadığı görülürken, anne-baba tutumuna göre yaşam doyumlarında demokratik anne-baba tutumu lehine bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyine göre, yaşam doyumlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, gelir düzeyine göre ise yaşam doyumunda ise geliri 1001 TL ile 1250 TL arasında olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

Atak (2011) tarafından, Ankara'da üniversitelere devam eden öğrencilerden ve aynı yaşta olup üniversite öğrencisi olmayan 222 katılımcı (96 kadın, 126 erkek) üzerinde "Yetişkinliğe Geçiş Yıllarında Sigara İçme Davranışının Psikosoyal Belirleyicileri ve Sigara İçmenin Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Oluşla İlişkisi" isimli bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda; katılımcıların çoğu sigara içmektedir ve sigaraya en çok lise yıllarında yani ergenlikte başlamışlardır. Sigara içme ile hem yaşam doyumunu hem de öznel iyi oluş arasında ters yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Ulucan, Kılınc, Kaya ve Türkçapar (2011) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun farklı bölümlerinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin umutsuzluk ve yaşam doyum düzeylerini belirlemek amacı ile yaptığı araştırma sonucunda; beden eğitimi ve spor yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamalarına göre umutsuzluk düzeyleri ve yaşam doyum düzeylerinin orta seviyede olduğu saptamıştır. Yaşam doyum ölçüğü ortalamalarına göre; öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelerle yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılığa rastlanmazken, cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölümler ile yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Öğrencilerin genel olarak umutsuzluk düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasında yapılan korelasyon analizine göre anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Koçak ve İçmenoğlu (2012) tarafından "Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Zekâ ve Yaratıcılık Düzeylerinin Yaşam Doyumlarını Yordayıcı Rolü" isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeylerini yordama gücünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda, öğrencilerin duygusal zekâ alt boyutları ve yaratıcılık düzeyleri ile öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeylerinin ters yönde anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusuna

ulaşmıştır. Ayrıca duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarından iyimserlik ve duygularını ifade etme düzeylerinin üstün yetenekli öğrencilerin yaşam doyum düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Ancak duygusal zekâ alt boyutlarından duygulardan faydalanma düzeyinin öğrencilerin yaşam doyumlarını anlamlı yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Korkut (2012) tarafından 450 lise öğrencisi üzerinde 'Lise Öğrencilerinde Çocukluk Örselenme Yaşantıları ve Öfke İfade Biçimleri ile Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi' isimli araştırma yapılmıştır. Araştırmada geçmişlerinde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayan öğrencilerin, yaşam doyumunu ve benlik saygıları istismara uğramayan öğrencilere göre düşük bulunmuştur.

Gençay ve Akkoyunlu (2012) beden eğitimi ve spor öğretmeni adayları ile bilgisayar ve öğretim teknolojisi öğretmeni adaylarının yaşam doyumunu ile fiziksel benlik algılarının cinsiyet ve bölüm açısından karşılaştırılması amacıyla yaptığı çalışma sonucunda cinsiyet açısından yaşam doyumunda ve fiziksel benlik algı düzeyinde anlamlı farklılık bulunurken bölümler açısından yaşam doyum düzeyinde anlamlı farklılık bulunamamış, fiziksel benlik algısında ise bölümler açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca vücut çekiciliği ve fiziksel yeterlilik arttıkça yaşam doyumunun da arttığı bulunmuştur.

Ünal ve Şahin (2013)'in araştırmaları algılanan sosyal destek içerisinde yer alan değişkenlerin ve bazı demografik değişkenlerle birlikte lise öğrencilerinin yaşam doyumlarını yordama gücünü göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için yapılmıştır. Araştırma bulgularında ise; yaş, cinsiyet ve anne- baba birlikteliği durumlarının yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde etkilediği bulunmuştur. Sınıf düzeyi ve kardeş sayısı anne-baba eğitim düzeyi farklı olan lise öğrencilerinin yaşam doyumunu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ancak, anne-baba eğitim düzeyi değişkeni açısından öğrencilerin yaşam doyum puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulgusuna erişilmiştir ki; lise öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyi arttıkça yaşam doyumlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Aile ve öğretmenin sosyal desteğinin ise lise öğrencilerinin yaşam doyumunu anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Ayça (2013) goalball sporunun görme engelli öğrencilerin fiziksel performanslarına, umutsuzluk ve yaşam doyumunu düzeylerine etkisine bakmak amacıyla yaptığı goalball sporunun görme engelli öğrencilerin fiziksel performanslarını olumlu yönde etkilediği, görme engelli öğrencilerin ve ailelerinin yaşam doyum düzeylerini arttırdığı ve umutsuzluk düzeylerini düşürdüğü bulunmuştur.

Kırcı, Çelik ve Korkmaz (2014) araştırmalarında iş ve yaşam doyumunu değişkenlerinin eş zamanlı belirleyicilerinin tespit edilmesi yanında bu iki değişken arasındaki olası nedensel ilişkinin de ortaya konulmasıdır. Araştırma sonuçları ise

şöyledir, iş doyumunun artması yaşam doyumunun artmasını sağlamaktadır. Kamuda çalışma, bekâr olma, kazancından, hane halkı gelirinden ve sağlığından memnun olmanın iş ve yaşam doyumunu arttıran faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Gezer (2014) spor yapan ve spor yapmayan emniyet teşkilatı personelinin yaşam doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin incelemiştir. Çalışma sonucunda, spor yapan emniyet teşkilatı personelinin yaşam doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin spor yapmayan emniyet teşkilatı personeline göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit etmiştir.

Özkara, Kalkavan ve Çavdar (2015) spor bilimleri alanında eğitim alan üniversite öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre araştırmıştır. Araştırma sonucunda yaşam doyum düzeylerinin cinsiyet, sigara kullanımı ve öğrenim gördüğü üniversitelere bağlı olarak anlamsız; alkol kullanımı ve aile gelir düzeylerine bağlı olarak ise anlamlı olduğunu bulmuştur.

2. 2. 2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

- *Sosyal Destek ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar*

Mansbach ve Haller (1982) tarafından yetişkin bayanlar üzerinde yapılan araştırmada algılanan sosyal destek ile sağlık arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destekle sağlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan sosyal desteği yüksek olan bayanların yaşam doyumunun yüksek olduğu, problem çözme becerilerinin yüksek olduğu, yaşamdan daha az izole oldukları görülmüştür.

Wallerstein (1983) aileden alınan sosyal desteğin miktarının ergenlerin psikolojik sağlıkları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Aile desteği konusundaki doyum ergenlerin daha az depresyon ve davranış problemi yaşamasına yol açmaktadır. Aile desteği düşük olan kızların olumsuz yaşam olayları karşısında daha çok alkol tükettikleri ve daha çok davranış problemi yaşadıkları gözlenmiştir (Wallerstein, 1983'ten Aktaran: Erdeğer, 2001).

Compas, Lesley, Wagner ve Vannatta (1986), ergenlerde yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişkiyi araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini 16-19 yaşları arasında bulunan ve ortalama yaşlarının 17,9 olduğu belirtilen 90'ı erkek, 153'ü kız, 243 ortaöğretim öğrencisinden oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, algılanan sosyal destek ile olumsuz yaşam olaylarının psikolojik düzensizliklerde anlamlı bir faktör olduğu, olumsuz yaşam olayları ile psikolojik düzensizlikler arasında olumlu bir ilişki bulunduğu fakat bu ilişkinin, demografik değişkenler açısından farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, olumlu ve nötr yaşam olaylarıyla psikolojik düzensizlikler

arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı, algılanan sosyal destek ile psikolojik düzensizlikler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, sosyal destek açısından doyumun azalmasıyla, depresyon, anksiyete, somatik yalanlamalar ve kişilerarası ilişkilerde duyarlılığın arttığı, algılanan sosyal desteğin türünün önemli olmadığı önemli olanın desteğin olması veya olmaması şeklinde yorumlamışlardır.

Armsden ve Greenberg (1987) tarafından yapılan çalışmada anne, baba, arkadaş ilişkileri ile ergenin psikolojik sağlığı (benlik saygısı, yaşam doyumunu ve duygulanım düzeyi) arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlanmıştır. Yaşları 16 ile 20 arasında değişen 179 lise öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda anne, baba ve arkadaş ilişkilerinin algılanan niteliği ve kalitesi ile psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiş; algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça stres verici yaşam olaylarının yarattığı psikolojik problemlerin azaldığı bulunmuştur.

Procidano, Guinta ve Buglione (1988) arkadaşlardan ve aileden algılanan sosyal desteğin; uyum sağlama ile anksiyete, kızgınlık ve merakla birlikte gelişen yaşam olaylarıyla bağlantısını incelemişlerdir. Bu amaçla şehirdeki kız lisesine giden azınlık kız öğrencilerden alt-orta sınıftan 90 kız öğrenci örnekleme alınmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal desteğin duruma bağlı anksiyete, kızgınlık ve uyumla ilgili olduğu, anksiyeteye yaşam olaylarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, algılanan aile desteğinin, daha sonra gelişecek durum anksiyetesi ve kızgınlığına katkıda bulunacağını, anksiyetenin de takip eden yaşam olaylarına katkıda bulunacağını ayrıca anksiyetenin oluşumunu önlemede, sosyal desteğin önemli bir işlevi olduğunu göstermektedir.

Windle (1990), ergenlerde aile ve arkadaşlardan alınan sosyal destek ve mizacın suçlu davranış ve depresif belirtilerle ilişkisini ortaya koymak adına yaş ortalamaları 15,5 olan 975 ergen üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda araştırmacı, aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri fazla olan ergenlerin, suçlu davranış ve depresif belirtilerinin daha düşük olduğunu saptamıştır.

Patrick (1991) aile ve arkadaşlardan sağlanan sosyal desteğin ergenler üzerinde etkileri yönünden aynı olup olmadığını Afrikalı, Amerikalı, Latin öğrenciler üzerinde araştırılmıştır. Ergenlik döneminde yüksek oranlarda hamilelik görülen semtlerde ki ilköğretim okullarındaki 6, 7 ve 8. sınıflarda bulunan 792 öğrenci grubu üzerinde araştırma yapılmıştır. Öğrencilere demografik değişkenler, arkadaş ve aileden algılanan sosyal destek, seksüel davranış üzerine bilgi içeren bir anket uygulanmıştır. Ailenin verdiği sosyal destek 6. sınıftan 8. sınıfa kadar aynı kalırken, arkadaştan sağlanan sosyal desteğin sınıf ilerledikçe arttığı, aile ve arkadaşların sağladığı sosyal desteğin etkilerinin Latin öğrenciler üzerinde daha güçlü etkilerinin olduğu ve sosyal desteğin cinsellik ve ailevi yaşam

koşulları yönünden farklılık gösterdiği bulunmuştur (Patrick, 1991'den aktaran: Sağlam, 2007).

Lustig, Wolchik ve Braver (1992) tarafından yapılan çalışmada; yakın arkadaşlıkta sosyal destek ve ailesi boşanmış çocuklarda adaptasyon arasındaki ilişki incelenmiştir. 9 ile 15 yaşları arasındaki 117 kişi üzerinde yapılan araştırmada; çocukların boşanma durumuna adaptasyonunda yakın arkadaş desteğinin etkisi olduğu ve bu etkinin yaşa göre değiştiği görülmüştür. Daha büyük çocuklar (13-14) yakın arkadaşlıktan daha fazla destek almaktadırlar. Ebeveynlerin, çocukların adaptasyonuna ilişkin verdiği bilgilerde kayda değer bir etki bulunmamıştır (Lustig, Wolchik ve Braver, 1992'den aktaran: Dülger, 2009).

Hoffman, Ushpiz ve Levy-Shiff (1993) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn ve akranlardan sağlanan desteğin benlik saygısına etkisi incelenmiştir. Araştırmada 84 İsraili ergene benlik saygısı, stresli yaşam olayları, anneden ve babadan algılanan sosyal destek ile ilgili ölçekler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne desteğinin benlik saygısı üzerinde güçlü bir etkisi olduğu, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ise anne yokluğunda etkili olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerden ve arkadaşlardan edinilen desteğin düzeyi ve benlik saygısını ölçmek için oluşturulan anket formu 84 İsraili ergen ve gence uygulanmıştır. Çalışma sonucunda algılanan baba desteğinin yüksek olmasıyla uyum arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Hashima ve Paul (1994) yaptıkları çalışmalarında; algılanan sosyal desteğin ailelerin çocuklarına karşı kullandıkları cezalandırıcı ve destekten yoksun davranışlarla ilişkisini incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, cezalandırıcı davranış ile algılanan sosyal destek arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Bu tür ailelerin çocuklarının da aileleri yerine aile dışı sosyal destek kaynaklarına yöneldikleri belirtilmiştir.

Hadadian (1994), özürlü ve normal çocuklara sahip anne babalarda, stres ve sosyal destek ilişkisini incelediği araştırmasında özürlü çocuğa sahip ana babalarda stresin yüksek düzeyde hissedildiğini, bu konuda ana ile baba arasında fark görülmediğini, arkadaş ve akrabadan algılanan sosyal destekle stres düzeyinin ters orantılı olduğunu belirlemişlerdir (Hadadian, 1994'ten aktaran: Budak, 1999).

Lasko ve diğerleri (1996), 455 ergen üzerinde yaptıkları çalışmada sosyal destek, anne-baba mutsuzluğu, benlik algısı, risk alma davranışı, içtenlik (dostluk) ile depresyon arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, depresif ergenlerin, düşük benlik algısına sahip oldukları, düşük sosyal destek algıladıkları, ebeveynleriyle ilişkilerinde içtenliğin ve sıcak bir iletişimin olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, bu ergenlerin, ebeveynlerini de, mutsuzluk gibi benzer olumsuz duygulara sahip olarak algıladıkları bulunmuştur (Lasko ve diğerleri, 1996'dan aktaran: Başer, 2006).

Canetti, Bachar, GaliliWeisstub, De-Nour ve Shalev (1997) tarafından aile ile ilişkiler ve ruh sağlığı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 847 İsraili lise öğrencisidir. Araştırma sonucunda kızların erkeklere göre annelerinden daha çok ilgi ve bakım gördükleri, yüksek düzeyde bakım ve düşük düzeyde kontrol yaşadığını ifade eden öğrencilerin diğer gruplara göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Cheng (1997) sosyal desteğin tampon etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 7 ve 9. sınıflarda öğrenim gören 146'sı kız ve 103'ü erkek olmak üzere toplam 249 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, stresli yaşam olayları ve yüksek düzeyde strese bağlı depresyonda, sosyal desteğin arabulucu etkisinin olduğu görülmüştür. Algılanan aile desteği ve yakın desteğinin birlikte, zaman içerisindeki yüksek strese bağlı depresyonu hafiflettiği ve yaşamlarında yüksek düzeyde stresli yaşam olaylarıyla karşılaşan fakat aile ve yakın desteğinden yoksun olan Çinli ergenlerin yüksek düzeydeki depresyon için daha fazla risk taşıdıkları bulunmuştur.

Rosenfeld, Richmanve Bowen (1998) sosyal desteğin okul başarısızlığı riski olan gençlerdeki önemi üzerine çalışmıştır. Bu çalışmada desteğin sekiz türünden (dinleme, teknik takdir, teknik meydan okuma, duygusal destek, duygusal meydan okuma, realiteyi doğrulama, kişisel yardım, kavranabilir yardım desteği) ve bunların her birini kimden sağladıkları ve sosyal desteğin belirli türlerinin okul performansına etkileri incelenmiştir. Araştırmada 6.ve 8. sınıflardan 296, 9. ve 12. sınıflardan 229, toplamda 525 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Benzer stres ve risk durumlarıyla karşılaşıldığında aile, akran grubu, okul ve toplum tarafından sosyal destek sağlanan öğrencilerin sosyal destek sağlanmayanlara göre daha esnek oldukları bulunmuştur. 6 ve 8. sınıf öğrencilerinden okul başarısı yüksek olan öğrencilerin, okul başarısı yüksek olmayan öğrencilerle karşılaştırıldıklarında bunların; daha çok dinleme desteği, teknik takdir, teknik meydan okuma, duygusal destek ve duygusal meydan okuma desteğini aldıkları ve okula daha çok devam ettikleri, ayrıca realite doğrulama desteği alanların okuldan daha hoşnut oldukları bulunmuştur. 9 ve 12. sınıf öğrencilerinde okul başarısı yüksek olanlarla, okul başarısı düşük olanlar karşılaştırıldığında okul başarısı yüksek olan öğrencilerin; teknik takdir desteği alanların daha başarılı olduğu, duygusal destek ve duygusal meydan okuma desteği alanların ders çalışmaya daha çok zaman ayırdıkları bulunmuştur. Ayrıca, realite doğrulama desteği alanların daha iyi notlara sahip oldukları, sosyal destek alan öğrencilerin okuldan sonra çalışmaya daha çok zaman ayırdıkları bulunmuştur. Bu çalışmada, ebeveynler ve öğretmenler hem 6 ve 8. sınıf hem de 9 ve 12. sınıf öğrencileri için temel sosyal destek kaynağı olarak bulunmuştur. Sosyal destek almanın okul

başarısına olumlu etkisinin olduğu ve okul başarısızlığı riski olan öğrencilere destek sağlanarak bunun ortadan kaldırılabileceği sonucuna varılmıştır.

Furukawa ve Sarason (1998) lise öğrencilerinde, yeni sosyal çevreye uyum sürecinde, sosyal desteğin önemi üzerine yaptıkları araştırmada 242 lise öğrencisi ile çalışmışlardır. Araştırma sürecinde Japonya'dan ayrılmadan önce ve ayrılıp koruyucu bir ailenin yanına yerleştikten altı ay sonra duygusal sıkıntı ve başa çıkma davranışlarını ve kişisel özellikleri belirlemek amacıyla, kişisel anket formları kullanılmış ve algılanan sosyal destekteki değişim belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal desteğin yüksek olmasının, duygusal sıkıntıları azaltmaya katkıda bulunduğu, sağlamlık halinin devam etmesinde destekleyici bir rol oynadığı görülmüştür.

Van-Beest ve Baerelat (1999) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin anne baba ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla 1528 ergen ile yapılan araştırma sonucunda arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin anne ve babalarından algıladıkları sosyal destek düzeyi de yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla anne babadan algılanan sosyal destek ile arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Wall, Covell ve MacIntyre (1999) ergen eğitiminde ve kariyer seçiminde sosyal desteğin etkisini incelemişlerdir. Bu amaçla 9, 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim gören toplam 260 öğrenci örneklem grubuna seçilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde aile, öğretmen ve arkadaş desteği algıladıkları ve eğitsel beklenti ve kariyer beklentilerinin de erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Hurre, Kamulainen ve Aro (1999) ergenlerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu amaçla 115 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışma sonucunda ergenin ailesinden ve arkadaşlarından aldığı sosyal desteğin benlik saygısını geliştirmeye yardımcı olduğunu bulmuşlardır.

Dumont ve Provost (1999) çalışmalarında sosyal destek arama ve problem çözme arasındaki korelasyonun oldukça yüksek olduğunu bulmuşlardır. Sosyal destek tatmini ile günlük sıkıntılar ile depresyon semptomlarının negatif ilişkili olduğunu, sosyal destek tatminin öz saygı ile pozitif ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Malecki ve Elliot (1999) ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ve sosyal desteğin önemini ile ilgili bir araştırma yapmış ve bunun için bu öğrencilere sosyal destek ölçeği uygulamıştır. Araştırmada sosyal destek düzeyi; aile, öğretmen, sınıf arkadaşı ve yakın arkadaş olmak üzere dört kategoride incelenmiştir. Araştırmada Öğrenci Sosyal Destek Ölçeği'nin güvenilirliği de test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda sosyal

destek düzeyi, yaş ve cinsiyet gibi gelişimsel özelliklere göre farklılaşmakta olduğu ve sosyal destekle, benlik kavramı arasında bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000) tarafından yapılan araştırmada ergenlik dönemindeki duygusal sorunlar ve aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin yaş ve cinsiyet açısından farklılıklarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 12- 24 yaş arasındaki 2918 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aile ve arkadaş destek sistemlerinin birbirlerinden bağımsız destek sistemleri olduğu, ergenlik döneminin başlarında arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin aileden algılanan sosyal destek düzeyinden daha fazla olmasına karşın ergenlik dönemi boyunca aileden algılanan sosyal desteğin duygusal sorunların en iyi belirleyicisi olmaya devam ettiği ve kızların arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Rigby (2000) tarafından yapılan araştırmada okuldaki arkadaş baskılarının ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada Güney Avustralya'da liseye devam eden 395'i kız ve 450'si erkek olmak üzere toplam 845 ergen ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hem kız hem de erkek öğrencilerde akran baskısı arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin düştüğü, akran baskısı yüksek, algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan öğrencilerin ruh sağlıklarının da olumsuz etkilendiği bulunmuştur.

Mac Neil, Steward ve Kaufman (2000) çalışmalarında suç davranışı, sosyal destek ve diğer çeşitli psiko-sosyal faktörler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sosyal destek ağını kullanma odaklı olmak ve geleceğe dair yüksek oranda iyimser olmak düşük suç davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuş ve akranlardan sosyal destek algısı yüksek olan ergenlerde suç davranışı daha fazla rapor edilmiştir.

Colarossi ve Eccles (2000) boylamsal çalışmalarında ergenin algıladığı ebeveyn ve akran sosyal desteğini incelemiştir. Yaşları 11-15 arasında değişen 285 ergen ve ailelerine anket uygulanmışlardır. Bu uygulamadan sonra ergen ve ailelerinin ankete verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır. Sonuçta erkek ergen için akranlardan algılanan sosyal desteğin depresyonla dolaylı olarak ilişkisi olduğu buna karşılık kız ergenler için arkadaştan alınan sosyal desteğin ise benlik saygısı ve depresyonla doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin yaşları arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinde düşüş olduğu, kız öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu, algılanan sosyal destek düzeyinin özgüven ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sim (2000) yaptığı araştırmasında ergenlik dönemindeki Koreli öğrencilerin aileleri, öğretmenleri ve akranlarıyla ilgili gündelik sıkıntılarının ve sosyal destek düzeylerinin, bu

öğrencilerin depresyonları ve anti sosyal davranışları üzerindeki ilişkisini incelemiştir. Araştırmasını 330 depresyonlu ve 360 anti-sosyal davranışa sahip 5 ve 6. sınıfa devam eden öğrenci üzerinde yürütmüştür. Araştırmasında sosyal desteğin “aile desteği hariç” yalnız başına öğrencilerin uyumsuzluk düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı, ancak gündelik sıkıntıların öğrencilerin uyumsuzluk düzeyleri üzerinde temel bir etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra yüksek “aile desteği” algılayan erinlik düzeyindeki öğrencilerin daha az uyumsuzluk gösterdikleri sonucuna varılmıştır (Sim, 2000'den aktaran: Kaya, 2009).

Bru, Murberg ve Stephens (2001) ulusal bir örnekleme Norveç'te yaptıkları çalışmada olumsuz yaşam olaylarının hem kız hem de erkek öğrencilerde görülen istenmeyen davranışlarla önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve ebeveyn, akran ve öğretmen desteği ile istenmeyen davranışlar arasında negatif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen ve Laippala (2001) Finlandiya'da yaptıkları araştırmada herhangi bir kaynaktan algılanan sosyal destek eksikliğinin iki cinsiyette de depresyon sayısını arttırdığını ve yetersiz destek kaynağı sayısının artışı depresyonu yaygınlaştırdığını bulmuşlardır. Kızlar arasında yeni taşınma ve düşük ebeveyn eğitiminin depresyon riskini arttırdığı ve erkeklerde ise ailedeki işsizliğin depresyonla ilişkili olduğu bulunmuştur. Hayat akışı içerisindeki kesintilerin sayısının birikmesinin hem kız hem erkekler arasında depresyon oranını arttırdığını ifade etmişlerdir.

Neto (2001) tarafından “Portekiz'de Göç Etmiş Ailelerdeki Ergenler Arasında Yaşam Doyumu” isimli araştırma yapılmıştır. Bu çalışma 313 göç etmiş ve 362 göç etmemiş ergen üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda göç etmemiş ailelerden gelen ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri göç etmiş ailelerden gelen ergenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca yaşam doyumu ve benlik saygısı arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki; yaşam doyumu ve stresli yaşam kültürü arasında olumsuz ilişki olduğu bulunmuştur.

Colarossi (2001) tarafından yapılan araştırmada 364 ergenin cinsiyet değişkenine göre sosyal destek çeşitlerini araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; kızların sosyal destek arama konusunda daha çok arkadaşlarını tercih ettikleri, gerek arkadaşlarından gerekse yetişkinlerden destek alırken hemcinslerini tercih ettiklerini, erkekler ise destek alırken hem arkadaşlarını hem de yetişkinleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmacılar gerek kızların gerekse erkeklerin yetişkinlerde sosyal destek tercihlerinin anneleri olduğunu, bunun sebebi olarak da yetişme dönemine kadarki büyüme çağında kadının rol model olarak daha baskın olduğunu belirtmişlerdir.

Demaray ve Malecki (2002) 125 İspanyol ergen ile yaptıkları çalışmada depresyon ile anne baba ve sınıf arkadaşı desteği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma

sonucunda depresyon ile anne baba ve sınıf arkadaşı desteği arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Kenny, Blustein, Chaves, Grossman ve Gallagher (2003) tarafından 9. sınıf öğrencilerinde mesleki tutum ve okula başlama ile algılanan sosyal destek ve algılanan engel arasındaki ilişki iki araştırma ile incelenmiştir. Birinci araştırmada yaşları 13-17 arasında değişen 174, ikinci araştırmada ise yaşları 13-17 arasında değişen 181 öğrenci ile çalışılmıştır. Her iki araştırma sonucunda da engel algısı, aileden algılanan destek ve genel desteğin, okula ilişkin tutumlar, gelecekteki mesleki başarı beklentisi ve büyük amaçlarla anlamlı derecede ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bal, Crombez, Van-Oost ve De-Bourdeaudhuij (2003) Belçika'da gerçekleştirdikleri çalışmada cinsel istismar yaşayan ergenlerin algıladıkları ebeveyn desteğinin daha düşük olduğunu bulunmuştur (%78). Ancak akran desteği algısının daha yüksek olduğu görülmüştür (%63). Herhangi bir stres olayı yaşayan ergenlerde aile desteği algısı % 58 oranında ve akran desteği algısı % 41 oranında düşük bulunmuştur. Aile desteğine ulaşabilme algısı yüksek olan ergenlerin problemlerini daha az içselleştirdiği ve dışsallaştırdığı ve daha az travmatik semptom (korku, depresyon, disosiasyon, öfke ve cinsel problemler) rapor ettikleri bulunmuştur. Cinsel istismara uğramış ergenlerin diğer stres durumlarını yaşamış ergenlere göre daha çok kaçınma ve daha az sosyal destek arama başa çıkma stratejilerini kullandıkları bulunmuştur.

Mason (2004) ergenlerde çoklu madde kullanımı, akademik yönelim suç oranı, negatif duygular ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 10 ve 11. Sınıf öğrencisi olan 1218 ergenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda ailelerinden düşük sosyal destek algılayan ergenlerde madde kullanım oranı yüksek çıkmıştır.

Calsyn, Winter ve Burger (2005) ergenlerdeki sosyal anksiyete ve sosyal destek ilişkisini ele aldıkları çalışmalarını 357 kolej öğrencisi üzerinde yapmışlardır. Ancak, araştırma bulgularına göre sosyal anksiyete ve sosyal destek arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır.

Demaray, Malecki, Davidson, Hodgson ve Rebus (2005) çalışmalarında sosyal destek algısını ve ergenin uyum davranışlarını zamansal açıdan incelemiştir. Kızlar erkeklerden daha çok sosyal destek, sınıf arkadaşı ve yakın arkadaş desteği algısı rapor etmişler. Ebeveyn desteği bir yıl sonraki klinik uyumsuzluk ve duygusal semptomlarla ve altı ay sonraki kişisel uyum ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sınıf arkadaşı desteği öğrencinin bir yıl sonraki duygusal semptomlarıyla ve okul desteği öğrencinin bir yıl sonraki okul uyumsuzluğu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Anne babadan alınan destek klinik uyumsuzluk ve duygusal semptomlarla bir sene sonra ilişkiliydi. Ayrıca, anne baba

desteği kısa dönemde de (6 ay) kişisel uyum ile ilişkiliydi. Sınıf arkadaşı desteği öğrencilerin duygusal semptomları ile bir sene sonra ilişkiliydi.

Holt ve Espelage (2005) ergenlerde depresyon, kaygı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla 681 Afrika kökenli Amerikan ve Kafkas ergen araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda düşük sosyal destek algılayan ergenlerde kaygı ve depresyon belirtilerine daha yüksek oranda rastlanmıştır.

Prelow, Mosher ve Bowman (2006) tarafından yapılan araştırmada ABD de öğrenim gören 135 Afrika kökenli niversite ğrencilerinin algıladıkları ayrımcılık ve sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiş. Yapılan araştırma sonucunda; sosyal destekle ayrımcılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sosyal desteği yüksek olan öğrencilerin ayrımcılığın zararlı etkilerinden daha az etkilendikleri görülmüştür. Ayrıca sosyal destek düzeyi azaldıkça ayrımcılık algılayışında, depresyon belirtilerinde artış olduğu; yaşam doyumunda ise bir azalış olduğu görülmüştür.

Wight, Botticello ve Aneshensel (2006) düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ruh sağlıkları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 7 ve 12. sınıflar arasında eğitim gören, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 18.417 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aileden, arkadaşlardan ya da diğer yetişkinlerden yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğin düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenler için ruh sağlığını koruyucu etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Hunter ve Borg (2006) tarafından, 9 ile 14 yaş arası öğrencilerin, okulda maruz kaldıkları zorbalık ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, %50,3' kız olan toplam 6282 ğrenci katılmıştır. Elde edilen bulgular, erkek öğrencilerin, maruz kaldıkları zorbalık durumlarında, arkadaşlarından, öğretmenlerinden ve okul yöneticilerinden yardım alırken, kız öğrencilerin yakın arkadaşlarından ve ailelerinden yardım aldıklarını göstermiştir. Sınıf düzeylerine göre de ilkokul ğrencilerinin tüm destek kaynaklarından yararlandıkları bulgulanırken ortaokul ğrencilerinin sorunlar karşısında genelde hiçbir Őey yapmadıkları bulgulanmıştır. Elde edilen bulgular bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük bir çoğunlukla öğretmenlerinden ve ailelerinden destek aldıkları tespit edilmiştir.

B. Newman, P., Newman, Giriffen, O'Connor ve Spas (2007) ortaöğretime geçiş süreci boyunca depresif belirtiler ile sosyal desteğin ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; aile ve arkadaş desteği ile okul aidiyetliği arasında ilişki saptanmıştır. Algılanan aile ve arkadaş desteği ve okul aidiyetliği arttıkça depresif belirtilerin azaldığı görülmüştür. 8.sınıftan 9'a geçildiğinde algılanan sosyal destekte azalma olduğu, depresif belirtilerin daha fazla görüldüğü ve daha az okul aidiyetliği hissedildiği belirtilmiştir. Kızlar

erkeklere göre, arkadaş desteğini daha çok algılamışlardır. Akran ve aile desteği açısından okullar arasında kayda değer bir fark gözlenmemiştir.

Holt ve Espelage (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal destek ve zorbalık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, 413 kız, 371 erkek olmak üzere, toplam 784, 7, 8, 9 ve 12. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, zorbalık olaylarına karışmayan öğrencilerin daha fazla sosyal destek algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla akran desteği algıladığı saptanmıştır. Bununla birlikte, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, dokuz ve on ikinci sınıf öğrencilerine göre algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur.

Davidson (2008) tarafından ABD ve Finlandiya'da ergenler üzerinde sosyal desteğin olumsuz psikososyal belirtiler ve benlik saygısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre sosyal destekle olumsuz psiko-sosyal belirtiler ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yüksek sosyal destek olumsuz psiko-sosyal belirtileri azaltarak bir tampon görevi görmektedir. Aynı şekilde yüksek sosyal destek benlik saygısını da olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Hamdan ve Ayman (2008) tarafından yapılan araştırmada Ürdün'de üniversite eğitimi gören 241 öğrenci üzerinde algılanan sosyal destek ile stres arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre algılanan sosyal destek ile stres arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal destek algısı yüksek olan öğrencilerin daha az stres yaşadıkları görülmüştür. Yine cinsiyet değişkenine göre de erkeklerin kızlara oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek aldıkları görülmüştür. Buna bağlı olarak kızların daha çok stres yaşadıkları görülmüştür. Algılanan sosyal desteğin boyutları açısından değerlendirildiğinde de arkadaşlardan alınan sosyal desteğin aileden alınan sosyal destekten daha yüksek olduğu görülmüştür.

La Barbera (2008) tarafından yapılan araştırmada öğrenme güçlüğü yaşayan ergen öğrencilerin sosyal destek düzeylerine göre benlik saygıları araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin benlik saygılarında sosyal destek önemli bir faktör olarak görülmüştür. Sosyal desteğin yüksek olması benlik saygılarının da yüksek olmasını sağlamıştır. Yine araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal destek kaynakları da farklılaşmaktadır. Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin en önemli sosyal desteğinin aileleri olduğu görülmüştür.

Ellonen, Kääriäinen ve Autio (2008) çalışmalarında Finlandiya örnekleminde okul sosyal desteğinin ergen depresyonuyla ilişkisini incelemişlerdir. Kızlar erkeklerle karşılaştırıldığında öğretmen alt boyutunda daha fazla sosyal destek algısı belirtmişlerdir. Ergenlerin genel olarak öğretmen desteğini oldukça sık algıladıkları ancak sınıf

arkadaşlarından daha fazla sosyal destek algıladıkları bulunmuştur. Cinsiyete dair incelemede sınıf arkadaşı desteğinde erkekler lehine anlamlı farklara rastlanmıştır. Okulun sosyal desteği ile ergen depresyonu arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; sınıf arkadaşları ve öğretmenler alt boyutları için anlamlılıklar görülmüştür.

Danielsen, Samdal, Hetland ve Wold (2009) tarafından yapılan araştırmada 15 yaşında 3358 öğrencinin öğretmen, sınıf arkadaşı gibi okuldan algıladıkları sosyal destekle yaşam doyumları ve okul doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin okuldan algıladıkları sosyal destekle yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Okuldan algılanana yüksek sosyal destek öğrencilerin yaşam doyumunu artırmıştır. Cinsiyet açısından da kızların erkeklere göre algıladıkları sosyal destek değerleri daha yüksek çıkmıştır. Buna bağlı olarak da kızların algıladıkları sosyal destekten dolayı yaşam doyumları erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Yüksek sosyal destek öğrencilerin okul doyumunu da artırdığı görülmüştür.

Murberg ve Bru (2009) tarafından yapılan araştırmada Norveçli lise öğrencilerinin olumsuz yaşam olayları ve depresif belirtiler üzerinde arkadaşlardan ve öğretmenlerden gelen sosyal desteğin etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 198 öğrenci katılmıştır. Bunların 87'si erkek 111'i kız öğrencidir. Araştırma sonucunda öğretmenlerden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin olumsuz yaşam olayları ve depresif belirtiler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Öğretmen ve arkadaşlardan alınan sosyal destek artıkcı olumsuz yaşam olaylarında ve depresif belirtilerde bir azalma olduğu görülmüştür.

Chapin ve Yang (2009) tarafından yapılan araştırmada 8-12 yaşında kenar mahallerde risk altında yaşayan 141 kız ve 310 erkek çocuğun cinsiyete göre sosyal destek alt ölçekleri arasında farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre kızlar açısından sosyal destek alt yapıları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Erkekler açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kız öğrenciler için en önemli sosyal destek alt yapıları yakın arkadaş, aile, sınıf arkadaşları ve öğretmenleri olurken erkekler için sosyal destek alt yapıları arasında bir farklılık görülmemiştir. Yani erkeklerin sosyal alt yapıları birbirine yakındır.

Wentzel, Battle, Russell ve Looney (2010) ortaokul öğrencilerinin öğretmenin kendisiyle ilgilenmesinin, konuyu açık anlaşılır bir şekilde anlatıp pozitif dönüt vermesinin, sosyal ve akademik problemleri olduğunda öğretmenlerine ulaşabilmelerinin; öğrencilerine sosyal davranışın pozitif formlarını göstermelerinin, okul motivasyonlarına ve akademik başarılarına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte duygusal özerklik edinme yolunda bazı sorunlarına çözüm ararken ihtiyaç duyduğu yetişkin desteğini öğretmenlerinden alabilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca duygusal özerkliğin gelişiminde ebeveyn ve ergen arasında yaşanan ilişkiyle değişimlerle beraber aile dışından

yetişkinlerle de ilişkilerin artışı ve onların düşüncelerine verilen önemin artması beklenen bir durumdur.

Rueger (2010) tarafından yapılan çalışmada 636 ortaöğretim öğrencisi üzerinde algıladıkları sosyal destek ile psikolojik ve akademik uyum arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; sosyal destekle psikolojik uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal desteği yüksek olan öğrencilerin psikolojik uyumları da yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde sosyal destekle akademik uyum arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal destek düzeyleri arttıkça akademik uyumları da artmaktadır.

Bokhorst, Sumter ve Westenberg (2010) tarafından 9-18 yaşlar arasında 304 erkek ve 351 kız olmak üzere toplam 655 çocuk ve ergen üzerinden yürütülen araştırmada aileden, öğretmenden, arkadaştan alınan sosyal destek yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre arkadaş ve aileden alınan sosyal destek düzeylerinin yüksek olduğu ancak 16-18 yaş arasında ki ergenlerde arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin diğer sosyal destek kaynaklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin aileden ziyade arkadaşlardan daha fazla sosyal destek aldıkları belirlenmiştir. Aile ve arkadaşlardan sonra ise en fazla sosyal desteğin öğretmenlerden alındığı belirlenmiştir. Yine yapılan araştırmada sosyal destek cinsiyet değişkenine göre incelenmiş. Sonuç olarak kızların erkeklere göre arkadaş ve öğretmenlerinden daha fazla sosyal destek aldıkları görülmüştür.

- *Yaşam doyumu ilgili yapılan yurt dışı araştırmalar*

Young ve Miller (1995) ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumu, özellikle içsel destek ve yakınlığın, yaşam doyumu ile olumlu olarak ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Myers ve Diener (1995) yaşam doyumu ile ilgili yapılan çalışmaların cinsiyetin, ırkın ve gelir durumunun yaşam doyumunu ve mutluluğu yordamada hemen hemen hiçbir etkiye sahip olmadığını, psikolojik değişkenlerin örneğin kişisel eğilimlerin, yakın ilişkilerin ve kültürün yaşam doyumunu açıklamada daha fazla etkiye sahip olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir.

Adams, L. King ve D. King (1996) yapmış oldukları araştırmada, iş-aile çatışma ve iş- yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya, en az 1 aile üyesi ile yaşayan 163 işçi katılmıştır. Araştırma sonucunda, işçilerin aileleriyle olan ilişkilerinin onların iş yaşamı ve yaşam memnuniyetini de etkilediği bulunmuştur.

Bearsley ve Cummins (1999) araştırmalarında, evsiz-sokak ergenlerinin öznel yaşam kalitesini ve amaçlarını incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini yaşları 14 ile 17 arasında değişen toplam 524 ergen oluşturmuştur. Araştırmaya evsiz ya da evsiz kalma riski olan ergenlerle aileleriyle birlikte yaşayan ergenleri karşılaştırmışlardır. Araştırmanın

bulgularına göre, hem evsiz ve hem de evsiz kalma riski olan ergenlerin öznel yaşam kalitesi düzeyleri, aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerin öznel yaşam kalitesi düzeylerinden anlamlı derecede daha düşük olarak bulunmuştur. Yine, evsiz ve hem de evsiz kalma riski olan ergenlerin kişisel anlam düzeyleri, aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerin kişisel anlam düzeylerinden anlamlı derecede daha düşük olarak bulunmuştur. Kişisel anlamın, öznel yaşam kalitesinin en büyük yordayıcı etkeni olduğu görülmüştür (Bearsley ve Cummins, 1999'dan aktaran: Yıldız, 2010).

Gilman (2001)'ın sosyal ilgi, yaşam doyumu ve ders dışı faaliyetlere katılım arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasının örneklemini 321 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, elde edilen bulgular ışığında yüksek düzeyde sosyal ilgi ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişkilerin olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda, araştırma grubunda yer alan ergenlerden ders dışı faaliyetlere katılanların yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilirken, sosyal ilgi ile ders dışı faaliyetlere katılım arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Gilman ve Huebner (2006) araştırmalarında yüksek yaşam doyumuna sahip ergenlerin özelliklerini incelemiştir. Yaşam doyumu ile yüksek not ortalaması, kişilerarası ilişkiler, ebeveyn ilişkileri, benlik saygısı, umut, okula karşı tutum, öğretmenlere karşı tutum arasında olumlu ilişki bulmuşlardır. Ancak, sosyal stres, kaygı, depresyon ve dış denetim odağı arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. Çok yüksek yaşam doyumuna sahip ergenler, daha düşük yaşam doyumuna sahip ergenlerden tüm ölçümlerde, umut, benlik saygısı ve iç denetim odağında daha yüksek puanlar alırlar iken; sosyal stres, kaygı, depresyon ve öğretmenlere yönelik olumsuz tutumlara ilişkin ölçümlerde ise ortalamanın altında puanlar almışlardır.

Goldbeck, Schmitz, Besier, Hershbach ve Henrich (2007) tarafından, "Yaşam Doyumu Ergenlik Boyunca Azalır" isimli bir çalışma yapılmıştır. Araştırma 1274 Alman ergen (11-16 yaş arası) üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir; sağlık bağlantılı yaşam doyumları erkekler oranla kızlarda daha düşük bulunmuştur. 11-16 yaş arası her iki cinsiyette de hemen hemen bütün yaşam alanlarında sağlık bağlantılı yaşam doyumları düşük çıkmıştır. Arkadaş doyumunu ve partner doyumunu yüksek bir seviyede çıkmasına karşın aile doyumunu düşük çıkarmıştır. Araştırmanın sonunda azalan yaşam doyumunu, gelişen bir olgu olarak görülmüştür. Ergenlik boyunca hâkim olan depresyon ve intihar eğilimlerinin artması tartışılmıştır. Yaşam doyumunun ergenlikte sağlıklı olma ile ilgili bir parça olduğu ortaya atılmıştır.

Ferguson, Tim-Kasser ve Jahng (2010) ergenlerin aileden ve okuldan algıladıkları özerklik desteğinin yaşam doyumunu ve okul memnuniyeti üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmaya üç farklı ülkeden (Danimarka, Güney Kore ve Amerika Birleşik

Devletleri) 322 ergen katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, Danimarkalı ergenlerin yaşam doyumu, okul memnuniyeti ve algıladıkları özerklik desteği diğer iki ulustaki ergenlerden daha yüksek düzeydedir. Danimarkalı ergenleri sırasıyla Amerika ve Güney Koreli ergenler takip etmektedir. Yaşam doyumu ve okul memnuniyetinin uluslar çapında farklılık göstermesinin nedeni olarak ergenlerin otorite figürleri olan kimselerden algıladıkları özerklik desteği gösterilmektedir.

Beutel, Glaesmer, Wiltink, Marian ve Brahler (2010) erkeklerin yaşam doyumu ile kaygı, depresyon ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiler yaşlanma dönemleri boyunca incelenmiştir. 2144 yetişkin erkek üzerinde yürütülen çalışmada yaşam doyumu ile psikolojik sağlık, düşük işsizlik oranı, olumlu öz saygı ve elverişli yaşam koşullarına sahip olma arasında güçlü ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda, depresyon ve kaygıdan uzak durmanın yaşam doyumunu artırdığı sonucuna da ulaşılmıştır

Cao, Sun, Wan, Hao ve Tao (2011) problemlerle internet kullanımı, psikolojik belirtiler ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kesitsel araştırma desenine sahip olan araştırmanın, örneklemini 17599 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların yaklaşık %8'i problemlerle internet kullanımı özellikleri sergilemektedirler. Normal internet kullanıcılarına kıyasla problemlerle internet kullanımı özellikleri gösteren ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin cinsiyete, ikamet edilen bölgeye, ailenin ekonomik düzeyine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Jang ve Kim (2011) yaşam doyumunun nasıl artırılabilirliğinin araştırıldığı bir çalışmayı üç farklı aşama dahilinde gerçekleştirmişlerdir. Birinci aşamada, on yedi gün boyunca bireylerden geçirdikleri günlerin olumlu yönlerini değerlendirmeleri sağlanmıştır. Günlük deneyimlere yönelik yapılan değerlendirmelerin yaşam doyumunda herhangi bir değişikliğe neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında katılımcıların kendi yaşamlarının olumlu yönlerine ilişkin biliş ötesi düşünme becerilerini kullanmaları istenmiştir. Ancak yapılan analiz sonucunda bu yöntemin de yaşam doyumunu etkilemediği belirlenmiştir. Araştırmanın son aşamasında, duygu değişimleme yönteminin yaşam doyumuna etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre, duygu değişimleme yönteminin örtük yaşam düzeyini artırdığı ancak genel yaşam doyumunu üzerinde açık bir şekilde değişikliğe neden olmadığı saptanmıştır

Vinson ve Ericson (2012) araştırmalarında, yaşam memnuniyeti ve mutluluk araştırmalarında yaşam doyumunu ve mutluluğu etkileyen faktörleri incelemiştir. Yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini; ancak yaşa göre farklılık gösterdiğini bulmuşlardır. Ayrıca, evli insanların evli olmayan insanlara göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sun ve Shek (2012)'in yaşam doyumu, olumlu gençlik gelişimi ve problemleri davranışlar arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışma kapsamında 7151 ergenden veriler toplanmıştır. Toplanan veriler çerçevesinde yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında olumlu gençlik gelişimi ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Yani gençlik gelişimini olumlu olarak değerlendiren bireylerin yaşam doyum düzeyleri de yükselmektedir. Ancak, problemleri davranışlar ile olumlu gençlik gelişimi ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Perrone-McGovern, Boo ve Vannatter (2012)'in üstün yetenekli ergenler arasında evlilik doyumu ve yaşam doyumunun evlilik ile ilgili üstün yeteneklilik, ikili kariyer statüsü ve cinsiyet arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulguların istikrar göstermesi amacıyla ilk uygulamadan beş yıl sonra ikinci bir uygulama yapılmış ve veriler yeniden toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, verilerin elde edildiği her iki dönem için evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ancak evlilik ile ilgili üstün yeteneklilik ve ikili kariyer statüsünden elde edilen veriler toplandıkları dönemlere göre farklılık göstermiştir. Yani ilk veri toplama sürecinde evlilik ile ilgili üstün yeteneklilik ve ikili kariyer statüsünden elde edilen veriler ile beş yıl sonra toplanan veriler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. İki aşamada da elde edilen veriler incelendiğinde evlilik ve yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren bulgular tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler yer almaktadır.

3. 1. Araştırma Modeli

Araştırma nicel yaklaşım çerçevesinde tarama yöntemi ile yürütülmüştür. Amacı geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemek olan (Kuzu, 2013) bu yöntemde önemli olan, araştırmaya konu olan olayı, bireyi ya da nesneyi kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlayabilmek ve mevcut durumu değiştirmeye kalkmadan gözleyebilmektir (Karasar, 2012). Nicel araştırma, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür. Gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmaya niceliksel (sayısal) "Quantitative" araştırma denir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Çalışma iki aşamadan oluşmuştur. Çalışmanın birinci aşamasında, sosyal destek ve yaşam doyumu ile ilgili literatür taranıp ulaşılabilen çalışmalar incelenerek kuramsal çerçeve hazırlanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise konu ile ilgili daha önce kullanılmış olan ölçeklerden en uygun olanı tespit edilip işitme engelli öğrencilerden veri toplanmıştır.

3. 2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Özel Eğitim Müdürlüğüne bağlı işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören 327 (%60,1)'si erkek ve 217 (%39,9)'si kadın olmak üzere toplam 544 işitme engelli öğrenci oluşturmaktadır.

Özel eğitime bağlı bu okullardan Trabzon Çamlık Özel Eğitim Meslek Lisesinden 49 (%9) öğrenci, Elazığ Özel Eğitim Meslek Lisesinden 64 (%11.76) öğrenci, Samsun Özel Eğitim Meslek Lisesinden 40 (%7.35) öğrenci, Nilüfer Özel Eğitim Meslek Lisesinden 160 (%29.41) öğrenci, Büyükçekmece Özel Eğitim Meslek Lisesinden 186 (%34.19) öğrenci ve Ordu Nuriye Halit Çebi Özel Eğitim Meslek Lisesinden 45 (%8.27) öğrenci araştırma gurubunu oluşturmaktadır.

Araştırma grubu belirlenirken, "Kolay Örneklem" yönteminden yararlanılmıştır. Bu tekniğin kullanıldığı durumlarda örneklem, araştırmacının rahatlıkla ulaşabileceği katılımcılardan oluşur. Uygulamada düşük maliyet, izin alma kolaylığı, zamandan

kazanma, işgücü yetersizliği gibi olgular nedeniyle kolaylı örnekleme yapılmaktadır (Şimşek, 2012). Tarama araştırmalarında 5000 ve üzerindeki oldukça büyük bir grup için genellikle 350-500 örneklem yeterlidir (Dillman ve Salant, 1994). Buna göre araştırmanın katılımcı grubu (n=544), araştırmanın evrenine göre oldukça yeterli sayıdadır. Aşağıdaki tabloda öğrencilere ait demografik bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

DEĞİŞKENLER		n	%
Sporculuk Durumu	Yapıyor	155	28.5
	Yapmıyor	389	71.5
	Toplam	544	100
Cinsiyet	Kadın	217	39.9
	Erkek	327	60.1
	Toplam	544	100
Yaş	14-16	179	32.9
	17-19	317	58.3
	20-22	48	8.8
	Toplam	544	100
Sınıf	1	154	28.3
	2	122	22.4
	3	124	22.8
	4	144	26.5
	Toplam	544	100
Spor Branşı	Takım Spor	112	20.6
	Bireysel Sporlar	43	7.9
	Toplam	155	28.5
Spor Yapma Yılı	1-5 yıl arası	97	17.8
	5-10 yıl arası	58	10.7
	Toplam	155	28.5
Engel Durumu	Doğuştan	421	77.4
	Sonradan	123	22.6
	Toplam	544	100
Aile Gelir Durumu	Düşük	279	51.3
	Orta	209	38.4
	Yüksek	56	10.3
	Toplam	544	100
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	118	21.7
	İlk-orta okul	341	62.7
	Lise ve üzeri	85	15.6
	Toplam	544	100
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	67	12.3
	İlk-orta okul	352	64.7
	Lise ve üzeri	125	23.0
	Toplam	544	100

* Lisansüstü eğitimde hiçbir baba yer almamıştır.

**Lisansüstü eğitimde hiçbir anne yer almamıştır.

Tablo 1'de araştırmaya konu olan katılımcıların demografik bilgilerine ait verilere yer verilmiştir. Buna göre öğrencilerin 389 (%71,5)'u spor yapmamakta, 155 (%28,5)'i spor yapmakta olduğu; 217 (%39.9)'sinin kadın, 327 (%60.1)'sinin erkek olduğu; 179

(%32.9)'unu 14-16 yaş, 317 (%58.3)'sini 17-19 yaş, 48 (%8.8)'sinin 20-20 yaş arası olduğu; 154 (%28.3)'ünün 1. sınıf, 122 (%22.4)'sinin 2. sınıf, 124 (%22.8)'ünün 3. sınıf ve 144 (%26.5)'ünün 4. sınıf olduğu; katılımcıların spor yapanların 112 (%20.6)'si takım sporları branşlarıyla ilgilenirken 43 (%7.9)'ünün bireysel sporlarla ilgilendiği, 389 (%71.5)'unun herhangi bir sporla ilgilenmediği; katılımcıların spor yapma yılına bakacak olursak 97 (%17.8)'si 1-5 yıl arası spor yapanlar, 58 (%10.7)'i 6-10 yıl arası spor yapanlardan oluştuğu; 421 (%77.4)'inin doğuştan, 123 (%22.6)'ünün sonradan engelli olduğu görülmüştür. Ayrıca 279 (%51,3)'unun ailesinin gelir durumunun düşük seviyede, 209 (%38,4)'unun orta seviyede ve 56 (%10,3)'sının yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Son olarak 118 (%21,7)'sinin anne eğitim durumu okuryazar değil, 341 (%62,7)'inin ilk-ortaokul, 85 (%15.6)'inin lise ve üzeri (üniversite) düzeyinde olduğu; 67 (%12.3)'inin baba eğitim durumu okuryazar değil, 352 (%64.7)'sinin ilk-ortaokul, 125 (%23.0)'inin lise ve üzeri (üniversite) düzeyinde olduğu görülmüştür.

3. 3. Verilerin Toplanması

3. 3. 1. Veri Toplama Araçları

İşitme engelli liselerde okuyan öğrencilerin sporculuk durumuna göre algıladıkları sosyal destek düzeyi ve yaşam doyumlarının incelenmesi amacıyla adaylara iki bölümden oluşan veri toplama aracı uygulanmıştır. Veri toplama aracının birinci bölümü, adayların demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan kişisel bilgi formu şeklindedir. İkinci bölümde ise algılanan sosyal destek düzeyi ve yaşam doyumunun ölçülmesine yönelik ifadelerden oluşan ölçekler yer almaktadır. Veri toplama araçlarıyla ilgili detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3. 3. 1. 1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu"; araştırmaya konu olan işitme engelli öğrenciler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmada inceleme konusu olan bağımsız değişkenlerle ilgili sorulardan oluşmaktadır. Bunlar; cinsiyet, yaş, sınıf, sporculuk durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık aile geliri, spor branşı, spor yapma yılı ve engel durumuyla ilgilidir.

3. 3. 1. 2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

İşitme engelli öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerini belirlemede, Zimet (1988) tarafından geliştirilen, Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" kullanılmıştır.

Eker ve Arkar (1995)'in Türkçeye uyarlayıp geçerlik-güvenirlik yaptığı ölçek 7'li Likert (1 kesinlikle hayır-7 kesinlikle evet) türü bir ölçme aracı olup 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters madde yoktur. Ölçeğin destek kaynaklarını yansıtan, aile, arkadaş, özel kişi desteği olmak üzere üç alt grubu bulunmakta, her grup 4 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bulunan 3.4.8.11 maddeler aile desteğini, 6.7.9.12 maddeler arkadaş desteğini ve 1.2.5.10 maddeler de özel bir kişi desteğini ölçmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan ise 28'dir. Alt ölçeklerden alınan puanların toplanması ile elde edilen toplam ölçek puanından alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan ise 84'tür. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin güvenilirlik analizlerinde iç tutarlılık Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,77-0,92 olarak bulunmuştur (Eker ve Arkar, 1995). Eker ve diğerleri (2001) tarafından yapılan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirlik çalınmasında Cronbach α katsayısı 0,80-0,95 olarak bulunmuştur (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ülkemizde farklı çalışmalarda kullanılmıştır (Esmek, 2007; Ayaz, Efe ve Korukluoğlu, 2008, Molu, 2008).

Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılığına yönelik Cronbach α katsayıları; toplam çok boyutlu algılanan sosyal destek için .92, aile desteği için .85, arkadaş desteği için .77, özel kişi desteği için .84 olarak bulunmuştur.

3. 3. 1. 3. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

İşitme engelli öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerini belirlemede Diener, Emmons, Larsen ve Griffin tarafından (1985) Yaşamdan Doyum Ölçeği (SWLS) geliştirilmiştir. Faktör analizinde toplam varyansın %66'sını tek bir faktörle açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı .87 olarak bulunmuştur.

Türkçeye Köker tarafından 1991 yılında kazandırılmış olan toplam 5 maddeden oluşan uyarlama çalışmasında ölçeğin, test tekrar test güvenilirliğinde .85 korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik kanıtı olarak madde toplam korelasyonuna bakılmış 1. madde için .73, 2. madde için .71, 3. madde için .76, 4. madde için .75 ve 5. madde için .80 korelasyon katsayılarına ulaşılmıştır (Köker, 1991). Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılığına yönelik Cronbach α katsayısı .86 olduğu bulunmuştur.

3. 3. 2. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" 2014-2015 eğitim-öğretim yılında çalışma grubunu oluşturan Trabzon, Bursa, İstanbul, Elazığ, Samsun ve Ordu illerindeki Özel Eğitim İşitme Engelli Meslek Liselerinde öğrenim gören işitme engelli öğrencilere uygulanmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması aşamasından önce, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü vasıtası ile okullardan uygulama yapmaya ilişkin izinler alınmıştır (Ek-3). Anket formları, uygulama için izin alınan okullarda öğrenim gören öğrenci sayıları dikkate alınarak çoğaltılmıştır. Uygulama kısmında okul müdürünün bilgisi dahilinde işaret dili bilen öğretmenlerin rehberliği ve yardımıyla uygulama esnasında uyulması gereken kurallar ayrıntılı bir şekilde anlatılarak öğrencilerin anketleri doldurmaları sağlanmıştır. Geri dönüşüm belirlenen okullardaki rehber öğretmenler tarafından sağlanmıştır. Uygulanmış olarak geri alınan anket formlarından bazıları, eksik doldurma, sürekli aynı seviyede kodlama yapma ve benzeri sebeplerden dolayı çalışma dışı bırakıldığından gönderilen toplam 645 anket formundan son hali ile 544 anket formu araştırmaya dahil edilmiştir. Daha sonra işitme engelli öğrencilere uygulanan anketlerin geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olanları, SPSS paket programında değerlendirilmek üzere kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılıp gerekli analizler yapılmış ve süreç takip edilmiştir.

3. 4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20. istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; betimsel istatistik (*frekans, aritmetik ortalama, standart sapma*); *bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), çok değişkenli anova (MANOVA), Tukey çoklu karşılaştırma, Pearson Correlation ve Regresyon* testleri kullanılmıştır.

Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Çarpıklık ve Basıklık (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilir (Büyüköztürk, 2013). Bu araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım sağlayıp sağlamadıklarını test etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri betimsel istatistiklerle belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık kabul edilebilir bir aralık içinde, yani ± 2 düzeylerinde olduğundan verilerin normal dağıldığı söylenebilir (Kjølbi ve Ogden, 2009). Çarpıklık değerinin 3'ten büyük olması "aşırı çarpık", basıklık değeri 10'dan büyük çıkması durumunda "aşırı basık" olarak kabul edilir (Kline, 2011).

4. BULGULAR

Bu bölümde, spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyumları ile ilgili istatistiksel analizlere yer verilmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen alt amaçlara uygun şekilde öncelikle belirlenen özelliklere ait betimsel istatistikler, ardından katılımcıların kişisel bilgilerinden elde edilen bağımsız değişkenlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyumları arasındaki ilişkilere dayanan analiz bulgulara yer verilmiştir.

4. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Bulgular

4. 1. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Dağılımı

Tablo 2’de çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği (ÇBASDÖ)’ni oluşturan faktörlerden alınan puanlarla ilgili spor yapan ve yapmayana göre aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri ile çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmiştir.

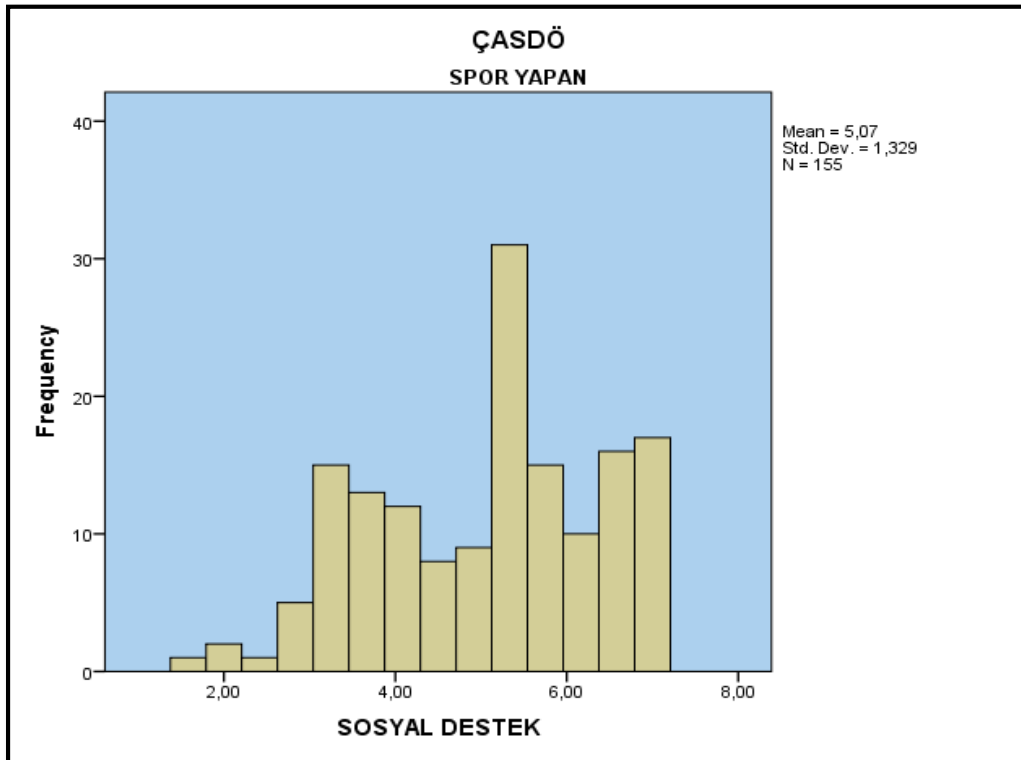
Tablo 2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Puanları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Spor yapan	Madde sayısı	n	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
ÖİD	4	155	4.93	1.55	-.351	-0.915	4	28
AİD	4	155	5.30	1.45	-.429	-0.757	4	28
AD	4	155	4.98	1.40	-.425	-0.349	4	28
ÇBASDÖ	12	155	5.07	1.33	-.348	-.778	12	84

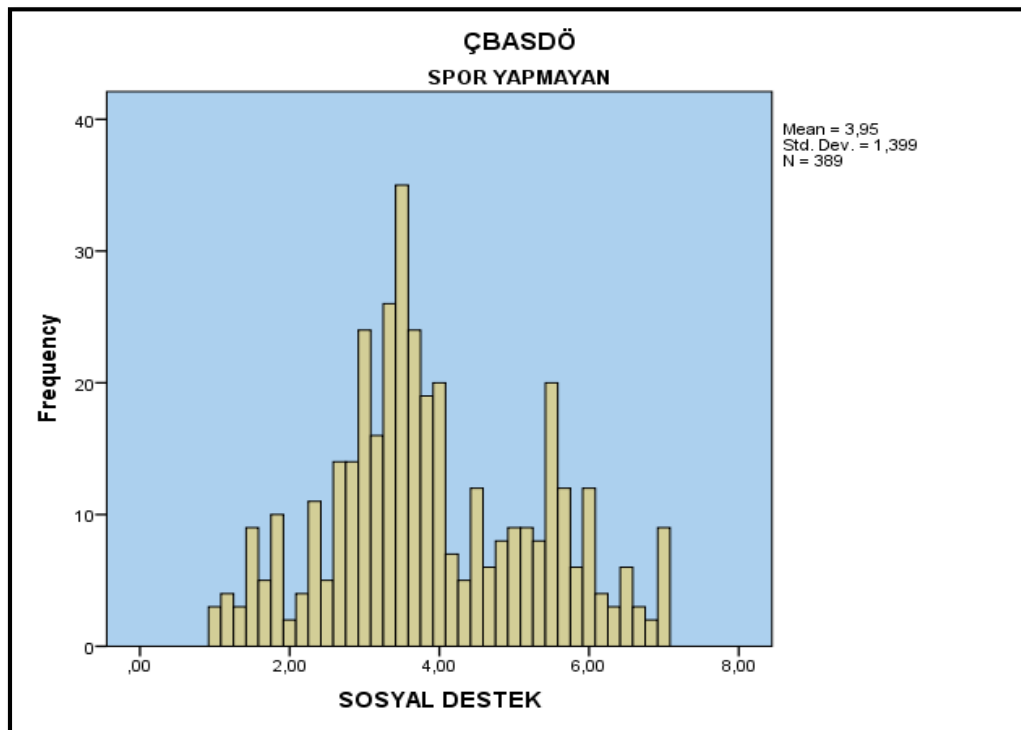
Spor yapmayan	Madde sayısı	n	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
ÖİD	4	389	3.56	1.64	0.514	-0.805	4	28
AİD	4	389	4.24	1.60	0.109	-0.700	4	28
AD	4	389	4.04	1.46	-0.014	-0.504	4	28
ÇBASDÖ	12	389	3.95	1.40	0.249	-0.516	12	84

Tablo 2’de araştırmaya konu olan öğrencilerin ÇBASDÖ’nün spor yapanların aritmetik ortalaması ve standart sapması 5.07 ± 1.33 ; spor yapmayanların ise aritmetik ortalaması ve standart sapması 3.95 ± 1.40 tır. Ayrıca, öğrencilerin ÇBASDÖ’nün alt boyutlarından elde edilen toplam puanlarının normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığına ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılara ilişkin değerler Tablo 2’de de görüldüğü

üzere ÇBSDÖ spor yapanlar boyutunda çarpıklık $-.348$, basıklık $-.778$ (Grafik 1); spor yapmayanlar boyutunda çarpıklık $.249$, basıklık $-.516$ olarak hesaplanmıştır (Grafik 2). ÇBASDÖ'den elde edilen verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı görülmektedir. Spor yapan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından *Özel İnsan Desteği (ÖİD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 4.93 ± 1.55 ; *Aile İçi Destek (AİD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 5.30 ± 1.45 ve *Arkadaş Desteği (AD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 4.97 ± 1.40 'tır. Ayrıca, spor yapan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından elde edilen toplam puanlarının normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığına ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılara ilişkin değerler Tablo 2'de de görüldüğü üzere ÖİD boyutunda çarpıklık $-.351$, basıklık $-.915$; AİD boyutunda çarpıklık $-.429$, basıklık $-.757$ ve AD boyutunda çarpıklık $-.425$, basıklık $-.349$ olarak hesaplanmıştır. Spor yapan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından elde edilen verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı görülmektedir. Spor yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından *Özel İnsan Desteği (ÖİD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 3.56 ± 1.64 ; *Aile İçi Destek (AİD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 4.24 ± 1.60 ve *Arkadaş Desteği (AD)* boyutundan elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 4.04 ± 1.46 'dır. Ayrıca, spor yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından elde edilen toplam puanlarının normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığına ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılara ilişkin değerler Tablo 2'de de görüldüğü üzere ÖİD boyutunda çarpıklık $.514$, basıklık $-.805$; AİD boyutunda çarpıklık $.109$, basıklık $-.700$ ve AD boyutunda çarpıklık $-.014$, basıklık $-.504$ olarak hesaplanmıştır. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'nün alt boyutlarından elde edilen verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı görülmektedir.



Grafik 1. ÇBASDÖ puanların spor yapanlardaki dağılımının grafiksel görünümü



Grafik 2. ÇBASDÖ puanların spor yapmayanlardaki dağılımının grafiksel görünümü

4. 1. 2. Sporculuk Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların “Sporculuk durumu” değişkenine göre ÇBASDÖ puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur. Tablo 3’te görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların algıladığı sosyal destek düzeyleri spor yapmayanlara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t(542)=8.566, p<0.01$].

Tablo 3. ÇBASDÖ Puanlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

	Sporculuk Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
ÇBASDÖ	Yapıyor	155	5.07	1.33	1-542	8.566	0.00*
	Yapmıyor	389	3.95	1.40			

* $p<0.01$

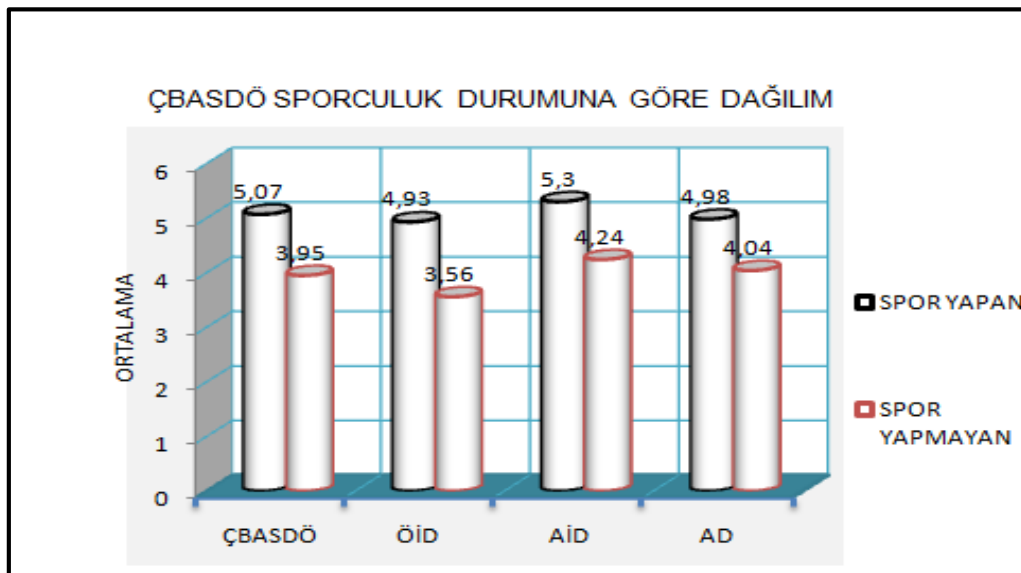
Katılımcıların “sporculuk durumu” değişkenine göre ÇBASDÖ’nün alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile “sporculuk durumuna” göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 4’te gösterilmiştir. ÇBASDÖ’nün alt boyutlarında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan MANOVA sonuçlarına göre, sporculuk durumu değişkeninin ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.871, F_{(1,542)}=26.651, p<0.01$]. Bu bulgu, ÖİD, AİD ve AD puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilecek puanların spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilere bağlı olarak değiştiğini gösterir. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını tespit etmek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre ÖİD puanları [$F_{(1,542)}=78.679, p=0.00$]; AİD puanları [$F_{(1,331)}=51.127, p=0.00$] ve AD puanları [$F_{(1,331)}=47.302, p=0.00$] spor yapan ve yapmayana göre arasında spor yapanların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

	Sporculuk Durumu	n	\bar{x}	sd	F	p	
ÖİD	Yapıyor	155	4.93	1.55	1-542	78.679	0.00*
	Yapmıyor	389	3.56	1.64			
AİD	Yapıyor	155	5.30	1.45	1-542	51.127	0.00*
	Yapmıyor	389	4.24	1.60			
AD	Yapıyor	155	4.98	1.40	1-542	47.302	0.00*
	Yapmıyor	389	4.04	1.46			

* $p<0.01$

Anlamli farklilikin tespit edildiği ÇBASDÖ ve alt boyutlarında spor yapan işitme engelli öğrencilerin ortalama puanları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksektir (Grafik 3).



Grafik 3. Sporculuk durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların "cinsiyet" değişkenine göre ÇBASDÖ puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur. Tablo 5'te görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların algılanan sosyal destek düzeyleri [$t_{(153)}=-.433$, $p>0.05$] ve spor yapmayanların algılanan sosyal destek düzeyleri [$t_{(387)}=-1.165$, $p>0.05$] cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo 5. ÇBASDÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Spor yapan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	T	p
ÇBASDÖ	Kadın	45	4.10	1.27	153	-0.433	0.67
	Erkek	110	5.10	1.36			
Spor yapmayan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	T	p
ÇBASDÖ	Kadın	172	3.86	1.46	387	-1.165	0.25
	Erkek	217	4.02	1.35			

$p>0.05$

Cinsiyetin ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile cinsiyete göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 6'da gösterilmiştir.

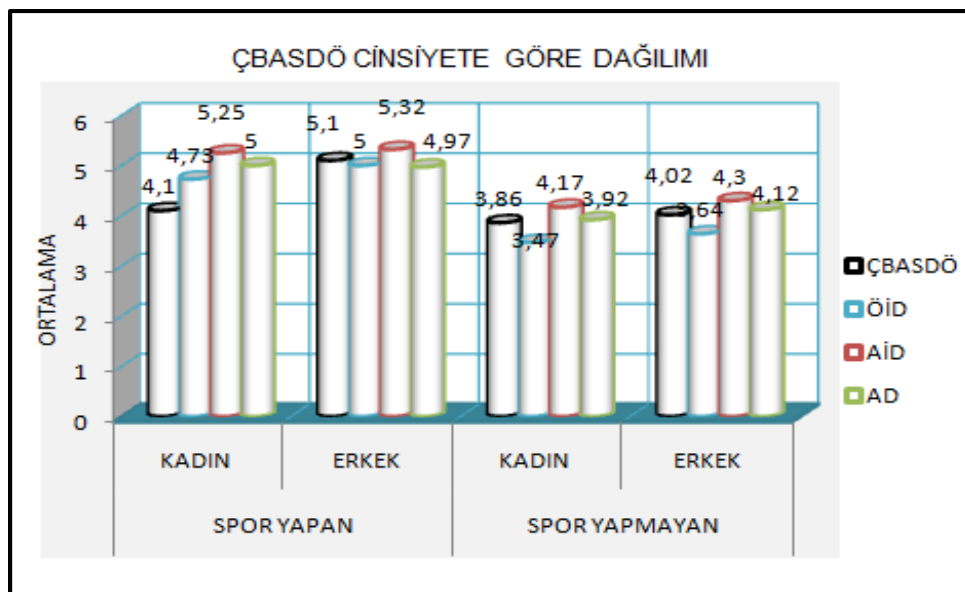
MANOVA sonuçları, cinsiyet değişkeninin spor yapanların [$\lambda=0.984$, $F_{(1,153)}=0,833$ $p>0.05$] ve spor yapmayanların [$\lambda=0.995$, $F_{(1,387)}=0,616$ $p>0.05$] ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 6).

Tablo 6. ÇBASDÖ Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Kadın	45	4.73	1.50	1-153	0.992	0.32
	Erkek	110	5.00	1.57			
AİD	Kadın	45	5.25	1.46	1-153	0.059	0.81
	Erkek	110	5.32	1.46			
AD	Kadın	45	5.00	1.23	1-153	0.014	0.91
	Erkek	110	4.97	1.46			
Spor yapmayan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Kadın	172	3.47	1.68	1-387	1.026	0.31
	Erkek	217	3.64	1.62			
AİD	Kadın	172	4.17	1.69	1-387	0.633	0.43
	Erkek	217	4.30	1.53			
AD	Kadın	172	3.93	1.55	1-387	1.779	0.18
	Erkek	217	4.12	1.38			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen spor yapan kadın ve erkek işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan kadın ve erkek işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 4).



Grafik 4. Cinsiyet değişkenine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

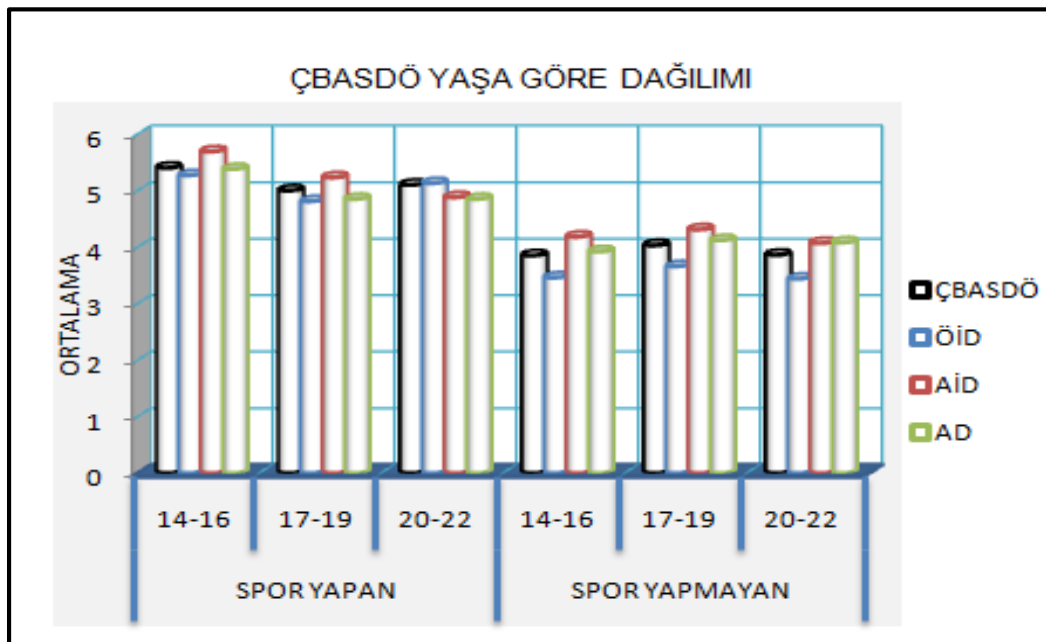
Yaş değişkeni ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile yaş değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 7'de gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, yaş değişkeninin spor yapanların ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.943$, $F_{(2,152)}=1.488$ $p>0.05$]. MANOVA sonuçları, yaş değişkeninin spor yapmayanların ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.992$, $F_{(2,386)}=0.541$ $p>0.05$] (Tablo 7). Diğer bir ifade ile öğrencilerin ÇBASDÖ'leri yaş gruplarına bağlı olarak değişmemektedir.

Tablo 7.ÇBASDÖ Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Yaş	n	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
ÖİD	14-16 yaş	32	5.27	1.36	2-152	1.145	0.32
	17-19 yaş	113	4.81	1.55			
	20-22 yaş	10	5.13	2.04			
AİD	14-16 yaş	32	5.69	1.25	2-152	1.723	0.18
	17-19 yaş	113	5.23	1.46			
	20-22 yaş	10	4.88	1.83			
AD	14-16 yaş	32	5.38	1.36	2-152	1.845	0.16
	17-19 yaş	113	4.85	1.36			
	20-22 yaş	10	5.15	1.78			
ÇBASDÖ	14-16 yaş	32	5.44	1.19	2-152	1.627	0.20
	17-19 yaş	113	5.00	1.31			
	20-22 yaş	10	5.10	1.85			
Spor yapmayan	Yaş	n	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
ÖİD	14-16 yaş	147	3.46	1.62	2-386	0.756	0.47
	17-19 yaş	204	3.66	1.67			
	20-22 yaş	38	3.44	1.59			
AİD	14-16 yaş	147	4.18	1.59	2-386	0.545	0.58
	17-19 yaş	204	4.31	1.66			
	20-22 yaş	38	4.07	1.34			
AD	14-16 yaş	147	3.92	1.54	2-386	0.831	0.44
	17-19 yaş	204	4.12	1.46			
	20-22 yaş	38	4.08	1.04			
ÇBASDÖ	14-16 yaş	147	3.85	1.44	2-386	0.777	0.46
	17-19 yaş	204	4.03	1.41			
	20-22 yaş	38	3.86	1.14			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen yaşa göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 5).



Grafik 5. Yaş değişkenine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

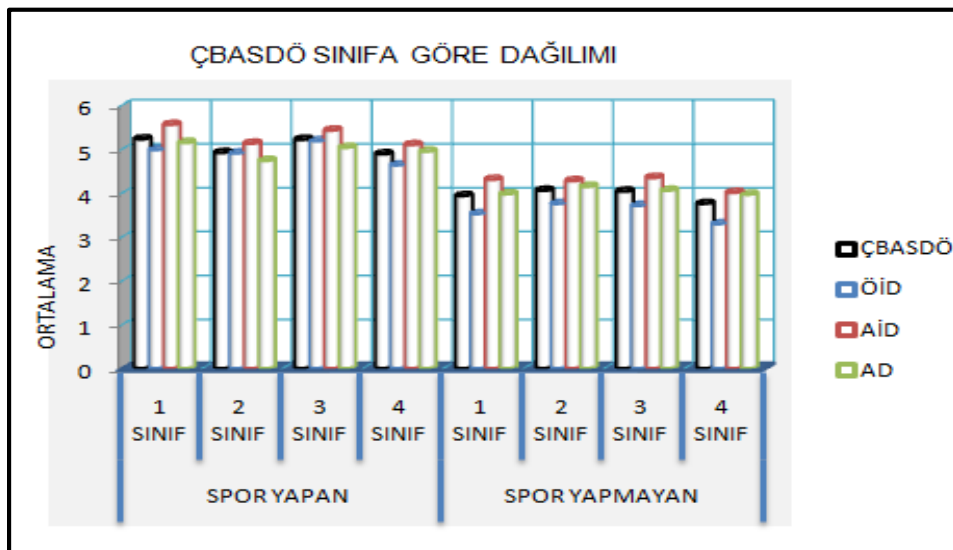
Sınıf değişkeni ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile sınıf değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 8'de gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, sınıf değişkeninin spor yapanların ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.946$ $F_{(3,151)}=0.928$, $p>0.05$]. Ayrıca MANOVA sonuçları, sınıf değişkeninin spor yapmayanların ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin de anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.978$, $F_{(3,385)}=0.947$, $p>0.05$]. Diğer bir ifade ile öğrencilerin ÇBASDÖ'leri yaş gruplarına bağlı olarak değişmemektedir. Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen sınıf değişkenine göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 8).

Tablo 8. ÇBASDÖ Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	1. sınıf	34	4.99	1.36	3-151	1.011	0.39
	2. sınıf	29	4.91	1.55			
	3. sınıf	45	5.19	1.48			
	4. sınıf	47	4.64	1.73			
AİD	1. sınıf	34	5.56	1.41	3-151	0.918	0.43
	2. sınıf	29	5.13	1.37			
	3. sınıf	45	5.43	1.43			
	4. sınıf	47	5.10	1.55			
AD	1. sınıf	34	5.15	1.35	3-151	0.474	0.70
	2. sınıf	29	4.74	1.69			
	3. sınıf	45	5.04	1.36			
	4. sınıf	47	4.95	1.30			
ÇBASDÖ	1. sınıf	34	5.23	1.21	3-151	0.749	0.525
	2. sınıf	29	4.92	1.39			
	3. sınıf	45	5.22	1.33			
	4. sınıf	47	4.89	1.38			
Spor yapmayan	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
ÖİD	1. sınıf	120	3.53	1.67	3-385	1.556	0.20
	2. sınıf	93	3.76	1.74			
	3. sınıf	79	3.72	1.58			
	4. sınıf	97	3.30	1.55			
AİD	1. sınıf	120	4.31	1.58	3-385	0.872	0.46
	2. sınıf	93	4.28	1.64			
	3. sınıf	79	4.35	1.67			
	4. sınıf	97	4.01	1.54			
AD	1. sınıf	120	3.98	1.53	3-385	0.306	0.82
	2. sınıf	93	4.15	1.48			
	3. sınıf	79	4.06	1.46			
	4. sınıf	97	3.97	1.37			
ÇBASDÖ	1. sınıf	120	3.94	1.44	3-385	0.913	0.43
	2. sınıf	93	4.06	1.48			
	3. sınıf	79	4.04	1.40			
	4. sınıf	97	3.76	1.27			

p>0.05

Katılımcıların sınıf değişkenine göre MANOVA sonuçlarına bakıldığında ÇBASDÖ ve alt faktörlerinde anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen sınıf değişkenine göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 6).



Grafik 6. Sınıf değişkenine göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların “spor branşı (takım/bireysel)” değişkenine göre ÇBASDÖ puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur. Tablo 9’da görüldüğü üzere öğrencilerin takım sporu yapanların algılanan sosyal destekleri bireysel spor yapanlara takım sporu yapanların lehine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(153)}=4.708$, $p<0.01$].

Tablo 9. ÇBASDÖ Puanlarının Spor Branşı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

	Spor Branşı	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
ÇBASDÖ	Takım sporu	112	5.36	1.31	153	4.708	0.00*
	Bireysel	43	4.31	1.08			

* $p<0.01$

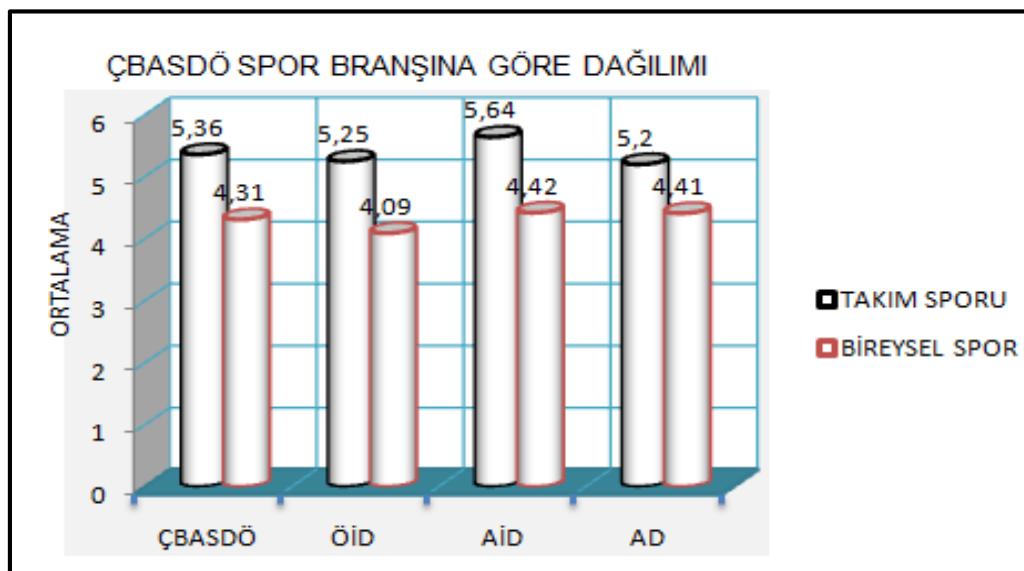
Spor branşı (takım/bireysel) değişkeni ÇBASDÖ’nün alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile spor branşı (takım/bireysel) göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 10’da gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, spor branşı değişkeninin ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.853$, $F_{(1,153)}=8.673$, $p<0.01$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını tespit etmek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre ÖİD puanları [$F_{(1, 153)}=19.256$, $p=0.00$]; AİD puanları [$F_{(1, 153)}=25.014$, $p=0.00$] ve AD puanları [$F_{(1, 153)}=10.574$, $p<0.05$] takım spor yapanların lehine bireysel spor yapanlara göre arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 10).

Tablo 10. ÇBASDÖ Alt Boyut Puanlarının Spor Branşına Göre ANOVA Sonuçları

	Spor Branşına	N	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Takım sporu	112	5.25	1.58	1-153	19.256	0.00*
	Bireysel	43	4.09	1.12			
AİD	Takım sporu	112	5.64	1.35	1-153	25.014	0.00*
	Bireysel	43	4.42	1.34			
AD	Takım sporu	112	5.20	1.38	1-153	10.574	0.01*
	Bireysel	43	4.41	1.29			

*p<0.05

Bu bulgu, hem ÇBASDÖ puanlarının hem de ÖİD, AİD ve AD puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilecek puanların spor yapanların ÇBASDÖ ve her üç alt bileşenlerinde takım sporun yapanların bireysel spor yapanların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur (Grafik 7).



Grafik 7. Spor branşına göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların "spor yapma yılı" değişkenine göre ÇBASDÖ puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur. Tablo 11'de görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların algılanan sosyal destek düzeyleri spor yapmayanlara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(153)}=-4.152$, $p<0.01$]. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri takım sporu yapanların lehine bağlı olarak değişmektedir.

Tablo 11. ÇBASDÖ Puanlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

	Spor Yapma Yılı	N	\bar{x}	Ss	sd	t	p
ÇBASDÖ	1-5 yıl arası	97	4.75	1.30	153	-4.152	0.00*
	6-10 yıl arası	58	5.60	1.21			

*p<0.01

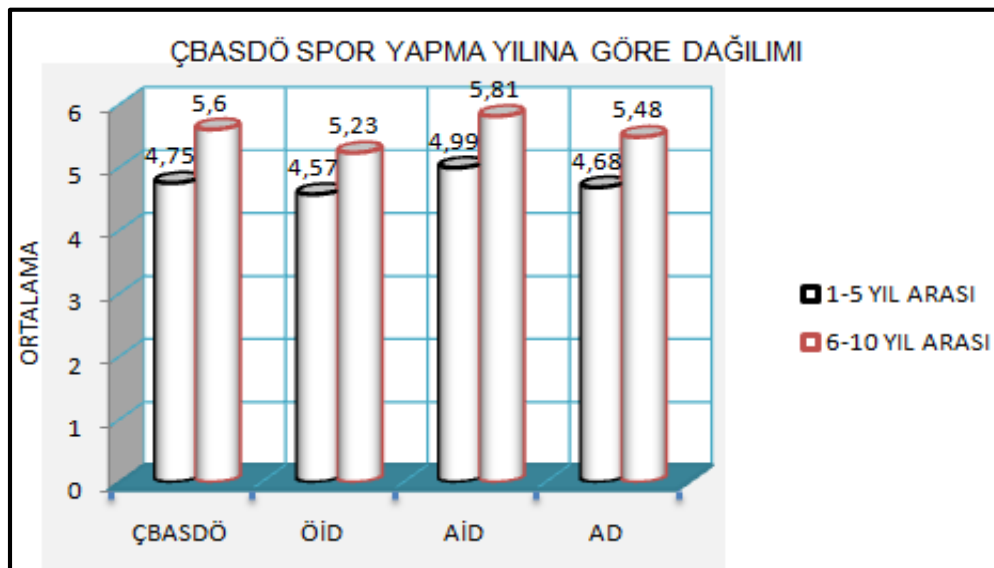
Spor Yapma Yılı Değişkeni ÇBASDÖ'nün alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile spor yapma yılı değişkenine göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 12'de gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, spor yapma yılı değişkeninin ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.901$, $F_{(1-153)}=5.557$, $p<0.01$]. Bu bulgu, ÖİD, AİD ve AD puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilecek puanların spor yapma yılı her üç alt bileşeninde de 1-5 yıl ile 6-10 yıl arasında anlamlı farklılık vardır. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığı katkı sağladığını tespit etmek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre ÖİD puanları [$F_{(1-153)}=15.050$, $p=0.00$]; AİD puanları [$F_{(1-153)}=12.289$, $p<0.05$] ve AD puanları [$F_{(1-153)}=12.716$, $p=0.00$] 1-5 yıl ile 6-10 yıl arasında 6-10 yıl arası spor yapanların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 12).

Tablo 12. ÇBASDÖ Alt Boyut Puanlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

	Spor Yapma Yılı	N	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	1-5 yıl arası	97	4.57	1.56	1-153	15.050	0.00*
	6-10 yıl arası	58	5.23	1.36			
AİD	1-5 yıl arası	97	4.99	1.47	1-153	12.289	0.01*
	6-10 yıl arası	58	5.81	1.29			
AD	1-5 yıl arası	97	4.68	1.37	1-153	12.716	0.00*
	6-10 yıl arası	58	5.48	1.32			

*p<0.05

1-5 yıl ve 6-10 yıl arası spor yapan işitme engelli t-testi ve MANOVA sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin aritmetik ortalamaları 6-10 arası spor yapanlarda daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri ve alt boyutları 6-10 yıl arası spor yapanların lehine bağlı olarak değişmektedir (Grafik 8).



Grafik 8. Spor yapma yılına göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanların grafiksel görünümü

4. 1. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların “engel durumu ” değişkenine göre ÇBASDÖ puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 13’te sunulmuştur. Tablo 13’te görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların algılanan sosyal destek engel durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$t_{(153)}=-0.699$, $p<0.01$]. Tablo 13’te görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapmayanların da yaşam doyumu engel durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$t_{(387)}=1.769$, $p<0.01$].

Tablo 13. ÇBASDÖ Puanlarının Engel Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Spor yapan	Engel Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
ÇBASDÖ	Doğuştan	120	5.03	1.34	153	-0.699	0.49
	Sonradan	35	5.21	1.31			
Spor yapmayan	Engel Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
ÇBASDÖ	Doğuştan	301	4.01	1.40	387	1.769	0.08
	Sonradan	88	3.72	1.37			

$p>0.05$

Engel durumu değişkeni ÇBASDÖ alt boyutlarındaki puanların anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile engel durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 14’te gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, engel durumu değişkeninin spor yapan ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermemektedir [$\lambda=0.991$, $F_{(1, 153)}=0.456$, $p>0.05$]. MANOVA sonuçları, engel durumu değişkeninin spor yapmayanlarda ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir

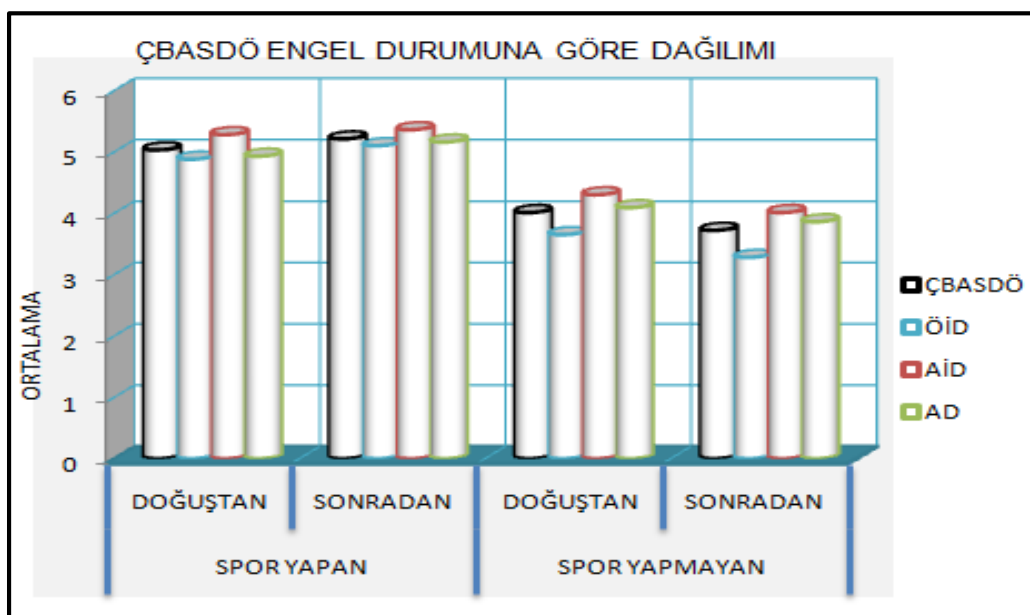
[$\lambda=0.991$, $F(1, 387)=1.186$, $p>0.05$]. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri engel durumuna bağlı olarak değişmemiştir.

Tablo 14. ÇBASDÖ Alt Boyut Puanlarının Engel Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Engel Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Doğuştan	120	4.88	1.55	1-153	0.558	0.46
	Sonradan	35	5.10	1.56			
AİD	Doğuştan	120	5.28	1.49	1-153	0.070	0.79
	Sonradan	35	5.36	1.31			
AD	Doğuştan	120	4.93	1.42	1-153	0.792	0.38
	Sonradan	35	5.16	1.31			
Spor yapmayan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Doğuştan	301	3.65	1.65	1-387	3.532	0.06
	Sonradan	88	3.28	1.60			
AİD	Doğuştan	301	4.30	1.60	1-387	2.227	0.14
	Sonradan	88	4.01	1.61			
AD	Doğuştan	301	4.09	1.46	1-387	1.762	0.19
	Sonradan	88	3.86	1.45			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen engel durumuna göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 9).



Grafik 9. Engel durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 9. Aile Gelir Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

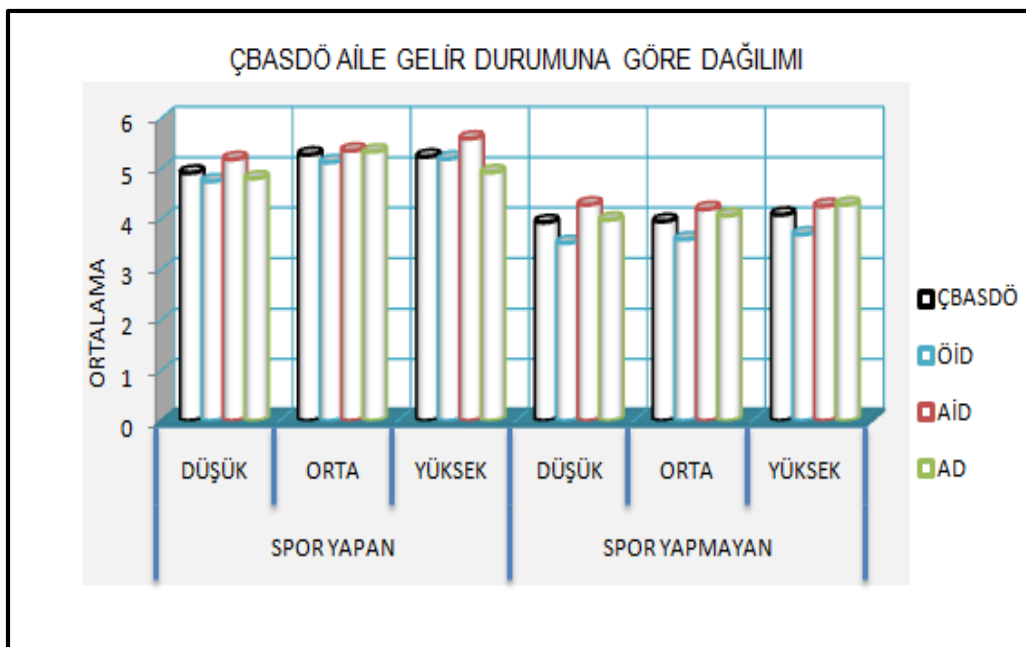
Aile gelir durumu değişkeni ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile aile gelir durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 15'te gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, aile gelir durumu değişkeninin spor yapan ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.939$, $F_{(2, 152)}=1.600$, $p>0.05$]. MANOVA sonuçları, aile gelir durumu değişkeninin spor yapmayanlar ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin de anlamlı olduğunu göstermemektedir [$\lambda=0.989$, $F_{(2, 386)}=0.690$, $p>0.05$] (Tablo 15). Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri aile gelir durumuna bağlı olarak değişmemiştir.

Tablo 15. ÇBASDÖ Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Aile Gelir Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Düşük	83	4.74	1.66	2-152	1.357	0.26
	Orta	46	5.12	1.31			
	Yüksek	26	5.19	1.54			
AİD	Düşük	83	5.18	1.50	2-152	0.815	0.44
	Orta	46	5.35	1.32			
	Yüksek	26	5.59	1.54			
AD	Düşük	83	4.80	1.48	2-152	2.116	0.12
	Orta	46	5.33	1.24			
	Yüksek	26	4.92	1.33			
ÇBASDÖ	Düşük	83	4.91	1.39	2-152	1.324	0.27
	Orta	46	5.27	1.19			
	Yüksek	26	5.23	1.33			
Spor yapmayan	Aile Gelir Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Düşük	196	3.52	1.62	2-386	0.185	0.83
	Orta	163	3.59	1.63			
	Yüksek	30	3.69	1.89			
AİD	Düşük	196	4.28	1.59	2-386	0.156	0.85
	Orta	163	4.19	1.60			
	Yüksek	30	4.25	1.80			
AD	Düşük	196	3.98	1.50	2-386	0.627	0.53
	Orta	163	4.06	1.41			
	Yüksek	30	4.28	1.51			
ÇBASDÖ	Düşük	196	3.93	1.39	2.386	0.148	0.86
	Orta	163	3.95	1.40			
	Yüksek	30	4.08	1.52			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen aile gelir durumuna göre spor yapan düşük, orta ve yüksek gelirlere sahip işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan düşük, orta ve yüksek gelirlere sahip işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 10).



Grafik 10. Aile gelir durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

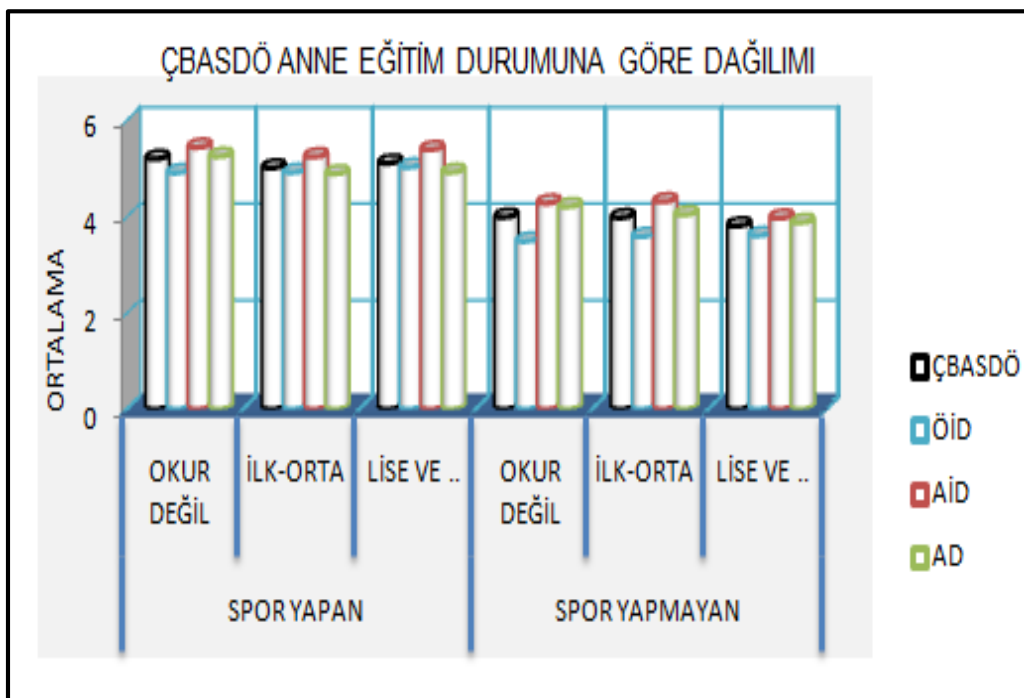
Anne eğitim durumu değişkeni ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile anne eğitim durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 16'da gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, anne eğitim durumu değişkeninin spor yapan ÇBASDÖ faktörleri [$\lambda=0.969$, $F_{(2-152)}=0.794$, $p>0.05$] ve spor yapmayan ÇBASDÖ faktörleri [$\lambda=0.977$, $F_{(2-386)}=1.490$, $p>0.05$] üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Tablo 16). Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri anne eğitim durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen anne eğitim durumuna göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 16).

Tablo 16. ÇBASDÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor Yapan	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
ÖİD	Okuryazar Değil	40	4.90	1.69	2-152	0.049	0.95
	İlk-Orta Okul	93	4.91	1.51			
	Lise ve Üzeri	22	5.02	1.55			
AİD	Okuryazar Değil	40	5.43	1.45	2-152	0.288	0.75
	İlk-Orta Okul	93	5.23	1.46			
	Lise ve Üzeri	22	5.38	1.46			
AD	Okuryazar Değil	40	5.24	1.30	2-152	0.969	0.38
	İlk-Orta Okul	93	4.88	1.40			
	Lise ve Üzeri	22	4.91	1.57			
ÇBASDÖ	Okuryazar Değil	40	5.19	1.37	2-152	0.264	0.77
	İlk-Orta Okul	93	5.00	1.33			
	Lise ve Üzeri	22	5.10	1.30			
Spor Yapmayan	Okuryazar Değil	78	3.48	1.55	2-386	0.127	0.88
	İlk-Orta Okul	248	3.58	1.68			
	Lise ve Üzeri	63	3.60	1.63			
AİD	Okuryazar Değil	78	4.27	1.44	2.386	1.104	0.33
	İlk-Orta Okul	248	4.30	1.65			
	Lise ve Üzeri	63	3.96	1.62			
AD	Okuryazar Değil	78	4.20	1.33	2.386	0.900	0.41
	İlk-Orta Okul	248	4.03	1.51			
	Lise ve Üzeri	63	3.87	1.40			
ÇBASDÖ	Okuryazar Değil	78	3.98	1.25	2.386	0.362	0.70
	İlk-Orta Okul	248	3.97	1.45			
	Lise ve Üzeri	63	3.80	1.38			

p>0.05

Katılımcıların anne eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutlarından yapılan ANOVA analiz sonucuna göre istatistiksel açıdan manidar olmadığı görülmüştür. Fakat yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen anne eğitim durumuna göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 11).



Grafik 11. Anne eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 1. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

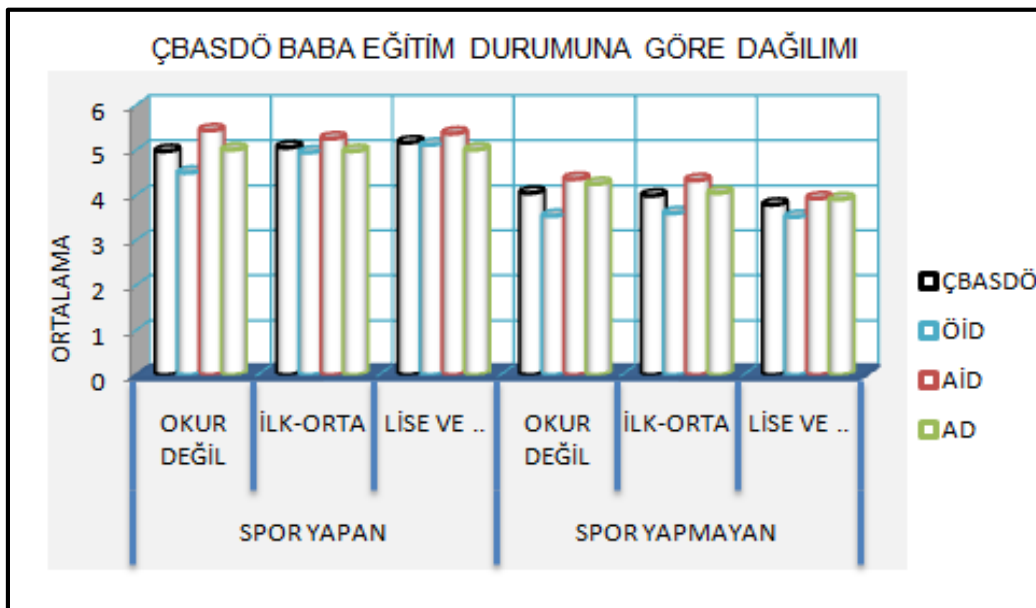
Baba eğitim durumu değişkeni ÇBASDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin MANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile baba eğitim durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları ise Tablo 17’de gösterilmiştir. MANOVA sonuçları, baba eğitim durumu değişkeninin spor yapan ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.947$, $F_{(2,-152)}=1.379$, $p>0.05$] (Tablo 17). Ayrıca MANOVA sonuçları, baba eğitim durumu değişkeninin spor yapmayan ÇBASDÖ faktörleri üzerindeki temel etkisinin de anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$\lambda=0.978$, $F_{(2,386)}=1.453$, $p>0.05$] (Tablo 17). Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ’leri baba eğitim durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen baba eğitim durumuna göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 17. ÇBASDÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor Yapan	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
ÖİD	Okuryazar Değil	20	4.49	1.68	2-152	1.093	0.34
	İlk-Orta Okul	94	4.94	1.55			
	Lise ve Üzeri	41	5.11	1.49			
AİD	Okuryazar Değil	20	5.43	1.56	2-152	0.169	0.85
	İlk-Orta Okul	94	5.25	1.43			
	Lise ve Üzeri	41	5.36	1.49			
AD	Okuryazar Değil	20	5.00	1.37	2-152	0.011	0.99
	İlk-Orta Okul	94	4.97	1.35			
	Lise ve Üzeri	41	5.00	1.55			
ÇBASDÖ	Okuryazar Değil	20	4.97	1.35	2-152	0.150	0.86
	İlk-Orta Okul	94	5.05	1.32			
	Lise ve Üzeri	41	5.16	1.36			
Spor Yapmayan	Okuryazar Değil	47	3.53	1.70	2-386	0.077	0.93
	İlk-Orta Okul	258	3.59	1.65			
	Lise ve Üzeri	84	3.51	1.62			
AİD	Okuryazar Değil	47	4.35	1.56	2.386	2.093	0.13
	İlk-Orta Okul	258	4.32	1.60			
	Lise ve Üzeri	84	3.92	1.62			
AD	Okuryazar Değil	47	4.24	1.48	2.386	0.797	0.45
	İlk-Orta Okul	258	4.04	1.48			
	Lise ve Üzeri	84	3.90	1.38			
ÇBASDÖ	Okuryazar Değil	47	4.04	1.41	2.386	0.793	0.45
	İlk-Orta Okul	258	3.98	1.41			
	Lise ve Üzeri	84	3.78	1.38			

p>0.05

Katılımcıların baba eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutlarından yapılan ANOVA analiz sonucuna göre istatistiksel açıdan manidar olmadığı görülmüştür. Fakat yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen baba eğitim durumuna göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 12).



Grafik 12. Baba eğitim durumuna göre ÇBASDÖ ve alt boyutu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. Yaşam Doyum ile İlgili Bulgular

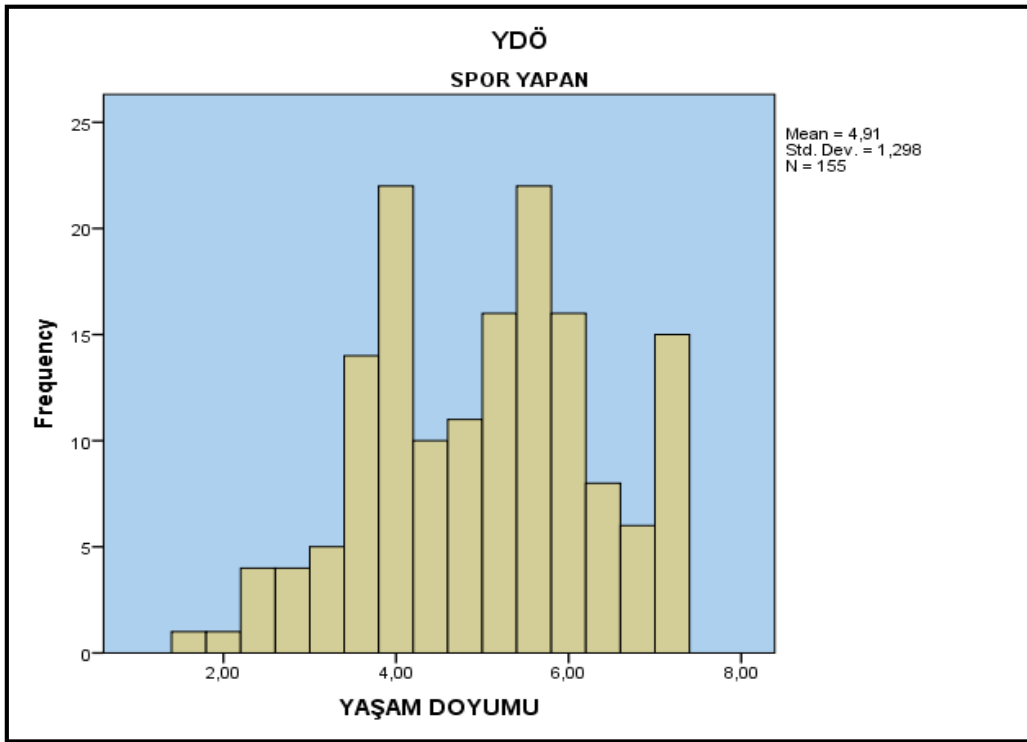
4. 2. 1. Yaşam Doyum Puanlarının Dağılımı

Tablo 18'de Yaşam Doyumu Ölçeği'ne (YDÖ) ait maddelerden alınan puanlarla ilgili aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri ile çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmiştir.

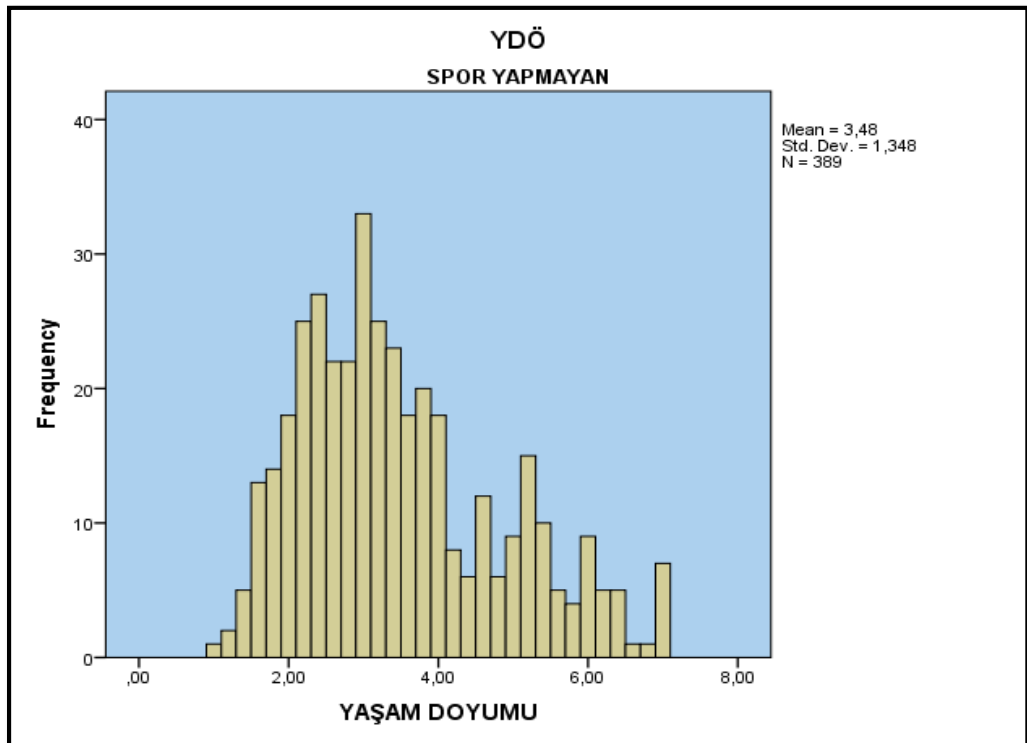
Tablo 18. Yaşam Doyum Ölçeği Puanları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Spor yapan	Madde sayısı	n	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
YDÖ	7	155	4.91	1.30	-0.145	-0.744	5	35
Spor yapmayan	Madde sayısı	n	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
YDÖ	7	544	3.48	1.35	0.696	-0.210	5	35

Tablo 18'de araştırmaya konu olan katılımcıların spor yapanların YDÖ'den elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 4.91 ± 1.30 ; spor yapmayanların YDÖ'den elde edilen puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması 3.48 ± 1.35 'tir. Ayrıca, katılımcıların YDÖ'den elde edilen toplam puanlarının normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığına ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılara ilişkin değerler Tablo 18'de de görüldüğü üzere spor yapanların çarpıklık -.145, basıklık -.744 (Grafik 13); spor yapmayanların çarpıklık .696, basıklık -.210 olarak hesaplanmıştır (Grafik 14). YDÖ'den elde edilen verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı görülmektedir.



Grafik 13. Yaşam doyumu puanların spor yapanlardaki dağılımının grafiksel görünümü



Grafik 14. Yaşam doyumu puanların spor yapmayanlardaki dağılımının grafiksel görünümü

4. 2. 2. Sporculuk Durumu Değişkeni Ölçümleri İle İlgili Bulgular

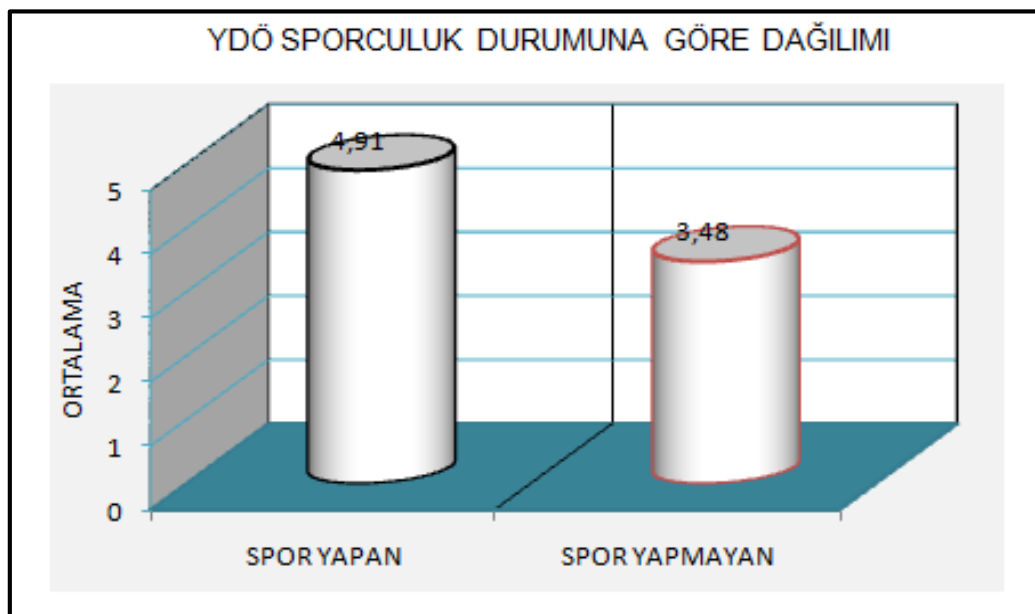
Sporculuk durumu YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile sporculuk durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 19'da gösterilmiştir. Tablo 19'da görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların yaşam doyumu spor yapmayanlara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(542)}=-11.349$, $p<0.01$]. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin YDÖ'leri spor yapmaya bağlı olarak değişmiştir.

Tablo 19. YDÖ Puanlarının Sporculuk Durumu Değişkenine Göre t- testi Sonuçları

	Sporculuk Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	T	p
YDÖ	Yapıyor	155	4.91	1.30	542	11.349	0.00*
	Yapmıyor	389	3.48	1.35			

* $p<0.01$

Anlamlı farklılığın tespit edildiği YDÖ puanlarının spor yapan işitme engelli öğrencilerin ortalama puanları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksektir (Grafik 15).



Grafik 15. Sporculuk durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 3. Cinsiyet Değişkenin Ölçümleri ile İlgili Bulgular

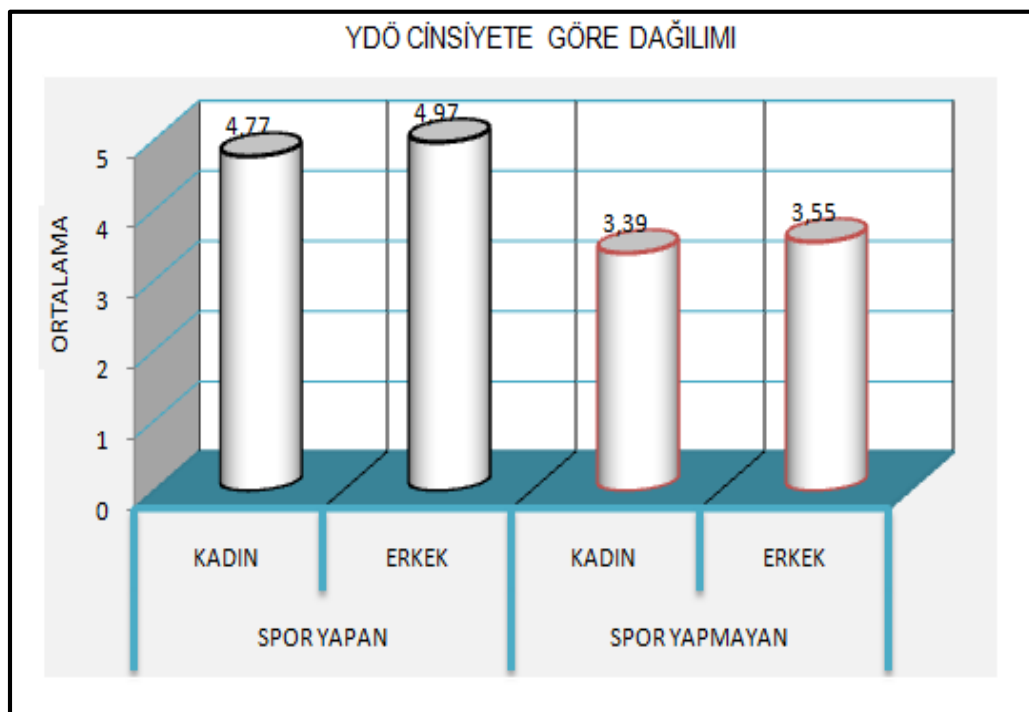
Cinsiyet değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi yapılmıştır. Tablo 20’de görüldüğü üzere öğrencilerin spor yapanların yaşam doyumu [$t_{(153)}=-0.895$, $p>0.05$], spor yapmayanların yaşam doyumu [$t_{(387)}=-1.192$, $p>0.05$] cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir (Tablo 20).

Tablo 20. YDÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Spor Yapan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
YDÖ	Kadın	45	4.77	1.38	153	-0.895	0.37
	Erkek	110	4.97	1.26			
Spor Yapmayan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	T	p
YDÖ	Kadın	172	3.39	1.24	387	-1.192	0.23
	Erkek	217	3.55	1.43			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen cinsiyete göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik16).



Grafik 16. Cinsiyet değişkeni göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri İle İlgili Bulgular

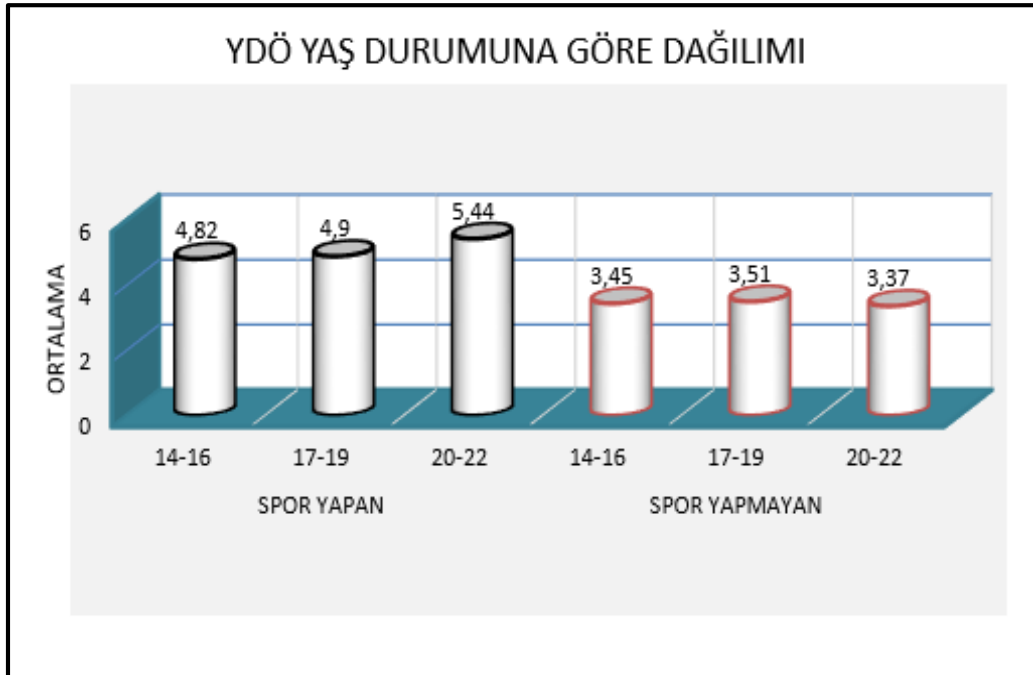
Yaş değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA yapılmıştır. Analiz sonuçları, öğrencilerin YDÖ'leri spor yapanların [$F_{(2-152)}=0.918$, $p>0.05$] ve spor yapmayanların [$F_{(2-386)}=0.217$, $p>0.05$] yaş grupları puanları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Tablo 21).

Tablo 21. YDÖ Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor Yapan	Yaş	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	14-16	32	4.82	1.33	2-152	0.918	0.40
	17-19	113	4.90	1.28			
	20-22	10	5.44	1.39			
Spor Yapmayan	Yaş	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	14-16	147	3.45	1.42	2-386	0.217	0.81
	17-19	204	3.51	1.35			
	20-22	38	3.37	1.06			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen sınıf değişkenine göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 17).



Grafik 17. Yaş değişkenine göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri İle İlgili Bulgular

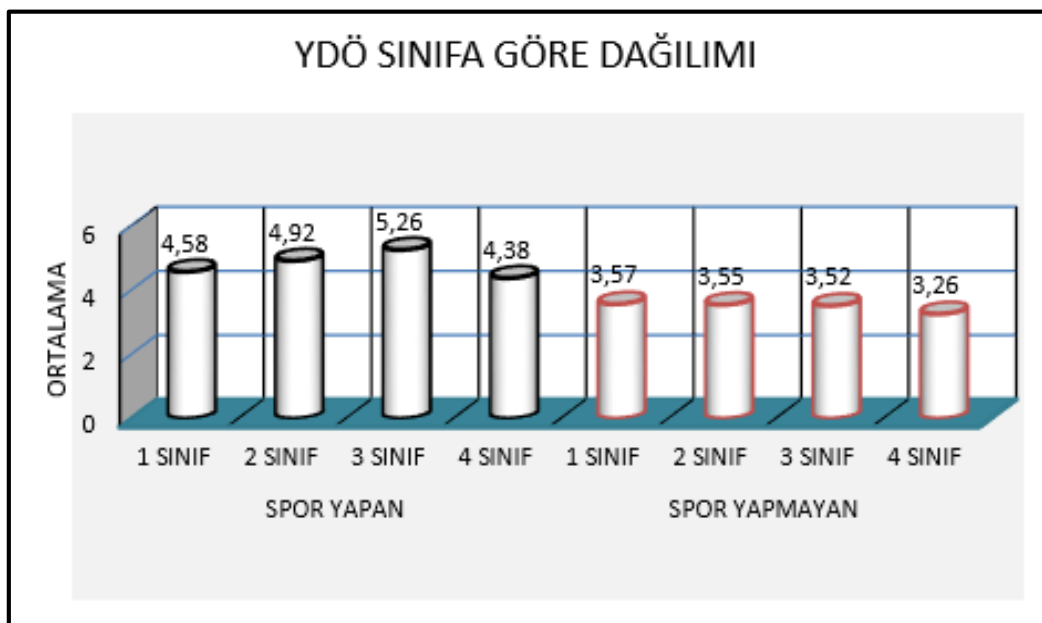
Sınıf değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile sınıf değişkeni göre faktör bazında yapılan ANOVA sonuçları ise Tablo 22’de gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin YDÖ’leri spor yapanlar [$F_{(3, 151)}=1,955$ $p>0.05$] ve spor yapmayanların [$F_{(3-385)}=1.143$, $p>0.05$] arasında sınıf değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Tablo 22).

Tablo 22. YDÖ Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	1. sınıf	34	4.58	1.17	3-151	1.955	0.12
	2. sınıf	29	4.92	1.24			
	3. sınıf	45	5.26	1.36			
	4. sınıf	47	4.83	1.32			
Spor yapmayan	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	1. sınıf	120	3.57	1.46	3-385	1.143	0.33
	2. sınıf	93	3.55	1.42			
	3. sınıf	79	3.52	1.29			
	4. sınıf	97	3.26	1.16			

$p>0.05$

Ancak yine de anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen baba sınıf değişkenine göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 18).



Grafik 18. Sınıf değişkeni göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

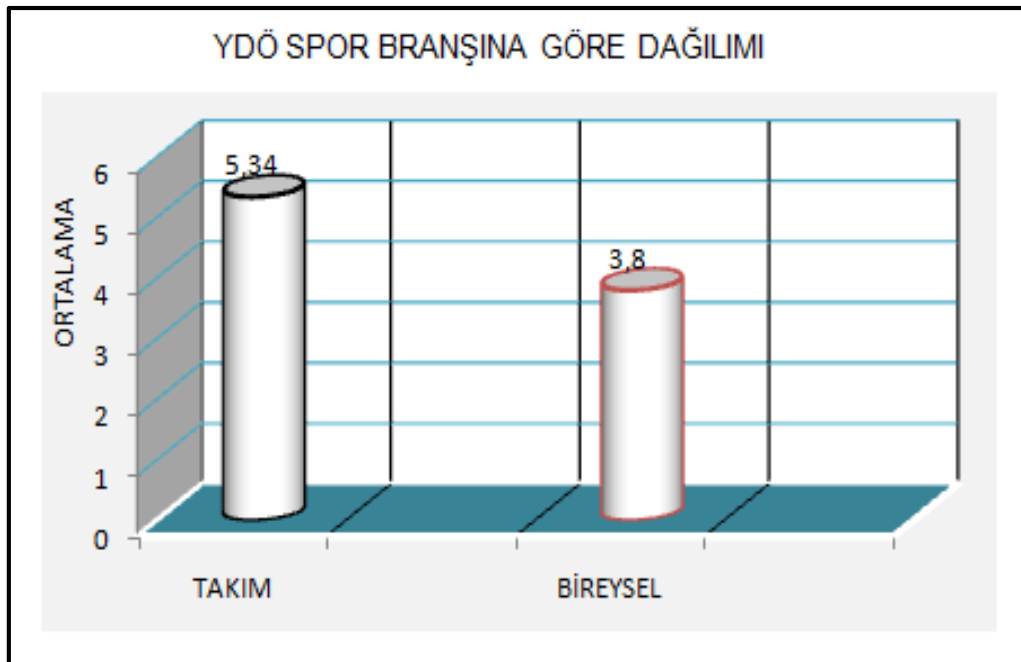
Spor branşı (takım/bireysel) değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile spor branşı (takım/bireysel) değişkeni göre faktör bazında yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 23'te gösterilmiştir. Tablo 23'te görüldüğü üzere öğrencilerin yaşam doyumları takım sporları yapanların bireysel spor yapanlara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(153)}=-7.811$, $p<0.01$]. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin YDÖ'leri spor branşı durumuna bağlı takım sporların lehine değişmektedir (Tablo 23).

Tablo 23. YDÖ Puanlarının Spor Branşı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

	Spor Branşı	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
YDÖ	Takımlar	112	5.34	1.12	153	7.811	0.00*
	Bireysel	43	3.80	1.04			

* $p<0.01$

Katılımcıların spor branşı değişkenine göre t-testi sonuçlarına bakıldığında YDÖ faktörlerinde takım sporu lehine anlamlı farklılık bulunmuş ve takım sporu yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları bireysel spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 19).



Grafik 19. Spor branşına göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

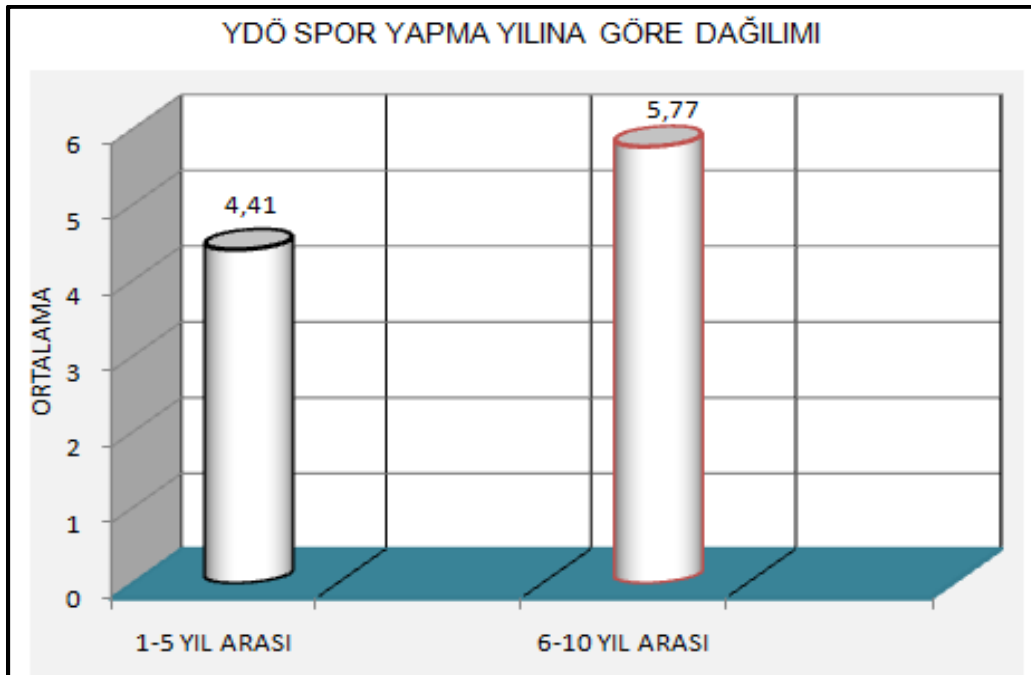
Spor yapma yılı değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile spor yapma yılına göre faktör bazında yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 24'te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin YDÖ'leri arasında spor yapma yılı değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir [$t_{(153)}=-7.304$, $p<0.01$] (Tablo 24). Bu fark spor yapma yılı artıkça yaşam doyumlarında arttığını göstermektedir.

Tablo 24. YDÖ Puanlarının Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

	Spor Yapma Yılı	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
YDÖ	1-5 yıl arası	97	4.41	1.16	153	-7.304	0.00*
	5-10 yıl arası	58	5.77	1.06			

* $p<0.01$

1-5 yıl ve 6-10 yıl arası spor yapan işitme engelli öğrencilerin spor yapma yılı t-testi sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin aritmetik ortalamaları 6-10 yıl arası spor yapanlarda daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin ÇBASDÖ'leri ve alt boyutları 6-10 yıl arası spor yapanların lehine bağlı olarak değişmektedir (Grafik 20).



Grafik 20. Spor yapma yılına göre yaşam doyum puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

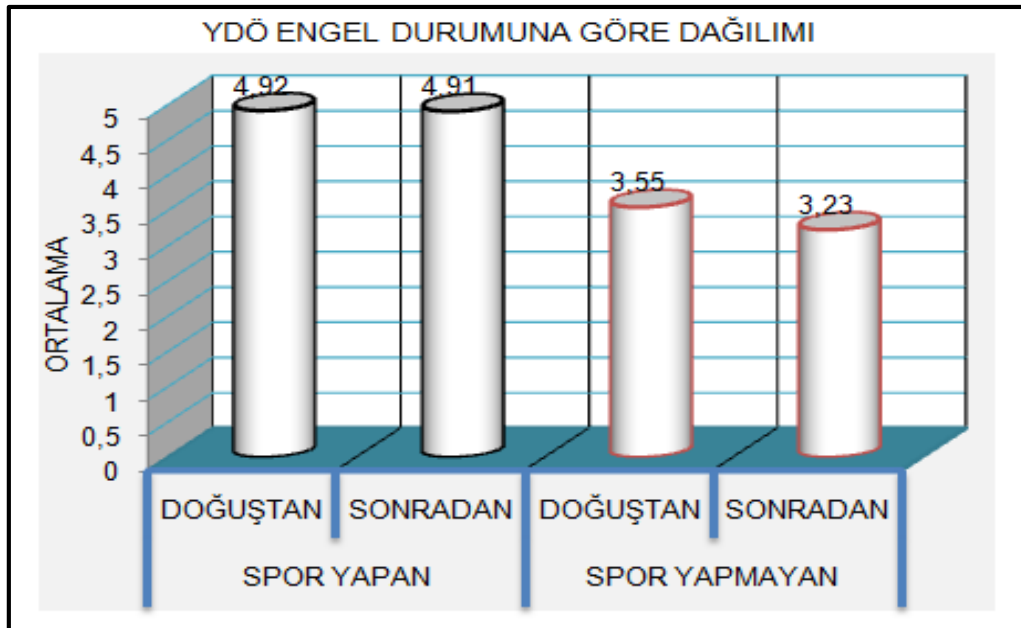
Engel Durumu Değişkeni YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile engel durumu göre faktör bazında yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 25'te gösterilmiştir. Tablo 25'te görüldüğü üzere engel durumuna göre spor yapan [$t_{(153)}=0.003$, $p<0.05$] ve spor yapmayan [$t_{(387)}=1.985$, $p>0.05$] öğrencilerin yaşam doyum istatistik değerleri anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Diğer bir ifade ile spor yapan ve yapmayan öğrencilerin YDÖ'leri engel durumuna bağlı olarak değişmemiştir.

Tablo 25. YDÖ Puanlarının Engel Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Spor yapan	Engel Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
YDÖ	Doğuştan	120	4.92	1.29	153	0.003	0.10
	Sonradan	35	4.91	1.34			
Spor yapmayan	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
YDÖ	Doğuştan	301	3.55	1.34	387	1.985	0.48
	Sonradan	88	3.23	1.36			

$p>0.05$

Ancak yine de engel durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 21).



Grafik 21. Engel durumuna göre yaşam doyum puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 9. Aile Gelir Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

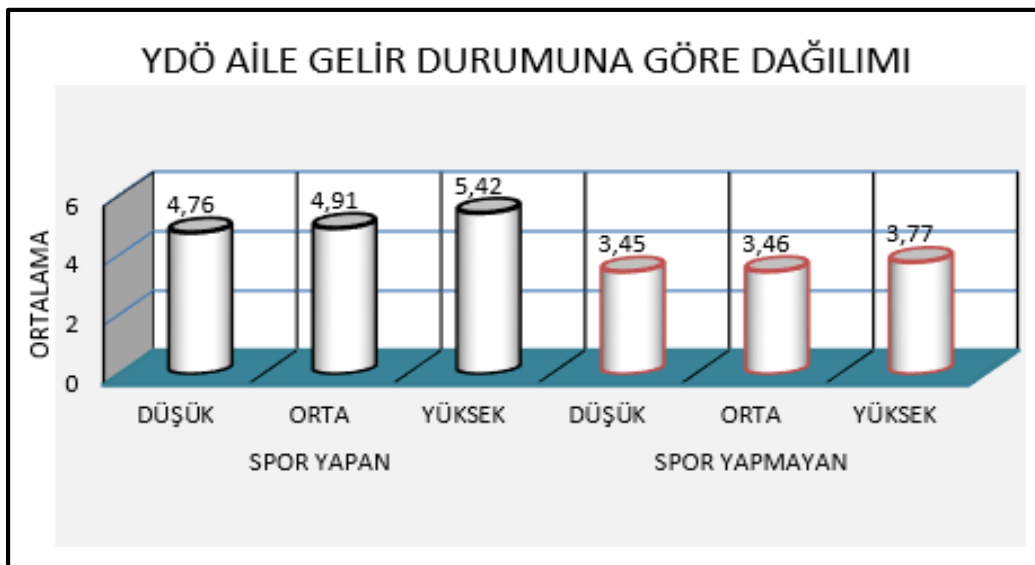
Aile gelir durumu YDÖ puanları bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA yapılmıştır. YDÖ puanları aile gelir durumu değişkeni ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ve ANOVA sonuçları ise Tablo 26'da gösterilmiştir. Analiz sonuçları spor yapan öğrencilerin YDÖ'leri arasında aile gelir durumu değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(2-152)}=2.583$, $p>0.05$]. Spor yapmayan öğrencilerin de YDÖ'leri aile gelir durumu değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F_{(2,386)}=0.750$, $p>0.05$] (Tablo 26).

Tablo 26. YDÖ Puanlarının Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Aile Gelir Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Düşük	83	4.76	1.22	2-152	2.583	0.79
	Orta	46	4.91	1.26			
	Yüksek	26	5.42	1.52			
Spor yapmayan	Aile Gelir Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Düşük	196	3.45	1.28	2-386	0.750	0.47
	Orta	163	3.46	1.42			
	Yüksek	30	3.77	1.38			

$p>0.05$

Ancak yine de aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 22).



Grafik 22. Aile gelir durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

4. 2. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

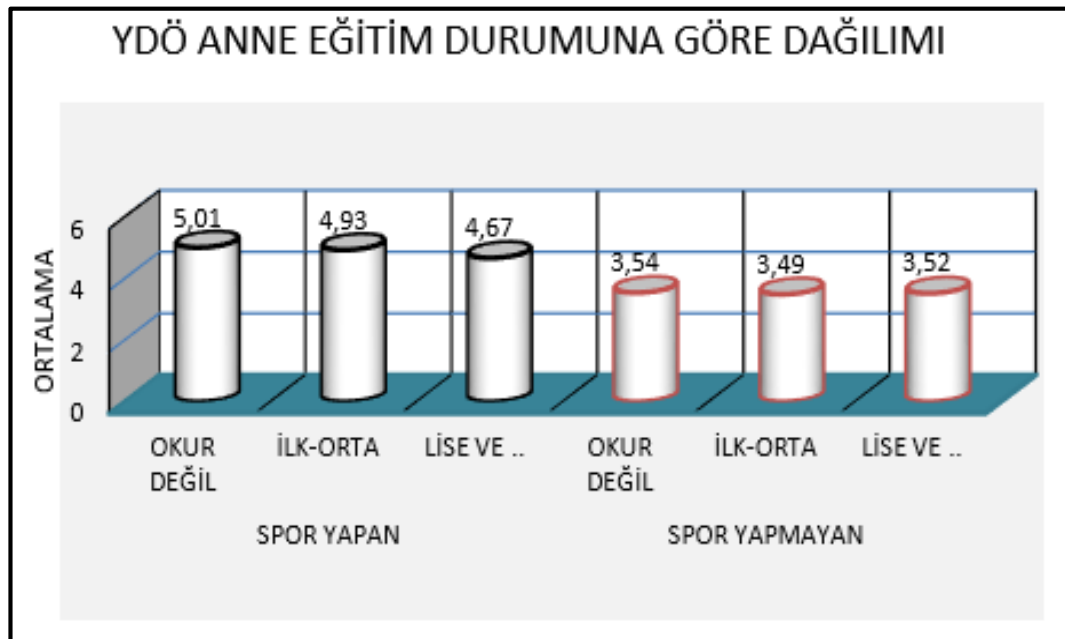
Anne eğitim durumu YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile anne eğitim durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan ANOVA sonuçları ise Tablo 27’de gösterilmiştir. Analiz sonuçları, spor yapan öğrencilerin YDÖ’leri [$F_{(2-152)}=0.494$, $p>0.05$] ve spor yapmayanların YDÖ’leri [$F_{(2-386)}=0.355$, $p>0.05$] arasında anne eğitim durumu değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 27).

Tablo 27. YDÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Okuryazar Değil	40	5.01	1.23	2-152	0.494	0.61
	İlk-Orta Okul	93	4.93	1.33			
	Lise ve Üzeri	22	4.67	1.31			
Spor yapmayan	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Okuryazar Değil	78	3.54	1.25	2-386	0.355	0.70
	İlk-Orta Okul	248	3.49	1.34			
	Lise ve Üzeri	63	3.52	1.49			

$p>0.05$

Ancak yine de anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 23).



Grafik 23. Anne eğitim durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünümü

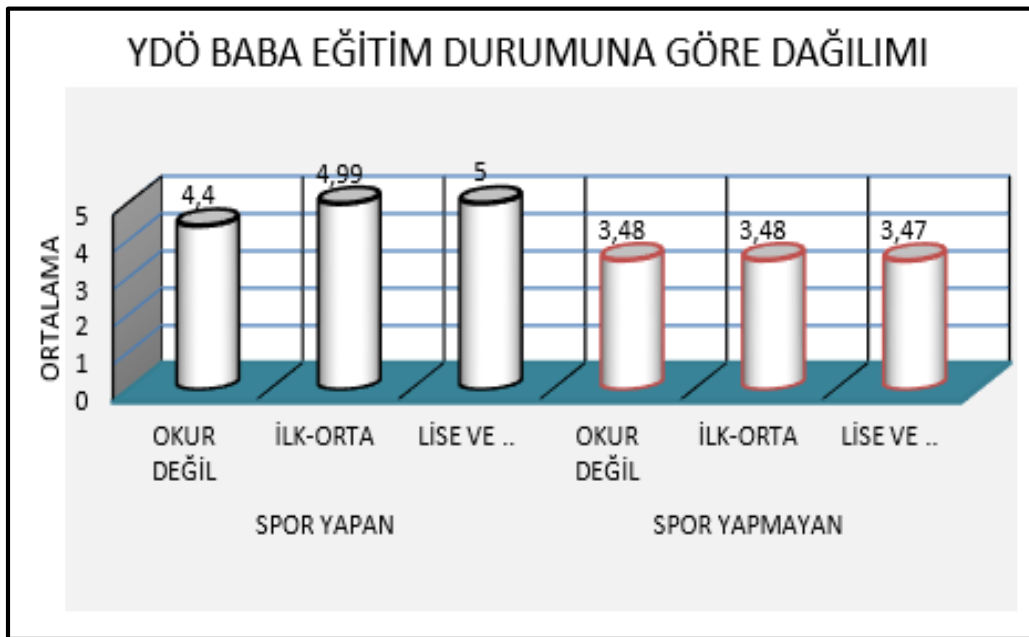
4. 2. 11. Baba eğitim Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulgular

Baba eğitim durumu YDÖ faktörleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA yapılmıştır. Faktörlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile baba eğitim durumu değişkeni göre faktör bazında yapılan ANOVA sonuçları ise Tablo 28'de gösterilmiştir. Analiz sonuçları, spor yapan öğrencilerin YDÖ'leri [$F_{(2-152)}=1.827$ $p>0.05$] ve spor yapmayanların YDÖ'leri [$F_{(2-386)}=0,002$, $p>0.05$] arasında baba eğitim durumu değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Tablo 28).

Tablo 28. YDÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Spor yapan	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Okuryazar Değil	20	4.40	1.26	2-152	1.827	0.16
	İlk-Orta Okul	94	4.98	1.28			
	Lise ve Üzeri	41	5.00	1.32			
Spor yapmayan	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss	sd	F	p
YDÖ	Okuryazar Değil	47	3.48	1.31	2-386	0.002	0.10
	İlk-Orta Okul	258	3.48	1.32			
	Lise ve Üzeri	84	3.47	1.47			

Ancak yine de baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen spor yapan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamaları spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Grafik 24).



Grafik 24. Baba eğitim durumuna göre yaşam doyumu puanlarının grafiksel görünüm

4. 3. Sosyal Destek ve Yaşam Doymu Arasındaki İlişki ile İlgili Bulgular

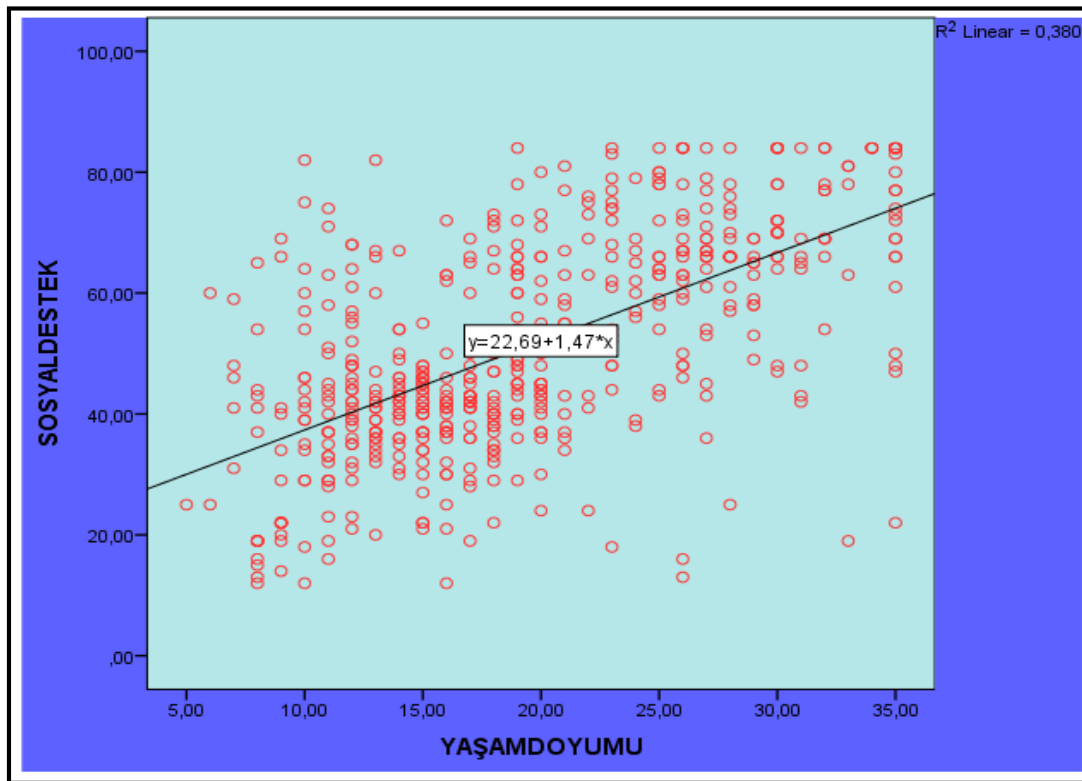
Tablo 29'da algılanan sosyal destek ve yaşam doymu arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Pearson Korelasyon testi sonuçları sunulmuştur. Tablo 29'dan da görüldüğü üzere algılanan sosyal destek ve yaşam doymu arasında yapılan korelasyon analizinde, algılanan sosyal destek ve yaşam doymu arasında pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür [$r=0.62$, $p=0.00$].

Tablo 29. Sosyal Destek ile Yaşam Doymu Arasındaki Korelasyon Sonuçları

	YD		
	N	r	p
SD	544	0.62	0.00**

** $p<0.01$

Algılanan sosyal destek ve yaşam doymu arasında yapılan korelasyon analizinde, algılanan sosyal destek ve yaşam doymu arasında ilişkin saçılma grafiğinde görünümü gösterilmiştir (Grafik 25).



Grafik 25. Sosyal destek ve yaşam doymu puanları arasındaki ilişkinin grafiksel görünümü

4. 4. Sosyal Desteğin Yaşam Doyumunu Yordaması ile İlgili Bulgular

Algılanan sosyal destek ölçeği boyutlarına göre yaşam doyumunu yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Sosyal Destek ile Yaşam Doyumu Arasındaki Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	P
Sabit	2.58	0.37	-	7.07	0.000
Sosyal destek	0.46	0.07	0.47	6.62	0.000

R=0.472, R²=0.223
F_(1,153)=43.828

Tablo 30'da görüldüğü üzere yapılan regresyon analizi sonucunda, spor yapan öğrencilerde algılanan sosyal destek yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Spor yapan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki (R=0.472) olup öğrencilerin algıladıkları sosyal destek, yaşam doyumunu algıları üzerindeki toplam varyansın %22'sini açıklamaktadır.

Regresyon analizi sonucuna göre, spor yapanların yaşam doyumunun yordanmasına ilişkin eşitlik aşağıda gösterilmiştir:

$$\text{Yaşam doyumunu} = 2.58 + 0.5 * \text{Algılanan sosyal destek}$$

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin sporculuk durumuna göre algıladıkları sosyal destek düzeyi ve yaşam doyumu ile ilgili istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Tespit edilen bulgular, konuyla ilgili literatür taraması sonucu elde edilen bulgular ile desteklenmiştir.

5. 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Değerlendirilme

5. 1. 1. ÇBASDÖ Puanlarının Dağılımı ile İlgili Değerlendirme

Sosyal desteği oluşturan öğelere bakıldığında eş, dost, arkadaş ve aile üyelerinden ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkacağına inanılan bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Başer, 2006). İşitme engelli meslek liselerinde öğrenim öğrencilerin sporculuk durumlarına göre algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapmaları spor yapanların 5.07 ± 1.33 , spor yapmayanların puanlarının ortalama ve standart sapmaları 3.95 ± 1.40 'tır (Tablo 2). Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları ÖİD, AİD ve AD nin puanlarının ortalama ve standart sapmaları sırasıyla spor yapanların 4.93 ± 1.55 , 5.30 ± 1.45 , 4.98 ± 1.40 ; spor yapmayanların ise 3.56 ± 1.64 , 4.24 ± 1.60 , 4.04 ± 1.46 'dir. Bu bulgu, spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek anlamına gelmektedir. Önalgil (2012) fiziksel aktivitenin algılanan sosyal destek üzerine etkisini incelediği çalışmasında fiziksel aktiviteye "evet" cevabı verenlerin, "hayır" cevabı verenlere göre algılanan sosyal desteği ve alt boyut ortalamalarını daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu bulgu, bu çalışmayla benzerlik göstererek sporun aile desteği, arkadaş desteği, özel kişi desteği ve algılanan sosyal destek arasında manidar bir ilişkinin olduğu şeklinde de ifade edilebilir. Bu çalışmada alt boyutlar incelendiğinde spor yapan ve yapmayanlarda en çok algılanan destek puanının AİD'den aldıkları görülmektedir. Bursa (2010) da yaptığı fiziksel engelli bireylerin ÇBASDÖ puan dağılımında aile desteği puanlarının sosyal desteğin diğer alt grup puanlarından daha yüksek olduğu belirlemiştir. Engelliler toplumun kendilerine yönelik olumsuz tutumundan dolayı yalnız kalma eğilimi gösterebilirler. Bu durumda engelli bireyi aileye bağlı kılar ve aile desteğini artırır. Çalışmadaki aile desteği sosyal puanının yüksek oluşunun bu doğrultuda olduğu düşünülebilir.

5. 1. 2. Sporculuk Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri spor yapanların lehine anlamlı düzeyde bir farklılık göstermiştir (Tablo 3). Ayrıca çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değeri sporculuk durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 4). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri sporculuk durumuna bağlı olarak değişmiştir. Önalgil (2012) 55 yaş ve üzeri bireylerde fiziksel aktivitenin, algılanan sosyal destek ve iyi olma durumuna etkisi üzerine yaptığı çalışmada aile desteği, arkadaş desteği, özel kişi desteği ve genel algılanan sosyal ile fiziksel aktivite arasında manidar bir farklılık saptamıştır. Berkman (1979)'ın yapmış olduğu çalışma da araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Egzersiz gruplarındaki bilgi ve deneyim paylaşımının araçsal sosyal destek tipi olduğu, arkadaşlarını programı izlemek için çağırmaları, arkadaşlarına eşlik etmeleri ve/veya arkadaşlarını katılmaları için cesaretlendirmeleri ise duygusal sosyal destek tipi olarak verilmiştir. Bu sosyal destek tiplerinin de egzersiz alışkanlığını (egzersizin günlük ya da haftalık düzenli periyotlarla yapılması) dolaylı olarak etkilediği vurgulanmıştır. DiPietro (2001)'nin çalışmasında da arkadaşlardan ve kardeşlerden (aileden) gelen sosyal destek ile fiziksel aktivite düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğu saptanmıştır. Smoll, Smith, Barnett ve Everett (1993) spor koçlarının sosyal destek eğitimi sonrasında sporcuların özsaygı düzeylerinin yükselip yükselmediğini araştırmışlardır. Deney grubundaki koçlara sosyal destek eğitimi verilmiş, kontrol grubundaki koçlara herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Araştırma sonucunda eğitim alan koçların, almayanlara göre öğrencilere davranışlarının farklılaştığı ortaya konulmuştur. Spor, engellilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişmelerini sağlamakta, toplum içine kaynaşmalarını kolaylaştırmaktadır (Eichsteadt ve Lavay, 1995). Bu nedenle, engelli bireylerin topluma olan uyumlarını sağlamak, bu süreci hızlandırmak ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmak için spor bir araç olarak ele alınmalıdır (Dunn, 1997). Dolayısıyla kendini aktif olarak algılayan bireylerin sosyal destek algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

5. 1. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan

anlamli düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 5). Ayrıca alt boyutlar incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapmalarda cinsiyet değişkenine göre anlamli düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 6). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek cinsiyete bağlı olarak değişmemiştir. Çakır (1993)'ın 12-22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik araştırmasını yaptığı çalışmasında cinsiyete göre kızlar ve erkekler arasında sosyal destek kaynakları arasında fark bulunmamıştır. Yine Aksüllü (2002)'nün yaşlı bireylerde yaptığı çalışmada da erkeklerle kadınların sosyal destek algıları bakımından önemli fark olmadığı tespit edilmiştir. Bursa (2010), ise engelli bireylerin cinsiyete göre sosyal destek puanları arasında istatistiksel açıdan anlamli bir farklılık olmadığı belirleyerek, sosyal destek puanları erkeklerin bayanlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ünlü (2001), Akın ve Ceyhan (2005), Demir (2008) tarafından yapılan araştırmalarda da kız öğrencilerin öğretmenlerinden erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur. Benzer bir araştırmada ise kızların erkeklerden daha çok sınıf arkadaşı ve yakın arkadaş desteği algıladığı bulunmuştur (Rueger, Demaray ve Malecki, 2008). Görüldüğü üzere literatürde konuya ilişkin farklı sonuçlar bulunmaktadır. Mevcut araştırma sonuçları bazı literatür bulgularıyla (Şencan, 2009; Çakır ve Palabıykoğlu, 1997; Elbir, 2000; Demirtaş, 2007; Saygın, 2008; Sağlam, 2007; Başer, 2006) benzerlik gösterirken bazı araştırma bulgularıyla (Zaimoğlu, 1991; Eker ve diğerleri, 1995; Güngör, 1996; Şirvanlı-Özen, 1998; Wall ve diğerleri, 1999; Bayram, 1999; Helsen, Vollebergh ve Meeus, 2000; Erdeğer, 2001; Kim, 2001; Baştürk, 2002; Malecki ve Demaray, 2002; Soylu, 2002; Kahriman, 2002; Sürücü, 2005; Kozaklı, 2006; Cırık, 2010; Altunbaş, 2002; Çivilidağ, 2003; Özlek, 2003; Demaray ve diğerleri, 2005; Holt ve Espelage, 2007; Altay, 2007; Newman ve diğerleri, 2007; Kaşık, 2009; Yamaç, 2009; Karataş, 2009; Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010; Akkaya, 2011; Ustabaş, 2011; Çağlayan, Taşğın, ve Çetin, 2011; Erçevik, 2014) benzerlik göstermemektedir. Araştırmalar arasındaki bu farklılığın örneklem gruplarındaki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmada cinsiyetler arasında farklılık olmaması ise lise döneminde cinsiyet açısından ayırım yapmadan gerek kız gerekse erkek çocuklarına birbirlerine yakın düzeyde sosyal destek sağlamalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu durum geçmişte görülen kız ve erkeğe atfedilen cinsiyet rollerinin giderek azaldığının bir göstergesi olabilir.

5. 1. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değeri yaşa göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamli

düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 7). Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Tablo 7). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek yaşa bağlı olarak değişmemiştir. Karacabey (2012)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin yaşlarına göre aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu bulgudan farklı olarak Okanlı (1999), öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin yaşa göre farklılaştığı bulmuştur. Çakır ve Palabıyıköğlü (1997) tarafından yapılan araştırmada 12-14 ve 18-22 yaş grubundaki ergenlerin destek kaynağı olarak ailelerini gördükleri buna karşın 15-17 yaş grubundaki ergenlerin ise aileleri yerine diğer önemli kişileri sosyal destek kaynağı olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bursa (2010)'nın çalışmasında engellilerin yaş gruplarına göre arkadaş desteği, özel insan desteği ve toplam sosyal destek puanları arasında anlamlı bir fark olduğu, bütün yaş gruplarında özel insan desteği puanı diğer yaş gruplarının ÇBASDÖ puanlarından daha düşük olduğu belirlenmiştir. Erçevik (2014)'in araştırma sonucunda algılanan sosyal desteğin yalnızca öğretmen boyutunda yaşla birlikte azalma söz konusu olduğunu aile ve arkadaş desteğinde ise yaşa ilişkin anlamlı bir farklılaşmaya ulaşamamıştır. Literatür incelendiğinde araştırma bulgusu ile benzeşen ve benzerlik göstermeyen sonuçlara rastlanmaktadır. Bu çalışmada anlamlı bir farklılık bulunmamasının sebebi olarak çalışma grubunun engelli bireylerden oluşması, bu yaş grubundaki öğrencilerin aynı ergenlik grubunun içinde yer almasından kaynaklanıyor olabilir.

5. 1. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değeri sınıf değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir. Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri sınıf değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Tablo 8). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri sınıfa bağlı olarak değişmemiştir. Araştırma bulgusunu destekleyen Şencan (2009)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyi ile arkadaşlarından algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Yine buna benzer olarak, Çağlayan, Taşğın ve Çetin (2011)'in yaptığı araştırmada, öğrencilerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği (ÇBASDÖ) alt boyutlarının ve toplam puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit etmiştir. Karacabey (2012)

ise öğrencilerin sınıflarına göre aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin değerlendirilmesinde 10. sınıfta olanlar ile 11. sınıfta olanlar arasında anlamlı farklılıklar görülmekte 11. sınıftakilerin ailelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları anlaşılmaktadır. Temel ve Aksoy (2001)'un ifade ettiği gibi ergenlik dönemi ortalama olarak 12-21 yaşları arasını kapsayan bir dönemdir. Bu yaş aralığı dikkate alındığında lise 1, 2 ve 3. sınıfların her birisinin birer yıllık dönemler olması sebebiyle birer yıllık aralarla ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi farklılık göstermemektedir. Arkadaşlık ilişkileri ergenin sosyal gelişiminde önemli bir yere sahip olmasına karşın lise döneminin ergenlik döneminin sınırlı bir bölümünü kapsıyor olması nedeniyle sınıf düzeylerine göre arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi de değişmiyor olabilir. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin farklı sınıfta okuyor olmalarının aileden, arkadaştan ve özel kişiden algıladıkları sosyal destek düzeylerinde bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

5. 1. 6. Spor Branşı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri spor branşı (takım/bireysel) değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 9). Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri bireysel veya takım sporuyla ilgilenme değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (Tablo 10). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri bireysel veya takım sporuyla ilgilenme durumuna bağlı olarak takım sporu yapanların lehine değişmiştir. Literatür incelendiğinde spor branşı (takım/bireysel) değişkenini inceleyen sosyal destekle ilgili araştırmalara rastlanılmamıştır. Takım sporu yapanların lehine anlamlı çıkması arkadaş desteğini daha fazla algıladıklarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, ülkemizde ön plana çıkan spor dalları futbol, basketbol, voleybol gibi spor dalları olup bu spor dallarına ilginin daha fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan ülkemizde bireysel spora gereken ilginin gösterilmemesi, farklı bireysel spor dallarının yeterince bilinmemesi diğer nedenler arasında söylenebilir.

5. 1. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değeri spor yapma yılı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı

düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 11). Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerler spor yapma yılına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (Tablo 12). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri spor yapma yılı durumuna bağlı olarak daha uzun süre spor yapanların lehine değişmiştir. Literatür incelendiğinde spor yapma yılı değişkenini inceleyen sosyal destekle ilgili araştırmalara rastlanılmamıştır. Sporun sosyalleştirici, bütünleştirici gibi birçok özelliği olduğu düşünüldüğünden spor ile daha uzun süre ilgilenen kişilerin daha sosyal olduğu ve algıladığı sosyal destek düzeyi o denli daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

5. 1. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerinin engel durumuna (doğuştan/sonradan) göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 13). Ayrıca çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri engel durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Tablo 14). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri engel durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Literatür incelendiğinde engel durumu değişkenini inceleyen sosyal destekle ilgili araştırmalara rastlanılmamıştır. Çalışmamızda engel durumuna (doğuştan/sonradan) göre algılanan sosyal destek düzeylerinin anlamlı çıkmamasının sebebi doğuştan da olsa sonradan da olsa her iki durumda da engelli bir hayat yaşıyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5. 1. 9. Aile Gelir Durumu Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri aile gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir. Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri aile gelir durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Tablo 15). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri aile gelir durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Dülger (2009)'in araştırma bulgularına göre ailelerin ekonomik durumu ile arkadaşından algılanan

sosyal destek arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Bu bulgular araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Buna paralel olarak Zaimoğlu (1991) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında farklı sonuçları görmek mümkündür. Ünlü (2001)'nün araştırma bulgularına göre arkadaştan algılanan sosyal desteğe ilişkin en yüksek ortalamanın sırasıyla üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere ait olduğu görülmüş ve farklılık önemli bulunmuştur. Ustabaş (2011) yaptığı çalışmada algılanan sosyal desteğin aile ekonomik durumuna göre anlamlı bulmuştur. Eşkisü (2009) algılanan gelir düzeyi değişkenine göre de sosyal desteğin tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulmuş ve gelir düzeyi yüksek olanların algıladıkları desteğin de yüksek olduğunu saptamıştır. Şencan (2009) araştırması sonucunda; üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Demirtaş (2007) da benzer şekilde, ekonomik durumu düşük olanların algılanan sosyal destek aile alt ölçeğinden daha düşük puan aldıkları sonucuna ulaşmıştır. Bursa (2010) engelli bireylerin ekonomik durum algılamalarına göre ÇBASDÖ puanı arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Algılanan ekonomik duruma göre ekonomik durumunu kötü algılayanların özel insan desteği ve toplam sosyal destek puanları, ekonomik durumunu iyi algılayanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Soylu (2002) üniversite sınavına hazırlanan öğrencileri ailelerinden sosyal destek algılayıp algılamama durumlarına göre psikolojik belirtiler yönünden karşılaştırdığı araştırmasında sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olanların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erçevik (2014), Sağlam (2007), Elbir (2000) ve Bayram (1999)'ın yaptıkları çalışmadan maddi durum değişkenine göre aile ve arkadaş sosyal desteği boyutlarında anlamlı farklara rastlamışlardır. Literatürde farklı sonuçların bulunması ve özellikle ekonomik durum boyutunda anlamlı bulunan çalışmaların yoğun olmasına karşın bu çalışmada anlamlı fark bulunmaması öğrencilerin yatılı okullarda kalması, aynı ekonomik şartları paylaşması, çalışma grubunun engelli bireylerden oluşması ve bu bireylerin ekonomik durum algılarının gelişmemiş olmasından kaynaklanıyor olabilir.

5. 1. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri anne eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir. Çok boyutlu

algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri anne eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Tablo 16). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek anne eğitim durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Kahrıman (2002) ve Erdeğer (2001) tarafından yapılan araştırmalarda anne eğitim düzeyine göre aileden algılanan sosyal desteğin farklılaşmadığı bulunmuştur. Yapılan araştırmalardan bazıları (Okanlı, 1999; Başer, 2006; Dülger, 2009; Yamaç, 2009) mevcut çalışma sonuçlarını desteklerken, bazı araştırmalar (Elbir, 2000; Baştürk, 2002; Şencan, 2009; Yağcı, 2010; Ustabaş, 2011) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermemektedir. Kozaklı (2006) anne eğitim düzeyinin artmasıyla algılanan sosyal destek puanlarının yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Cırık (2010)'ın araştırması sonunda; öğrencilerin anne-babalarının aldıkları eğitim düzeyleri yükseldikçe, genel olarak, algıladıkları sosyal desteğin sıklık ve önem düzeyi puanlarının da yükseldiği görülmüştür. Annenin eğitim düzeyinin artmasıyla çocuğunu daha bilinçli yetiştireceği, bilgi ve donanımıyla çocuğuna daha yeterli destek sağlayabileceği, bunun da çocuğun diğer kaynaklardan algılayacağı desteğe olumlu katkısının olacağı söylenebilir. Köse (2006) annenin eğitim seviyesinin artmasının aileden sağlanan desteğin nitelik ve niceliğinde değişiklikler oluşturabileceğini, annenin eğitim seviyesinin yükselmesinin, daha demokratik ve paylaşımcı iletişim yollarının açılmasında etkili olabileceğini ifade etmiştir. Erçevik (2014) anne eğitim düzeylerine bakıldığında anne eğitim düzeyinin yalnızca aile desteğinde anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Anne eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin aile desteğini daha fazla hissettiği bulunmuştur. Eşkisu (2009) arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin anne eğitim düzeyine göre değiştiği, anne eğitim düzeyinin artmasıyla arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmaması, anne eğitim düzeyi ne olursa olsun bütün anneler çocuklarına annelik duygusun verdiği anne şefkatiyle yaklaşması hatta çocukları engelli ise bu konuda daha da hassas olmaları engelli bireylerin algılanan sosyal desteğin eşit düzeyde algılanmasına neden olabilir.

5. 1. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerinin baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir. Çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde ÖİD, AİD ve AD puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri baba eğitim durumuna göre istatistiksel

açından anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 17). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri baba eğitim durumuna bağlı olarak değişmemiştir. Literatürde araştırma sonuçlarına benzer çalışmalar (Okanlı, 1999; Elbir, 2000; Erdeğer, 2001; Başer, 2006; Dülger, 2009) mevcuttur. Özensel (2004) ebeveyn çocuk arasındaki ilişkilerde anne ve baba arasında uyum ve dengenin var olmadığını, annenin çocuğun duygusal, ahlaki gelişiminde daha çok rol alırken; babaların maddi gereksinimlerde daha çok rol aldığını ifade etmiştir. Bazı araştırmalar (Bayram, 1999; Cırık, 2010; Eşkisü, 2009; Ustabaş, 2011; Yağcı, 2010; Karacabey, 2012; Erçevik, 2014) ise öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe, genel olarak, algıladıkları sosyal desteğin sıklık ve önem düzeyi puanlarının da yükseldiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre babanın aldığı eğitim düzeyinin artmasıyla çocuğu ile kuracağı iletişimde daha bilinçli davranacağı ve daha nitelikli destek sağlayabileceği bunun da çocuğun diğer sosyal destek kaynaklarından algılayacağı desteğe olumlu katkısının olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmaması, ailelerin eğitim düzeyleri ne kadar yüksek olsa da işitme engelli öğrencilerin özel bir eğitime ihtiyaç duyması, öğrencilerin okullarda yatılı olarak kalması ile ailesinden uzak kalmasından kaynaklanmış olabilir.

5. 2. Yaşam Doyumu ile İlgili Değerlendirme

5. 2. 1. Yaşam Doyumu Puanlarının Dağılımı ile İlgili Değerlendirme

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapmaları spor yapanların 4.91 ± 1.30 , spor yapmayanların puanlarının ortalama ve standart sapmaları ise 3.48 ± 1.35 'tir (Tablo 18). Katılımcıların yaşam doyum puanlarının spor yapanların lehine ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Gezer (2014) spor yapan ve spor yapmayan emniyet teşkilatı mensuplarının yaşam doyum ortalamalarını spor yapan erkeklerde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu bulgu, çalışmamızla benzerlik göstererek sporun bireyler üzerindeki yaşam doyumlarında manidar bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sonucun manidar çıkmasında sporun bireylere salgıladığı mutluluk hormonundan (serotonin/endorfin) kaynaklandığı söylenebilir.

5. 2. 2. Sporculuk Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören işitme öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri spor yapanların lehine istatistiksel açıdan anlamlılık göstermiştir (Tablo 19). Spor sağlıklı

bireylerde olduğu gibi engelli bireylerin yaşamında da başarıma duygusunu, kendine güven duygusunu, hayata bağlanma ve yaşamdan zevk alma duygularını beslemektedir (Duman, Baştuğ, Taşgın, Akandere, 2011). Kapıkıran ve Yağcı (2010)'ya göre ergenlerde spor yapmayı, yaşam doyumunu ile doğrudan bağlantılı bulmuştur. Ayça (2013) yapmış olduğu çalışmada egzersiz grubunun 3 aylık egzersiz sonrasında yaşam doyumlarında artış olduğunu ortaya koymuştur. I. uluslararası katılımlı, engellilerde beden eğitimi ve spor kongresinde spor yapan engelli bireylerin spor yapmayanlara göre daha yüksek algıya sahip olduğu tartışılmış yaşam doyumlarının ise yüksek olduğu saptanmıştır (Çalışkan, 2011). Doğan ve Morali (1999), üniversite öğretim elemanlarının sporla ilgili tutumları ile yaşam ve iş doyum düzeylerinin spor yapma alışkanlıklarını incelediği çalışmada spor yapan öğretim üyelerinin yaşam doyum değerlerinin spor yapmayan öğretim üyelerinin yaşam doyum değerlerinden yüksek olduğunu bulmuştur. Toros (2002), elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel (motivasyonel) iklim ve yaşam doyumunu araştırdığı çalışmada 1. ligde basketbol oynayan 148 elit sporcu ve 2. ligde basketbol oynayan elit olmayan 88 sporcuya lig başında yaşam doyum ölçeği uygulamış ve elit sporcuların yaşam doyumlarının elit olmayan sporculardan yüksek olduğunu saptamıştır. Lig sonunda uygulanan son ölçümde de elit sporcuların yaşam doyumları elit olmayan sporculardan yüksek olduğunu saptamıştır. Araştırma bulguların aksine Kumartaşlı (2010) yaptığı çalışmada yaşam doyumunu ile egzersiz veya spor yapma değişkeni arasında anlamlı farklılık bulamamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri ile hazırlık kursuna gitme ve spor yapma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumu ile yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Beden eğitimi dersine yönelik tutumun yaşam doyumunu etkilediği belirlemiştir. Duman ve diğerleri (2011)'nin bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkisini incelediği araştırmasında spor yapan bedensel engelli çocukların yaşam doyumunu değerlerinde anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Bunun sebebini bedensel engelli çocuğun kendine olan güveniyle paralel olarak yaşam doyumlarını aldıklarına bağlamıştır. Araştırma elde edilen sonuca bağlı olarak spor yapan engelli bireylerin yaşam doyumlarının anlamlı çıkması, sporun insan vücudunun da salgıladığı mutluluk hormonu ve bu hormonun etkisi sonucu spor yapan bireylerin yaşam doyumunu başka bir deyişle iyi olma durumu üzerinde olumlu etkilerinin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

5. 2. 3. Cinsiyet Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 20). Literatürde mevcut sonuçları destekleyen bazı araştırmalar (Vara 1999; Dost, 2007; Özgür, Babacan ve Durdu, 2010; Kumartaşlı, 2010; Şimşek, 2010; Ulucan, Kılıç, Kaya ve Türkçapar, 2011; Receptoğlu, 2013; Çam ve Artar, 2014; Özkara, Kalkavan ve Çavdar, 2015) bulunmaktadır. Gündoğar ve diğerleri (2007)'nin üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu inceledikleri çalışmalarında, Çetinkaya (2004)'nin beden imgesi, beden organlarından memnuniyet, benlik saygısı, yaşam doyumunu ve sosyal karşılaştırma düzeyinin demografik değişkenlere göre incelediği araştırmasında, Telef (2011)'in öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesinde, Çecen-Eroğul ve Dingiltepe (2012)'nin parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumunu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılmasında, Chow (2005)'un üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu incelediği araştırmada, yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını ifade etmişlerdir. Gümüşbaş (2008) beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile yaşam doyum düzeyinin kız ve erkek öğrencilere göre farklılık göstermediği ortaya koymuştur. Gün ve Bayraktar (2008)'in araştırmasında, göç etmiş ergenlerde yaşam doyumunu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenme düzeyi puanlarının yaş ve cinsiyete göre farklılaşmadığını saptamıştır. Araştırma bulgularının aksine Dikmen(1995)'in yaptığı çalışmada kadın çalışanların yaşam doyumunun, erkek çalışanların yaşam doyumundan yüksek çıktığını bulmuştur. Duman ve diğerleri (2011)'nin bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkini yaptığı çalışmada yaşam doyum ortalaması bayan sporcularda erkeklere göre yüksek bulunmuştur. Atienza, Balaguer, Garcia-Merita (2003)'nin ergenlerin yaşam doyumları üzerinde yaptığı araştırmasında, erkek ergenlerin kızlara kıyasla daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğunu saptamıştır. Danielsen, Samdal, Hetland ve World (2009)'un yaptıkları araştırmada, kız ergenlerin okuldan aldıkları yaşam doyumunun erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Araştırmalardaki bu farklılığın örneklem grubundan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

5. 2. 4. Yaş Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin

yaşa göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 21). Diğer bir deyişle katılımcıların yaşam doyumları yaşa bağlı olarak değişmemektedir. Araştırma bulgusunu destekleyen çalışma Recepoğlu (2013) tarafından öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi adlı çalışmasında yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırma bulgusunun aksine Kumartaşlı (2010)'nın yaptığı çalışmada yaşam doyumunu ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yaşam doyumunu yaş değişkenine göre incelendiğinde, 11-12 yaş, 13-14 yaş öğrencilerin yaşam doyum ortalaması değeri 15 yaş ve üzeri öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu yaş grubundaki öğrencilerin yaşlarına göre tutumları arasında bir fark olacağı tahmin edilmiştir. Ergenlik döneminde olan ilköğretim öğrencilerinin yaş kategorilerine göre çeşitli gelişimsel farklılıkların olacağı ve dolayısı ile bu gelişimsel farklılıkların tutumlarına da yansıtacağı düşünülmüştür ve bu düşüncede araştırma sonucuyla da doğrulanmıştır. Diener ve Myers (1997) her yaş döneminin kendine ait bir takım problemleri ve çatışmaları olduğunu vurgulayarak yaş ile yaşam doyum düzeyini doğrudan ilişkilendirmenin doğru olmadığı söylemiştir. Ayrıca, öğrencileri oluşturan yaş gruplarının engellerinden dolayı geniş aralığa sahip olması anlamlı sonuç çıkmamasının sebebi olabilir. Kısacası araştırma grubundan kaynaklanabilir.

5. 2. 5. Sınıf Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin sınıf değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 22). Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda sınıf değişkeni ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki (İlhan, 2005; Özen, 2005; Çelik, 2008; Çevik, 2010; Canbay, 2010; Kartal, 2013) bulunmamıştır. Araştırma sonuçlarının aksine Kumartaşlı (2010) yaşam doyumunu ile sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Gümüşbaş (2008)'in yaptığı çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin yaşam doyum ortalaması, 7. sınıf öğrencilerine göre daha düşük değerde olduğu sonucu ortaya çıkarmıştır. Sınıf değişkeninin yaş değişkeni ile paralellik göstermesinden dolayı yaş değişkeni ile ilgili yapılan değerlendirmeler sınıf değişkeni içinde söylenebilir.

5. 2. 6. Spor Branşı Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin spor branşı

(takım/bireysel) değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 23). Diğer bir ifade ile katılımcıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri bireysel veya takım sporuyla ilgilenme durumuna bağlı olarak takım sporu yapanların lehine değişmiştir. Literatür incelendiğinde spor branşı (takım/bireysel) değişkenini inceleyen yaşam doyumu ile ilgili araştırmalara rastlanılmamıştır. Takım sporu yapanların lehine almalı çıkması takım sporu yapan bireylerin birbirleriyle daha etkileşim içinde olduklarından dolayı, başarı veya başarısızlığı daha iyi şekilde paylaşmakta ve böylelikle birbirlerine daha çok destek olduklarından kaynaklanıyor olabilir.

5. 2. 7. Spor Yapma Yılı Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin spor yapma yılı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 24). Pense, Demir ve Lesinger (2011)'in çalışmasında engelli bireylerin benlik algılarıyla spor deneyimleri arasındaki ilişki incelendiğinde, 5 yıldan fazla spor deneyimine sahip olanların 5 yıldan az spor deneyimine sahip olanlarla aralarında farklılıkların olduğu belirlenmiştir. 5 yıldan daha fazla spor deneyimine sahip olan engelli sporcuların benlik algı puanlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Daha uzun süre sporla ilgilenen kişinin kendini biyoloji, fizyolojik ve psikolojik olarak daha zinde hissedebileceği düşüncesinden dolayı doğal olarak iyi oluşun alt bileşeni olan yaşam doyumuna daha çok ulaştığı söylenebilir.

5. 2. 8. Engel Durumu Değişkeni Ölçümleri ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin engel durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 25). Duman ve diğerleri (2011)'nin bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında engel durumunu doğuştan ve sonradan olana göre anlamlı bir fark bulamamıştır. Filazoğlu-Çokluk, Çetin, Çağlayan ve Kırımoğlu (2011)'nin yaptığı araştırmada tekerlekli sandalye basketbol bölgesel liginde oynayan sporcuların yaşam kalitesi düzeyleri inceledikleri araştırmasında engel durumuna göre anlamlı bir fark bulamamıştır. Araştırmaya katılan işitme engelli öğrencilerin, doğuştan veya sonradan

engelli olmaları onların yaşam doyumlarını etkilememekte bunun nedeni ise sporun pozitif etkisi olduğu söylenebilir.

5. 2. 9. Aile Gelir Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapmaları aile gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 26). Bal (2014)'ın yaşam doyumunu ile sosyoekonomik düzeyini incelediği çalışmasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma oluşmadığı saptamıştır. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçları bazı araştırmacılar (Özkara, Kalkavan ve Çavdar, 2015; Diener ve Biswas-Diener, 2002; Dolan, Peasgood ve White, 2008; Kabasakal ve Baş, 2013; Frijters, John, Haisken-DeNew ve Shields, 2004; Şahin, 2010; Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007; Chow 2005, Tuzgöl-Dost 2006) sonuçlarıyla benzerlik göstermemektedir. Ayrıca, bireyin gelir düzeyinin yaşam doyumunu ile ilişkili olup olmadığını saptamaya dair çalışmalar (Braun, 1977) söz konusu ilişki yönünü pozitif olarak belirlemiştir. Diener (1984)'ın yaptığı benzer bir çalışma ile de sosyo-ekonomik düzey ve yaşam doyumunu arasında pozitif bir korelasyon olduğunu vurgulamıştır. Easterlin (2003)'e göre kişinin yaşadığı süre zarfında, belirli bir yaşa kadar sosyo-ekonomik statüsündeki yükselişin hayattaki genel mutluluk ve dolayısıyla yaşam doyumunu üzerinde pozitif etkisi söz konusudur. Bir başka deyişle sosyo-ekonomik statü yükseldikçe, yaşam doyumunu düzeyinde de artış gözlemlenmektedir. Aile gelir durumuna göre yaşam doyumunun farklılaşmaması, araştırma grubunun öncelikli ihtiyaçları olan sevgi, şefkat, mutluluk, ilgi, arkadaşlık, dostluk gibi manevi boyutları maddiyat boyutundan daha önemli görmeleri düşüncesinden kaynaklanıyor olabilir.

5. 2. 10. Anne Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin anne eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 27). Kumartaşlı (2010) çalışmasında anne eğitimi ilköğretim ve ortaokul olan öğrencilerin yaşam doyum ortalaması anne eğitimi lise olan annelere göre daha düşük değerde olduğu bulunmuştur. Ayrıca, yaşam doyum düzeyinin anne eğitimi ile birlikte yükselme gösterdiği belirtilmiştir. Geçmiş dönemde yapılan eğitimin süresi arttıkça annenin yaşam doyum düzeyi de artmakta olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmada anne eğitim durumuna göre anlamlı fark

çıkılmamasının sebebi engelli öğrencilerin yatılı okullarda özel eğitim öğretmenlerinden eğitim alması ve ailelerinden uzak kalmasından dolayı olabilir. ABD'de 1957–1978 yılları arasında eğitimin yaşam doyumu üzerinde etkisinin olduğunu göstermektedir. Ancak bu etki çok güçlü bir etki değildir ve gelir gibi diğer değişkenlerle etkileşim içinde görülmektedir. Çeşitli araştırmalar diğer değişkenlerin etkileri kontrol altına alındığında eğitimin yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koyarken, diğer bazı araştırmalar kadınlarda eğitimin daha olumlu etkilere sahip olduğunu buldular. Eğitimin istekleri arttırırken aynı zamanda alternatif yaşama biçimleri üzerinde kişileri yoğunlaştırdığı ortaya çıkmıştır (Yetim, 1991).

5. 2. 11. Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile İlgili Bulguların Tartışması

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyum düzeyi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerinin baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 28). Bal (2014)'ın yaptığı çalışmada baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Babanın eğitim durumunun genel yaşam doyumunu yordamadığını ortaya koyan başka bir çalışmada Ben-Zur (2003) tarafından yapılmıştır. Sonucun böyle çıkmasında kültürümüzden kaynaklanan babanın ailenin otoritesi olması, genellikle babanın evin ekonomik geçim rolünü üstlenmesi, çocukların bakım ve eğitimiyle annelerin ilgilenmesinde dolayı yaşam doyumları baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemiş olabilir.

5. 3. Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki ile İlgili Değerlendirme

Sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon testi sonucu sosyal destek ile yaşam doyumu arasında orta düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Tablo 29). Önalgil (2012)'in 55 yaş ve üzeri bireylerde fiziksel aktivitenin, algılanan sosyal destek ve iyi olma durumuna etkisi üzerine yaptığı çalışmada iyi olma durumu ile algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve manidar bir ilişki saptamıştır. İyi olma durumu ile özel kişi desteği arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü ve manidar bir ilişki saptamıştır. İyi olma durumu ile arkadaş desteği ve aile desteği arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve manidar bir ilişki saptanmıştır. Alt ölçeklere bakıldığında aile desteğinin diğer desteklerden daha etkili olduğu görülmektedir. Fife, Adegoke, Mccoy, ve Brewer (2011)'in kolej öğrencileri arasında dinsel bağlılık, yaşam doyumu ve sosyal destek adlı yaptığı çalışmada sosyal destek ve yaşam doyumu

arasında olumlu ilişki olduğunu saptamıştır. Wan ve Jaccard (1996) da çalışmalarında sosyal destek ile yaşam doyumu arasında pozitif ilişki bulmuşlardır (Wan ve Jaccard,1996; Aktaran Yetim 2001). Masako (1987)'nin farklı yaş gruplarıyla yaptığı çalışmaya baktığımızda iyi olma durumu ve sosyal destek arasında manidar bir ilişki olduğunu saptamıştır. Aile desteğinin yüksek düzeyde olduğunu daha sonra ise arkadaş desteğini geldiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmada yaşlılık döneminde ailenin ulaşılabilir olması ile iyi olma durumu arasında da manidar bir ilişki olduğu saptanmıştır. Guerrette (2011)'nin yaptığı araştırmasında algılanan sosyal destek ve iyi olma durumu arasında manidar bir ilişki saptamıştır. Kafetsios (2006)'un genç ve yaşlı grupta yaptığı çalışmada sosyal destek ve iyi olma durumu arasında manidar farklılık bulmuştur. Yapılan birçok çalışmada da arkadaşlıklardan alınan doyum ile öznel iyi olma arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Anderson, 1977; Campbell, Converse ve Rodgers, 1976; Falkman, 1973; Aktaran Yetim 2001). Bu çalışmada sonucun böyle çıkması engelli bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri arttıkça yaşama yönelik bakış açılarının pozitif yönde olabileceği ve böylece yaşam doyumlarının da pozitif yönde olacağı düşünülebilir. Bu durumda aile, arkadaş ve çevreden gelen desteğin daha olumlu algılanmasına neden olabilir. Algılanan sosyal destekte değindiğimiz; sosyal desteğin kişinin kendi algısı doğrultusunda olduğu, kişinin hangi ihtiyacını karşıladığı ve kişinin durumu, olayları, sonuçları nasıl algıladığının önemi yaşam doyumu durumuyla arasındaki ilişkiyi belirleyebilir. Eğer kişi mutlu ve hayata pozitif yaklaşıyor ise kişiye verilen desteğin kişiye ulaşması ve kişinin bu desteği algılaması söz konusu olabilir. Ayrıca kişinin sosyal yönden bu kadar çok desteklenmesi yani sosyal ağlarıyla iletişiminin olması bireyin yalnız kalma ihtimalini de azaltabilir.

5. 4. Sosyal Desteğin Yaşam Doyumu Yordaması ile İlgili Değerlendirme

Algılanan sosyal desteğin spor yapan işitme engelli öğrencilerin yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destekleri, yaşam düzeyleri üzerindeki toplam varyansın %22'sini açıklamaktadır (Tablo 30). Welk (1999)'in Gençlerde Fiziksel Aktivite Geliştirme Model'ine göre fiziksel aktiviteye katılımı etkileyen faktörler: yatkınlık, sosyal destek, kolaylaştırıcılar ve demografik (yaş, cinsiyet) birbiriyle de ilişkilidir. Buna göre yaşam doyumunun aile, arkadaş, özel insan desteği gibi faktörlerden etkilendiği söylenebilir.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam düzeylerinin incelenmesi ile elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

6. 1. Sonuçlar

Spor yapan ve yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam düzeyleri ve kişisel bilgiler ile ilgili sorular ışığında işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçları kısaca şu şekilde özetlenebilir.

- Çalışma kapsamındaki katılımcıların, sosyal destek ve yaşam doyum ölçeklerinden spor yapanların aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması ve standart sapmaları sırasıyla 5.07 ± 1.33 ve 4.91 ± 1.30 'dur. Bu verilere göre, işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam düzeyleri spor yapanlarda orta seviyenin üzerindedir.

- İşitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları spor yapanların lehine anlamlı bulunmuştur.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları sınıf değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları takım sporuyla ilgilenenlerin lehine anlamlı bulunmuştur.

- Spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları spor yapma yılına göre daha uzun süre yapanların lehine anlamlı farklılaşmaktadır.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri engelli durumuna göre farklılaşmamaktadır.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları aile gelir durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

- Spor yapan ve spor yapmayan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları ebeveyn eğitim durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

- Cinsiyet, yaş, sınıf, engel durumu, aile gelir durumu ve ebeveyn eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen, spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyum puanları daha yüksek bulunmuştur.

- Algılanan sosyal destek ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmuştur.

- Spor yapan işitme engelli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek, yaşam doyumlarını %22 oranında açıklamaktadır.

6. 2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın sonuçlarına dayalı ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

- İşitme engellilerin kendilerini tanıyabilmeleri ve kişiliklerini geliştirebilmelerine olanak sağlayacak eğitim ortamının oluşturulması, başarılı ve ruh sağlığı yerinde bireyler yetiştirmek için yaşam doyumunu düzeyini yükseltici ve algılanan sosyal desteği artırıcı beden eğitimi ve spor faaliyetlerine yer verilmesi sağlanmalıdır.

- Sporun, işitme engelli öğrencilerin algılanan sosyal destek ve yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Bu nedenle sportif etkinliklerde ve sportif müsabakalarda mücadele etmelerine katılımları yönünde çalışmaların yapılması gerekmektedir.

- Uzun süre sporla ilgilenmenin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyumunu artırdığı sonucuna dayanarak, çocukları küçük yaşta spora başlatarak yaşam boyu spor anlayışının benimsetilmesi sağlanmalıdır.

- Takım sporu ile ilgilenen bireylerin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyumlarını artırdığı sonucundan hareketle, bireylerin takım sporlarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuklara spor etkinliklerinin özü iyi bir şekilde anlatılarak, sporda kazanmak kadar kaybetmenin de olağan olduğu, başarının paylaşılması gerektiği telkin edilerek sporun faydaları aşılabilir.

- Engelli bireylerin rehabilitasyonu sadece bu bireylerin ailelerinin değil, aynı zamanda toplumun da genel bir sorunudur. Bu bilinç çerçevesinde, engellilerin rehabilitasyonunda etkili olduğu görülen sportif faaliyetlere katılımın artması için özendirici çalışmalar yapılabilir.

- Toplumun işitme engellilerle iletişim kurma ve bu bireylerin genel özellikleri konusunda bilgilendirilmeleri ve işitme engellilerin sadece bireysel farklılıkları olan bireyler olarak görülmelerini sağlamak için bilgilendirici programlar ve broşürler hazırlanabilir.

- Beden eğitimi ve sporun önemi işitme engelli öğrencilerin yaşam doyum düzeylerini ve algıladıkları sosyal destekleri arttırmada büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle beden eğitimi ve spor ders saatlerinin artırılması konusunda çalışmalar yapılabilir.

- Öğrencilerin katıldıkları spor etkinliklerinin çeşitleri artırılarak, daha geniş kitlelere hitap edecek olan spor etkinlik türleri için çalışmalar yapılabilir. Ayrıca ülkemizde bireysel sporların da dallarının gelişmediği, farklı spor dallarının yeterince tanınmadığı ve uygulama alanlarının yetersiz olduğu bilinen bir gerçektir. Bireysel sporların, farklı spor dallarının tanıtılması ve uygulama alanlarının artırılması sağlanmalıdır.

- Aileler, öğrencilerin spor etkinliklerine katılmaları için gerekli ortam ve şartların sağlanmasına dönük gerek yerel yönetimlerden, gerekse okul yönetimlerinden isteklerde bulunularak, çocuklarının bu etkinliklerden yararlanmaları sağlanabilir.

- Çocuklarının sportif etkinliklere katılmalarının artırılması için aileleri desteklenebilir.

- İşitme engelli öğrencilerin aileleri için sosyal destek ve yaşam doyumu eğitim programları hazırlanarak, etkililikleri incelenebilir.

- İşitme engelli çocukların ailelerine, çocuğunun işitmemesinin spor yapmasında engel teşkil etmediği konusu anlatılmalı ve aileler bu konuda bilgilendirilmelidir.

- İşitme engelli çocukların rehabilite edilebilmeleri için beden eğitimi dersi dışında da sportif aktiviteler yapabilecekleri alanlar oluşturularak, sosyalleşmelerine yardımcı olunabilir.

- Engelli bireylerin, özel programlarla spor yapmalarına dönük antrenörler yetiştirilebilir.

- İşitme engelli kişilerin öğrenme güçlükleri, iletişimde yaşadıkları problemler ve fiziksel uygunluklarındaki yetersizliklere yönelik olarak hazırlanabilecek egzersiz programları için bir ekip çalışması sağlanabilir.

- Öğrencilerin sportif etkinliklere katılma oranları, katılma şekilleri, katılma nedenleri gibi değişkenler düzenli olarak analiz edilerek, etkinliklerin verimlerini artırıcı çalışmalara yer verilebilir.

- Ders, müfredat ve egzersiz programları işitme engelli öğrencilerin anlayarak uygulayacakları şekilde hazırlanması sağlanabilir.

- Engelli bireylerin fiziksel aktivite yapabilecekleri tesislerin sayısı artırılabilir. Engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımı için gerekli spor salonları ve buraların kullanım şartları genişletilebilir.

- Sportif etkinliklere katılmak için gerekli maddi olanak bulunmayan öğrencilerin de bu etkinliklere katılması için burs, destek vb. yardımlar yapılabilir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Sosyal destek ve yaşam doyumu kavramlarının beden eğitimi ve spor alanında ikisinin bir arda araştırıldığı çalışmaların sınırlı olmasından dolayı benzer çalışmaların sayısının artırılması önerilebilir.

- Beden eğitimi ve spor alanında sosyal destek ve yaşam doyumu ile ilgili yapılacak çalışmalarda, bağımlı ve bağımsız değişken sayısının artırılması önerilebilir.

- Mevcut araştırma sadece işitme engelli öğrencilerde üzerinde uygulanmıştır. Daha kapsamlı olarak diğer engelli gruplar veya engelsiz öğrenciler kapsayan çalışmaların yapılması önerilebilir.

- Araştırma grubunu Türkiye’de bulunan işitme engelli meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerden altı okuldan oluşması araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda daha geniş ve farklı örneklem gruplarına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Ayrıca farklı bölgeleri ve aileleri de çalışmaya katarak araştırmaya farklı bir boyut kazandırılabilir.

- İlerde yapılacak çalışmalarda katılımcı sayısının artırılması bu çalışmaların güvenilirliğini daha da artıracaktır. Araştırma konusu nitel yaklaşımla ele alınarak araştırmaya farklı bir boyut kazandırılabilir.

- İşitme engelli öğrencilerin sosyal destek ve yaşam doyumu düzeyleri, aileler ve öğretmenler tarafından değerlendirilerek, bu sonuçları karşılaştıran ve inceleyen çalışmalar yapılabilir.

7. KAYNAKÇA

- Acar, M. (2009). Zihinsel ve fiziksel özürlü çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Adams, G. A., King, L. A., and King, D. W. (1996). Relationships of job and family involvement, family social support and work–family conflict with job and life satisfaction. *Journal Of Applied Psychology*, 81(4), 411-420.
- Adler, A. (2004). *Yaşamın anlam ve amacı*(7. Baskı). Çev.: K. Şipal. İstanbul: Say Yayınları.
- Akay, V. (2008). İşitme engellilerde beden eğitimi spor ve rekreasyon aktivitelerinin eğitim bütünlüğü açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi (Denizli İli Örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Akçamete, G. (2003). *İşitme engellilerin eğitiminde öğretmen el kitabı*. Ankara: M.E. Basımevi.
- Akın, Y. D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 69-87.
- Akkan, E. (2010). Orta öğretimdeki üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordama gücü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akkaya, Ç. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve öz duyarlık düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Aksayar, S., Yıldız, A. ve Ergün, A. (1998, Eylül). Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlıların umutsuzluk düzeyleri, I. Ulusal Evde Bakım Kongresi, Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul.
- Aksüllü, N. (2002). Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Aktürk, Ü., Erci, B., Öztürk, H. ve Aslan, H. (2012, Mayıs). Ergenlerin algıladıkları aile desteğinin benlik saygısı üzerine etkisi. II. Ulusal Halk Sağlığı Sempozyumu, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Adana.
- Alpaslan, S. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi öğretmenlerinin sergilediği öğretim davranışlarına ilişkin algıları ve öğrencilerin bu derse karşı geliştirdikleri tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Altay, M. (2007). Okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Altunbaş, G. (2002). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı kişisel özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri ile ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aracı, H. (2004). *Öğretmenler ve öğrenciler için okullarda beden eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aras N. (1992). Özel eğitime muhtaç kişiler ve beden eğitimi spor. *Çağdaş Eğitim*, 180, 21–32.
- Arıcı, F. (2011). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arıcı, M. (2005). Yatılı ve ailesi ile kalan lise öğrencilerinin atılganlık, sosyal destek ve başarılarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Armsden, G. C. and Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and attachment individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(5), 427-454.
- Armsden, G. C. and Greenberg, M. T. (1987). The Inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(5), 245- 254.
- Arslan, S., Çelebioğlu, A. ve Tezel, A. (2008). Kemoterapi alan kanserli hastalarda depresyon ve yaşam doyumunun belirlenmesi, *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 28,628-634.
- Arslan, Y. (2009). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme arasındaki nin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Atak, H. (2011). Yetişkinliğe geçiş yıllarında sigara içme davranışının psikososyal belirleyicileri ve sigara içmenin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 14, 29-43.
- Atay, M. (1995, Ekim). Engellibireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi. Antalya Uluslar Arası Engellilerde Spor Sempozyumu, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Atay, M. (1999). *İşitme engelli çocukların eğitiminde temel ilkeler*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Atay, M. (2007). *İşitme engelli çocukların eğitiminde temel ilkeler*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Ateş, B. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki nin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Atienza, F. L., Balaguer, I. and Garcia- Merita, M. L. (2003). Satisfaction with life scale: Analysis of factorial invariance across sexes. *Personality and Individual Differences*, 35(6), 1255-1260.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu, iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.
- Ayaz, S., Efe, Ş. Y. ve Korukluoğlu, S. (2008). Jinekolojik kanserli hastaların algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 28(6),880-5.
- Ayça M. (2013). Goalball sporunun görme engelli çocukların fiziksel performanslarına kendilerinin ve ailelerinin yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Aygün Ö. (2004). Zihinsel engellilerde antrenman öncesi ve sonrası motorik performansın karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bal, S. (2010). Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen biçimleri ve sosyal destek algısının, kuraldışı davranışlarla ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bal, S., Crombez, G., Van-Oost, P. and De Bourdeaudhuij, I. (2003). The role of social support in well-being and coping with self-reported stressful events in adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 27, 1377-1395.
- Balat, G. U. ve Akman, B. (2006), Lise öğrencilerinin psikolojik durumlarının sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesi, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13, 86–93.
- Banaz, M. (1992). Lise öğrencilerinde sosyal destek kaynakları ve stres ile ruh sağlığı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Banta J. (2001). Athletics for people with disabilities. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 43(3),147-216.
- Barrera, M. Chassin, L. and Logosch, F. (1993), Effects of social support and conflict on adolescent children of alcoholic and nonalcoholic fathers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 215–229.
- Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı. (2009). *Özürülük eğitimi: Toplum özürülülüğü nasıl anlıyor temel araştırması*. Ankara: Yazar.
- Başer, S. (2002). Ankara bölgesinde işitme engelli özürülü sporcuların sportif performanslarına etki eden kişilik özellikleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Başer, Z. (2006). Aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Baştürk, D. (2002). Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerde algılanan sosyal desteğin akademik başarı üzerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Baykoçak, C. (2002). Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki sorunları ve tükenmişlik düzeyleri (bursa ili uygulaması). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bayram, D. (1999). Bir grup gençte ruhsal belirti ile sosyal destek ilişkisi. Yayınlanmış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bayram, D. (2003). Sanat, spor ve engelli çocuk. *Spor Araştırmaları Dergisi*, 2, 37.
- Beasley, C. R. (1982). Effects of a jogging program on cardiovascular fitness and working performance on mentally disabled adults. *American Journal of Mental Deficiency*, 86(6),609-613.
- Ben-Zur, H. (2003). Happy adolescents: The link between subjective well-being, internal resources, and parental factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 32, 67-79
- Berkman, L. F. (1979). Social networks, host resistance and mortality; a nine year follow-up study of alameda county residents. *American journal of Epidemiology*, 109(2), 186-204.
- Beutel, M. E.,Glaesmer, H., Wiltink, J., Marian, H. and Brahler, E. (2010). Life satisfaction, anxiety, depression and resilience across the life span of men, *The Aging Men*, 13(1), 32-39.
- Bilir, Ş. (1991). *Okulöncesi eğitimcileri için el kitabı*. Ankara: Hüner Matbaacılık.
- Bokhorst, C. L., Sumter, B. S. and Westenberg, P. M. (2010). Social support from parents, friends, classmates, and teachers in children and adolescents aged 9 to 18 years: Who is perceived as most supportive? *Social Development*, 19(2), 417-426.
- Bower, G. H. (1981). Mood and memory. *American Psychologist*, 36(2),129-148.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki uygunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (1),133-149.
- Braun, P. M. W. (1977). Psychological well being and location in the social structure. Unpublished doctoral dissertation, University of Southern California, USA.
- Brouwer, J. and Ludeke, W. (1995, Ekim). Felsefi açıdan engellilerde spor. Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Bru, E., Murberg, T. A and Stephens, P. (2001). Social support, negative life events and pupil misbehaviour among young Norwegian adolescents. *Journal of Adolescence*, 24, 715-727.
- Bucher, A. C. (1979). *Foundations of physical education*. USA: The C.V.Mosby Company.

- Budak, B. (1999). Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Bursa, D. (2010). Fiziksel engelli bireylerde depresyon ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Büyükoztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calsyn, R. J., Winter, J. P. and Burger, G. K. (2005). The relationship between social anxiety and social support in adolescents: A test of competing causal models. *Adolescence*, 40(157), 103-113.
- Canbay, H. (2010). Lise Öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Canetti, L. and Bachar, E. (1997). Parental bonding and mental health in adolescence. *Adolescence*, 32(126), 381-394.
- Canetti, L., Bachar, E., Galili-Weisstub E., De-Nour A. K. and Shalev, A. Y. (1997). Parental bonding and mental health in adolescence, *Adolescence*, 32(126), 381-394.
- Cao, H., Sun, Y., Wan, Y., Hao, J. and Tao, F. (2011), Problematic internet use in chinese adolescents and its relation to psychosomatic symptoms and life satisfaction, *BMC Public Health*, 11, 1-8.
- Cavkaytar, A. (1999). *Zihinsel engellilerde öz bakım ve programının etkinliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Cengiz, C., İnce, M. L. ve Çiçek, Ş. (2009). Exercise stages of change in Turkish University students by sex, residence, and department. *Perceptual Motor Skills*, 108,411-421
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 43-65.
- Chang, S.C. and Schaller, J. (2000). Perspectives of adolescents with visual impairments on social support from their parents. *Journal of Visual Impairment And Blindness*, 94(2), 69-84.
- Chapin, L. and Yang, R. (2009). Perception of social support in at risk urban boys and girl. *Journal of at risk issues*, 15(1), 1-7.
- Cheng, C. (1997). Role of perceived social support on depression in chinese adolescents. A prospective study examining the buffering model. *Journal of Applied Social Psychology*, 27(9), 800-820.
- Chow, H. P. H. (2005). Life satisfaction among university students in a canadian prairie city: A multivariate analysis, *Social Indicators Research*, 70, 139-150.

- Cırık, İ. (2010). İlköğretim 5. 6. ve 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cohen, S. and Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357.
- Colarossi, L. G. (2001). Adolescent gender differences in social support: structure, function, and provider type. *Social work research*, 25(4), 233–241.
- Colarossi, L. G. and Eccles, J. S. (2000). A prospective study of adolescents' peer support: gender differences and the influence of parental relationship. *Journal of Youth Adolescence*, 29(6), 661-677.
- Compas, E. B., Lesley A. S., Wagner, M. B. and Vannatta, K. (1986). Relationship of vents and social support with psychological dysfunction among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 15(3), 205-221.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Çağlayan, H. S., Taşgın, Ö. ve Çetin, M. Ç. (2011). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *VAN/YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, 189-198.
- Çakır Y. ve Palabıyıkoglu R. (1997). Gençlerde sosyal destek çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması, *Kriz Dergisi*, 12(5), 15–24, Ankara.
- Çakır, H. Y. (1993). 12-22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik araştırması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çalışkan, E. (2011). Engelli çocuklarda spor eğitimi ve ailelerin yaklaşımları. N. Erkmen, S. Revan, E. Çakmakçı ve A. Bozdam (Ed.), 1. Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim Ve Spor Kongresi içinde (s. 30-33). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Çam, Z. ve Artar, M. (2014). Ergenlikte yaşam doyumu okul türleri bağlamında bir inceleme. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 23-46.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çeçen, A., R. (2007). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yaşam doyumu düzeylerine göre sosyal ve duygusal yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 180-190.
- Çeçen-Eroğul, A. R. ve Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması. *İlköğretim Online*, 11(4), 1077-1086.
- Çelik, Ş. (2008). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zekâ açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Çetinkaya, H. (2004). Beden imgesi, beden organlarından memnuniyet, benlik saygısı, yaşam doyumu ve sosyal karşılaştırma düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çevik, N. (2010). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordayan bazı değişkenler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çivilidağ, A. (2003). Anadolu Lisesi ve özel lise öğretmenlerinin iş tatmini, iş stresi ve algılanan sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik bir analiz. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çivitçi, N. (2011). School alienation and perceived social support as predictors of school anger in high school students. *Elementary Education Online*, 10(3), 861-871.
- Çobanoğlu, Y. (1992). Çocuk eğitiminde spor olgusunun tarihsel gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1.
- Çöndü, A. (2004). *Beden eğitimi ve sporda özel öğretim yöntemleri*(2. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Danielsen, A. G., Samdal, O., Hetland, J. and Wold, B. (2009). School-related social support and students' perceived life satisfaction. *The Journal of Educational Research*, 102(4), 303-318.
- Darıca, N. ve Ebru, T. (1995, Ekim). İşitme engelli çocuklar ve motor gelişim, Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu, T.C Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Davidson, L. M. (2008). United states and finnish adolescents perception of social support: A cross-cultural analysis. *School Psychology international*, 29(3), 363-375.
- Demaray, M. K. and Malecki. C. K. (2002). The relationship between perceived social support and maladjustment for students at risk, *Psychology in the Schools*, 39(3), 305-316.
- Demaray, M. K., Malecki, C. K., Davidson, L. M., Hodgson, K.K. ve Rebus, P. J. (2005). The relationship between social support and student adjustment: A longitudinal analysis. *Psychology in the Schools*, 42(7), 691-706.
- Demir, Y. (2008). Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Demirel, S. ve Canat, S. (2004). Ankara'daki beş eğitim kurumunda kendini yaralama davranışı üzerine bir çalışma. *Kriz Dergisi*, 12(3), 1-9.
- Demirtaş, A. S. (2007). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Deniz, M. E. ve Yılmaz, E. (2004). Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ yetenekleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Deveci, F. (2011). Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Diener, E. and Diener, C. (1996) . Most people are happy. *Psychological Science*, 7, 181-185.
- Diener E. Seligman, P. (2004), Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being. *Psychological Science In The Public Interest*, 5, 1–31.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E. (1994). Assesing subjective well-being: progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 103-157
- Diener, E. and Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-being? A literature review and guide to needed research. *Social Indicators Research*, 57(2), 119-169.
- Diener, E. and Myers, D. G. (1997). The Science of Happiness (Cover Story). *Futurist*, 31(5), 1-7.
- Diener, E. and Seligman, M. E. P. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13 (1), 81-84.
- Diener, E., and Fujita, F.(1995). Resources, personal striving and subjective well-being, *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(1), 120-132.
- Diener, E., Emmons, R. A, Larsen, R. J. and Griffin S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assesment*, 49, 71-75.
- Dikmen, A. A. (1995). Kamu çalışanlarında iş doyum ve yaşam doyum ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dillman, P. and Salant, D. A. (1994). *How to conduct your own survey*. New York: Wiley.
- Dılmaç, B. ve Ekşi, H. (2008), Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumları ve benlik saygılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 279-289.
- Dingiltepe, T. (2009). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyum düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- DiPietro, L. (2001). Physical activity in aging changes in patterns and their relationship to health and function. *Journals of Gerontology: Series A*, 56A, 13-22.
- Dockery, A., (2004). Happiness, life satisfaction and the role of work: Evidence from two australian surveys. Unpublished Mimeo.
- Doğan, B. ve Moralı, S. (1999). Üniversite öğretim elemanlarının sporla ilgili tutumları ile yaşam ve iş doyum düzeylerinin spor yapma alışkanlıkları ile incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 16-17.
- Doğan, O. (2005). *Spor Psikolojisi*(2. basım). Adana: Nobel Kitabevi.

- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 120-129.
- Doğru, Ö. (2004). Özel gereksinimli çocuklar ve eğitimleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(56), 35-47.
- Dolan, P., Peasgood, T. and White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? a review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29, 94-122.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22),132-143.
- Dönmez, M. M. (2007). Meslek lisesi öğrencilerinin atılganlık düzeylerine göre yaşam doyumunu ve duygularını ifade etme eğilimlerinin karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ducharme, J. Doyle, A. B. and Markiewicz, D. (2002), Attachment security with mother and father: associations with adolescent reports of interpersonal behavior with parents and peers. *Journal of Social and Personal Relationship*, 19(2), 203.
- Duman, S., Baştuğ, G., Taştın, Ö. ve Akandere, M. (2011). Bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1364-1373.
- Dumont, M. and Provost, M. A. (1999). Resilience in adolescent: protective role of social support, coping strategies, self esteem and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28 (3), 343-363.
- Dunn, J. M. and Fait, H. (1997). *Special physical education: Adapted, individualized, developmental*(7th Edition.). Madison: Brown and Benchmark Publishers.
- Dunst, C. J. and Trivette, C. M. (1986). Mediating influences of social support: personal, family, and child outcomes. *American journal of mental deficiency*, 90(4), 403-417.
- Duru, E. (2008). Üniversiteye uyum sürecinde yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağıllığın doğrudan ve dolaylı rolleri, *Türk Psikolojik Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (61), 15-24
- Dülger, Ö. (2009). Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Easterlin, R. A. (2003). Explaining happiness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 100(19),11176-11183.
- Eichsteadt, C. B, Lavay, B. W. (1995). Physical Activity for Individuals with mental retardation compaign, *Illinois*, 47.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 45-55.

- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Ekşisu, M. (2009). Liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Elbir, N. (2000). Lise 1. sınıf öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ellonen, N., Käariäinen, J. and Autio, V. (2008). Adolescent depression and school social support: a multilevel analysis of a Finnish sample. *Journal of Community Psychology*, 36(4), 552–567.
- Elmacı, F. (2001). Parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeylerinde sosyal desteğin rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Erçevik, A. (2014). Lise öğrencilerinin duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Erdeğer, N. (2001). Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erelçin, F. G. (1988). Collectivistic norms in Turkey: Tendency to give and receive support. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Erim, B. (2001). Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erkal, M. E. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. İstanbul: Der Yayınları
- Eroğlu, B. (2011). Öğretmenlik uygulamasının beden eğitimi öğretmeni adaylarının mesleki yeterlikleri ve mesleğe yönelik tutumları üzerine etkileri. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ertürk, S. (1975). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Esmek, M. (2007). Şizofren hastaların bakımından sorumlu yakınlarının sosyal destek ve stresle baş etme düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eşkisü, M. (2009). Liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Etcı, A. (2013). İşitme engelli öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Fabian, E. S. (1990). Quality of life: a review of theory and practice implications for individuals with long-term mental illness. *Rehabilitation Psychology*, 35(3), 161-170.
- Ferguson, Y. L. Tim Kasser T. and Jahng, S. (2010). Differences in life satisfaction and school satisfaction among adolescents from three nations: the role of perceived autonomy support, *Journal of Research on Adolescence*, 21(3), 649-661.
- Fife, J., Adegoke, A., Mccoy, J. and Brewer, T. (2011) Religious commitment, social support and life satisfaction among college students. *College Student Journal*, 45 (2).393-400.
- Filazoğlu, Ç. G., Çetin, M. Ç., Çağlayan, H. S. ve Kırımoğlu, H. (2011).Tekerlekli sandalye basketbol bölgesel liginde oynayan sporcuların yaşam kalitesi düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (ek sayı), 54-62.
- Flanagan, J. C. (1978). A research approach to improving our quality of life. *American Psychologist*, 33(2),138-147.
- Florian, V. and Mikulincer, M. (1995). Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *The Journal of Psychology*, 129, 665–676.
- Frijters, P., John, P., Haisken-DeNew, A. and Shields, M. A. (2004). Money does matter? evidence from increasing real income and life satisfaction in east Germany following reunification. *The American Economic Review*, 94, 730-740.
- Frish, M. B. (2006). *Quality of life therapy: Applying a life satisfaction approach to positive psychology and cognitive therapy*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Furukawa, T. and Sarason, I. G. (1998). Social support and adjustment to a novel social environment. *International Journal of Social Psychiatry*, 44(1), 56-61.
- Gençay, S. (2009). Beden eğitimi öğretmenleri adaylarının umutsuzluk ve yaşam doyumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(8), 380-388
- Gençbay, S. Ve Akkoyunlu, Y. (2012). Beden eğitimi ve bilgisayar öğretmenleri adaylarının yaşam doyumu ve fiziksel benlik algılarının karşılaştırılması. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 316-323
- Gençdoğan, B. (2003). Lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiler. H. Atılğan ve M. Saçkes (Ed.), VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri içinde (s. 148). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gezer, H. (2014). Spor yapan ve yapmayan emniyet teşkilatı mensuplarının yaşam doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Malatya örneği). Yanınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Muğla
- Gilman, R. (2001). The Relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent studies. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 749-767.

- Gilman, R. and Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very ofhigh levels of life global satisfaction. *Journal Of Youth And Adolescence*, 3(35), 293-301
- Ginis, K. A. M. and Leary, M. R. (2004). Self presentational processes in health damaging behavior. *Journal of Applied Sport Psychology*, 16, 59-74.
- Girgin, M. C. (2003). *İşitme engelli çocukların eğitime giriş*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P. and Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Qual Life ResAbstract*, 16(6), 969-79.
- Goldbeck, L., Schmitz, T. S., Besier, T., Herschbach, P. and Henrich, G. (2007), Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality Life Res.* 16, 969–979.
- Gökmen, H. (1988). Gençlerin gelişmelerinde beden eğitiminin rolü (fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişmede), orta öğretim kurumlarında beden eğitimi ve sorunları. Dinçtürk, S. (Ed.), *Türk Eğitim Derneği VI. Öğretim Toplantısı içinde* (s. 59-60). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları Öğretim Dizisi.
- Groff, D. G., Lundberg, N. R. and Zabriskie, R. B. (2009). Influence of adapted sport on quality of life: perceptions of athletes with cerebral palsy. *Disability Rehabilitation*, 31 (4): 318-326.
- Guerette, A. S. (2011). The relationship of perceived socail support with well- being in adults with visual impairments. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 425-439.
- Güçray, S. S. (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 7-16.
- Gülsu, İ. (2003). *İşitme engelli çocukların sosyal hayata intibakı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gümüşbaş, B. (2008). Stresle başa çıkma yolları eğitim programının ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin stresle başa çıkma yöntemleri ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gün, Z. ve Bayraktar, F. (2008). Türkiye’de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 167-176.
- Gündoğar, D., Sallan-Gül, S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 14-27.
- Güngör, A. (1996). Üniversite öğrencilerinde sosyal destek, negatif yaşam olayları, öfkenin ifade edilme biçimi ile kendini suçlamanın fiziksel sağlık ve sosyal uyumla olan öğrencilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Güngör, D. (1996). Turkish university students' relationships with their friends and families social support satisfaction and loneliness. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Gür, A. (2001). *Özürülerin sosyal yaşama uyum süreçlerinde sportif etkinliklerin rolü*. Ankara: T.C Basbakanlık Özürüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Gürbüz, A. G. (2008). Öfke denetimi eğitiminin lise son sınıf öğrencilerinin öfkeyle başa çıkmaları, yaşam doyumları ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gürsoy, E. C. (2010). Ergenlerde sosyodemografik özelliklere ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Güven-Karahan, B. (2011). Engelli öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ve karşılaştıkları sorunlar. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hakan, A. (Ed.). (1998). *Temel kavramlar ve program geliştirmeye sistematik yaklaşım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Hamdan, M. and Ayman, M. (2008). Social support and stres among University students in Jordan, *International Journal of mental health and Addiction*, 6(3), 442-450.
- Hashima, P. and Paul, A. (1994). Poverty, social support and parental behavior. *Child Development*, 2, 394-403.
- Helsen, M., Vollebergh, W. and Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319-335.
- Hilooğlu, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Hoffman, M. A., Levy-Shiff, R. and Ushpiz, V. (1993). Moderating effects of adolescent social orientation on the relation between social support and self-esteem. *Journal of Youth and Adolescence*, 22(1), 23-55.
- Holt, K. and Espelage, D. L. (2007). Perceived social support among bullies, victims, and bully-victims. *Youth Adolescence*, 36(8), 984-994.
- Holt, M. K. and Espelage, D. L. (2005). Social support as a moderator between dating violence victimization and depression/anxiety among african american and caucasian adolescents. *School Psychology Review*, 34(3), 309-328.
- Hunter, S. C. and Borg, M. G. (2006). The influence of emotional reaction on help seeking by victims of school bullying. *Educational Psychology*, 26(6), 813-826.
- Hurre, T. M., Komulainen, E. J. and Aro, H. M. (1999). Social support and self esteem among adolescents with visual impairments. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 93(1), 26-37.

- İlden, A. Z. (1999). Roles of personalty dispositions and social support on anxiety and academic achievement: a study concening adolescents in their transition. Unpublished Master of Science, The Middle East Technical University, Ankara.
- İlhan, T. (2005). Öznel iyi oluşa dayalı mizah tarzları modeli. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İşler, H. (2001). *Beden eğitimi ve spor bilgileri el kitabı*. Niğde: Lazer Ofset.
- Jang, D. and Kim, D. Y. (2011). Increasing implicit life satisfaction. *Social Behavior and Personality*, 39(2), 229-240.
- Kabasakal, Z. ve Uz-Baş, A. (2013). Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 27-35.
- Kafetsios, K. S. (2006). Attacahment, social support and well-being in young and older adults. *Journal of Health Psychology*, 863-876.
- Kahriman, İ. (2002). Adölesanlarda aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kahriman, İ. ve Yeşilçiçek, K. (2007). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon sağlık yüksekokulu öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 10-21
- Kahyaoğlu, S. (2010). Relative effects of perceived social support from family and from friends on pre-adolescents' self esteem. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P. and Laippala, P. (2001). Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorder*, 64, 155-166.
- Kalyon, T. A. (1994). *Spor hekimliği*. Ankara: GATA Basımevi.
- Kalyon, T. A. (1997). *Özürlülerde spor*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Kapıkıran, Ş. ve Yağcı, U. (2010, Eylül). Ergenlerin yaşam doyumunu üzerinde bazı değişkenlerin aracılık ve arabuluculuk rolünün incelenmesi. XIX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs.
- Karaca, E. (2003). Öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme yeterliklerine ilişkin algıları. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karacabey, Ç. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek ile intihar olasılığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili tuzla ilçesi örneği), Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Karadağ, İ. (2007). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Karaküçük, S. (1991). Beden eğitimi öğretmenlerinin faaliyet alanları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (Özel Sayı)*, 7(1), 65-84.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, H. (2009). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ve çok boyutlu algılanan sosyal destekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 1-13.
- Kartal, M. A. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim beceri düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kaşık, D. Z. (2009). Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kavaklı, A. (1993). *Çocukluk yaşlarında büyüme ve gelişme*. İstanbul: Hilal Ofset.
- Kay, B. (2002). Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip anne ve babaların algıladıkları sosyal destek düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, M. (2009). Üniversite adaylarının anne babalarına uygulanan sosyal destek programının eş desteği ve adayın anne babasından algıladığı desteğe etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, Ö. (2006). Askeri öğrencilerin yaşam doyumları üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kaymakçioğlu, Ç. (2001). Effect of perceived stress, social support, expectancies and coping style on depression and anxiety. Unpublished Master's Thesis. Boğaziçi University, İstanbul.
- Kazak, A. and Marvin, R. (1984). Differences, difficulties and adaptation: stress and social networks in families with a handicapped child. *National Council on Family Relations*, 33,(1), 67-77.
- Kef, S. (1997). The personal networks and social supports of blind and visually impaired adolescents. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 91(2), 236-244.
- Kenny, M. E., Blustein, D. L., Chaves, A., Grossman, J. M. and Gallagher, L. A. (2003). The role of perceived barriers and relational support in the educational and vocational lives of urban high school students. *Journal of Counseling Psychology*, 50 (2), 142-155.
- Keser, A. (2003). Çalışmanın anlamı, insan yaşamındaki yeri ve yaşam doyumu üzerine bir uygulama. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Keser, A. (2005). İş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi: otomotiv sektöründe bir uygulama. *Çalışma ve Toplum*, 4, 77-96.
- Kılıç, E. Ö., Özbay, H., Gökay, E., Aktaş, A. M. ve Güngör, S. (1994). Ergenlerin sosyal destek çevreleri: İşçi ve öğrenciler arasında karşılaştırmalı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5 (2), 119-125.
- Kıncal, R. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırcı-Çevik, N. ve Korkmaz, O. (2014). Türkiye’de yaşam doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkinin iki değişkenli sıralı probit model analizi, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 126-145.
- Kırtıl, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kim, O. (2001). Sex differences in social support, loneliness, and depression among Korean college students. *Psychological Reports*, 88(2), 521-526.
- Kjøbli, J. and Ogden, T. (2009). Gender differences in intake characteristics and behavior change among children in families receiving parent management training. *Children and Youth Services Review*, 31(8), 823-830.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. A division of Guilford publications.
- Koçak, R. İ. ve İçmenoğlu, E. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (37), 73-85
- Korkut, Ş. (2012). Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kozaklı, H. (2006). Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kozma, A. and Stones, M. J. (1980). The measurement of happiness: Development of the memorial university of new foundland scale of happiness. *Journal of Gerontology*. 35,(6),906-912.
- Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerde yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Köküsoy, K. (2008). Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Köse, E. (2006). Liseli ergenlerde kişilik ve sosyal desteğin yalnızlığa olan etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Köse, E. (2009). Yurtta kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan lise öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumartaşlı, M. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının ve yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kuzu, A. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Küçükahmet, L. (1989). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (Üçüncü Baskı), Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- La-Barbera, R. (2008). Perceived social support and self-esteem in adolescent with learning disabilities at a private school. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 6(1), 33-44.
- Lan-Liu, Y. (2006). Paternal/Maternal attachment, peer support social expectations of peer interaction and depressive symptoms. *Adolescence*, 41, 164-174.
- Leavy, R. L. (1983). Social support and psychological disorder: A review. *Journal of Community Psychology*, 11(1), 3-21.
- Lyubomirsky, S., King, L., and Diener, E. (2005). The benefit of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.
- Mac-Neil, G., Steward, J. C. and Kaufman, A. V. (2000). Social support as a potential moderator of adolescent delinquent behaviour. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(5), 361-379.
- Malecki, C. K. and Demaray, M. K. (2002). Measuring perceived social support: Development of the child and adolescent social support scale (CASSS). *Psychology in The Schools*, 39 (1), 1-18.
- Malecki, C. K. and Elliott, S. N. (1999). Adolescents' ratings of perceived social support and its importance: Validation of the student social support scale. *Psychology in the School*, 36(6), 473-483.
- Mansbach, W. and Haller, K. (1982). Perceived social support and social interaction the elderly. *The Annual Convention Of The American Psychological Association*, 22, 143-150.
- Marshall S. J. and Biddle S. J. H. (2001). The Transtheoretical model of behavior change: A meta-analysis of applications to physical activity and exercise. *Annals of Behavioral Medicine*, 23, 229-246
- Masako, I. K. (1987). The impact of informal social support on well-being; comparison cross stages of adulthood. *Annual Conference of The National Council of Family Relations*, 49th Atlanta, 1-24.

- Mason, W. A. (2004). General and specific predictors of behavioral and emotional problems among adolescents. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12 (1), 49-61.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Ankara: M.E.B. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Ankara: Resmi Gazete, Sayı: 26184, 31 Mayıs.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi, psikomotor gelişim*. Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri kılavuzu*. Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Çocuk gelişimi ve eğitimi işitme engelliler*. Ankara: Yazar.
- Mirzeoğlu, N. (Ed.). (2011). *Spor Bilimlerine Giriş*, Ankara: Spor Yayınevi.
- Moles, A. A. ve Bilgin, N. (1985). Yaşam kalitesi ve çevresel istikrarlılık. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 4, 113–131.
- Molu, N. (2008). Selçuk üniversitesi tıp fakültesi psikiyatri servisinde duygulanım bozukluğu tanısı ile yatan hastaların yakınlarının sosyal destek ve stresle baş etme düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Murberg, T. and Bru, E. (2009). The relationships between negative life events perceived social support and depressive symptoms among norwegian high scholl. *Social Psychology Of Education*, 12(3), 361–370.
- Myers, D. G. and Diener, E. D. (1995). Who is Happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-17.
- Neto, F. (2001). Satisfaction with life among adolescents from immigrant families in Portugal. *Journal of Youth and Adolescence*. 30(1), 53-67.
- Newman, B. M., Newman, P. R., Griffen, S., O'Connor, K. and Spas, J. (2007). The relationship of social support to depressive symptoms during the transition to high school. *Adolescence*, 42(167), 441-459.
- Nicpon, M. (2007). The relationship of loneliness and social support with college freshmen's acaemic performance and persistence. *Journal of College Student Retention*. 8(3)3, 45-358.
- Okanlı, A. (1999). Hemşirelik öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişki . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Okyavuz, U. H. (Ed.). (1999). *Sosyal destek ve sağlık, sağlık psikolojisi*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Onur, B. (1997). *Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Önalgil, S. (2012). 55 yaş ve üzeri bireylerde fiziksel aktivitenin, algılanan sosyal destek ve iyi olma durumuna etkisi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Özcan, M. (2010). İşitme engellilerin eğitiminde kullanılan ders kitaplarının grafik tasarım açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdevecioğlu, M. (2003, Mayıs). İş tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. K. Çonkar (Ed.), 11. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi içinde (s. 693-410). Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Özdiñç, Ö. (2005). Çukurova üniversitesi öğrencilerinin sporun ve spora katılımın sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine görüşleri. *Spormetre Dergisi*, 3(2), 77-78.
- Özen, Ö. (2005). Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özensel, E. (2004). Türk toplumunda çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü: Konya ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 77-96.
- Özer, D. S. (2001). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özer, D. S. (2001b). Engellerle başa çıkmanın bir yolu. *Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 1, 42- 43.
- Özer, D. S. ve Kaplan, O. (1999). Eğitilebilir zihinsel engelli erkek çocukların görsel ve işitsel reaksiyon sürelerinin normal gelişim gösteren akranları ile karşılaştırılarak incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5, 1-17.
- Özer, D. S. ve Müniroğlu, M. (1998). Türkiye'deki beden eğitimi ve spor meslek yükseköğretim kurumlarının engellilere yönelik çalışmalarının incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 23(242), 21-24.
- Özer, M. ve Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2), 72-74.
- Özer, S. D. (2010). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgür, G., Babacan, A. ve Durdu, B. (2010). Evde ve yurttan kalan üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1, 25-32.
- Özkara, A. B., Kalkavan, A. ve Cavdar, S. (2015). Spor bilimleri alanında eğitim alan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin araştırılması. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, Özel Sayı 3, 336-346.
- Özlek, S. (2003). Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini yordayan bazı değişkenler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özlem, H. (2009). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özsoy, Y. (1996). *Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Pavot, W. and Diener, E. (1993). Review of satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5(2), 164-172.
- Pense, M., Demir, H. and Yaman-Lesinger, F. (2011). Engelli sporcularda benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk University Journal Of Physical Education And Sport Science*, 13, 48-53.
- Perrone, K. M., Webb, L. K. and Jackson, V. Z. (2007). Relationships between parental attachment, work and family roles and life satisfaction. *The Career Development Quarterly*, 55, 237-246.
- Perrone-McGovern, K. M., Boo, J. N. and Vannatter, A. (2012). Marital and life satisfaction among gifted adults. *Roeper Review*, 34(1), 46-52.
- Prelow, H., Mosher, C. E. and Bowman, M. A. (2006). Perceived racial discrimination, social support and psychological adjustment among african american college students. *Journal of black psychology*, 32(4), 442- 454.
- Procidano, M. E., Guinta, M. D. and Buglione S. A. (1988). Perceived social support and subjective states in urban adolescent girls. Annual Meetinf of the American Psychological Association, 96th Atlanta, 1-14.
- Recepoğlu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 311-326.
- Richman, J. M., Rosenfeld, L. B. and Bowen, G. L. (1998). Social support for adolescents at risk of school failure. *Social Work*, 43(4), 309-323.
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support on adolescent well-being. *Journal of Adolescence*, 23(1), 57-68.
- Rueger, S. (2010). Relationship between multiple sources of perceived social support and psychological and academic adjustment in early adolescence. *Journal Of Youth And Adolescence*, 39, 47-61.
- Rueger, S. Y., Demaray, M. K. and Malecki, C. K. (2008). Gender differences in the relationship between perceived social support and student adjustment during early adolescence. *School Psychology Quarterly*, 23, 496-514.
- Sağlam, S. (2007). Lise öğrencilerinin ana-baba iletişimi sosyal destek ve ana-baba tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Sahrañç, Ü. (2007). Stres kontrolü, öz-yeterlik, durumluk kaygı ve yaşam doyumuyla ilişkili bir akış modeli. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Salı, G. (2010). Çalışan ve çalışmayan çocukların arkadaşlık ilişkileri, sosyal destek algıları ve mükemmeliyetçiliklerinin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Sarason, I. G. and Levine, H. (1983). Assesising socail support questionnaire. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 44(1), 127-139.

- Savi-Çakar, F.. ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerin benlik saygısı, algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri: Bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2397-2412.
- Sayar, M. (2006). A longitudinal study of the relationship between perceived social support and psychological well-being of adolescents from low socio-economic status. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Saygın, Y. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Saygın, Y. ve Arslan, C. (2009), Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 207–222.
- Selçukoğlu, Z. (2001). Araştırma görevlilerinde tükenmişlik düzeyi ile yalnızlık düzeyi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sevindi, T. (2002). İtme engelli olan ve olmayan 11-14 yaş grubu erkek öğrencilerin reaksiyon zamanlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Siklos, S. and Kerrns, K. (2006). Assessing need for social support in parents of children with autism and down syndrome, *Journal of Autism Development Disorders*, 36, 921-933.
- Smoll, F. L., Smith, R. E., Barnett, N. P. and Everett, J. J. (1993). Enhancement of children's self-esteem through social support training for youth sport coaches. *Journal of Applied Psychology*, 78(4), 602-610.
- Sorias, O. (1988a). Sosyal destek kavramı. *Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(1), 353-357.
- Sorias, O. (1988b). Sosyal desteklerin ruhsal sağlığı koruyucu etkisinin depresyonlu ve sağlıklı kontrollerde araştırılması. *Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(3), 1033-1039.
- Soylu, Ö. (2002). Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin ailelerinden sosyal destek algılayıp-algılamama durumlarına göre psikolojik belirtiler yönünden incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sönmezay, H. (2010). Lise öğrencilerinde zorbalığın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile sinin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Stewart, D. A. (1991). *Deaf sport: Theim pact of sports in the deaf community*. DC: Gallaudet University Press. Washington.
- Stewart, D. A. and Ellis, M. K. (2005). American annals of the deaf. *Spring*, 150(1), 59-66.

- Stewart, D. A. and Klugin, T. (2001). *Teaching deaf and hard of hearing students: Content, strategies, and curriculum*. Boston: Allyn and Bacon.
- Suldo, S. M. and Huebner, E. S. (2006). Is extremely high life satisfaction during adolescence advantageous. *Social Indicators Research*, 78(2),179-203.
- Sun, R. C. F. and Shek, Daniel T. L. (2012). Positive youth development, life satisfaction and problem behavior among chinese adolescents in hong kong: a replication. *Social Indicator Research*, 105(3), 541-559.
- Sürücü, M. (2005). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, E. (2010). İlköğretim öğretmenlerinde yaratıcılık, mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şahin, G. N. (2011). Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir.
- Şencan, B. (2009). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şener A. (2009). Yaşlılık, yaşam doyumu ve boş zaman aktiviteleri. *Çağın Polisi Dergisi*, 93, 1-18.
- Şimşek, A. (Ed.). (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*(1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Şimşek, D. (2010). Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ailesi yanında kalan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şimşek, E. (2011). Örgütsel iletişim ve kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkileri. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Şipal, R. F. (2002). 7-11 yaş arası işitme engelli ve normal işiten çocukların sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998). Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tamer, K. (2001). *Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri*. Ankara: Kozan Ofset.
- Tamer, K. ve Pular, A. (2001). *Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri*. Ankara: Ada Matbaacılık.
- Taş, İ. (2011). Öğretmenlerde Yaşamın Anlamı Yaşam Doyumu Sosyal Karşılaştırma Ve İç-Dış Kontrol Odağının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Tatar, Y. (1995). İşitme özürlülerde spor ve ruhi faydaları. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tatar, Y. (1997). *Özürlüler ve spor*. Ankara: İşitme Özürlüler Fiziksel Engelliler Vakfı Yayını.
- Taysi, E. (2000). Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek: Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Telef, B. B.(2011). Öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesi, *İlköğretim Online*, 10(1), 91-108.
- Telman, N. ve Ünsal, P. (2004). *Çalışan memnuniyeti*(1. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. (2001). *Ergen ve gelişimi*(1.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Temiz, K. (2010). Görme engellilerde ruhsal belirtilerin, yaşam doyumunun ve stresle baş etme tarzlarının araştırılması. Uzmanlık tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Toros, T. (2002). Elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel (motivasyonel) iklim ve yaşam doyumunu. *İstanbul Spor Bilim Dergisi*, 13 (3), 24-36.
- Torun, A. (1995). Tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri üzerine bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tuğrul, C. ve Sayılğan, M. A. (1997). *Depression and ways to deal with it*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 188-197.
- Tüfekçioğlu, U. (Ed.). (2003). *İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Tümkaya, S., Çelik, M. ve Aybek, B. (2011). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler, umutsuzluk ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 77-94.
- Ulucan, H., Kılıç, M., Kaya, K., ve Türkçapar, Ü. (2011). Beden eğitimi spor yüksekokullarında öğrenimlerine devam eden öğrencilerin umutsuzluk ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13, 349-356.
- Ustabaş, S. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ünal, A. Ö. ve Şahin, M. (2013). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Cumhuriyet International Journal Of Education*, 2(3), 46-63.
- Ünlü, H. (2001). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Ünüvar, A. (2003). Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Van Beest, M. and Baerelat, C. (1999). The relationship adolescents social support from parents and from peers. *Journal of Early Adolescence*, 34(133), 193- 201.
- Vara, Ş. (1999). Yoğun bakım hemşirelerinde iş doyumunu ve genel yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Varış, F. (1991). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.
- Veenhoven, R. (1996). Is happiness relative? *Social Indicators Research*, 24, 1- 34.
- Vinson, T. and Ericson, M. (2012). *Life satisfaction and happiness*. Richmond: Jesuit Social Services.
- Wall, J., Covell, K. and MacIntyre, P. D. (1999). Implications of social supports for adolescents education and career aspirations, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 63-71.
- Wang, E. S., Chen, L. S., Lin, J. Y. and Wang, M. C. (2008). The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. *Adolescence*, 43, 177-184.
- Welk, G. J. (1999). The youth physical activity promotion model: A conceptual bridge between theory and practice. *Quest*, 51, 5-23.
- Wentzel, K. R., Battle, A., Russell, S. L. and Looney, L. B. (2010). Social supports from teachers and peers as predictors of academic and social motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 35, 193–202.
- Wight, R. G., Botticello, A. L. and Aneshensel, C. S. (2006). Socioeconomic context, social support, and adolescent mental health: A multilevel investigation. *Journal of Youth and Adolescence*, 35 (1), 115-126.
- Windle, M. (1990). Temperament and social support in adolescence: interrelations with depressive symptoms and delinquent behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 21(1), 19-24.
- Yağcı, M. V. (2010). ÖSS sınavına giren öğrencilerin sınav kaygısı ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yalçın, İ. (2004). Ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yalçın, İ. (2015). İyi oluş ve sosyal destek arasındaki ilişkiler: Türkiye'de yapılmış çalışmaların meta analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 21-32.

- Yamaç, Ö. (2009). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yarcheski, A., Mahon, M. N. and Thomas J. Y. (2001), Social support and well-being in early adolescents: the role of mediating variables, *Clinical Nursing Research*, 10(2), 163-181.
- Yardımcı, F. K. (2007). İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yergin, S. (2002). Beden eğitimi ve sporun önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 290, 37-40.
- Yetim, A. (2000). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Topkar Matbaacılık.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yıldıran, İ. ve Yetim A. A. (1996). Ortaöğretimde beden eğitimi ve spor dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 52-57.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1994). Akademik düzeyleri farklı olan öğrencilerin sosyal destek algıları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2(9), 33-38.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81 -87.
- Yıldırım, İ. (1998a). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sosyal destek düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10), 33- 45.
- Yıldırım, İ. (1998b). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 33- 39.
- Yıldırım, İ. (1999). Sosyal destek programının etkiliği: Deneysel bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, (23), 66-73.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- Yıldırım, İ. (2006 a) *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2006 b). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258- 267.

- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.
- Yıldız, M. A. (2010). Sokakta çalışan ve çalışmayan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı, yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin incelenmesi (diyarbakır ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Young, M. H. and Miller, B. C. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent offspring. *Journal of Marriage and Family*, 57(3), 813-822
- Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunları*(10. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zaimoğlu, S. (1991). Adolesanlarda toplumsal destek algısı. Uzmanlık Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Zimet G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. and Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41
- URL-1, <http://www.tesyev.org/default.aspx?k=2&b=6&i=167>. Engellilerde spor. 15. Eylül. 2015.

8. EKLER

EK-1

Sevgili Arkadaşlar;

Bu anket formu, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonuçları yalnızca bu konudaki düşüncelerinizi belirlemek için kullanılacaktır. Kişisel amaçlar için anket sonuçlarından yararlanılmayacağından isim yazmanıza gerek yoktur. Bu nedenle istenilen bilgileri içtenlikle cevaplamamız, araştırmamızın sağlıklı sonuç vermesi açısından oldukça önemlidir.

Yardım ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Mustafa Barış SOMOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

1. Cinsiyetiniz Kadın Erkek
2. Yaşınız [.....]
3. Sınıfınız 1 2 3 4
4. Sporculuk durumu Lisanslı Sporcu Spor Yapmıyor
5. Spor Branşı [Spor Yapanlar İçin] Takım Sporü Bireysel Sporlar
6. Kaç yıldır spor yapıyorsunuz? [Spor Yapanlar İçin] [.....]
7. Engel Durumunuz Doğuştan Sonradan/ [..... yaşından beri]
8. Ailenizin gelir durumu 1000TL'den az 1000TL – 3300TL 3300TL ve üstü
9. Babanızın eğitim durumu Okuryazar Değil Okuryazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Lisansüstü
10. Annenizin eğitim durumu Okuryazar Değil Okuryazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Lisansüstü


EK-2


YDÖ								
<p>Aşağıda 5 cümle ve her bir cümlenin yanında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümlenin yanındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 5 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.</p>		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın	1	2	3	4	5
2	Hayat şartlarım mükemmel	1	2	3	4	5	6	7
3	Hayatımdan memnunum	1	2	3	4	5	6	7
4	Hayatımda şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim	1	2	3	4	5	6	7
5	Eğer hayata yeniden başlamış olsaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	1	2	3	4	5	6	7
Lütfen Arka Sayfaya Geçiniz >>>								

EK-3

ÇBASDÖ								
Aşağıda 12 cümle ve her birinde de cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesine çarpı (X) işareti koyarak cevaplayınız. Bu şekilde 12 soruyu tamamlayınız.								
1- İhtiyacım olduğunda yanımda olan özel bir insan var								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
2- Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim özel bir insan var								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
3- Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
4- İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
5- Beni gerçekten rahatlatan özel bir insan var								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
6- Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
7- İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
8- Sorunlarımı ailemle konuşabilirim								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
9- Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
10- Yaşamımda duygularıma önem veren özel bir insan var								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
11- Kararlarımı vermemde ailem bana yardımcı olmaya isteklidir								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET
12- Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim								
Kesinlikle HAYIR	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle EVET

EK-4

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü - Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yazı İşleri Birimi 19/01/2015 18:20 - 25919855/044/6  00325827



T.C.

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 25919855/044/

19/01/2015

Konu : M. Barış SOMOĞLU anket izni hk.

TC.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
YENİLİK VE EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ANKARA

Enstitümüz Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **M. Barış SOMOĞLU**, Yrd. Doç. Dr. Hamit CİHAN danışmanlığında hazırlamakta olduğu tezi kapsamında ekte belirtilen illerdeki işitme engelli liselerinde anket yapmak istemektedir.

Adı geçen öğrenciye izin verilmesi hususunda gereğini arz ederim. Saygılarımla.

Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
MÜDÜR

EKLER:
 1- Dilekçe
 2- Tez Önerisi.
 3- Anket Çalışması

Fatih Kampusu 61335 Söğütlü -Akçaabat-Trabzon/Türkiye Tel: +90(462)2482401 Faks: +90(462)2482402
 www.ebilen.ktu.edu.tr

EK-5



T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel
Müdürlüğü

Sayı : 27250534/605/1443345
Konu: Araştırma İzni (M. Barış
SOMOĞLU)

10/02/2015

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 19/01/2015 tarih ve 25919855/044/ sayılı yazısı.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı yüksek Lisans programı öğrencisi M. Barış SOMOĞLU tarafından hazırlanan "Spor Yapan ve Yapmayan İşitme Engelli Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi" konulu araştırma izni için ilgi yazı ckinde gönderilen anket Genel Müdürlüğümüzde kurulan komisyonumuz tarafından incelenmiştir.

Ekte sunulan komisyon değerlendirmeleri doğrultusunda gerekli değişikliklerin yapılması durumunda anketin uygulanabileceği değerlendirilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ertan GÖV
Bakan a.
Genel Müdür V.

Ek:
Komisyon Kararı (1 sayfa)

Posta ile gönderileli.

Atatürk Biv. 06648 Kızılay/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: adsovad@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: E.İ.ÖZALP- Eğt. Uzm.
Tel: (0 312) 413 13 33
Faks: (0 312) 213 13 56

EK-6

TUTANAK

Tarih : 03 Şubat 2015

Konu : Spor Yapan ve Yapmayan İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Destek Düzeyleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından "Spor Yapan ve Yapmayan İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Destek Düzeyleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacak anket araştırma önerisi komisyonumuz tarafından incelenmiştir. Söz konusu anket Genel Müdürlüğümüzce incelendiğinde bazı kavram ifadelerin değişmesinin gerekliliği görülmüştür:

-Anket isminde "Spor Yapan ve Yapmayan İşitme Engelli Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi" ifadesindeki öğrencilerinin ifadesi yerine öğrencilerin ifadesi getirilmesi anlamsal açıdan uygun olacaktır.

-Anket ile birlikte incelemenin tamamında yer alan İşitme Engelli Liseler ifadesi Özel Eğitim Meslek Lisesi (İşitme Engelliler) olarak düzeltilmelidir.

-Sınıf düzeyleri 9/10/11/12 olarak değiştirilmelidir.

-Sayfa 17'de Olası Başarısızlıkta B Planı başlığı altındaki planlama doğrultusunda ilgili birimden yeniden izin alınması gerekmektedir.

Ankette belirtilen değişiklikler yapıldığında uygulanabilirliğin mümkün olduğuna karar verilmiştir.

Komisyon Üyesi	Komisyon Üyesi	Komisyon Üyesi
Necdet KARA	Berçem ALTUNAKAR	Nazlı Deniz SARI
(Yedek Üye)	(Yedek Üye)	(Yedek Üye)
Komisyon Üyesi	Komisyon Üyesi	Komisyon Üyesi
Muhammet Seyit KAYA	Murat ARAR	Ahmet TOĞAÇ
(Yedek Üye)	(Yedek Üye)	(Yedek Üye)

Tutanak iki (2) nüsha olarak hazırlanmıştır.

9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Araştırmacı 1977 yılında Trabzon'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladı. 2003-2007 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde üniversite eğitimini tamamladı. 2013 yılında KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı ve eğitimine devam etmektedir.

Araştırmacı, badminton, rafting, halk oyunları yardımcı antrenörlük belgesine sahiptir. Ayrıca, voleybol hakemliği belgesi ve 1. seviye işaret dili sertifikası bulunmaktadır. Araştırmacı evli ve bir çocuk sahibi olup İngilizce (YDS-2015 İlkbahar: 50) bilmektedir.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Mustafa Barış SOMOĞLU, Kemaliye Mah. Gülbaharhatun Cad. No:43/8 61400, Vakfıkebir, Trabzon
E-Posta : mbs@ktu.edu.tr / mbs_1977@hotmail.com
Tel : 0 (554) 320 80 02